LIBRARY OF
THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS

FROM THE LIBRARY OF
CONTE ANTONIO CAVAGNA
SANGIULIANI DI GUALDANA
LAZELADA DI BEREGUARDO
PURCHASED 1921

655.13
N856
pt. 1-3

Rare Book & Special
Collections Library

E – 1 – 58

fasciculus 1mus pag. 1 – 190.

2dus – 191 – 375.

3tius – 376 ad finem.

NOVA LIBRORVM RARIORVM CONLECTIO,

QVI VEL INTEGRI INSERVNTVR VEL ADCVRATE RECENSENTVR.

FASCICVLVS PRIMVS.

HALIS MAGDEBVRG.
IN OFFICINA RENGERIANA.
A. O. R. CIↃ IↃ CCVIIII.

Continentur in hoc faſciculo vel recenſita vel integra inſerta.

I. Præfatio de libris rarioribus. p. 1.
II *Caſp. Varrerii* cenſura in Pſeudo Beroſum p. 65.
III. *Ioach. Camerarii* Erratum. p. 89.
IV. *Holofernis Krigſoederi* reſponſio ad epiſtolam Iſaac. Cazoboni pro Gaſp. Scioppio p. 126.
V. *Franciſci Sacchini* de libris legendis p. 136.
VI. *Gaſp. Schoppii* Priapeia Commentariis inluſtrata p. 151.
VII. *Catulli* caſta carmina ab Raphaele Eglino Iconio conlecta p. 159. & *Schoppii* notæ in Claudii Verderii cenſionem p. 160.
VIII. Duæ *Nicol. Heinſii* epiſtolæ ad Iſaac. Voſſium ex manuſcriptis editæ.

655.13
N656

Bonae Mentis Lectori.

RÉcte illi meo faciunt iudicio, qui libris accurate cognoſcendis operam ſuam impendunt, nec argumenta modo, quæ continent, ſed editiones quoque, ſi quidem plures dantur, bene ac diligenter obſeruant. Nam præter ea, quod multum habet voluptatis illud ſtudium, inſignem quoq; vtilitatem adfert, & humanitatis doctrinæq; ſtudia egregie amplificat. Externæ librorum ſpecies ſæpe fallunt, & a facie magis, quam a cura & ſolidiori ſtudio nobis commendantur. Hinc operæ pretium fuerit, ex libris & variis eorumdem editionibus diligenter evolutis & conlatis præſtantiam operis diiudicare, ac emendatos libros a corruptis & depravatis bene diſcernere. Proſtant ſæpe in officinis libri, qui auguſta forma, eleganti charta litteriſque nitidiſſimis expreſſi oculos noſtros perſtringunt, ac vehementer adficiunt, ſed interiora voluminum vbi paullo accuratius inſpexeris, & iudicio ſæpe & ſolidiori do-

ctrina vacant, mendisque adfluunt pene innumeris, & ab aliis editionibus, quamquam non adeo ad exteriorem oſtentationem expreſſis facile ſuperantur & cedunt. In ſcriptoribus romanis vetuſtioribus, quos in vſum DELPHINI adornatos & exſcriptos eſſe conſtat, quid quæſo eſt, quod tantopere liceat admirari? chartæ quidem ſplendorem & litterarum elegantiam hic admiramur, ſed notæ illæ, quæ ſcriptoribus illis adiiciuntur, nec ſelectæ ſatis, nec iudicio conquiſitæ ſunt, & qui in fine adparent indices, numeroſiſſimi quidem, non tantum ſpondent vtilitatis, quantum vel *Freinshemiani* vel *Becleriani* indices nobis oſtentant. Ex iis enim bene multis in DELPHINI vſum exſcriptis libris vnicus tantum eſt viri doctiſſimi IO. HARDVINI Plinius, *a*) qui ætatem feret, & ab induſtria, ac diligenti manuſcriptorum conlatione, notisque egregiis commendatur. Sed is eſt ſæculi noſtri genius, ea inveterata conſuetudo: non libros modo nullius pretii ac ponderisq; efformat, ac coetui litterario obtrudit, ſed libros quoque in publicam emittit lucem, vitioſos ſatis & operarum manu valde deprauatos. Ipſi adeo Belgæ, qui a bene longo tempore in emendata librorum impresſione laudem ſibi præcipuam vendicarunt,

ac

a) *Plinius Harduini prodiit Pariſ.* 1685. 4. 9 *luminibus.*

ac reliquis etiam Europæ gentibus hac in parte palmam præripuere, nunc quaſi gloriæ huius pertæſi multum a maiorum veſtigiis declinant, nec adeo eleganti & pura charta vtuntur, nec tanta, vt olim, accuratione libros exſcribunt: pauci admodum in Belgio ſuperſunt, qui decus illud avitum ſervare ac tueri etiamnum ſtudeant. De IO. GEORG. GRAEVII Antiquitatibus romanis *b)* in faſciculos collectis & in Batavorum terra exſcriptis quid ediſſeram? certe quoties opus vtiliſſimum adſpicio (adſpicio autem cotidie) & indignor plane & doleo etiam. Nihil in exteriore veſte deſideramus, chartæ nitor, litterarum elegantia cæteraque librum maximopere commendant, ſed non æque emendandi ac corrigendi ſtudium, quod penitus neglectum videtur: ſæpe voces vitioſe transſcriptæ, & integra quandoque orationis forma omiſſa eſt, quod non inluſtri quidem operum conlectori, ſed operarum negligentiæ adiudicabis. Iam vero quid de Germania, communi

b) *vide viri Clar. Caſp. Lindenbergii ſcholion de Erroribus typographicis, Novis Litterariis Maris Balthici A. 1706. menſe Ianuario inſertum, ubi p. 16. itidem de Grævii Antiquitatibus romanis minus emendate excuſis conq* [illegible] *& exemplis rem confirmat: idem obſeruat. Gr* [illegible] *quitates græcas non minoribus typographo-r* [illegible] *bus laborare. Sed de his aliquando verboſius a* [illegible]

ni patria noſtra cenſendum? quotusquisque eſt, qui ad maiorum ſuorum exempla ſe componit, & libros emendate ac polite exſcribit? ſummo olim in pretio erant apud Argentoratenſes *Ribelii* & *Cephalei*, apud Baſileenſes *Frobenii*, Francofurtenſes *Wechelii* c) & Lipſienſes *Voegelini* d) acerrimi artis typographicæ in Germania inſtauratores, qui eleganter, terſe ac ſine exſtantioribus pene mendis libros evolgabant. Ea vero laus germanis propria nunc prorſus obſolevit, &, quod mirere, non una ratione corrupta & commaculata eſt. Nulla amplius in inprimendo cura, nullum ſtudium adhibetur, & complures eorum officio ſuo ſatis functos exiſtimant, ſi quocunque modo exſcriptos codices orbi obtrudant. Litteræ germanorum ſunt rudes, inconditæ, nec ad artem ſatis effictæ, charta fœdior paullulum, horridiuſcula & immundior. Miror vero proiectam nonnullorum audaciam, qui libros ſuos quamquam multis operarum vitiis abundantes ab emendandi ſtudio lectori omnibus modis commendant, idque ſplendide etiam in libri fronte mentiuntur, cum omnium

c) *hic Andream Wechelium velim intelligas, nam quæ poſt ipſius obitum ex officina huius prodierunt, nec curo, nec commendo, & grandioribus ſæpe ac multis typographorum erroribus ſcatent.*

d) Eſt Erneſtus Voegelinus Conſtantienſis, cuius libri cum Aldinis ac Iuntinis merito certant, ac mihi æquo ſunt pretio.

mnium ſint vitioſiſſimi & egregie depravati. Abſit vero, vt omnis litterarum elegantia ex oris noſtris aufugiſſe hinc credatur: ſuperſunt adhuc nonnulla priſcæ laudis fragmenta ac relliquiæ; ſed quas LIPSIA, ille germaniæ ocellus, ſibi ſoli nunc adſervat, & ſpectatoribus ſuis exponit. In hac quippe urbe complures ſunt officinæ, ex quibus non eleganter minus, quam accurate libri prodeunt, vt & aliquam induſtriæ ſuæ laudem ferant; & alios exemplo ſuo provocare poſſint. Quoties THOM. FRITSCHII viri integerrimi tabernam liberariam ingredior, ex libris ipſius, quos terſe ac nitide exſcribi curat, & venales exponit, inſignem capio voluptatem, mireque adficior. Exemplo nobis eſt *Lactantius*, ille Chriſtianorum Cicero, ſtudio CHRISTOPH. CELLARII recenſitus & emendatus, quem *Fritſchius* tam eleganti habitu ac nitore ante decennium *e*) evolgauit, vt typi & chartæ elegantia, multaque emendatione, quæ adhibita eſt, vel cum vetuſtis Belgicis de principatu poſſit contendere. Jam eiusdem Fritſchii ſumptibus *Lexicon Cellarianum* recuditur, in multis denuo locupletatum locis & auctum: dici non poteſt, quanta cura, quo ſtudio & qua accuratione emendentur omnia & corrigantur. Nullus labor, qui ſtu-

e) Lipſ. 1698. 8.

ſtupendus eſt, hic reformidatur, nulli quoque ſumptus, qui eximii ſunt, vllo modo reſtringuntur. Cuius viri optimi exemplum vtinam & alii in germania ſequerentur, facerentque, quod & nomine ſuo & ſæculo ac poſteris etiam dignum foret. Nec dubitamus, quin ad priſca illa ſæcula, quæ a diligenti librorum emendatione laudem cumulate reportarunt, ſit acceſſura ætas noſtra aliquando & ea multum quoque ſuperatura. Sed vana ſunt, quæ præcipimus vota, & fruſtraneæ queritantium voces habentur. Non facile elogium, Germanis olim a Michaele Neandro *f*) vindicatum, & ex accurata voluminum reviſione promeritum, hic revocabitur. Malum illud, quod inſedit iam diu, & prorſus inveteravit, non adeo exſtirpari poterit; quicquid etiam obgannias, clamites ac repugnes, ſemper mendoſi

f) *Mich. Neander in Præfatione Theologiæ Bernhardi & Tauleri præfixa egregie laudat libros in Gallia & Germania tam emendate excuſos. Ioſephi, inquit, & Philonis Iudæorum græca, luculentiſſima & eloquentiſſima ſcripta, adeo pulcris typis & characteribus in Gallia & Germania excuſa, vt ſi angelis tales litteræ pingendæ eſſent, non ſint picturi & effecturi pulcriores, quomodo id dicere & adfirmare aliquando non eſt veritus Argentinæ vir quidam doctrinæ auctoritate & meritis magnus de Macarii homiliis elegantiſſimis, græcis typis tunc primum ad publicationem elaboratis.*

doſi erunt libri, nihil *Colonienſes*, nihil *Veneti*, *nihil Genevenſes* a more ſuo recedent, quibus ſolemne hactenus fuit, libros viliori quidem pretio, ſed mendoſisſime exſcriptos protrudere. Neque vero huius perverſi moris cauſſas adeo ignoramus, inter quas vel illa omnium prima ad connumerari poteſt, quod illi, qui emendandi officio præſunt, nec latine nec græce ſæpius ſciant, ac leuisſimo etiam ſtipendio conducantur. Qua re multum omnino ab exemplo veterum diſcedunt, qui non niſi doctisſimos viros huic præficiebant muneri, & ſtipendio pulcerrimo ad id laboris genus conducebant, vt omnia curate ad exemplum conferrent, male translocata reponerent in locum, reſecarent ſupervacanea, & nævos hinc inde reſidentes eximerent. Sed longius ab inſtituti mei ratione ſentio me diſcesſiſſe, ſiquidem non de libris vitioſe ac corrupte impresſis diſputare eſt animus, ſed de rarioribus maxime codicibus, qui in terris noſtris non facile reperiri ſolent, cauſis itidem raritatis eorum expoſitis & ſubiunctis. Fateor tamen, me labori huic bene adminiſtrando eſſe imparem plane, & requiri hic viros longe doctiores, qui multis doctrinæ præſidiis inſtructi ſunt, iudicio ac rerum vſu pollent, & præſtantisſimas bibliothecas excutiunt, nec otio quoque ſunt deſtituti. Quæ cum animo meo primum obverſarentur, & ea

omnia

omnia longius abeſſe a me deprehenderem, omnem abieci conatum, & me velut rei huic gerendæ minus idoneum condemnaui. Vbi vero & animum conlegiſſem, & multæ amicorum efflagitationes accederent, placuit in manus reſumere, & quæ olim conceperam in ſchedis, hic retractare, & prolixius deducere. Nam qui hoc argumenti genus ſit proſecutus, nemo exſtat, & ad ipſum raritatis numerum accenſeri debet. Novimus quidem virum aliquem egregie doctum nonnihil in hoc argumenti genere tentaſſe, & potiora *obſeruationibus*, g) quæ Halis Magdeburgicis edebantur ante paucos annos, inſeruiſſe, ſed ibi non aliorum facile, quam proſcriptorum librorum enarratio continetur. Idem vir doctiſſimus integrum huius argumenti volumen perſcripſit, & *hiſtoriæ litterariæ arcanæ* nomine inſignivit, in quo varii generis libros rariores adnotavit ſedulo & percenſuit, dignum ſane, quod publicæ exſcribatur. Sed graviora, quæ intercedunt negotia, diſtringunt maximopere virum optimum, vt quæ confecta habet, abſolvere ac iuris publici facere non licuerit. Cæterum quæ *Crenius* h) Cinellus i) Mar-

g) in obſeruationibus Hallenſibus Tom. X. obſ. VIII. & IX. p. 180. ſeq. atque hæ obſeruationes Iac. Freder. Reimmanno debentur.

h) Th. Crenii Animadverſiones philologicas & hiſtoricas.

Marvillius *k*) aliique non indocti viri iſthoc de argumento egerunt, egregia ſunt omnia, & laudem promerentur, ſed quod leviter & non niſi raro hoc argumentum attingant, nec latius perſequantur, multa eximia & cognitu neceſſaria maxime prætermittunt, quæ ignorare nos oportet. Itaque non abs re fuerit, huic eleganti & vtiliſſimo labori manus iniicere, & alios exemplo prouocare, qui hanc pulcerrimam in

cas hic intelligimus, quarum Pars XVI. non ita pridem Lugd. B. 1708. prodiit, & egregiam librorum notitiam ſuppeditant, vt mirer perſonati hominis Severini a Clamoribus iudicium, quod de iis in epiſtola publice An. 1706. Amſtelodami exſcripta dedit: illud vero ita ſe habet: Et quod doctrinæ ſuæ edidit (Crenius) ſpecimen? certe ſi quid ſibi laudis nova ſchedularum quarumdam editione peperit (quod certe exiguum eſt) id omne futilibus notis ab eo adſutis obfuſcatur. De animadverſionibus dices? ſed proh! quam illæ aridæ, quam ieiunæ, quam tetrico ſtylo ſcriptæ. Si ſuum cuiq; reddas auctori præter connectendi particulas, nihil in iis Crenianum, & niſi hinc inde docti cuiusdam viri inſerta eſſet epiſtola, forent profecto alio loco, quam librariorum vel eruditorum ſcriniis digniores.

i) *Bibliothecam edidit volantem, in quam ſchedas minutiores retulit ac conlegit. Pars eius XVI. prodiit Venetiis 1706. in Actis Erudit. Lipſ. A. 1707. p. 128. recenſita, & plures forſan nunc prodiere, ſed eiusmodi deliciæ raro ad germanos exportantur.*

k) *in Melange d'Hiſtoire & Litterature, vbi egregie continentur obſervationes.*

in ſe ſuſcipiant provinciam, & me doctius hoc argumentum deducant: quibus exoratis & ex voto conſecutis, labor hic rudis admodum, & inconditus, minimeque concoctus illico ceſſabit. Sed nos ſine multa verborum circuitione ad rem ipſam.

Enim vero non pauci ſunt libri, qui, quod in præſtantiſſimis bibliothecis vix reperiantur, & a nemine prorſus ſint lecti ac evoluti, non ideo exſtare creduntur. Quis librum toto orbe decantatum, cui nomen à *tribus impoſtoribus* impoſuere, conſpexit umquam aut legit? multus omnium de iſthoc volumine eſt ſermo, nec infrequentes ubique diſputationes habentur: ſed plurima incerta ſunt, dubia multumque fallacia. Notæ ſunt controverſiæ illæ inter clarisſimos Viros *Burc. Goth. Struvium* & *Guil. Erneſt. Tenzelium* non ita pridem iſthoc de argumento excitatæ. Namque *Struvius in diſſertatione ſua de doctis impoſtoribus, introductioni ad rem literariam ſubiuncta l*) plane fœtum iſtum de tribus Impoſtoribus ſacerrimum negabat ſupereſſe, aut extitiſſe vmquam, & pro otioſorum hominum commento habebat: cui vero *Tenzelius m*) rei veritate commotus merito contradixit, & non exſtare ſolum multis verbis ac operoſe comprobavit,

l) Ienæ primum 1703. 8v. edita.

m) *in bibliotheca curioſa A. 1404. p. 487. ſqq.*

n) *hunc Io. Guil. Peterſenium eſſe novimus, ſed quoniam lingua toſcana eſt ſcriptum, pro ſuppoſiticio ſcripto*

bavit, ſed libri quoque huius exemplum lingua toſcana exaratum apud quendam amicorum ſuorum *n*) adſervari contendit, ſed utrique viri conquievere poſtea & a conflictu & contentione abſtinuere; ipſe etiam *Struvius* cum ſecundas diſſertationi ſuæ curas *o*) adhiberet, veterem mutavit ſententiam, & ſupereſſe eiusmodi librum licet raritate inſignem, nunc nihil repugnat, adductus inprimis loco aliquo inluſtri, quem in *Campanellæ atheiſmo protrato p*) forte offenderat. Alia hic adiungere & commemorare poſſem, de iſto libro, niſi moroſum viri cuiusdam docti ingenium, quod arcanorum ſilentium imponit, intercederet. Illud vero & bona fide ac vere adfirmamus, exſtare hunc librum perditisſimum, & typis germanorum, latino item ſermone & in octava, ut dicunt, forma exſcriptum. Non alienum, credo, fuerit a præſenti inſtituto adiungere & recenſere, quæ a pio & docto quondam viro accepimus. Is eſt meritis ac fama inſignis *Andreas Myhldorfius*, orator apud Noribergenſes ſacer, & bibliothecæ illius loci curator diligentiſſimus, apud quem cum forte diverterer, & multam de libris rarioribus orationem haberem, iniecta forte libri

o) inſerta eſt diſſertatio introductioni denuo ad rem literariam auctior & emendatior A. 1706. 8v. vbi p. 25. plenius edocemur.

p) *conf. Struvii Acta Litteraria ex manuſcriptis eruta Faſc. II. p. 73. vbi locum Campanellæ leges.*

libri de tribus impoſtoribus mentione, vltro ac ſine mora profeſſus eſt vir fide digniſſimus, ſe librum iſtum maledicentiſſimum in manibus ſuis habuiſſe & volutaſſe; poſſesſore etiam libri, a quo acceperat, ſine fraude indicato, qui eſt Daniel Wulferus, orator itidem apud Noribergenſes quondam ſacer, & ordinis non vltimi philologus. Hic itaque inquirant rerum harum curioſi admiratores, nec fruſtra putent ſe hac expiſcandi via proceſſiſſe. Idem vir doctiſſimus Myhldorfius in ſolemni aliquando panegyri profeſſus eſt ingenue, atque ita ſermonem pro concione habitam inſtituit: CREDITE HIS OCVLIS, ET HIS MANIBVS. *q*) Sed non eſt pro merito huius nefarii voluminis, vt verboſius hic diſputemus. Ad alia nunc transeundum eſt. HENRICI STE-

q) *Hunc puto intelligi debere Myhldorfium, de quo ſed tacite agit Dan. Guil. Mollerus in diſſertatione de Moſe philoſopho p. 35: Quod Moſi etiam noſtro Impoſtoris nomen tributum ſit, ii norunt, qui librum hac cum inſcriptione, de tribus mundi impoſtoribus M. M. M. oculis ſuis vſurparunt, ego certe vti numquam eum vidi, neque videndi deſiderio teneor, ita exſtitiſſe eum vmquam, dubitarem, niſi viri cuiusdam, ſummæ in eccleſia Noribergenſi tum dignitatis tum celebritatis atque eruditionis auctoritate inductus, qui illum ipſum ſe hiſce oculis ſuis conſpexiſſe publica quadam in panegyri eſt profeſſus, exſtare eum etiamnum, mihi pariter credendum & aſſerendum foret.*

STEPHANI doctum de *Origine mendorum* opus ecquis noſtrum evolvit? maximopere illud conlaudat Marvillius, & dignum ait, quod denuo officinæ committatur exſcribendum: ſed fruſtra eſt in opere hoc commendando Marvillius, quod ipſe nunquam vidit, ac ne dicam perlegit. Hunc quidem foetum a Stephano ſemel iterumque promiſſum eſſe conſtat, minus vero editum aut in plura exempla transſcriptum. *r*) Iam vero quid de IODOCO a DVDINCK erit percenſendum, qui *palatium Apollinis & Palladis*, vt aiunt, conſcripſit, in quo præcipuarum bibliothecarum continetur deſignatio, *Coloniæ* apud *Iodocum Kalckoſium* in octava, vt loquimur forma expreſſa, & a *Valer. Andr. Deſſelio* *s*) adlegata? ego ementitum puto librum, non alio certe quam tituli nomine eruditis notum. Certe nec *Caſp. Sagittarius*, nec *Io. Andr. Schmidius* *t*) viri in librorum notitia

r) *rectius itaque hunc librum Almeloveenius in bibliothecam ſuam promiſſam & latentem p. 56. retulit, qui tamen in cæteris non parum errat.*

s) *in bibliotheca Belgica p. 593.*

t) *ita venerandus Schmidius in præfatione Maderi tractatui de bibliothecis atque Archivis præfixa ait:* ***qua occaſione eruditos enixe rogatos volo, vt mihi indicinam faciant, an Iodoci a Dudinck Canonici Reſenſis & Paſtoris Vinenſis ad Rhenum ſequentes libros viderint vmquam vel poſſideant ipſi?***

 nimi-

notitia longe verſatiſſimi librum hoc titulo inſignitum invenire hactenus aut nanciſci potuerunt. Ad eamdem forte claſſem referre poſſumus ſingularem de *Cereo Paſchali* librum, a Barnaba quondam BRISSONIO confectum & evulgatum, quem etſi unus alterve *u*) in ſcriptis ſuis adlegauerit, vereor tamen, an vnquam typis impreſſus prodierit. Nota mihi ſunt quæ | doctiſſimus | *Briſſonius* exſcripſit volumina, egregia certe, & latium vetus, & antiquitates romanas græcasque multum inluſtrantia, nihil vero, quod ab ipſius ingenio ſit de cereo Paſchali vel audivi ab aliis, ne in præſtantioribus quidem bibliothecis aut catalogis deprehendi, tantum

nimirum Bibliothecariographiam h. e. enumerationem omnium auctorum operumque, quæ ſub titulo bibliothecæ, catalogi, indicis, nomenclatoris, Athenarum &c. prodierunt: & Palatium Apollinis ac Palladis h. e. deſignationem præcipuarum bibliothecarum veteris novique ſeculi. Vterque liber citatur à Val. Andr. Deſſelio IC. in bibliotheca belgica p.m. 593. quaſi Coloniæ apud Iodocum Calckoven 1643. 8v. prodiiſſet, quem deinde alii fuere ſecuti, ſed neque a B. Sagittario, neque a me, adhibita licet omni diligentia, exquiri potuit.

u) *Sagittarius adlegat in diſſertatione de natalitiis martyrum.*

tum abeſt, vt legerim. *Vitas inluſtrium Medicorum* conſcripſiſſe Gaſp. PEVCERVM, easque non adiuncto nomine Argentorati A. MDLXXI. evulgaſſe multi commemorant ſcriptores, ſed qui vidiſſe illas aut volutaſſe fateatur, ex tam multis ſcio neminem. Quamquam ſint interdum libri raritate ſua adeo obſcuri & ignoti eruditis, vt ſupereſſe aut exſcripti vmquam præter veritatis fidem exiſtimentur. RENATI HENERI *Bucolica* exſtare ipſi quondam Pariſienſes ob ſummam eorum raritatem negarunt, cum tamen certo nobis nunc conſtet, ea reperiri typis evolgata, & Pariſiis MDLI. octavo ordine impreſſa. *x*) Nec pauci ſunt, qui OCHINI *Catechiſmum* pro imaginario habent titulo, ab impoſtore olim vt putant, confičto, ſed ab ipſo quondam *Ochino* hunc fœtum eſſe confectum, certo conſtat, & ipſe non ita pridem in bibliotheca *Dilherriana*, quæ Noribergæ adſervatur, deprehendi. Iam vero, quantæ de *Ioannis Lichtenbergeri* Poſtillis, vt vocant, ſunt controverſiæ? ſunt, qui exſtare putant hæc rariora Sibyllina folia: ſed nec exiguo habemus numero, qui contrariam tuentur ſententiam. Qui catalogos Francofurti aut Lipſiæ excuſos ſine adcura-

x) *exemplum poſſedit olim Chriſtian Daumius quod iam Clar. Io. Andr. Gleichius habet, vide Daumii epiſtolas ad Io. Freder. Heckelium p. 36.*

 y) Clar.

curatiori exploratione ſequuntur, & auctores inde in ſcriptis ſuis ad maiorem rei fidem conducunt, ſæpe multumque errant, & grauiter labuntur : ſiquidem iam notum & pervolgatum eſt, non excuſos ſolum libros in eiusmodi catalogos referri, ſed ineditos quoque, & non niſi tituli parte abſolutos, ſæpe nunquam prodituros, qui, quoniam deinde nec in tabernis publicis, nec alibi reperiuntur, deſiderio eorum conquirendorum maxime flagramus, atque ad rariorum codicum numerum præter rei veritatem referimus.

Ac primum omnium rarioribus merito accenſentur codicibus, qui ſub artis typographicæ auſpicia prodierunt, membrana plerumque aut charta etiam eleganter exſcripti. Quamvis enim litteræ in huiusmodi Voluminibus obviæ, ad monachorum maxime ductus accedant, emendate tamen omnia & ſumma adcuratione expolita deprehenduntur. Ad eorum claſſem referre ſine controverſia licet *Ioannis Guttenbergii*, *Petri Schefferi*, *Conradi Schvveinheimii*, *Arnoldi Pannarzii* manu elaborata volumina, tum ex præſtantia argumentorum, quæ continent, tum raritate ſua, quam a longa vetuſtatis ætate arceſſimus, merito æſtimanda. Cum quibus forte non infeliciter coniungemus *Aldorum* & *Iuntarum* libros, tam nitide, eleganter & bona fide expreſſos,

vt eo ipſo plurimum pretii ſtatuendum iis exiſtimem. *Aldorum* vero mentionem cum facio, non illos velim libros intelligi, quos Soceri ſui *Andreæ Aſulani* y) manu adiutrice elaboravit in officina, ſed eos tantum, ab ipſo *Aldo* ſine aliorum opera excuſos, qui nitidiſſimi omnium ac ſplendidiſſimi habentur. Atque his, fateor, editionibus Aldinis vt plurimum tribuo & conlaudo: ſed maiori longe in pretio mihi ſunt *Iuntinæ* veteres editiones, quæ eleganti chartæ forma, nitore litterarum & emendata recenſione reliquas pene omnes ſuperant, & merito ſuo antecedunt. *Ioh. Georg. Grævius* æquiſſimus librorum cenſor & æſtimator, quoties in Iuntarum exempla forte incidebat, magno redemit pretio, & cimeliorum inſtar ſtudioſe adſervavit. Nec vero alii deſunt libri, quamvis non adeo nitide expreſſi, aut a celebriori operarum manu ela-

y) Clar. Struvius in introductione ad rem litterariam p. 555. obſervat, Aſulanum ſocias cum Aldo manus in excudendis operibus ſuis iam A. 1513 præſtitiſſe, idque ex Strozziorum carminibus patere. Verum qui *Iuvenalem* & *Perſium* in Aldi officina A. 1501. elaboratos inſpexerint, deprehendent, eo ipſo quoque anno, quo Iuvenalis & Perſius prodierunt, Aſulanum officinæ Aldinæ operam dediſſe. Inter editiones Aldinas veteres illa eſt rariſſima Virgilii A. 1501. 8v. exſcripti, & primus eſt liber eorum, quos typis italicis ſive currentibus impreſſit Aldus: quarum litterarum ſculptorem novimus fuiſſe *Franciſcum Bononienſem*. vid. novellas Reipublicæ litterariæ An. 1704. p. 321.

borati, qui à bene multa temporum vetuſtate raritatem tuentur. *Annales illi Colonienſes*, vernacula expreſſi lingua, quod iam a nonnullis ſæculis Anno nimirum M. CCCC LXXXXVIIII. forma maxima ſunt evolgati, *Ioanne Koelhofio* vrbis illius cive accurante, nunc perrari ſunt, & in amplioribus ſæpe bibliothecis deſiderantur. PALPONISTA BERNHARDVS GEYSTENSIS ſequioris ſæculi ſcriptor, & vates pro temporis illius ratione non adeo ineptus, qui leoninis verſibus vitam aulicam & privatam complexus eſt, iam ab A. MDI. *Henrici Quentelii* curis exſcriptus prodierat, ſed rarior paululum, vt adeo *Chriſtiano Daumio* viro in hoc ſtudio cæteroquin longe verſatiſſimo condonandus ſit error, *z*) quando vatem hunc A. MDCLX primum ſe edidiſſe putat, & notis inluſtraſſe. *Vetuſtiores Grammatici latini*, quorum duodecim numero ſunt ab *Ioanne Theodoro Bellovaco* in vnum corpus conlecti, & officina *Aſcenſiana* A. MDXVI.

z) hunc errorem ipſe *Daumius* in præfatione ad *Hieronymi* opuſcula nonnulla ingenue profitetur, & obſervat inſimul, alios itidem in hoc lapſos eſſe, vt primum ſe edere putarint, quæ iam ante illos dudum fuerint exſcripta; maxime *Ioannem Heringium* producit in exemplum, qui *Tobiam Matthiæ Vindocinenſis* primum eruiſſe ſe adfirmavit, cum tamen ante illum tres huius libri editiones adornatæ fuerint, *Lugdunenſis* nempe A. MDV. *Argentoratenſis* MDX. & *Baſileenſis* apud Oporinum MDLXIII.

MDXVI. forma maiore excuſi, ob raritatis pretium merito æſtimantur, nec in novo Bibliothecæ latinæ Fabricianæ, opere adleguntur.

Illud quoque raritatis argumentum non leve eſt, ſi, quæ imprimuntur, opera ad certum reſtringuntur numerum, nec in multa adeo exempla transſcribuntur. Nota res eſt, de KHEVENHVLLERI *Annalibus Ferdinandeis*, qui ob ſummam exemplorum paucitatem ab eruditis deſiderantur maxime, & difficillime omnium reperiuntur. Qui liber cum olim imprimeretur, aliquem, ferunt, adſediſſe cotidie operarum tabernis, &, ne quid plagularum vel furto ſubduceretur, aut complura, quam in mandatis erat, exempla transſcriberentur, ſedulo circumſpexiſſe: quibus abſolutis Viennam ad vnum omnia translata, nec niſi potentioribus, qui in aula regum & principum verſantur, eſſe diſtributa: illas præterea ſchedas, in officina reſiduas & forte iam proculcatas & lituris nimium deformes, in quibus correctoris, vt vocant, virgula cenſoria adparebat, immani aiunt pretio fuiſſe coemtas. Recenſenti mihi hanc operis hiſtoriam, in mentem venit, quæ eadem pene cum prioribus ſed de diverſo ſcriptore enarrantur. Illud vero non mihi, lector benivole, ſed inluſtri debes *Maſtrichtio*. *a*) Res

eſt de *Conſtitutionibus Societatis Ieſu*, auctore *Ignatio Loyola* Hiſpanorum lingua quondam exaratis, & a *Ioanne Polanco* deinde in latinum ſermonem conuerſis: quas cum novem voluminibus exſcribi patres *Antverpiæ* curarent, & cum aliis nollent arcana ſua communicari, omne ſtudium ac diligentiam adhibuerunt. Duo ſemper patres prelo adſidebant, qui velut e ſpecula proſpicientes operarum manus diligenter obſervarunt. Neque vero res infeliciter ſuccesſit. Arcana hæc ſibi erant propria ſibi hæc ſolum adſervabant, nec quidquam eorum in alienam inciderat manum. Forte *Cromvvelli* viri famoſiſſimi ætate quidam in Anglia patres contra edicta deprehenſi in Tullianum carcerem coniiciebantur: apud quos cum Conſtitutionum earum exemplum offendiſſent, Amſtelodamum illico transmiſſum, & *Ioanni Schippero* (Schipper Ian) ad excudendum fuit concreditum, qui feliciter partibus ſuis defunctus, ad prioris editionis habitum omnia tam accurate expresſit, vt parum abeſſet, quin ſimilitudine exemplorum decepti patres illud novum pro Antverpienſi veteri & genuino agnoverint. Sed in fronte libri nonnullæ adparebant litteræ diſtantes aliquantulum a veteri exemplo, vnde rem facile

a) vid. Placcii novum opus Anon. & Pſeudon. & quidem in Anonymis theologicis ſcriptoribus n. 761. n. 125.

cile olfecerunt. Interea Ieſuitæ indignisſiſime hoc ferentes, & rerum ſuarum invidi maxime ad *Schipperum* protinus accedunt, & de redimendis omnibus exemplis cum ipſo agunt, ea tamen lege, vt religionis ſacramento ſe prius obſtringeret, ſe nulla reſervaturum exempla: hanc ille conditionem, diſtractis iam aliquot huius libri exemplis, merito recuſavit. Sed nihil dubitat *Maſtrichtius*, quin convenerint inter ſe, & omnia pretio exſoluto patres coemerint. Sed progredimur in aliis recenſendis codicibus. ELIÆ EHINGERI, quem de Bibliotheca Auguſtana ſcripſit catalogum, iis potisſimum de causſis ad raritatis numerum accenſeri video, quod centies *b*) tantum exſcriptus habeatur. GERARDI DE ROO *annales Auſtriaci* eleganter perſcripti, magno erant in pretio, & difficulter olim conquirebantur. Sed nunc facilis acquirendi occaſio, & ſumptus, qui impenduntur, exigui ſunt. Amamus vero virum

 politi

b) longe plura quam centum puto excuſa exempla; certe ego adfirmare auſim me vel centies, in bibliothecis vidiſſe; ſed forte hæc ab Ehingero in vulgus ſparſa ſunt, ut tanto celerius diriperetur liber, & lucellum inde caperet. Conſtat Ehingerum ſumma laboraſſe inopia, & filias ad quæſtum accipiendum & rem inde faciendam, cum Auguſtæ Vindelicorum eſſet, non raro ablegaſſe. Quæ etſi aliis a veritate aliena videri poſſint, certa ſunt, & retulit mihi fide digniſſimus in re medica excellens G. T.

politi ingenii *Nicol. Hieronymum Gundlingium*, cuius auctoritate & cura potiſſimum recuſus eſt ſcriptor ille elegans nec ineleganti adeo habitu prodiit.

PETRI MARTYRIS ANGLERII, Mediolanenſis epiſtolæ, quæ civilem doctrinam & arcaniora ſtatus conſilia exponunt, non inelegantes ſunt, & rerum civilium ac hiſtoriarum ſtudioſis merito commendantur. Quæ cum rariſſimæ forent, *Elzeviriis* hinc in Batavia multum debetur, qui easdem iterum velut orbi noſtro ignotas A. MDCLXX. typis repetere, ac notiores facere ſunt conati: quamquam hoc Elzeviriorum factum, quod pauciſſima earum elaborarunt exempla, de Bœcleri c) noſtri ſententia accuſandum magis quam laudandum videtur. Solemne hoc eſt Italis maxime & aliis externis gentibus, quæ egregia ſubinde ingenii ſui monimenta efformant, ac publici faciunt iuris, ſed raro in noſtras deportantur terras, parca etiam

c) hæc Bœclerus in epiſtola ad Boineburgium A. 1670 perſcripta, & Struvii Actis litterariis Faſc. VI. inſerta p. 23. tradit: *P. M. A. M. epiſtolæ multæ frugis ſunt, ſed intelligentibus. Diſplicet autem editorum conſilium, tam pauca exemplaria & parca manu publicantium, ut ſemper rarus maneat liber. Patino medico Pariſienſi debetur editio noviſſima P. M. A. M. epiſtolarum. Illæ notæ ſingulæ epiſtolis præfixæ notant Petrum Martyrem Anglerium, Mediolanenſem. Epiſtolarum iſtarum tria tantum exemplaria ad nundinas Francofurtenſes adlata, & vnum teſtatim occupaſſe retulit Simon Paulli.*

etiam manu curant ſua exſcribi, nec cum aliis facile, quam cum patronis & amicis, quos norunt, communicant. BENEDICTVS BACCHINVS ex operibus, quæ condidit, clarus & inſignis, elegantem de *Siſtris* diſſertationem Parmæ ſed non niſi quinquagies *d*) excudi curavit. Quæ cum ita ſe habeant, induſtriæ ſuæ laudem reportavit eximiam *Iacobus Tollius*, qui hanc diſſertationem non modo recudi in Batavia nitidiſſime iuſſit, ſed notis etiam ſubiunctis ſplendidiorem longe effecit. Libri, qui *Traité des Medailles d'auteur* inſcribitur, duo tantum aiunt deprehendi exempla; & alium gallici idiomatis, qui *hiſtoire des Guerres du Roy XII. contre les religionaires rebelles par Charle Bernard* audit, duodecies impreſſum eſſe, *Sorellus e*) conteſtatur. REGINALDI POLI *f*) quos *pro eccleſiaſticæ vnitatis defenſione* conſcripſit libros in Italia primum An. MDXXXX. prodiiſſe accepimus, & ob exemplorum impreſſorum paucitatem, & arcana in iis contra Lutheranos contenta ſummo adſervatos ſtudio, nec niſi potentioribus ad evolvendum transmiſſos eſſe: qui etſi deinde Argentorati A. MDLV. *Petro Paullo*

d) refert hoc ipſe Tollius in præfatione ſua ad hanc diſſertationem.

e) in bibliotheca gallica.

f) vid. Löſcheri Antiqua & Nova rerum theologicarum A. 1701. p. m. 287.

Paullo Vergerio curante, familiares nova recenſione ſint redditi, aliquot tamen adhuc precium iis neceſſe eſt ſtatuamus.

Præterea ex eo raritatis indicium licet conligere, ſi paucarum paginarum ſunt ſchedæ, quæ ut paſſim initio circumvolitant, & huc illuc diſperguntur, ita vbi aliquot annorum ætas interceſſerit, oculis ſe noſtris ſubducunt, & elabuntur manibus noſtris adeo, vt difficillima conquirendi eas poſtmodum ſit occaſio. Non poſſum non probare *Morhoſii* viri ſummi inſtitutum, qui neglectis grandioribus operibus omne ſtudium in conligendis eiusmodi fugitivis ſchedis *g*) adhibebat: unde ipſius bibliothecam non tam vaſtis voluminibus enituiſſe novimus, quam exiguis & minoribus chartis, doctis tamen & perraris, quæ fruſtra in tabernis comquiruntur. Nam grandiora & vel pondere ſuo æternum duratura opera, etiamſi difficulter habeantur, ſubinde in bibliothecis adparent, ex quibus depromere illa ac in vſus convertere facile licebit. Nihil forte nos pœnitebit, operam aliquam inſumpſiſſe in conligendis rarioribus *Ebingeri*, *Caſelii*, Camerariorum, *Allatii*, *Rhodii*, *Bœcleri*, *Neandri* ac *Hamelmanni* & aliorum ſchediasmatibus, quæ ob raram eruditionem, doctri-

g) teſtatur hoc quoque Mollerus in prolegominis ad Morhoſii Polyhiſtorem.

doctrinæ ac rerum præſtantiam legentibus multum vtilitatis ſpondent. Nam etiamſi contingat quandoque vt eiusmodi diſperſæ ac volitantes ſchedæ in vnum referantur corpus, & compendio quaſi repræſententur, raro tamen omnia adeo adparantur, vt non prætermittant, vel negligant aliquid, quod vel omiſſum vel neglectum maxime doleas. Iam præfationes, iam epiſtolas ſubiunctas, iam emendatiorem reviſionem, iam alia deſiderabis. Qui *Bilibaldi Pirckheimeri, Iacobi Sadoleti* & *Petri Bembi* volumina in vnum coniunxerunt, diligentiæ ac officii laudem promerentur. Sed quod multa omiſſa ſunt, nonnulla quoque depravata, hoc nomine ego parum ipſis debeo, nec conlaudo. Præſtat itaque ſeorſim excuſa habere volumina, quam coniunctim edita, depravata interdum & mutila. Sæpe multumque optaui, eſſe, qui ANDREAE RIVINI opuſcula conligeret, & a ſitu ac ſqualore vindicaret. Edidit ille complures medii ævi chriſtianos vates, eosque notis inluſtravit: nec quas de variis rebus habuit diſſertationes elegantisſimas putaverim negligendas, quæ varia antiquitatis monimenta continent, & inſigni nobis ſunt vſui. Idem *Rivinus* nonnulla *Hildeberti* opuſcula *b*) evolgavit, quæ ſi doctisſimo in Gallia operum *Hil-*

b) prodiere Lipſiæ 1631, 12mo.

Hildebertianorum editori ad manus fuiſſent, poterat forte officio ſuo melius in non paucis locis defungi, & accesſiones quoque ſubiungere. Verum non eſt inſtituti mei ratio, de libris recens editis percenſere, quod illorum eſt, qui ephemerides litterarias *i*) conſcribunt.

Nec minima raritatis cauſa oriri ſolet ex variis librorum editionibus, quæ diverſæ plane a cæteris & immutatæ proſtant. Quis librorum pro re nata conditiones & fata ignorat? miſeram ſæpe hominum crudelitatem experiuntur. Iam immutamus eos, iam refingimus, iam aliena inſerimus, quandoque etiam eradimus, quæ ſtomachi noſtri minus exiſtimantur: vnde ille plerumque editiones rariores habentur, quæ primæ ſunt, quæ incorruptæ & non mutatæ. JACOBI AVGVSTI THVANI hiſtoriam novies aut forte ſæpius impreſſam eſſe conſtat, ſed omnes pene editiones diverſæ deprehenduntur, vt hic vel omiſſa quædam videamus, vel nova inſerta, nonnulla etiam mutata. Illi tamen de mea ſententia non leviter errant, qui Thuanum A MDCIV. in octava, vt dicunt, forma prodiiſſe primum adfirmant: qua in opinione verſatur diligentiſſimus operum Thuaneorum enarrator *Ioannes Petrus Titius* *k*) ſed vetuſtior hac

i) egregie hoc præſtiterunt auctores des ausführlichen Berichts von neuen Büchern Part. IV. p. 331. ſeq.

hac editione exſtat alia eodem quidem anno Pariſiis ſed maxima forma exſcripta *l*) quæ ut prima omnium, ita rariſſima ex merito habetur. Huius exempli rariſſimi copia mihi non ita pridem facta eſt, polito ac terſo charactere exſcripti, & notis inſuper manuſcriptis egregie ſuperbientis. Hanc primam putavi editionem integram, puram, incorruptam, nec ab ullo contaminatam eſſe, quæ veram Thuani hiſtoriam ex aſſe repræſentaret, verum ex his ipſis notis neſcio cuius manu adſcriptis didici, fraudem in hoc opere 'a malevolis itidem commiſſam, & nonnulla quæ duriuſcule videbantur, fuiſſe reciſa. Hæ itaque notæ eximiæ ſunt, quæ Thuanum eleganter reſtituent. Quamvis enim alii eo iam conniſi ſint, ut *Thuanum reſtitutum m*) vt vocant, adornaverint, & quæ

k) Titius Gedani A. 1685. edidit recenſionem Voluminum hiſtoricorum Iac. Aug. Thuani.

l) prodiit Pariſiis in fol. apud viduam Mamerti Patiſſonii typographi regii, in officina Roberti Stephani.

m) Thuanus reſtitutus, ſive ſylloge locorum variorum in hiſtoria Thuani hactenus deſideratorum cum Franciſci Guicciardini Paralipomenis prodiit Amſtelodami ſumptibus Io. Henrici Boom A. 1663. 12mo. & præter hanc editionem fateor me non aliam vidiſſe, licet Schurzfleiſchius in diſcurſu litterario MSto ad Heinſii catalogum aliam commemoret his vrbis *Thuanus reſtitutus admodum rarus, & propter varias cauſas cum Thuano hactenus evulgato conferendus. excuſus Ingolſtadii, & in gallia iuſſu Regis comburſtus.*

quæ adverſariorum fraude ſuppreſſa, deleta ac mutata ſunt, conlatis inter ſe editionibus ac manu etiam ſcriptis, diligenter animadverterint, complura tamen reſtant ſpicilegia conligenda, nec rem accurate ubique ſunt perſecuti. Præterquam enim quod nec has ipſas editiones, *n*) quas conlatas a ſe adfirmant, minus ad amuſſim omnes exploraverint, tum complures neglexere vel non habuere editiones, quæ conferri ad reliquas omnino merebantur. Sed de his alio tempore. Ediderat forte IOANNES ARNOLDVS BERGELLANVS de chalcographiæ inventione carmen non invenuſtum, Moguntiæ A. MDXLI. primo excuſum: poſtea illud *Antonius Verderius* ſupplemento ad *Geſneri* bibliothecam inſeri curavit, & candori illud ſuo ſe reſtituiſſe, neſcio qua fronte adſeruit. Sed hæc, credo, candoris Verderiani inſignia ſunt, quod præter alia mutata integrum delevit diſtichon, in quo de Gallorum ſtatu nonnulla liberius prolata fuerant? Ita vero illud ſe habet:

Perfidus his fretus gallus, bella aſpera movit
Hæc princeps Getici cauſſa furoris erat.

Debe-

n) nempe utramque Genevenſem, tres Francofurtenſes, & veterem Pariſienſem, quæ A. 1606. & ſequentibus annis prodiit: ſed neglexere binas priores Pariſienſes An 1604. in Fol. & Octav. exſcriptas.

Debemus hanc obſervationem *Guil. Erneſto Tenzelio o)* cuius quoniam his mentionem facio, non alienum fuerit hic inſerere, quæ itidem do *Tentzelianis* menſtruis conlocutionibus obſervaui. Primæ enim conlocutiones A. MDCLXXXIX. edi cœptæ, aliquoties recuſæ ſed diverſæ ſunt. Exemplo ſit effigies menſi Aprili præfixa, ubi in prima editione *Campegium p)* purpuratum ære expreſſum

o) in curioſa bibliotheca A. 1704. p. 1000.

p) Campegio vulgo hæc adſcribuntur. ſed verior auctor eſt *Io. Antonius Campanus* Epiſcopus Aprutinus, homo mollis & delicatior, qui duriorem in germania auram ferre non poterat. Dici non poteſt, quanta ſcommata in germanos eiecerit; addam omnium lepidiſſimum, quod confecit, cum iam ex germania in patriam abiret,

Linquo Tridentinas alpes & rhætica ſaxa,
 nunquam oculis poſthac adſpicienda meis.
Accipe Campani, ſterilis Germania, terga,
 accipe nudatas barbara terra manus.
Ille dies iterum, qui te mihi forte videndam
 offeret, extremus ſit mihi & ille dies
Finibus Italiæ primis exſtinguar, & illic
 Per Latium condant frigida ſaxa manes.
Dicentur latia mihi verba noviſſima lingua
 & latio, qui ſim, carmine ſaxa notent.
At pia ſi qua manus conlectis oſſibus vrnam
 erigat accenſa coniiciatque pira,
Hoc precor, hoc caueat, ne pars vel quantula noſtri
 barbaricum tangat non bene lecta ſolum.

Legitur hoc in Campani carminibus p. 185. quæ nu per illuſtris Menckenius cum eiusdem epiſtolis Lipſiæ evulgavit.

preſſum videre licebat Alpes tranſeuntem, denudato tergo & in Germanorum odium hunc eructantem verſiculum:

accipe nudatas barbara terra manus.

Ex adverſo *David Peiferus* itidem ære expreſſus conſpiciebatur, ex italia in germaniam redeuns, & tergo nudo ad Italorum terram converſo, valedicens his elegantibus verſiculis:

Accipe romani ſcelerata cloaca Baalis,
quod tibi Papicolæ conſecro ventris o-
onus

Quæ fruſtra in ſecundis curis quæruntur, niſi quod effigiem vrbis Lipſienſis ſubſtiterint. Sed hæc ipſo forte *Tentzelio* auctore exempta ſunt, propterea quod obſcœnitatis notam præ ſe ferrent, ac decori leges graviter violarent. PETRI LOTICHII terſa ac nativa carmina nemo eſt qui ignoret a *Ioach. Camerario* in vnum corpus congeſta: nota ſunt, ac puerorum manibus teruntur. Sed rariſſima proſtat editio, Lutetiæ ex officina *Vaſcoſani* emiſſa A. MDLI, *q*) quam iam olim contuli cum Camerariana, ſed diverſa omnia, mutata & refiѕta ſunt, vt adeo *Lotichii* in poeſi incrementa ac progreſſus liceat

q) idem obſervat cl. Kortholdus in diſquiſitione: vtrum *Petrus Lotichius ſecundus* obſidionem vrbis Magdeburgenſis prædixerit, Kiloni edita 1703. p. 14.

liceat eleganter perſpicere. Huc etiam referas *IOANNEM* MEVRSIVM virum græce doctisſimum. Is *rerum Belgicarum hiſtoriam* libro vno complexam A. MDCXII. compoſuit, in qua cum partium ſtudio addictus, ac liberius rem exponere videretur, dici non poteſt. quo in periculo verſatus ſit vir optimus, & quos magno numero adverſarios ceperit. Ille quidem famæ ac fortunæ conſulturus non longo poſt tempore eamdem retractavit hiſtoriam, *r)* & partim quædam delevit, partim nova inſeruit, & ſe ipſum quaſi caſtigauit. Verum & hac poſtrema cura nihil gratiæ a Belgis retuliſſe Meurſium non ignoro: multi in Belgio adeo exacerbati erant in auctorem, vt ipſum ex officio ſuo, quod gerebat ſplendidiſſimum, licet ſub alienæ cauſſæ prætextu vellent eiectum. Operæ itaque pretium eſt, cognoſcere, quid in utraque editione contineatur, quid omiſſum, quid caſtigatum, quid in molliorem ſenſum quandoque tractum ſit. FRANCISCI IRENICI *Exegeſis Germaniæ* Hagenoæ A. MDXVII. prodiit, quam etſi nova & alia

r) Lugduni Bat. exiit 1614. 4. vbi obſervandum, quod libri priores quatuor noviter acceſſerint, ſed quintus, qui olim ſeorſim editus fuerat, plane a priori differt editione. Meurſius hanc hiſtoriam illuſtribus Belgii fœderati ordinibus nuncupavit, ſed omnia honeſte recuſarunt.

alia ſecuta ſit editio, præſtat tamen veterem veluti genuinam & incorruptam conquirere & ſervare, quam recentiorem, qua in multa neſcio an typographorum negligentia omiſſa deſiderantur. *s*) De Patrum Eccleſiæ vetuſtis monimentis, de libris item religionis ſacra continentibus res pervolgata eſt, quantopere impoſtorum manu refingantur. De patribus quod ſigillatim egit Gaſp. Löſcherus, *t*) & munere ſuo luculente defunctus eſt, nihil hic addo. Codex ſacer italica lingua expreſſus Venetiis A. MCCCCLXXVII. elegantiſſimus eſt, ſed rarior multo cæteris verſionibus italicis, quæ interpolatæ prodierunt. ALPHONSI A CASTRO libri plus ſimplici vice in tabernis typographicis exſcripti ſunt, ſed non vno eodemque modo: recentiores quidem in multis auctiores longe, ſed vetuſtiores editiones puræ & illibatæ habentur.

Aliam raritatis cauſſam adiungimus, quando libri auctorum ſumptibus prodeunt; quo fit, ut nec multa exſcribantur exempla, nec in exterorum notitiam perveniant.

s) obſervavit hoc primum vir clar. Io. Freder. Reimman in parte ſecunda conaminis introductionis ad rem litterariam p. 90.

t) in diſſertatione de Latrociniis, quæ in publicos ſcriptores patres maxime ſolent committere hæretici. Martisb. 1674. 4. edita.

niant. Si quid eſt, cuius fructum velis ab aliis quoque percipi, committendum eſt omne bibliopolis, penes quos commune litterarum ſtat commercium. Id *Andreas Rivinus*, cuius opera ſupra commendavi, in more habuit, ut, quicquid ederet, ſuis ſumptibus fieri curaret, paucis tantum exemplis evolgatis. Poſt mortem viri huius eruditisſimi nonnullæ erant exemplorum relliquiæ, ſed hæredes partim quod rei bonitatem ignorarent, partim quod ſupellectilis librariæ pertæſi eſſent, quicquid molis erat inconditæ & confuſæ, inſtitoribus ad merces bene involvendas dederunt. Eadem pene fata LAVRENTIVS PECCENSTEINIVS vir in hiſtoria Saxonum non mediocriter verſatus poſt mortem expertus eſt. Non contemnendum ille manuſcriptorum numerum reliquit, quæ hæreditatis iure ad generum redibant, vbi diligenter ſatis adſervata in ſcriniis latuerunt. Eo vero extincto, vidua omnium ex aſſe hæres facta, & arcam argento plenam, & librariam ſupellectilem ſtudioſe excutiebat. Quid igitur illa cum manu exaratis operibus? an doctam tibi finges hanc, & rei litterariæ ſtudioſam, quæ Sibyllina hæc folia theſauri inſtar adſervavit & recondidit? multum fallimur: illa etenim edentula & avara mulier argenti potius rationem habens, quic-

quid invenit manuſcriptorum, tamquam inutile & nullius pretii foras proiecit, nonnulla quoque pharmacopolis pretio vilisſimo exſoluto conceſſit. Ego forte accedere illam, & ſchedarum reliquias excutere; quamvis vero admodum puer rem non adeo intelligerem, ſtudioſe tamen congeſſi, ac plenus gaudii domum reportavi. Sunt vero, maximam partem, quæ ſervo, hiſtorica opuſcula, ſed imperfecta ac rudia IOANNIS FREDERICI HECKELII opuſcula hac de cauſſa rariora habentur, quod ſuis ſumptibus pleraque emiſſa fuerint. Rarior eſt ipſius *manipulus primus u) Epiſtolarum ſingularium* Plaviæ Variſcorum A. MDCXCV. exſcriptus, qui in paucorum manibus verſantur.

Rarioribus item codicibus adnumerantur, qui ſuperiorum auctoritate vel ſuppresſi, vel proſcripti & igne exuſti ſunt. Nihil eſt, quod de impiis & nefariis libris nonnihil ediſſeramus: hæc omnia tenebris potius quam luce digna. Ne tamen nihil dixiſſe videamur, adducemus nonnulla librorum

u) Heckelius epiſtolarum duas centurias in quatuor manipulos dividendas edere promiſit, & animadverſiones ſubiungere, ſed præter primum manipulum reliqui omnes deſiderantur.

brorum prohibitorum exempla, ſed quæ commemorare minus periculi eſt. Quis *verſionem codicis ſacri italicam*, iuſſu *Sixti V.* adornatam evolvit? opus hoc, quod multi ex pontificiis intercederent, ac inſtitutum ſanctiſſimi patris minime probarent, ſuppreſſum & ad carceres damnatum eſſe conſtat. IOANNIS MARIAE BRASICHELLANI *indice expurgatorio* quid hodie rarius? qui cum in belgio denuo exſcribendus eſſet, prohibitum eſt illud edendi inſtitutum & maxime improbatum. Digna ſunt quæ legamus a *Burc. Gotth.* Struvito conſignata. *x*)

Non omnes raritatis cauſſas enumero, quæ multæ ſunt, & tam exiguo chartæ ſpatio comprehendi non poſſunt: iam loci & temporis ratio habenda eſt. Antequam finem præfationi impono, de opere novo, quod cœpimus, nonnihil ſubiungere eſt animus. Vides, lector benivole, recenſionem librorum rariorum. Excerpimus ſelecta, quæ & proſunt & vehementer delectant: interdum tamen integra auctorum ſcripta inſerimus & notis inluſtramus; nec ine-

x) in Tomo III. Obſervationum Hallenſium p. 133. Tom. IV. p. 71. Tom. V. p. 314.

inedita transmittemus. Atque hunc laborem, ſi Numen divinum vires conceſſerit inconcuſſas, extendere vlterius conſtituimus. Vale lector benivole, & verboſiori præfamini ignoſce, qui in me illud pœnæ genus ſtatui, vt poſthac nullam velim præfationem adnectere.

CASP. VARRERII [a]

Cenſura in quendam auctorem, qui ſub falſa inſcriptione BEROSI CHALDAEI circumfertur.

Romæ 1565. 4. plag. 10.

IN præfatione ad *Antonium Amulium*, purpuratum virum conſcripta dolet merito noſter *Varrerius*, tot veterum auctorum libros interiiſſe, ipſumque latinæ linguæ vſum amiſſum eſſe: cuius rei cauſſas inſuper exponit, aitque non tam externa bella ciuilesque tumultus ac diſſenſiones, quam præpoſterum aliquorum iudicium, vana laudis p.1.

a) *CASP. VARRERIVS homo Luſitanus: de cuius vita nihil nobis conſtat: præter hanc in Beroſum cenſuram edidit COMMENTARIVM DE OPHIRA REGIONE ET AD EAM NAVIGATIONE* Antu. 1600. 8v. Roterodam. 1616. 8v. & Hardervic. 1637. 8v.

laudis opinione deceptum, totam hanc loquendi rationem pervertiſſe ac depravaſſe.
P.2. Ita *Cæſaris Octaviani* ætate poſt euerſam rem-
P.3. publicam ſumma pacis tempora floruiſſe: & tamen eo tempore latinam eloquentiam, quæ Ciceronis æuo in altiſſimo conlocata fuerit gradu, naturaleque illud & non fucatum ſermonis genus cœpiſſe à ſummo nitore deflectere, veramque ac priſtinam effigiem mutare: ſiquidem ipſum Cæſarem in novas loquendi formulas, quas *fœtores* adpellaverit, invectum eſſe. Cum deinde ad *Neronis* tempora ventum ſit, ipſum imperatorem à lectione veterum oratorum magiſtro *Seneca* retractum, idque eo fortaſſis, vt librorum à Seneca ſcriptorum vehementior excitaretur admiratio. Vnde factum, vt & alii vel adulationis cauſſa vel ſimili errore adducti eiusmodi homines imitarentur, novumque loquendi genus inducerent. Hinc exploſa veteri dicendi ratione, antiquos auctores nec lectos, nec à librariis poſtea de-
p.4. ſcriptos eſſe: præterea & aliam calamitatis cauſſam exortam, quod cum hiſtorici non propter eloquentiam, ſed ob rerum geſtarum cognitionem legerentur, & maximam in brevitate laudem conſtituerent, librosque ſtudioſe mutilarent, tum cœpiſſe librarios ea maxime deſcribere, quæ homines avidius legere ac perquirere intelligerent: ſic maiorem *Livii* partem atque *Trogum* ob *Iu-*

ſtini

ſtini & *Flori* inanes ac pernicioſos labores a-
miſſum eſſe. Sed verum latinæ linguæ ni-
torem reſtitutum ait *Varrerius*, opera inpri-
mis *Petri Bembi*, *Iac. Sadoleti* & *Adriani* do-
ctiſſimorum Cardinalium, ac *Pauli Manutii*
eruditisſimi atque ornatiſſimi viri. Qua
occaſione *Italos* noſter *Varrerius* acriter per-
cenſet, quod eorum exempla minime
ſequantur, ſed latino dicendi genere ne-
glecto omnem conlocent operam in pro-
paganda & illuſtranda lingua ſua corrupta.
idque tanta contentione, vt nullus fere ſit
vel græcus vel latinus auctor, qui in hanc
linguæ latinæ fecem converſus non reperia-
tur. *Quaſi verò*, inquit Varrerius, *tanta ſit* p. 5.
*huius linguæ præſtantia, vt Cicero, Cæſar, Sallu-
ſtius, Livius, Terentius, Virgilius, Lucretius, Ti-
bullus cæterique poetæ oratores & hiſtorici præ-
ſtantiſſimi & eloquentiſſimi, in alienam linguam
converſi, maiorem eloquentiæ ſplendorem, amplio-
remque ſpeciem & ornatum & vehementiorem de-
lectandi vim vel habeant vel habere potuerint.
Quod ſi in hac vulgari lingua tales poetas tales o-
ratores habuiſſent, talesque hiſtoricos, qui in ali-
quibus eloquentiæ ornamentis, græcis vel latinis
auctoribus præſtitiſſent, aut ſaltim eos exæquaſ-
ſent, fortaſſe iam quomodo eorum ferendus labor
& diſſimulandum ſtudium eſſet. Nam Franc.* p. 6.
*Petrarcha & Io. Bocatius, quos velut vulgaris lin-
guæ principes tantopere laudant & extollunt, ad
quorumque imitationem ſe cæteri contulerunt, quid-*

*nam quæſo ſcripſere? ille quidem, ſi verum licet
dicere, de vnius obſcuræ mulierculæ laudibus, quæ
non Semiramis, nec Artemiſia, nec Zenobia, vel
alia huiusmodi fuit, infinitos pene verſus compo-
ſuit, dolores & anxietates animi ſui præ amore
illius Helenæ deficientis, nobis litteris conſignatas,
relinquens Chriſti ſacerdos: hoc eſt ipſius vel Ilia-
dos vel Æneidos doctum & excellens poema. Hic
vero meras nænias & aniles fabulas, quæ nullam
nec doctrinam nec eruditionem ſapiant, ſed ad
imperitam multitudinem & meretrices potius quam
doctos & ſanos homines pertineant, in divino illo
Decamerone, ſic enim illi vocant, exarauit. Ita-
que hos vulgaris linguæ Cicerones, hos Cæſares,
hos Salluſtios, hos Homeros & Virgilios nobis o-
ſtentant. Iam illud exiſtimare non poſſum, eſſe
quenquam ſanæ mentis hominem, qui ſuum Ho-
mero vel Virgilio Petrarcham, Dantem Horatio,
Arioſtum Ovidio, ac neſcio quos Seraphinos alios-
que malos de populo poetas docto Catullo Proper-
tio vel Tibullo cæteriſque præſtantiſſimis vatibus an-
teponat, vel inueniri aliquem, qui, quos modo no-
minaui, graues & ingenioſos poetas, in linguam,
qua vulgo vtimur conuerſos, legere in animum in-
ducat: qua lingua ſine vlla dubitatione omnem
illis vim & ſuauitatem cæterasque oratorias virtu-
tes penitus ademit: niſi forte, qui veræ eloquen-*
p. 7. *tiæ guſtum & dulcedinem non ſentiunt. Quid
autem de hiſtoricis & oratoribus in eandem lin-
guam conuerſis ſentiendum ſit, ex ipſis, quæ de
poetis dicta ſunt, intelligi poteſt. Quando igitur*

ex

ex bonis græcis, ex bonisq; latinis fabulis illos conſtat Etruſcas facere non bonas, quid tantum inſano iuvat indulgere labori? vel ſi forte hac ratione linguam ſuam longe lateque propagare cogitant illi, qui totis viribus in vertendis auctoribus laborant: meminiſſe certe debuiſſent, Romanos olim, quorum potentiæ nihil arduum vel difficile potuiſſe videri exiſtimandum eſt, vix in Gallias & Hiſpanias romanum ſermonem introduxiſſe, nam Belgæ & Helvetii, Vaſcones & Cantabri, etiamſi alios alii admiſerunt, ab eo ſemper abhorruere, ſuamque etiam nunc retinent alumnam linguam: nec germani, nec græci, ægyptii vel Afri ſuam cum latina commutare vnquam voluerunt. Quonam igitur modo Itali linguam ſuam vulgarem in eas nationes, eis nullo ſervitutis iugo mancipatas introducere ac proſeminare putent, ſatis intelligere non poſſum. Certe vir illuſtriſſime [alloquitur Amulium] *cum Italorum illuſtrem conſidero naturam, acre ſollerſque ingenium, ad quævis præclara natum, non poſſum non vehementer dolere, tantam virtutis indolem in re tam humili tam anguſtæ, tam italico nomine indigna eſſe conſumptam.* Hæc liberrime Varrerius. p. 12

Initio ipſius operis inſtitutum nobis ſuum exponit auctor, quod ita ſe habet. Varrerius præter *Commentarium de Ophiræ regione* latine compoſitum confecerat etiam *chorographicas aliquot Hiſpaniarum Galliarumque atque Italiæ vrbium & locorum deſcriptiones*, peregrinationis ſuæ varium & laborioſum opus, in quo ipſa antiqua vetuſtatis

 tis

tis nomina, quæ diu in tenebris latuerant, p. 13. reſtituenda curauit. In quosdam illic ſuppoſiticios hiſtoricos, qui nomine *Beroſi Chaldæi*, *Manethonis ægyptii*, *Quincti Fabii Pictoris* & *Porcii Catonis de originibus* circumferuntur, invectus erat, quos *Ioan. Annius Viterbienſis* & iudicio ſuo comprobare & illuſtrare conatus fuerat. Has veluti cenſorias notationes cæteraque chorographica vernacula h. e. luſitanica a) lingua in commentarium retulerat, vt latine, cum eſſet commodum, componeret, frater vero ipſius, cui MStum crediderat, ea typis excudenda curavit. Qui libri quamprimum editi ſunt, in Hiſpaniam & Italiam vbique deportati p. 14. & avidiſſime perlecti ſunt. Non multum poſt Varrerius Romam accedens ab *Antonio Amulio* ad prandium invitatus fuerat, cui duo vel tres epiſcopi interfuerunt. Tum forte mentio facta eſt Beroſi chaldæi & cenſoriarum notarum, quas Varrerius in quinque Beroſi libros emiſit: erat ex hoſpitibus vnus, qui auctoris noſtri cenſionem perlegerat, ac proinde argumenta illa refellere occipiebat, respondendo, *hos quinque Beroſi libros fragmenta tantum eſſe, non iuſta & integra*

a) *Io. Alb. Fabricius ſcribit in bibliotheca lat. noviſſime edita p. 880. Varrerii cenſuram latine primum Romæ, tum etiam luſitanice ab auctore ſcriptam & e luſitanico latine etiam verſam per And. Schottum.*

integra volumina, vnde nihil mirandum, ſi ea, quæ ex Beroſo Hieronymus & Ioſephus narraſſent, in his fragmentis minus reperiantur, nec tantam eſſe Ioſephi & Agathii auctoritatem. Huic itaque Varrerius noſter ſe opponens è contrario demonſtrare ac docere conatur, primum, *quis ſit ille Beroſus,* deinde *hos quinque libros illi falſo adſcriptos non eſſe fragmenta iuſti alicuius operis,* tertio probat, *chaldaicam illius hiſtoriam, ex qua multa Ioſephus & Hieronymus in ſua volumina retulerunt, & de qua Plinius & Agathias mentionem fecerunt, non eſſe hanc, quæ vulgo circumfertur, & ab Io. Annio Viterbienſe commendatur, ſuiſque notis inluſtratur: poſtremo nonnullis adverſariorum obiectionibus reſpondet.* p.16.

Ad primum quod attinet, *quis Beroſus ſit,* eum chaldæum fuiſſe edocemur à Varrerio, in aſtrologia facile principem, cui ob prædictiones rerum futurarum, Plinio auctore, ſtatuam in gymnaſio lingua inaurata poſuerint, & qui, Ioſepho referente, præter ea, quæ de *aſtrologiæ atque philoſophiæ diſciplinis* græce ſcripſit, *hiſtoriam* contexuerit *chaldaicam*, in qua multa ſint prodita de orbis diluvione, quæ apud Moſen ſcriptorem ſacrum legantur. Scripſiſſe eumdem *Noemi progeniem illorumque temporum decurſus & varietates* vsque ad Aſſyriorum reges, quorum hiſtoriam adeo continenter texuerit, vt bella, quæ rex Nabuchdonoſor adverſus iu- p.17.

dæos geſſit, cum Hieroſolymorum vrbem & eius templum penitus exciderat, multaque alia, quæ in hiſtoria regum iudæorum traduntur, diffuſe expoſuerit, teſte eodem Ioſepho. Hunc Beroſum, vt Iuſtinus martyr teſtetur in calce parænetica orationis ad gentes, patrem fuiſſe *Sibyllæ Cumeæ*, quæ Babylone profecta ad oras Campaniæ pervenerit, ibique oracula ediderit in oppido Cumarum, quod à Baiis ſexto lapide abeſt: Præterea eundem aſſerere *Iuſtinum* vidiſſe ſe locum quendam, in quo eſſet baſilica ad-
p. 18. mirabilis ſtructuræ ex vno ſaxo ædificata, qua in baſilica edere ſolitam oracula, ſeque in ea vidiſſe tres ciſternas ex eodem ſcaturientes ſaxo, in quibus virgo ablui ſolita eſſet, vrnamque ex ære factam, qua eius oſſa adſervarentur: multa ſe illic conſpexiſſe & multa ab oppidanis intellexiſſe circa ea, quæ de Chriſti adventu prædixiſſet. Ex quibus patere ait Varrerius floruiſſe hunc Beroſum paullo ante Magni Alexandri principatum, ſed huius tanti viri hiſtoriam temporis decurſu interceptam eſſe, & nihil præter pauca ea, quæ apud Hieronymum & Ioſephum leguntur, exſtare. *Quæ vero*, inquit Varrerius *circumfertur de eo hiſtoria, aut omnino adulterina eſt, aut ad ludificandos homines de induſtria compoſita, aut ab imperito quodam auctore ſcripta, & ab alio quopiam, ſuppreſſo vel ignorato auctoris nomine, inſcriptione Beroſi falſa inluſtrata.* Idque omnibus ſæculis eveniſſe

vt

vt libros aliorum audaciſſime vel refinxerint, vel contaminarint, aut adulterauerint exemplo Pſeudo *Macri*, *Dictis Cretenſis*, *Daretis Phrygii* & *Hermici Caiadi* doctiſſimi impoſtoris b) aliorumque ſacrorum ac profanorum ſcriptorum Varrerius confirmat.

Deinde euincit auctor, *hos quinque Beroſi libros non fragmenta, ſed iuſtos ac integros eſſe libros*, quod antequam pertractare inſtituit, rationes & argumenta nonnulla præmittit, quibus adpareat, etiamſi fragmenta eſſent, ea tamen non eſſe ex hiſtoria chaldaica veri ac germani Beroſi, quoniam in iis ſint *multa contraria, nonnulla repugnantia, pleraque recentiora & à notitia illius ætatis, quo vixit Beroſus, longo temporis intervallo disiuncta.* Namque iunior Beroſus aliquando adfirmat, quod ſuperior Beroſus negat; iunior c) dicit, Semiramim reginam, Babylonem ex oppido ignobili maximam & ampliſſimam effeciſſe vrbem, adeo vt illam ædificaſſe potius, quam amplificaſſe videretur: Beroſus contra ſuperior d) adfirmat, non eam vrbem ædificaſſe p. 27.

b) *nolui hiſtoriam huius Caiadi, qui Sibyllinam vaticinationem columnis marmoreis inciſam commentus fuerat, inſerere, quam Varrerii verbis conſcriptam legis apud Fabricium in bibl. lat. p. 882.*

c) iunioris Beroſi verba ſunt: Quarto loco regnavit apud Babyloniam vxor Nini Aſcalonita Semiramis, annis quadraginta duobus. Hæc anteceſſit militia, triumphis, divitiis, *victoriis, & imperio omnes mortales. Ipſa hanc vrbem maximam ex oppido fecit, vt magis dici poſſit, illam ædificaſſe quam amplia ſſe.*

d) huius verba apud Ioſephum leguntur: *Audito*

dito autem pater eius Nabulaſſarus, quod ſatrapa con-ſtitutus in Ægypto & Syria inferiore & Phœnicia rebel-„laret, cum non valeret iam ipſe labores ferre, tribuens „filio ſuo Nabuchdonoſori ætate valenti, partem quan-„dam exercitus contra eum miſit. Nabuchdonoſor au-„tem, cum ſatrapa deſertore congreſſus, provinciam, quæ „ab initio eorum fuerat, ad proprium revocavit impe-„rium. Eodem vero tempore contigit, patrem eius Na-„bulaſſarum, cum ægrotaſſet in Babylonia civitate de-„fungi, qui regnavit annis XXIX. Nabuchdonoſor autem „non poſt multum tempus mortem patris cognoſcens & ne-„gotia ægyptiaca diſponens, reliquarumque provinciarum „& captiuos Iudæorum & Phœnicum atque Syrorum, qui „in Ægypto fuerant, commendans quibusdam amicis, vt „cum exercitu & impedimentis perducerentur ad Baby-loniam, ipſe cum paucis iter aggreſſus, per deſertum Ba-„bylonem venit, reperiensque cuncta à chaldæis diſpen-„ſari, ſervatumque regnum ab optimatibus eorum, do-„minus factus totius paterni principatus, captivis quiꝺ-„dem advenientibus, præcepit habitacula in opportuniſ-„ſimis Babyloniæ locis ædificare: ipſe vero ex manubiis „templum Beli ac reliqua munificentiſſima excoluit, & „veteri vrbi alteram extrinſecus adiecit: & proviſo ne „poſthac homines fluvium convertere & ad vrbem acce-„dere, tres interiori civitati per circuitum muros, toti-„dem exteriori, hoc cocto latere, illos addito etiam bitu-„mine circumdedit. Tum ſic communitæ portas, quæ vel „templum deceant, addidit. Ac hoc iuxta paternam re-„giam, alteram ſumptuoſiorem multo amplioremque ex-„ſtruxit, cuius ornatum exponere fortaſſe longum eſſet. „Illud memoratu dignum, hæc quod adeo ſuperba, ſupraq; „fidem magnifica, quindecim dierum ſpacio perfecta eſt. „in ea lapideas moles excelſas excitavit, aſpectu monti-„bus aſſimiles, omnique genere arborum conſitas. Hor-„tum quoque penſilem fecit, fama nobilem, eo quod v-„xor eius montanum proſpectum deſideraret, in Medo-„rum regione educata.

caſſe.

caſſe vel magnificis operibus exornaſſe *Semiramim*, verum *Nabuchdonoſorum* regem tanti operis auctorem fuiſſe.

Quod à vero & genuino Beroſo, cuius ex- p.31.
cellenti ac multiplici doctrinæ gravisſima ſunt teſtimonia data, & cui Athenienſes publice ſtatuam locaverint, vix exſpectandum putat auctor, vt in vno hiſtoriæ corpore ſibi repugnet, & contra leges hiſtoriæ, quarum prima ſit, ne quid falſi dicere audeamus, delinquat. Et cum videat auctor Ioſephum à multis in dubium vocari & ſuſpectum reddi, addit inſuper, apud Danielem ſacrum vatem legi, quæ de exſtructione
Babylonis apud Ioſephum legantur; cum p.32.
enim ipſi regi prædixiſſet vates Daniel, quæ ei iam impenderent mala, reſpondiſſe: *Nonne hæc eſt Babylon civitas magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis*
meæ, & in gloria decoris mei? Quanquam, per- p.34.
git Varrerius, *intelligere non poſſum, quid in Ioſepho contemnendum putent, vt eius auctoritati ſic derogare audeant, quem omni diſciplinarum genere excultum & græcis litteris inprimis eruditum fuiſſe, teſtentur doctiſſima, quæ græce ſcripſit, volumina, multarum rerum doctrina & varietate diſtincta, quæ volumina Veſpaſianus imperator propterea in publica bibliotheca reponenda, ipſique Ioſepho ſtatuam faciendam & publice locandam curauerit, vt auctor eſt Hieronymus, quique adeo leges hiſtoriæ coluit, vt quamquam genere*

nere iudæus eſſet, & ideo ab chriſtiana religione abhorreret, clariſſimum tamen & graviſſimum de Chriſto Deo deque Ioanne baptiſta dederit teſtimonium, ne veritatem occultare & hiſtoriæ fines tranſire videretur. quos enim, Deus bone, græcos auctores cuiuscunque facultatis, ſive poetas ſive oratores ſive hiſtoricos ſive philoſophos non diligenter evolvit? ut ſatis oſtendunt opuſcula in Appianum Alexandrinum edita, & hiſtoriæ bellorum & antiquitatum iudaicarum tam docte, tam ornate & tam eleganter ſcriptæ. Deinde probat Varrerius, ſuperiorem Beroſum multis ætatibus præcurriſſe iuniorem, vt ea, quæ hic litteris mandaverit, ille nullatenus ſcire potuerit. Nam iunior Beroſus commentus eſt *Lugdum* quendam, e) a quo *Lugdunenſis Gallia* nomen traxerit. Sed Varrerius noſter è contrario evincit, *Lugdunenſem Galliam*, quæ prius *Celtica* vocata eſt, ſic adpellari cœptam *à Lugduno* ampliſſima galliarum vrbe, quam Plutarcho & Stephano teſte f) *L. Munatius Plancus imperator* & vir conſularis con-

e) Beroſi verba damus: *Duodecimo vero ann Mancalei apud Ianigenas regnat Kitim, relicto in Celtiberis rege filio Sicoro. Eiusdem Mancalei temporibus apud Tuiſcones regnat Hercules Alemannus, apud Celtas LVGDVS, à quo provincia & homines cognomenta ſumpſerant.*

f) Stephanus de vrbibus: *Lugdunum emporium eſt totius Galliæ Celticæ longe celeberrimum, à quo ea pars Galliæ Lugdunenſis dicta eſt à L. Munatio Planco, dum Galliæ Comatæ praeeſſet, conditum in colle ſupra con-*

diderit: cum vero hic Munatius Plancus Ciceronis fuerit diſcipulus, Euſebio g) teſtante, quomodo Beroſus, qui Plancum ipſum Lugduni conditorem multis anteceſſit ætatibus, hoc nomine, quod nusquam erat id temporis, uti potuit? hanc eſſe cauſſam, quod nec Iulius Cæſar in Galliæ diviſione huius nominis faciat mentionem. Hic quoque Varrerius *Annii h) Viterbienſis* levitatem ac ignorantiam notat, qui in Interpretatione Lugdi a Beroſo adhibiti, *Beroſum & Francorum reges eadem* demetitur ætate. De quo *Lugdo* nemo præter Beroſum litteris nonnihil conſignaverit. Sed Varrerius alium

confluentem Rhodani & Araris imminente, ubi etiam hodie non obſcura antiquæ vrbis exſtant veſtigia. Et Plutarchus: itaque horum conſiliis perſuaſus, Hannibal caſtra movit & per ripam Rhodani, adverſo flumine profectus, paucis diebus pervenit ad locum, quem inſulam galli adpellant. Hanc Arar & Rhodanus amnis ex diverſis montibus confluentes efficiunt. ibique nunc Lugdunum eſt, celeberrima galliæ vrbs, quam longis poſtea temporibus à Planco Munatio conditam fuiſſe accepimus.

g) Euſebius in Chronicis: *Munatius Plancus, Ciceronis diſcipulus, orator habetur inſignis, qui cum Galliam comatam regeret, Lugdunum condidit.*

h) Annius; *Lugdus eſt, qui incoluit Lugdunenſem provinciam, ut nomen eſt argumento. Quod vero ait ab eo cognominatam fuiſſe provinciam & homines, ita intelligendum eſſe exiſtimo, ut provinciam intelligat totam partem Lugdunenſem, homines autem LVGDOVICOS dictos, quos poſtea g. ablata LVDOVICOS dixerunt.*

U. OF ILL. LIB.

lium ex *Agathio* i) auctore græco locum profert, ex quo iterum iudicare licet, auctorem hunc non eſſe Beroſum chaldæum. Agathius enim Beroſum chaldæum teſtem adlegat, quando non ſatis conſtare ait, quo tempore Zoroaſter ſiue Zarades floruerit ac tulerit leges, cum tamen Pſeudo Beroſus k) hæc omnia ſatis indicet, quo patre natus, quibus artibus ad imperium adſpirauerit, quæ bella geſſerit, a quibus ſuperatus & occiſus.

i) tranſcribere placet Agathii locum: *Sed huius temporis Perſæ priſcos mores omnes fere omiſerunt, & perinde iam euerterunt, alieniſque legibus tanquam adulterinis vtuntur ex Zoroaſtris deſumptis Oriſmadæi diſciplinis. Is autem Zoroaſter ſive Zarades [nam duplici vocitatur cognomine] quo tempore in principatu floruerit & tulerit leges, ſatis clare internoſci non poteſt. Perſænamque noſtræ huius ætatis, Idaſpis temporibus ſimpliciter tamen hunc fuiſſe adfirmant; ita vt in ambiguo ſit, nec ſatis plane dignoſci queat, vtrum Darii pater, an alius quiſpiam is fuerit Idaſpes. Sed quovis ille floruerit tempore, magiſter tamen & Perſis fuit, & magici ſceleris adinuentor, qui priſco ſacrorum ritu mutato, promiſcuas quaſdam & varias opiniones induxit. Siquidem vetuſtiores illi Iovem, Saturnum & huiusmodi cæteros, apud græcos quoſdam percelebres vt deos venerabantur, cum alioqui cognomenta ſervarent. nam Iovem Belum dicebant, Herculem Sandem, Anaitida Venerem & alios item aliter vocitabant, quemadmodum Beroſus Babylonius & Athenocles Symmachus, qui Aſſyriorum Medorumque res antiquiſſimas conſcripſerunt, in hiſtoria produnt.*

k) Beroſus lib. III. *Erat illi* (Noemo) *filius ex tribus primis adoleſcentior Cham, qui ſemper magicæ & venefi-*

cæ ſtu-

ciſus. Quæ ſi in vetere Beroſo extitiſſent, nihil dubitat Varrerius, quin etiam ab Agathio, qui diligenter evolvit Beroſum, ſint animadverſa. Præterea nec Plinium, Ioſephum Auguſtinum hanc hiſtoriam intactam præteriiſſe, ſi à genuino Beroſo litteris fuiſſet id conſignatum. Nec veriſimile putat Varrerius, Beroſum tantæ auctoritatis ſcriptorem ea traditurum eſſe, quæ manifeſto falſa ſunt. *Nam à diluvio*, inquit Varrerius, *ad patrem noſtrum Habrahamum, in cuius ætate ſatis conſtat Ninum, qui Zoroaſtrem ſuperavit, floruiſſe, numerat Euſebius Cæſarienſis epiſcopus in chronicis MDCCXX. annos, qui vero minimum, vt Auguſtinus MLXXII. quomodo ergo Cham, qui ante cataclyſmum centum natus erat annos, tam longam* P.43

cæ ſtudens, Zoroaſt nomen conſecutus erat. Is patrem Noam odio habebat, quia alios vltimo genitos ardentius amabat, ſe vero deſpici videbat. Potisſimè vero idem infenſus erat patri ob vitia, itaque nactus opportunitatem, cum Noa pater madidus iaceret, illius virilia comprehendens, taciteque ſubmurmurans, carmine magico patri illuſit, ſimul & illum ſterilem perinde atque caſtratum effecit, nec deinceps Noa femellam aliquam fœcundare potuit. & lib. V. *Sextus Babyloniæ rex Arius regnauit annis xxx. qui adiecit imperio omnes Bactrianos, nam paullo ante mortem Nini Cameſenus, pulſus ab omni ferme orbe in Bactrianos ſeſe contulerat, & illos magico præſtigio ſibi devinxerat, adeo vt apud illos maximis viribus imperaret. Coacto autem Cameſenus maximo populorum exercitu invaſit Aſſyrios, contra quem Ninus dimicans ſuperior fuit & Cameſenum obtruncavit: inde paullo poſt ipſe obiit, quare Arius collecto exercitu poſt patris Nini obitum, Bactrianos & omnes Caſpios ſubiecit.*

gam vixiſſet ætatem, ad quam nemo quisquam mortalium vitam produxit, præſertim poſt diluvium, quando non mediocris iam ætatum diminutio conſecuta fuerat? Quod ſi Zoroaſter [vt iunior Beroſus contra omnium hiſtoricorum ſententiam adſerit] non à primo Nino, ſed à ſecundo huius filio, qui poſt matrem Semiramim regnavit, ſuperatus eſt, multo plures ab ipſo diluvio ad Zoroaſtris interitum computantur anni, ita vt clarius veritas eluceat & manifeſtum ac deprehenſum multo etiam magis adpareat figmentum. Quibus præmiſſis Varrerius contendit, hos quinq; libros nulla fragmentorum veſtigia ſed incorruptæ potius integritatis ſpeciem præ ſe ferre, idque probat ex ipſo operis titulo, qui eſt: *Beroſi ſacerdotis chaldæi de antiquitatibus libri quinque, cum commentariis Io. Annii Viterbienſis, ſacræ theologiæ profeſſoris*: deinde quod nec ipſe Annius aliquorum fragmentorum veſtigia deprehenderit: tertium neque hic operis brevitatem obſtare, cum Beroſus l) ipſe brevitati ſe ſtudere ſignificarit, & libros ſuos non raro *breviſſimas adnotationes* dixe-
p. 45.

l) in fine operis Beroſus inquit: *Itaq; qui reges & tempora traduntur à noſtris de primoribus regnis orbis, à Iani diluvio primo vsque ad Dardaniæ regnum conditum, his noſtris BREVISSIMIS ADNOTATIONIBVS ſint hactenus dicta & lib. I. Has principum atque heroum origines atque poſteritates ABBREVIAMVS ex noſtris chaldæis atque ſcythicis libris, quoad ſatis ſit*, & complura loca alia.

dixerit, idque etiam Manethonem *m*) pro-
fiteri. Denique abſolutam eſſe hiſtoriæ
continuationem, nexamque habere rerum
geſtarum narrationem, Varrerius ex ipſo
contextu per omnes quinque libros egre-
giè demonſtrat.

Tertium argumentis ſane non contemnen-
dis docet, *hanc hiſtoriam non eſſe id opus, quod
Beroſus Chaldæus quondam confecerit.* Notus
eſt ille error ſupra commiſſus a iuniore Bero-
ſo, cum de exſtructione Babylonis ageret.
Sed alia nunc auctor ſuppetit. Beroſus e- p. 50.
nim commenticius a diluvio (ut ipſe in-
terpres eius Annius fatetur) ad Aſcata-
dem Aſſyriorum & Dardanum Dardaniæ
reges: Beroſus vero chaldæus ab eodem tem-
pore ad Nabulaſſarum regem & Nebuchdo-
noſorum eius filium hiſtoriam perſcripſit.
Extat de Sennacheribo rege hiſtoria Beroſi
apud Hieronymum & Ioſephum, quæ in
recentiore Beroſo minus deprehenditur:
extat & alius Beroſi locus, tertio libro inſer-
tus, qui apud eumdem *Hieronymum in Com-
mentario* ad Danielem & apud Ioſephum ad-
legatur de Balthaſare ſive Nabonido, quem

m) Ita ille, *Beroſus inter chaldæos hiſtoricos probatior DEFLORAVIT BREVISSIMIS ADNOTATIONIBVS omnia chaldaica de potioribus regnis orbis a diluvio maximo, quod Deorum maiores ſcribunt fuiſſe ante Ninum usque ad præcipuum regnum Troiæ conditum.*

locum fruſtra in iuniore Beroſo quærimus: ſunt complures alii loci apud Ioſephum & Plinium reperiundi, ſed qui itidem in iuniore Beroſo deſunt. Præterea tot regnorum deſcriptiones parum convenire adfirmat auctor, cum *titulo hiſtoriæ chaldaicæ*, quem titulum præ ſe tulerint libri Beroſiani [nam Ioſepho & Hieronymo teſte flores tantum hiſtoriæ chaldaicæ decerpere decrevit, aliaque omittere, quæ ſibi minime pertinere viſa ſunt ad illa, quæ ſecum narrare conſtituerat] hinc non veroſimile aut probabile videri, tot exterorum regum Hiſpaniæ, Galliæ, Italiæ, Germaniæ, Græciæ & Africæ principatus & tempora cum rebus chaldaicis ipſum commiſcuiſſe, inter quos & Babylonios reges nullum omnino unquam commercium, nullum bellum, nullum fœdus aut ſocietates interceſſerint. Beroſum quidem ſeniorem de iudæis regibus multa commemoraſſe, propterea quod inter vtrosque & Babylonios & Iſraeliticos reges ſæpius bella ſuſcepta & amicitiæ initæ aliaque pacis fœdera ſancita & firmata fuerint, ſed in Pſeudo Beroſo nullam iudæorum regum commemorationem factam eſſe, cum Hieronymi teſtimoniis conſtet, veterem Beroſum hæc feciſſe.
p.56. Ad hæc pauca illa ſuperioris Beroſi, in Hieronymo & Ioſepho legenda, longe aliam dictionis formam præ ſe ferre, ac iunioris: nec nomen exſtare in

ter-

terpretis, qui hoſce libros ex græcis conuertit, nec ab homine græco illos fuiſſe compoſitos, ſed ab auctore potius latino, eoque latini ſermonis non admodum perito. Quod ſi etiam temporum varietates & rerum viciſſitudines expendantur, deprehendi, Beroſum veterem & græcos illius ætatis, qua par erat, aut nullam aut perexiguam certe notitiam regionum habuiſſe, earum præcipue, quæ ad occidentem vergunt, vt ſunt Hiſpaniæ, de quarum rebus eo tempore ob immanem & barbaram hominum illius ætatis naturam, ob morum & linguarum diſſimilitudinem parum aut nihil græcos compertum habuiſſe: exinde multos in deſcriptione Hiſpaniæ ſcriptores *n*) erraſſe, ac de veterum græcorum exigua extremarum orarum cognitione vel Polybium teſtari. Itaque cum eo tempore tanta Hiſpaniæ fuerit

 igno-

n) Varrerius hos adnotat errores: *Æſchylus Eridanum in Hiſpania fuiſſe exiſtimauit, eumdemque Rhodanum adpellari: Euripides & Apollonius opinati ſunt, ipſum Rhodanum in mare Hadriaticum fluere. Ariſtoteles ex Pyrenæis montibus oriri Danubium exiſtimavit. Plato neſcio quam Atlantidem inſulam ad herculeas columnas olim fuiſſe adſeruit tantæ magnitudinis, vt maior Lybia ſimul & Aſia cenſeretur, cuius inſulæ reges late imperium & ditionem in totam Africam & Ægyptum, in bonamque Europæ partem obtinuiſſent, quæ tandem tota pelago ſubmerſa fuerit, vnde factam, vt atlanticum illud pelagus ob frequentem limum ibi relictum navigari nequiverit.*

p.59. ignorantia, fictum Beroſum, ſi ea vixiſſet ætate, ſcire non potuiſſe, quæ de Hiſpaniæ urbibus, coloniis regibus eorumque temporibus ſcripſit: parum etiam indecorum videri, quod cum *brevitati* ſtudere ſe innuerit, ipſum tamen tot exterorum regum ſeriem cum perpetua ſuarum rerum hiſtoria contexere.

p.60. Denique Varrerius *nonnullis adverſariorum obiectionibus reſpondet*, ſimulque cauſſas exponit, quibus adducti ſunt, vt eas *breviſſimas adnotationes* crediderint eſſe veri ac genuini Beroſi hiſtoriam. Atque eos vel operis inſcriptione deceptos putat, qui titulus ab ipſo forte Annio ſit additus, vel quod auctor ſe chaldæum eſſe ſit profeſſus, vel quod nonnulla, quæ Ioſephus ex veteri Beroſi hiſtoria de nave Noemi, cataclyſmo & regibus nonnullis commemoraverit, itidem inveniantur apud iuniorem Beroſum. Sed his reſpondet Varrerius,
p.61. rem minime ſic abſolvi. Nam etſi ſe chaldæum eſſe & ex annalibus chaldæis excepiſſe dixerit, non continuo ſtatuendum eſſe, quod ſit Beroſus, cum permulti eiusdem nominis, nationis & familiæ fuerint, & multi quoque, qui eandem rem ſcripſerint. Quod ſi opponatur, ſuperiorem Beroſum apud Ioſephum retuliſſe nonnulla eisdem verbis, eodem ordine & contextu conlocatis, quæ Beroſus iunior eadem referat,

ſerat, vt ſunt de diluvione, arca Noæ cæte-
risque, hic præſto eſt Varrerius regerendo,
nihil ex tenui hac & exigua verborum ſimili-
tudine concludendum, nec mirandum eſ- p.62.
ſe, ſcriptores eandem rem, quam deſcri-
bunt, eadem verborum ſimilitudine expri-
mant, quod Plinio & Solino, Virgilio &
Homero, Livio & Polybio aliiſque ſæpius
acciderit. Si vlterius obiiciatur, narrari ab p.66.
auctore hunc caſum de diluvione vniuerſa,
quam Beroſus etiam Ioſepho teſte tradide-
rit, Varrerius reſpondet, non propterea in-
telligi poſſe, fuiſſe hunc veterem Beroſum;
nam & Romanos & Græcos & Carthaginen-
ſes plurimos habuiſſe rerum ſuarum ſcri-
ptores, & Alexandrum xxx habuiſſe hiſtori-
cos, qui res eius geſtas litteris mandaverint:
ſcripſiſſe Moſen cataclyſmum, ſcripſiſſe et-
iam Beroſum, & cum aliis Ovidium ſed
poetice, commenticias adiicientem fabulas,
à quibus nec novus Beroſus abſtineret, vt p.67.
ea ſint, quæ de *Titea magna, de Pandora, de
Noela & Noegla, deque magicis maleficiis*, qui-
bus manifeſtiſſimo mendacio protulerit,
Chamum patri ſuo nocuiſſe, eumdemque
poſtea Zoroaſtrem, Bactrianorum regem,
principem & inuentorem magicæ artis fuiſ-
ſe. Porro opponunt adverſarii, quod multa
ſcripſerit Beroſus, quæ apud Diodorum Si-
culum, Corn. Tacitum, C. Cæſarem & a-
lios occurrant. Sed nec hoc quidquam ad

rem conferre ait Varrerius, imo & ſuſpicionem alienæ ſimulatæ perſonæ non fruſtra augere. *Nam cum apud Corn. Tacitum legiſſet*, pergit idem Varrerius, *germanos celebraviſſe olim carminibus ſuis, quibus annalium loco vterentur, quendam Tuiſconem deum terræ editum, & filium eius Mannum ſuæ gentis conditores dixit, Ianum patrem, quem Noemum fuiſſe adſeruit, creaſſe regem Sarmatiæ hunc Tuiſconem, qui à flumine Tanai ad Rhenum imperaret, & miſiſſe in Aſiam quendam Gangem, cum aliquot ex filiis cuiusdam Comeri Galli, qui colonias illuc deducerent, vt nomen huius nobiliſſimi fluminis hinc originem traxiſſe videretur, quam originem IOAN. ANNIVS ſtatim quadam leviſſima inveſtigatione, ex nomine huius Gangis coniectauit. Dicit inſuper, miſiſſe in Arabiam felicem quendam Samum, cognomine Thuriferum, & in Arabiam deſertam quendam Arabem, & quendam Petreium in Arabiam petream, vt harum regionum nomina ab iis initium ſumpſiſſe facile viderentur, quæ omnia plena ſummæ levitatis ſunt. Cum vero apud Plinium duo hæc oppidorum nomina NOEGAM ET NOELAM inveniſſet, quæ auctor ille in Aſturibus & Gallæcis ſita commemoraſſet, commentus eſt duo cognomina NOEGAM ET NOELAM, quibus vxores Chami & Iapheti cognominatas fuiſſe dixit, aſſerens ipſum Ianum patrem X. anno Nini Babyloniorum regis, ex Africa in Hiſpaniam transfretaſſe in Celtiberisque conlocaviſſe duas colonias ex cognominibus nurum*

aruum ſuarum Noegam & Noelam adpellatas, aliaque portenta refert, quæ, vt verum fatear, modo mihi ſtomachum faciunt, modo riſum movent, adeo deliris poetarum figmentis omnia involvit. Non aliter *Ioan. Annium* facere tradit noſter auctor, verbi gratia in explicatione nominis *Aboriginum*, quos negat Annius græcos fuiſſe & aliunde in Italiam veniſſe: dicit enim: *quod cum in illa ætate aurea, qua Saturnum regnaſſe auctores tradunt, nondum conſtitutis vrbibus homines pro domibus tuguriis & cavatis arborum truncis aliisque ſylveſtribus tectis vterentur*, vt quidam hoc carmine ſignificaſſe videtur P.70.

Gensque virum truncis & duro robore nata.

inde nomen aboriginum fluxiſſe, cuius nominis etymon ſignificare hæc omnia, *paterna cavea nata proles*, nam *ab* patrem, *ori* caveam ſeu foramen, *genos* prolem ſeu poſteritatem ſignificare. Ita eundem Annium in voce nominis *Herculei* o) egregie nugari obſervat

F 4

o) Ita Annius: *Lybius eſt nomen proprium Herculis Ægyptii & Arnus eſt vnum ex cognominibus, vt ait Beroſus l. V. Antiq. ſunt autem cognomina eius Her, Col, Ar, Arno, Muſarno, quæ lingua Ægyptia ſignificant. HER quidem PELLITVM, quia induebatur ſimplici pelle leonis quotidie, COL etiam apud Hebræos TOTVM ſignificat, quia pellibus ferinis toto corpore tegebatur pro armis inventis in primo ortu generis humani. AR vero & ARI ſignificat LEONEM, dictusque fuit AR ab inſigni ſuo*

vat Varrerius Nihil vero eſſe ineptius aut indoctius, quam ex diverſis exterarum nationum linguis vocabulorum origines *p*) de-
p.72. ducere. Sub finem Varrerius addit, quod Ioſephus adſerat græcos *Noemum* nuncupaſſe *Nochum*, quem vero novus Beroſus Ianum adpellet. Quæ omnia ſatis indicare, hanc hiſtoriam, quæ vulgo circumfertur, non eſſe Beroſi veteris chaldæi.

IOACHI-

SVO LEONE, quia ab inſigni ſæpe nominabantur duces, vt Macedo Lupus, & Anubis Canis teſte Diodoro in primo libro. NO. autem FAMAM CELEBREM ſignificat. hinc ARNO. i. e. LEO CELEBER a virtute, qua, ut ait Diodorus, propulſabant iniurias ab humano genere. MVSA item DISCIPLINAM ſignificat apud omnes gentes. dictus eſt igitur MVSARNVS i. e. DOCTOR LEO CELEBRIS, quia deditus fuit initiationibus & incantamentis militaribus. O rem ridiculam!

p) admodum lepida ſunt, quæ Varrerius inſperſit de falſa alicuius auctoris deductione vrbis Hiſpaniæ *TVNES*, *Legi ego*, inquit, *commentarium cuiusdam hominis Hiſpani de expugnatione Tunedis oppidi, in quo ille Etymon huius vocis, quod Hiſpani TVNES adpellare ſolent, ſic explicavit: dicit enim, cum olim Poeni poſt everſam à Scipione Æmiliano Carthaginem oppidum Tunetem condidiſſent (ſic enim ille falſo exiſtimabat) & ſenes, qui adhuc ſuperfuiſſent, in memoriam revocaſſent antiquam Carthaginis amplitudinem & nobilitatem, quam novi oppidi modica & humilis ſtructura nullis ex partibus exæquaſſet, atque propterea dicere ſoliti eſſent, TV NE ES? ex hac ſenum interrogatiuncula nomen TVNETIS, quod Hiſpani TVNES adpellant, originem tra iſſe.*

IOACHIMI CAMERARII Erratum (a)

in quo circiter quadraginta loca veterum & recentiorum auctorum notantur.

Noribergæ apud Io. Petreium 1535. 8vo. plag. 2 $\frac{1}{2}$

ERRATVM

ſiue ὑπὲρ πταίσματος ad amicum.

ADmonitus à Te humaniſſime, non ſolum non iraſcor tibi, quod pleriq; ſolent caſtigantibus, ſed magnas etiam gratias ago, neque ſi errauerim,

F 5 nimium

a) Non ſeorſim quidem IOACH. CAMERARII ERRATVM prodiit, ſed cum eo ſimul ÆOLIA PHÆNOMENA ET PROGNOSTICA, in quibus nomina ventorum, ſydera & ſtellæ, ac iudicia tempeſtatum enarrantur. Nobis hic placuit ERRATVM a ſitu quaſi & ſqualore vindicare, vtpote omnium elegantiſſimum opus, quo in & ſuos & aliorum ſcriptorum errores recenſet, quodque ipſe CAMERARIVS deinde ſupprimere neſcio qua cauſſa conniſus eſt. Neque enim cum proximo poſt anno eadem ÆOLIA, PHOENOMENA ET PROGNOSTICA ab ipſo CAMERARIO ederentur, hoc ERRATVM, vt ante fecerat, eis præmiſit, ſed de conſilio & data opera reiecit. Itaque hoc inſerimus noſtro opuſculo integrum & incorruptum. Vitam IOACH. CAMERARII fuſius expoſuit perſonatus CLARMVNDVS Part VII. IN VITIS CLARISSIMORVM VIRORVM, ſed qui iure ad errata

nimium me pudet, quod vt *Sophocles* ait, commune eſt omnibus mortalibus. Et quanquam nonnihil eruditionis, vt ſpero, ſtudio induſtriaque mea conſecutus ſim, tamen ad aliquam perfectionem irreprehenſibilem me perueniſſe profiteri non auſim, quod neminem unquam quamvis glorioſum & oſtentantem bona ſua feciſſe arbitror. Cumque ſciuerint multi multa, neminem exiſtimo inuentum qui diceret ſe tenere omnia. Sed de hoc paulo poſt. Nunc tecum agam, cui profecto minime ſimulate gratias ago, qui me, ut dixi, humaniſſime admonueris *lapſum* me nuper *eſſe & in numeris verſuum meorum* (Quid enim eſt aliud uſurpaſſe

errata Camerariana referri poteſt. Notabimus hic ſolum, quæ in Ioachimi huius vita peccauerit. ERRATUM eſt, quando Phil. Melanchthonis ætate artem typographicam nondum inventam adſerit: ERRATUM eſt, quando Wilhelmo Neſeno prænomen Philippi tribuit: ERRATUM eſt, cum in Camerarii inſignibus vnicam cornicem eſſe adfirmat, cum tres in iis cornices conſpiciuntur: ERRATUM EST, quando de re ruſtica conſcripta opuſcula noſtro Ioachimo Camerario ſeniori adiudicat, cum conſtet à filio eius Ioachimo ea eſſe, qui medicinam Noribergæ profeſſus. Alia in huius vita errata commiſit, quæ de induſtria omittimus. Quod ſi CAMERARIUS in ERRATO SUO QUADRAGINTA errores à diverſis ſcriptoribus commiſſos adnotauit, ego in vnico CLARMUNDO TRECENTOS INSIGNIORES ERRORES in vitarum enarratione confictos obſervavi. Innumera quoque operarum manu corrupta ac depravata ſunt.

paſſe quod veterum nullus?) Et in hiſtoria deceptum, qui voluerim intelligi *cornigerum Iouis ſimulacrum* apud *Garamantas* fuiſſe. Cum vero cogito, non videtur una utriusque eademque eſſe ratio. De qua re pauca te volente, ut mihi pro amicitia noſtra perſuadeo, nunc ſcribere tibi ſtatui. Ac neutrum quidem ſic defendere conabor, ut oratores eas cauſas video in quibus freti innocentia rei multum ſibi confidunt, refellentes, quod ab adverſariis objectum fuit. Non tamen ita indefenſam cauſam tibi tradam ut concedam tibi doctisſimo viro in ſcazonte *b*) erratum eſſe, ſiquidem hoc ſentis, in penultima ſi creticus non ſit poſitus, quod ne ipſum quidem diſerte dicitur, cum Iambus, niſi fallor, dici debeat, nam ad quartum locum illa altera ſyllaba pertinet, neque ullus nominauit in Iambico verſu acatalecto Creti-

b) *Eraſmus Roterodamus notavit hæc in epiſtola ad Eob. Heſſum:* IOACHIMVS PLUS HABERE VIDETUR CURÆ, QUAM NATURÆ. NON OMNIA POSSUMUS OMNES. IN SCAZONTE NOVAM USURPAVIT LIBERTATEM HAUD SCIO, QUEM SECUTUS AUCTOREM: NAM QUOS EGO LEGI, SEMPER FINIUNT VERSUM CRETICO ET SPONDÆO. VIDE QUAM SIM CURIOSUS RERUM ALIENARUM. SED IOACHIMUM MIHI SALUTABIS AMANTER.

Creticum. Sed ego non, inquam, concedam tibi ante ſpondeum terminalem non niſi jambum poni oportere in ſcazonte. Quanquam video neque ſpondeum neque triſyllabum pedem illo in loco quamvis impari, facile eſſe apud veteres reperire, tamen non ideo ut puto, jambum unum ibi collocari neceſſe eſt. Nam refugere nunquam poetæ pro jambo tribrachyn, is enim idem valet, vſurpare, neque ego, qui idem feci, ab illis diſſentire videri debeo. Non poſſum negare equidem, nullum in præſentia exemplum ſuppetere, quo meum factum ſublevetur. Etſi videor, quod ipſum decet curam ac diligentiam, quæ mihi à te tribuitur, vt ego quidem interpretor laudis nomine, profecto notaſſe alicubi ita tribrachyn poſitum, niſi forte hoc impoſuit mihi, quod apud Græcos ſpondeum reperi, fieri enim queat, ut curam illud, cogitationemque meam perſtrinxerit. Si enim hoc feratur, quis dubitet illud tolerabilius eſſe, ubi tempora cum Iambo congruant: Apud Græcos autem verſus ita ſe non dubio habent. Quorum unum aut alterum retuliſſe nunc quidem ſufficiat. ex epitaphio Hipponactis.

ὁ μουσοποιὸς ἐνθάδ' ἱππῶναξ κεῖται.

Ex Ananio *ἰαμβοποιῶ. καὶ σῦκα βαῖα καὶ δύ τρεῖς ἀνδρώπους* & iterum :

γνοίη χόσω τὰ σῦκα του χρυσοῦ κρέσσων.

Sed abſque hoc potuit certe fieri, ut minime natura & ingenio Muſicus ita ſim ratiocinatus, non eſſe vitioſum, pro iambo tribrachyn etiam hoc loco ſtare, cum id alias fieri ſolere ſcirem. Ac ſignificas quidem hoc à valde docto homine notatum in verſibus noſtris & alteri ſimiliter eruditione claro perſcriptum, quod tantum abeſt ut perturbarit animum meum, ut etiam multum delectauerit. Et ille quidem valde doctus, de quo ſignificaras, quis fuerit, nuper adeo intellexi, cum in illius quaſdam epiſtolas incidiſſem, in quarum vna hoc ineſſet. Quo ego mihi nomine, fatebor enim, cœpi nonnihil placere. Neque enim is, quod iudicauit lectione dignum libellum noſtrum, parvum honorem mihi habuit, & probauit certe in vniuerſum, non enim aliter particulas notandas duxiſſet. Antea autem quam hoc reſciuiſſem, non aberat ſuſpicio, de illius docti mentionem finxiſſe, ne tua reprehenſione offenderes animum meum, quæ mihi ſententia non potuiſſet non admodum improbari. Cum enim plurimis & clariſſimis ſignis voluntatem erga me tuam perſpexerim, facere ne poſſem, vt quem commodi & honoris mei cauſſa monere me arbitrarer, ei ego ut iraſcerer aut ſuccenſerem? Niſi tu me in eorum te numerum retuliſſe cenſes, qui ſolam hanc

laudem

laudem petunt, infeliciſſimi homines ingenii, ut aliorum ſcripta carpendo famam ipſi colligant. Vnde iſtæ miſeræ exquiſitæ reprehenſiones dicam an calumnias, literæ aut ſyllabæ, quas ne nos quidem effugimus, quia eſſet alicubi in noſtris *propriom* ſcriptum & *pollici*, plane incongruenter. At nos ſatis locus defendere poterat, niſi præſtringeret oculorum mentisque aciem obtrectatio; *propiom* enim & *pollici*, librariorum negligentia ita fuerat deprauatum. *Male vero nobiſcum agitur, ſi librariorum etiam ſomnolentia & vinoſitas luenda eſt.* Sed illi, *e*) quos diximus, quid mirum inuenire in alieno libro, quod carpant, qui uni huic curæ animum intenderint, cum auctoris in diuerſas cogitationes & ab iis quæ ſcripſiſſet, & quæ proſpiceret ſcribenda diſtractus animus non potuerit, quod aiunt, ambabus manibus comprehendere præſentia. Neque igitur qui vidit, quod effluxerit alteri, quique ſublegit illud, laudem, neque cui ex magna copia, quaſi opum & facultatum ſtudiorum excidit quippiam, reprehenſionem magnopere meretur, quorum illius in paupertate perquam ridicula gloria huius ſplendida conſolatio futura ſit reliquum adhuc ingenii & induſtriæ ſuæ bonorum plurimum. Sed redeo ad rem, deque Scazonte iuxta Sopho-

e) *forte legendum eſt: ILLOS.*

phocleum carmen καὶ φημι κἀπόφημι κοὐκ ἔχω τί φῶ. Quanquam ſatis mihi eſſe poterat, quod cura mea digna obſeruatio, in hoc ipſo errato, ſi quidem eſt, apparet, cum pede æquiparato iambo uſi ſimus, cui ſi ille libenter ceſſit de ſecundo & quarto, ne gravetur hoc loco admittere, ſed contra exempla audere non oportuit. Fortaſſe eſt hoc verum, & ſi *quis eſt in uſu latinitatis timidus, is ego c) profecto ſum.* Verum hac in parte decepta eſt cura cogitatioq; noſtra, fateamur ergo peccatum, ne verſando tractandoque illuſtremus modo, ſperantes huius & á te & ab aliis gratiam, ἐπεὶ ἁμαρτεῖν ἀνθρώποις ἐικός, ut *Euripides* ait. Venio nunc ad hiſtoriam.

c) *ingenua eſt Camerarii confeſſio, qui acerrimus latinæ linguæ inſtaurator ac conſervator fuit: ſed neque fruſtra illa confeſſio. Quod ſi CRENIVM ANIMADVERSION. PHILOLOG. P. I. p. 77. audimus aliquoties CAMERARIVS in Æſopis fabulis a ſe latine converſis peccauit contra latinæ linguæ indolem ac vſum nempe in fabula de Cervo & ove: PROMISISTIN inquit cervus, TE (ovem) HOC DIE REDDITURUM MIHI FRUMENTUM. Lege reddituram. Sic & in fabula de fele & mure: HEUS TU, inquit muſculus ad felem, SI TE IN SACCULUM CONVERSUM ESSE SCIAM, UNQUAM TAMEN COMIMSSURUS SIM, UT AD TE propius ACCEDAM. lege: con-*

riam. Equidem non ignorabam ne tum quidem, cum *Ammonis* ſimulacrum meo verſu aſcripſi Garamantibus, *Herodotum* huius Iouis templum Ammoniis attribuere, ex quo puer cœpi autore diſcere Græcam linguam. Sed memineram Lucanum ita canere.

Ventum erat ad templum Libycis quod gentibus unum
Inculti Garamantes habent.

Idque erat aptius numeris nomen, quod nos non ſpernendum autorem ſecuti aſſumere non dubitavimus, maxime cum uſitatum poetis eſſe ſciremus, & gentium certarum nomina pro totis terris ponere, & vicina loca vicinorum appellationibus comprehendere. Sed ſim ſane lapſus in utroque

converſam. Si meo res iudicio ſtaret, operarum feſtinationi potius, quam Camerario tribuerem. Memini ſupra in errantium numerum recenſitum eſſe CLARMVNDVM, qui forte & hic locum ocupaturus eſt. Non ita pridem ille GVIL. ERNESTI TENZELII vitam latino & vernaculo ſermone expreſſam dedit, in qua legimus verba Tenzelii ad ſpinoſam Clarmundi quæſtionem reſpondentia ſic latine reddita eſſe: MI CHARE DOMINE MAGISTER, DIALECTICAM ET PHILOSOPHIAM PRIMAM IAM DIU MEMORIA MEA EXCEDISSE, LIBERE FATEOR. lege: EXCESSISSE. Adeo procliue eſt in errores delabi. Sed demus & hoc typographorum erroribus.

que. Quis omnium quæſo mortalium non aberrauit aliquando à vero, neque deceptus eſt? Imò ſic ego comperio ineuitabile hoc eſſe, ut fere quo magis certarum quique rerum ſingulari ſtudio tenentur, ita illis hoc citius accidat, ut de via declinent. Fit fortaſſe ut diuturnus uſus rerum ſecuros & negligentes reddat: fortunam etiam puto magnos claroſque viros conuellere, inimicam ſucceſſibus & elationi. Eſt autem hoc quoque inter miſerias ingenii humani, ut errorem manifeſtum ſæpenumero amplectatur, non tamen videns ac volens, ſed pro vero & recto, cum aſſenſus à veritate obſcuriore deflectens ad præſentem opinionem, quaſi procella cogitationum appellitur. Quod ipſum & Horatius ſenſit cum ſic cecinit.

Maxima pars vatum decipimur ſpecie recti.

Ita cernimus fieri, ut, quod quis in manibus tenet, requirat, & aliquid dicere cupiens diuerſam ac contrariam ſententiam enunciet, utque eſt in græco proverbio. ἅμοας ἀπαιτοῦντί τις ἀπαρνεῖται σκαφήν. In ſcriptis quidem Græcorum inuenio *Auguſtum Cæſarem* liberaſſe quendam ſententia ſua circumventum, & oppreſſum fraude inimicorum falſo iudicio. Qui eum gaudio exultans geſtiret, gratitudinem animi ſui verbis declarare Principi, recente adhuc ira & indi-

gnatione acceptæ iniuriæ, exclamaſſe fertur, *gratias illi ſe immortales agere, à quo cauſa eſſet ſceleſte & perfide iudicata.* Qua vero, vt ita loquar, gnauitate ſurrepant errata nobis, non facile dixerim, ac cupio te ipſum hac de re paululum cogitare. Inuenies enim in hac diuinitate animi & rationis noſtræ humanæ fragilitatis plurimum. Eſt autem verum & rectum quaſi in circulo medium punctum propoſitum omnibus, ad quod conſilii & actionum quaſi ſagittas dirigant, ſed contingere paucis datur, ac ne illis quidem ſæpius. Tot ſunt & tam procliues aberrandi modi. Neque enim cum ſunt maxime anniſi, qui ad propoſitum ſignum iacula emittunt, non ſæpe longiſſime aberrant, quamuis multum periti & exercitati iaculando. Neque doctis prudentibusque viris perpetuo ſuccedunt omnia, conſtantemque ſeruant tenorem, ac nonnunquam peruertuntur. Quod non eo dico, quaſi & ipſe me talibus connumerans, præſtantiam meam jactitem in ſtudiis literarum, quanquam cum ſim ab ineunte ætate in his verſatus, niſi aliquem mihi profectum iure vendicem, culpa hæc mea ſit, neque reprehenſione ſim cariturus. Sed hæc potiſſimum eo tendunt, ut meum peccatum ſi excuſari purgarique non poſſit, hoc pacto inuoluatur & deliteſcat. Sunt autem ſiue errata ſiue *peccata* nominemus, *duplicia* ferè. Nam aut *imperitia & amentia & inertia* homi-

homines verum rectumque non attingunt. In quibus vix poteſt eſſe veniæ locus, cum cuiusque ſponte & voluntate commiſſa fuerint, & dictis & factis, atque adeo cogitationibus. Vitam enim totam ſcelerate & nefarie degunt ſtulti & vecordes. Ignaros autem artium & ineruditos, quis æquo illas animo ferat temeritate ſua contaminare? Sed *peccatur* etiam *infirmitate & errore quodam non voluntario neque animaduerſo*, cum animum aut obliuio obſcurauit, quæ Græcis ſunt μνημονικὰ ἁμαρτήματα, aut fefellit opinio, aut defecere vires. Quæ cum nemo unquam vitare penitus potuerit, ignoſcere non ſecus quisque bonus ac ſibi, cum in alio cognouit, ſolet, non ignarus communis eſſe ſortis & imbecillitatis ingenii humani, neque magis ſuccenſet hoc modo lapſis, quam ſi qui forte in tenebris offenderint, aut morbo conciderint, quibus non ſolent iraſci, nam miſeret illorum: iraſcerentur autem, ſi ebrii aliquo incurriſſe aut cecidiſſe dicerentur. Nihil eſt enim minus audiendum, quam cum tales veſanias prætexunt improbi peccatis ſuis, vt vel per iram, vel incogitantiam, vel ebrietatem, vel negligentiam commiſiſſe dicant, atque hinc deprecationes ducunt, crimen crimine exaggerantes. Quibus quidem non ſolum venia nulla, ſed dupli-

cata pœna debeatur, ſicut & veteres Legislatores ſtatuiſſe accepimus. Etſi minus ſane etiam à doctis quibusdam peccari putatur, cum quaſi præteruehuntur rationem affectus, non etiam illam corripiunt & auferunt. Sed nobis de hoc toto genere in præſentia verba facere opus non fuerit, neque enim, ut ſpero, nullam ſic in ſtudiis literarum laudem conſecuti ſumus, ut penitus ignari illarum haberi poſſimus, neque non reprehenſores noſtri relinquunt curæ nobis & diligentiæ aliquid. De altero igitur genere erratorum adducemus nunc exemplorum nonnihil, inter quæ noſtrum perfacile occulatur, & quæ documento ſint, quantum ingenium humanum poſſit etiam cum natura ſtudioque fuerit ſingulariter elaboratum ac percultum. Non autem in eos nunc errores quaſi inquiram, quibus & hiſtoriæ refertæ, vitæ inquam & conſiliorum & actionum, & quibus regna, respublicæ, exercitus labefactati ac peſſundati ſunt. Neque offenſiones maximorum Ducum memorabo, aut incurſiones *Themiſtoclis* Athenienſis, cui ſummam prudentiæ laudem tribuit Thucydides. Non etiam clariſſimi viri *Pompei*, aut doctiſſimi *Ciceronis* deceptiones. Ac recipiam me in Muſeum noſtrum, inque ſuſcepto argumento permanebo, oſtenſurus, principes bonarum artium & eruditionis aliquid tamen in harum tractatione

tione feſelliſſe, neque præſtare potuiſſe, quo minus inciderent iuſtam erratorum reprehenſionem, ſed apud bonos admirabilem magis,quam culpabilem.Atq; hoc ipſo etiam loco, omittam celeberrimæ famæ medicos, aut à ſe mutuo, aut ab aliis errorum inſimulatos, aliquos etiam conuictos. Nam hoc hominum genus nunquam potuit nec poterit concordare, usque adeo eſt miſera hominum conditio, de quorum ſalute ac capite ſententiæ diſputantur. Sed neque in veteres Philoſophos ſiue iuſtas inuectiuas, ſiue calumnias, poſterorum male gratorum mortalium enumerabo. Quodſi facere vellem, percopioſus eſſe poſſem. Quid enim oratione exponi liceret, ut veri eſſet ſimilius, quam in tanta rerum tenuitate ac caligine, in quanta *Ariſtoteles* plurimis in locis verſatur, ſæpenumero illum impegiſſe cogitationes ſuas in errorem? Nam ut prætermittantur alia imperueſtigabilia, quis illi Nereus aut Proteus expoſuit, quicquid ſub aquis piſces facerent, quomodo coirent, paſcerentur, dormirent, quantum quique ſpacium vitæ conficerent. Denique de hujus ſummi viri erratis libros quatuor *Cephiſodotus*, qui Iſocratem audiuerat compoſuiſſe traditur. Quid *Platoni*, quem propter non ſperandam homini perfectionem diuinum dixere, nunquid multi multa errata obiecere, vt in temporum ratione, &

aliis in rebus memoriæ lapſus? Videntur hæc neſcio quomodo alieniora à ſuſcepto negotio. Et cum inueniantur, qui illa vt errata notent, non deſunt alii, qui tueantur vt recta. Sed cur quis longe abeat? in foribus ſunt Homericæ & Virgilianæ reprehenſiones, nam Horatio ille alicubi dormitare, hic multis in locis maxime Æneidos operis inabſoluti, vt aiunt, Grammaticis deceptus videtur. Quale eſt de *portu Velino, & pictura Carthaginienſi*, cum Veliam longiſſimo poſt Troianum bellum tempore conditam & picturam, vt Plinius ait, nondum fuiſſe conſtet. Sed contra maleuolam & rabioſam inſectationem quorundam, patronum *Homerus Deum*, *Virgilius* egregium mortalem *Pontanum* nactus eſt. Nam inſanæ maledicentiæ pœnam Zoilo ac Daphidæ diuinitus inflictam ſcimus. Grammaticos autem iſtos admodum Pontanus vltus eſt accuſantes etiam valde laudabilia nonnulla: Etſi profecto is vt amatores etiam maculas oris & corporum vitia amplectuntur, ita nimio Virgilii ſtudio non fuiſſe dubitaturus videtur, aliquid illius erratorum quoque defendere, quod non fuerit neceſſe, cum Homerus etiam occaſionem dederit reprehenſionum, cuius opus propter inimitabilem excellentiam Apollini fuiſſe aſcriptum fertur. Sed culpare tamen id ipſum nequeo, cum minime cenſeam iſti venenatis

den-

dentibus latratorum turbæ concedendum, erraſſe diuinos hos homines, etiamſi errauerint. Secus autem res habet, cum à ſtudioſis & bonis illa timide & religioſe notantur. Quid enim parens linguæ latinæ *Cicero* hac ſapientia, ſtudio, doctrina, nonne alicubi in literis vacillans lapſus eſt? Quis autem ferat erratorum illius contumelioſam reprehenſionem, ac non cum illo errorem amplecti, quam cum æmulis effugere malit? Sed nobis, qui ab illo ſenſu longiſſime abſumus, non vitio vertetur, ut confido, præſertim hac re conſolationem quærentibus errorum, ſi illius aliqua obnoxia reprehenſioni perſecuti fuerimus. Ordiemur autem ab ipſius confeſſionibus. Nam *Attico* ſcribens & fatetur negligentiam ſuam, qua idem procœmium. 3. *Academic*. præſcriptum fuiſſet, & *libro de gloria*. Et quasdam dictiones locutionesque ſuas corrigit. Eundem nonne eſt notum hunc adducentem *Homeri* teſtimonia alicubi, quæ apud illum *Hector* loquitur interpretantem *Aiaci*, alicubi quæ *Vlyſſes Agamemnoni* tribuere. Atque oblitum *Troianorum regum* genus parum ſcripſiſſe attente, raptu *Ganymedis Laomedonti* regi factam iniuriam quem *patrem* voluerit Ganymedis intelligi, cum Homerus *patruum* fecerit, patrem *Troa*. Eiusdem generis eſt & illud, quod ſcripſit *Herodotum* tradere, *Crœſi* filium, cum eſſet infans,

locu-

locutum, quo oſtento regnum patris & domum funditus concidiſſe. *Herodotus* enim certe hoc non tradit, ſed adultum filium Crœſi, qui mutus eſſet, captis Sardibus, perculſum patris periculo, cum in illum Perſa interfecturus irrueret, vocem rupiſſe militem, orantem, ne trucidaret *Croeſum.* Neque inficias iuero, hanc hiſtoriam ab aliquibus hoc modo relatam, cum & apud Plinium legatur, ſemeſtrem *Crœſi* filium in crepundiis locutum, ſed non debuit Herodotus citari teſtis ignotæ ſibi rei. Quam autem cito fuit oblitus veritatis, ſiquidem verum eſt, quod in *Bruto* ſcripſit, *Fannium* maiorem natu generum fuiſſe *Lelii*, cum in *de Amicitia libello* diſerte perhibeatur ille minor, niſi quis fortaſſe permutationem perſonarum à librariis factam auſit dicere. Illud vero, oblitum ne quondam aliter ſe tradidiſſe, an ſcientem retexuiſſe dicemus? Quod de oratoris perturbationibus illis in libris, quibus Ariſtotelicam & Iſocraticam oratoriam rationem expoſuit, diſſeruiſſet ipſe, in *Tuſculanis quæſtionibus* refellens. Scis enim *Antonius* ibi quid dicat, quod probatum certe Ciceroni ſentiendum eſt. *Quibus omnibus verbis quæ a me tum ſunt habita, ſi dolor abfuiſſet meus, non modo non miſerabilis, ſed etiam irridenda fuiſſet oratio mea.* Et paulo ante. *De me autem cauſſa nulla eſt, cur apud homines prudentiſſimos atque amiciſſimos mentiar.*

Non

Non me hercle unquam apud iudices, aut dolorem, aut miſericordiam, aut inuidiam, aut odium excitare dicendo volui, quin ipſe in commovendis iudicibus iis ipſis ſenſibus, ad quos illos adducere vellem, permouerer. In Tuſculanis vero quid? *Oratorem vero iraſci minime decet, ſimulare non dedecet. An tibi iraſci tum videmur, cum quid in cauſis acrius & vehementius dicimus?* Quæſo autem qualis illa eſt ſententia, quam de morte poſuit in *Oratione pro Quintio*, nonne vt verbis concinna, ita intellectu diſſentiens, & ſeſe mutuo euertens, quo nihil putatur leuius. Sic enim ait: *Etenim mors honeſta vitam quoq; turpem exornat, vita turpis ne morti quidem honeſtæ locum relinquit.* Quodſi non relinquitur ne in morte quidem honeſtati à turpitudine locus, quomodo exornabit honeſta mors turpem vitam? Si vero exornare debeat, repellat turpitudinem, & in illius quaſi locum ſubeat neceſſe eſt. Si igitur non canit, ne in errorem deueniret Cicero, in quo annitens natura elaboraſſe videtur, ut eximium eruditionis opus fabricaretur, nos homunculi ſcilicet tanti nos pendemus, vt meliores haberi velimus? Pergam nunc ad alios, ac notaſſe quidem pauciſſimos locos contentus ero, neque enim hoc ago, vt in alienis ſcriptis ingenioſus ſim, ſed ut me exemplis ſi non tuear, ſaltem contegam. *Didymo Grammatico* tradunt accidiſſe, ut aliquando neſcio

quali hiſtoriæ vehementer refragaretur, in qua refutanda cum finem non faceret, prolatum fuiſſe librum ipſius, in quo eſſet illa expoſita, & quidem copioſe.

Quintilianus diſſentit à Cicerone de numeris, quos veteribus curæ fuiſſe negauerit, *Herodoto*, *Thucydidi*, *Liſiæ*, docetque in oratione præſertim *Herodoti*, vel naturales, vt ita loquar, ineſſe. At Cicero de comprehenſionum diligentia manifeſte loquitur, quæ περίοδοι dicuntur, & ſimili exquiſitione compoſitionis, quam defuiſſe illis manifeſtum eſt. Quid ergo *Fabius* aliud efficit quam vt illum reprehendendo, ſe ipſum reprehenſioni exponat? Iam apud *Terentium* vbi quæſo legitur, quod *Varro* ex illo adducit: *Si omnes homines ſua gaudia conferant, mea ſuperet lætitia*. Quid autem notius magisque iactatum inter literatores, quam Plinium locos innumerabiles incuria quadam, ut aiunt, qui modeſtiſſimè loquuntur, perperam transtuliſſe in hiſtoriam ſuam? Sed nos ea exquirere in præſentia neque neceſſe neque conueniens fuerit. Certe cum *Zeuxidem* ſcribit *Agrigentinis* tabulam pinxiſſe, & *Cicero* atque alii tradant *Crotoniatis*, lapſum ſcilicet memoria apparet. Quid illud? quam incogitanter vertit, quod Græci docerent torreri ſquillam ϛαιτὶ, ἢ πηλῷ περιπλασθεῖσαν. Fecit enim coqui illam adipe aut

luto

luto illitam, ut appareat ei tum ϛέατι fuiſſe in mente, cuius tamen hoc loco abſurdiſſima ſignificatio ſit. Iam hoc ubi *Heſiodus* quæſo ſuadet, uti *Meracis* potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidemque poſtea? Quod quidem præceptum oraculo editum Græci tradidere, idque ipſum placuit, ut ab iis exponitur, ſubiicere.

> Ε'ίκοσι τὰς πρὸ κινὸς καὶ εἴκοσι τὰς μετέπειτα
> ὄικῳ ἐνὶ σκιερῷ διονύσσῳ χρᾶσθαι ἰατρῷ.

Apud Græcos quidem *Hipſicrati* uni ex innumerabilibus Homeri interpretibus quid in mentem veniſſe putem neſcio, aſſerenti nullum in οψ nomen apud Homerum reperiri niſi unum καλαύροψ. Cum certum ſit, & *Æthiopum* illum mentionem facere & homines ſæpe numero μέροπας appellare. At *Plautus* videtur ne incogitanter in *Pſeudolo* feciſſe hos verſus

> *Quia ſorbitione faciam ego te hodie mea,*
> *Item ut Medea Peliam recoxit ſenem,*
> *Quem medicamento & ſuis venenis dicitur*
> *Feciſſe rurſus ex ſene adoleſcentulum,*

Cum *Æſoni* ſenectam, *Peliæ* vitam illa ademerit, hæc hæſiſſe in memoria *Cicero* ... eſt ſimile, cum in *libello de ſenectute* ... fecit loqui *Catonem*, *neue tanquam peliam recox*...

quod propter incongruentiam, vt opinor, fabulæ, mutarunt in id, quod in multis legitur, tanquam pilam retorſerit. Sed item *Plautus* nonne perverſe loquentem ſic in *Epidauro* introduxit paraſitum.

Siquidem incubare velint qvi periurauerint
Locus non præberi potis eſt in Capitolio.

Huic ſimile eſt illud *Pacuuii*, quod *Cicero* retulit, apud quem Græcus ita ait.

Hoc quod memoro noſtri cœlum Graii perhibent æthera.

Propero vt vides plane negligenter per veterum errata tranſiens, & minime infeſta manu carpens. Veniam igitur ad iuniores, inter quos etiam ponere *Senecam* non dubitarim, reliquosque doctos, quamvis vicinæ ætatis eruditioni ſinceræ, non tamen ſtudioſos laudis ſuperiorum. *Seneca* igitur errata plurima feruntur, quæ *Fabius* hactenus excuſat, vt eorum adſcribat culpæ, quibus aliquid inquirendum dederit. Nos in illis referendis non occupabimur, contenti erraſſe Fabii teſtimonio illum alicubi oſtendiſſe. Nunquid autem *Martialem* incongruenter dixiſſe putabimus:

Sum cochleis abilis, ſed non minus utilis ouis,
Nunquid ſcis potius cur cochleare vocer?

Credidit *Probus* corruptum locum Homericum translatione Virgiliana.

Latone tacitum pertentant gaudia pectus.

Quod

Quod apud Homerum ſit. γέγηθε δέ τε φρένα λητώ. Virgiliumque feciſſe levia & pigra & contantia gaudia, & quaſi in ſummo pectore ſupernatantia, neſcire enim ſeſe, quid ſignificaret, *aliud pertentant*. Neſciuit profecto. Nam de iudicio Virgilii nihil dicam. Sed quod *Probus* ſe neſcire dixit, ideo ne fieri potuit, vt ſignificaret verbum? At enim *Lucretio* illud nihil pigrum neque lentum ſignificat, cum ſic poſuit.

Quem grauis inſequitur ſonitus diſplosa repente
Opprimere vt cœli videantur templa ſuperne,
Inde tremor terras grauiter pertentat.

Ouidium poteram inter ſuperiores numerare, ſed & hic locus recte capiet. Qui certe deceptus fortaſſe *Pleiadum* ſimili numero *Hyadas ſeptenas ſtellas* fecit his verſibus:

Ora micant Tauri ſtellis radiantia ſeptem
Nauita quas Hyadas, Graius ab imbre vocat.

Quod ipſum nemo inuenitur (cum quidem pauciores quinque fecerint aliqui) ante illum tradidiſſe. Nam in *Higyni Aſtronomicis* ſimiliter, ſimili errore, ſiquidem eſt vera lectio, numerus exponitur. Idem nos quoque ſeduxit aliquando, vt tales verſus faceremus *de Venere*, quæ Græcis eſt ἀναδυομένη.

Quæ madidas emerſa comas ex æquore ſiccat;
Informi ante fuit Cypria mole lapis.

Memineram enim Naſonis horum.

Cum

Cum fieret lapis aſper erat, nunc nobile ſignum
Nuda Venus madidas exprimit imbre comas.

Non enim dubium eſt, quin opus illud pictum Apelleumque fuerit. Quod & ipſi in memoria fuit, cum ſic ſcripſit.

Illis contulerim quas quondam nuda Dione
Pingitur humenti ſuſtinuiſſe manu.

Reprehendit *Iulianus* rhetor ſententiam, vt *Gellius* expoſuit Ciceronis, quæ legeretur in *oratione pro Plancio.* Sed quis non videt, quam immerito? Quodſi tanta fuiſſet cura iſti rhetori cognoſcendi eloquii Ciceroniani, quantam argutandi apparet, modeſtius locuturum confidam. Intellexiſſet enim, admodum placuiſſe hanc ſententiam *Ciceroni*, atque adeo non confictam ab illo, ſed ſumptam aliunde. Legitur enim & in *Officiorum ſecundo libro*, & *oratione ad Quirites poſt reditum*. Tota autem eſt vis & elegantia in verbo *habet*. Quod & *tenere* ſeu *retinere*, & cum ad gratiam adiungitur, *diuerſum* quid etiam innuit. Habemus enim gratiam benemeritis, cum declaramus voluntatem & quaſi effundimus animum erga illos noſtrum, cupidum ſimiliter bene de ipſis merendi. At qui pecuniam retinet non deſinit debere. Qui retinet autem is habet. Gratiam autem qui habet, nonne & retinet & diſſolvit, quod debuerat? Quod diſſimile ergo eſſe dixerat, quum potuiſſet melius eloqui, quam fecit? Hæc ſatis intelligentur à quolibet, qui locos, quos indicaui, inſpexerit,

quibus

quibus perquirendis ne occupari eſſet ſtudioſos neceſſe, omnes viſum eſt hoc loco ſubſcribere.

In *ORATIONE* igitur *PRO PLANCIO* ſic eſt. *Quanquam diſſimilis eſt pecuniæ debitio & gratiæ, nam qui pecuniam diſſoluit, ſtatim id non habet, quod reddidit. Qui autem debet, æs retinet alienum. Gratiam autem & qui refert habet, & qui habet, in eo ipſo quod habet refert.* In *SECVNDO DE OFFICIIS* ita. *Commode autem quicunque dixit, pecuniam qui habeat non reddidiſſe & qui reddiderit non habere, & qui habeat reddidiſſe.* *AD QVIRITES* vero hoc modo: *Atqui in officio perſoluendo diſſimilis ratio pecuniæ debitæ eſt*, propterea *quod pecuniam, qui retinet, non diſſoluit, qui reddidit, non habet. Gratiam, & qui retulit, habet, & qui habet diſſoluit.* Enodatio igitur & curioſitas iſtius rhetoris non Ciceronem, ſed ſe ipſa carpſit. Quid idem noſter *Gellius* homo ſane non acutus, quid inquam nugatur de *Tauri ſidere* &, qui Græcis eſt, *aſteriſmo?* Quod nihil profecto ad rem. Atque idem, quæ *Tiro* recte dixerat, reprehendit, cuius & ſuculas reiecit. Sed ſi hac in parte ſuccurrat forte patronus, qui idem ſentiat, quid aget *Gellius?* Credo tamen, concedet paululum optimo omnium patrono, nedum liberti & ſententiæ ſuæ. Quid ego autem in Grammaticos etiam recentiores inquiram? Credamus *Priſciano*, multum erraſſe multos. Credamus *L. Vallæ*, *Priſcia-*

Priſcianum ſcatere erroribus. Credamus aliis, illum hunc immerito inſectatum, ut ad recentiſſimos tandem accedamus. Sane hic vir, cui ego poſt renatas literas iure principem locum tribuere videor, non veretur alicubi *Ciceronem* tanquam oſcitantiæ poſtulare, qui ſcripſerit in *Lælio*, diſputationem ſe perſonis accommodaſſe, ne *inquam* & *inquit* ſæpius interponeretur. Nam ubi autor non a ſe diſputata, ſed ab aliis recitat, quonam modo, ait, inquam interponere poteſt? At enim non animaduertit *Valla*, totum eum locum ad verbum eſſe translatum ex *Theæteto Platonis*, neque reſpexiſſe ad ſe *Ciceronem*, ſed illos quorum habitos eſſet ſermones commemoraturus. Ne igitur, ſi quem faceret recenſentem illam de amicitia, diſputationem, ſeu Lælium ſiue generum, neceſſe haberet ſæpe *inquit & inquam* interponere. In ipſas potius perſonas omnem ſe orationem contuliſſe dicit. Rixatur idem autor cum *Priſciano* in præceptis de *uſu reciprocorum*, vt vocant, offendens ad Virgilianum. Nanque ſua patria antiqua, *Cinis ater habebat*, emendans ſcilicet illum, cui ſolœciſmus exciderit. Neque venit in mentem doctiſſimo viro ſaltem huius Terentiani, *Suo ſibi hunc gladio iugulo*. Sed licet hoc hercle diuerſum eſſe aliquis oſtendere conetur, quid Ciceronianum illud? *Non enim a te emit ſed priusquam tu ſuum ſibi venderes, ipſe poſſedit.* Quid hoc?

hoc? *Hunc ſui ciues è civitate eiecerunt.* Quid hoc? *Nolite à Sacris patriis Iunonis Soſpitæ, cui omnes COSS. facere neceſſe eſt, domeſticum & ſuum COS. potiſſimum auellere.* Nam quod in *VERRINA.* 6. legitur, *At hominem video auctionem feciſſe nullam, vendidiſſe præter fructus ſuos nihil unquam non modo in ære alieno nullo, ſed in ſuis nummis multos eſſe.* Propemodum & mihi ſuſpectum eſt, quo tamen nihil, uti opinor, fuerit opus, cum ſuperioribus indubitabilibus locis verſus Maronianus ſatis ſuperq; defenſus eſſe videatur. *Pontanum* item doctiſſimum hominem fuiſſe iudico. Is in libro optimo *de ſermone*, quot exemplis putidis non ſenſit ſe pro facetis uſum, dum in Latinam, Italicæ his temporibus uſitatæ linguæ iocationes, abhorrente proprietate, transfert. Illud autem leue, quod citans Plautinos locos alienis perſonis attribuit. Idem vero ſignificat, ignoraſſe ſe *Hercei Iouis* epithetum græcam vocem eſſe. Quod equidem hominis cum laude & gloria acceptum iri confido. Nam cum ſit humanum errare, vt Cicero ait, Si cuius eorum qui diſciplinas ac artes veterum vel tractârunt paulo ante, vel nunc colunt viuentes in ſtudiis humanitatis, horum inquam cuiuſpiam, ſi ſcripta ita expolita ſunt, ut paucula quædam menda in illis, & quaſi in formoſo corpore næuuli exſtent, magis adeo hoc laudi ipſis, quam infamiæ eſſe debere exiſtimo. Nam cum nihil ſit ab omni parte beatum, ut Ho-

ratius cecinit, in quo quædam vitia animaduertuntur, iuxta poſitis virtutibus prodita ea fuiſſe facile apparet. Quis enim in ridicula pictura propter ruditatem, aut monſtroſo undique corpore, unius lineæ peruerſitatem, orisue lenticulum notandum putet, ac non totam potius effigiem & faciem monſtri cachynno proſequatur? Et ſunt multi quidem huius præſertim ſeculi ſcriptores, quorum ita libri inepti ſunt & alieni à cultu Muſarum, ut deſpicere docti omnes, carpere nemo velit. Quis enim non à luto manus libenter abſtineat? Quid autem attingant, quo non inquinentur nihil cernunt. Quo quidem loco exemplum afferre placuit inſulſiſſimi ſcripti neſcio cuius *autoris* e) *Vbii*, qui inſtituit, vt ipſe videri vult, inuectiuam orationem aduerſus omnes artes, ſine via, modo, ratione, arte, ſcilicet ne ſi ipſe feciſſet, non damnare penitus videretur. In quo illud eſt præcipue ridiculum, quod ſcelera hominum & flagitia inter artes ponens inſectatur, congerens ac conuectans exemplorum maximos aceruos. Quid hoc hominis ſit? aut quis non artem tenere ullam, ſed ſanum eſſe credat? In refutandis vero ſcientiis, quid facit quam quod pro-

e) *notat Henr. Cornel. AGRIPPAM, cuius DE VANITATE SCIENTIARUM opus in multorum manibus verſatur.*

profeſſorum vitia exagitat? Ac quam ipſe etiam fatetur primam eſſe Grammaticam, quo, vt exiſtimo, vere nullam eſſe credere putaretur, ſermone uſus eſt putido & barbaro. Cum tamen eius diligentiam non in artibus, ſed ut dixi, facinoribus hominum memorandis conſidero, non parum miror, unum ab illo nomen rei eximiæ, vt tali in ſcripto, & ipſi valde notæ præteritum fuiſſe, quam quidem ipſius imitatione vocemus ſtultitiariam. Nam ſi quis ſtoliditate & ineptitudine præſtitit reliquis, hic certe is eſt. Ac invenit tamen, vt audio, admiratores, quiq; magnifaciant, & laudent. O ſeculum vere inſipidum & inuenuſtum. Quem doctorum non pigeat tædeatque in hac corruptione & inanitate iudiciorum in literis ſtudio ingenioque elaborare aliquid? Sed ad propoſitum reuertar. *Gaza Theſſalonicenſis*, vir in literis ſummus κῷον in talis Venerem transtulit, cum conſtet, Venerem eſſe omnium talorum diuerſas facies, hoc eſt, cum ſteterit vultu nullus eodem, vt Martialis ait. Quid ego infinitas rixas, litigationes, conuitia doctorum in Italia percenſeam, quibus ſeſe mutuo proſcinderunt, dum alter alteri errorem exprobrat, ſuum excuſat, fremit reprehendi. Pudet me reſpicientem ad tantam leuitatem profecto illorum, qui, quanquam maiorem alius alio, omnes tamen

ruditionis opinionem & famam ingenio ſtudioque excellenti conſecuti ſunt. Noſtra tempeſtate Germania doctiſſimum virum *Eraſmum Roterodamum*, Gallia *Budæum* tulit. Quorum Eraſmus, ne quando exorbitaſſe videri per negligentiam poſſit, pertinaci quodam more ſibi cauere ſolet, dum uſurpat ſemper in dubitationibus, etiam extra illas ſæpe, *ut videtur*, horum aliquid, *quod meminerim, quod ego ſciam*, & ſimilia. At is in *ANTIBARBARIS* verſiculum. *Pedibus timor addidit, alas*, citra exceptionem ſub *NASONIS* nomine citat. Credo quod videretur inconueniens, qui verſus apud illum non eſſet dubitare, vel certe deceptum ſimilitudine facilitatis nulla ſubiit dubitatio. Scripſit & in *dialogo de pronunciatione*, *Appelli* obiectum à cæteris artificibus, quod manum de tabula neſciret tollere, cum ille legatur id in *Protogene* reprehendiſſe, glorians, modum diligentiæ ſe tenere poſſe. Ab eodem memini me puerum legere, pene inciuiliter reprehenſum *Stapulenſem*, *a*) vt qui ne flectere quidem Græca ſciuerit, cum συναχθέντων putaſſet exponendum fuiſſe: *condolentibus*. quod ut certe non debuerit illo loco. συνάγεσθαι tamen Græcis *angi* ſignificat, unde participium recte ceciderit, quo certe fieri potuerit, ut Faber reſpiceret, non ad συνάχθομαι. Taceo eius honoris cauſſa, quaſdam friuolas

a) *Iacobum Fabrum.*

uolas ſuſpicationes & iudicia, quæ utinam non feciſſet. Quid quod incertum eſſe ſcripſit, ſoleant ne Græci τὴν ἀρχὴν cum articulo aduerbialiter ponere, cum ſit uſitatiſſimum. Sed quis ſic loquendum credat, vt dicat, Iudæos omnes debere tributum, quaſi hac voce obligatos. Sunt iſta erratula, quæ obrepunt doctiſſimis viris minime animaduertentibus, maximeque adeo in grandi argumento ac longo opere. *Budæus* vero reprehendit *Ciceronem*, qui ſcripſerit apud *Homerum Laerten* lenientem agriculturæ deſiderium, quod è filio capiebat, agrum facere ſtercorantem. Cum id neque in Odyſſeæ α, neque π′ neque ώ. legatur, ubi tantum mentio fiat *Laertis*, niſi obſeruatio fefellerit. Bene ſanè, quanquam erat ſatius, non committere, cur exceptione eſſet opus. Fit profecto enim & in λ. & ξ. & ο. *Laertis* mentio. Sed de ſtercoratione nuſquam tamen eſt. At ego Ciceronem verba græca melius intellexiſſe, quam Budæum crediderim, doctiſſimum quidem virum, ſed tamen Gallum, & natum poſt literas ſemel intermortuas. Neque ſi Budæus non putat *Laertem* apud Homerum dici ſtercoratione agrum colere, ideo libentius illi docti quam M. Ciceroni aſſentientur, præſertim cum pro hoc etiam *Plinius* teſtis accedat, qui idem tradidit. Non enim alius eſt in illius libro 16

Regius certe ſenex. De *Entelechia* quod Ciceronem iam poſt *Argyropyli* & quorundam aliorum convitia flagellat, quid dicam? Equidem ſpero futurum, ut exiſtat aliquis hac in parte nominis & doctrinæ Ciceronis aſſertor, &, ſi vere auguratur animus, iam mouetur opus. Nos neque ſcripti, neque ingenii anguſtia facere ſiuit. Iam quale eſt hoc, quod ſuggillante Eraſmo ſic defendit maximo vir ingenio & admirabili literarum facultate, ut aliter & recte quidem in autographo, quod domi habeat, legi affirmet? Quid enim hac argumentatione fieri leuius aut vulgarius potuiſſet? Ac quaſi hoc ipſum non erratum fuerit, vitioſum in lucem emiſſum quod in umbra bene ſe haberet. Neque enim ſola ignoratio peccatum eſt, ſed error etiam, negligentia, oſcitantia, falli, quocunque modo abduci à vero, quæ profecto ſunt turpia omnia, etſi eſt aliud alio inhoneſtius & magis dedecoroſum. Quare miror quorundam etiam doctorum negligentiæ quaſi affectationem, iactantium & celeritatem & incuriam ſuam, & dicunt ut extemporalitatem in ſcribendo. Non enim hæc laudem habent, ſed neceſſitatem; ideoque & digniores venia putantur in his lapſus, ſed extra illam uſurpare quis ferat? Nam quamuis quid politum nitidumque ſit, ſi tamen hac Venere careat diligentiæ & curæ, neſcio quomodo inamabile

eſt,

eſt, & ingratum. Verum redeo ad illa, quæ omnia turpia dixeram. Quod cum facio, nimirum vitii & turpitudinis meiſum condemno. Sed & hoc ipſo fortaſſe nomine minus deforme erratum videbitur, cum confitendo corrigere potius quam inficiando augere maluiſſe iudicabor. Cum autem cogito quam facile, quamque in procliui, ac ut verius dicam, ineuitabile ſit hominibus in errorem prolabi, profecto me communi noſtra ſorte & conditione non mediocriter non hac in parte, ſed aliis in magnis quibusdam & flagitioſis peccationibus conſolor, neque recuſo ferre, quod natura impoſuit, vt alia generis humani fatalia mala. Nam ſi nihil inueniri poteſt in vita perfectum & inculpabile, non eſſe videtur, cur quis nimis moleſte ferre velit, ſe culpa adeo aliqua ſua dedecoratum. Qui enim homo ſit, niſi pati vellet, quæ fert naturæ modus & conſtitutio.

Patrem oportuit cum lege certa gignere
Deum ſub imperio aliorum & numine.

vt Tragœdia ait. Quid ego homines memoro, miſeriæ & aduerſitatibus natum animal, cum ne Diuis quidem ſuis ſapientiſſimus poeta pepercerit, quo minus illis nocendi quandam & ſeducendi artificem Deam apponeret, quam à detrimentis & damnis, quibus peccata nunquam carent, noxam ille nominauit. Non tamen videri velim,

cum hæc ita diſputo, patrocinari delictis ac erroribus non magis profecto quam ſi quis medicus ægrotantem iubeat in graviſſimo morbo, bono eſſe animo, morbum ipſum probare videatur. Conſolationem enim poſt peccatum quæro, non excuſationem illius. Sed adoriuntur nos veteres quidam ſapientes, qui in noſtra manu non quidem rerum euentus, ſed conſilia collocauerunt, quique omnibus in factis, dictis, ſententiis præſtandam culpam cenſuere ſapienti, quod ratione & mente facile poſſit efficere. Ac diſſeruntur hæc quidem præclare, ſed qui ad talem perfectionem veniſſet, repertus adhuc eſt nemo, quo ſatis indicatur, imaginem & ſpeciem illam ſapientiæ non perſonam conſtitui, quæ animo fingi ſoleat, re ipſa oſtendi non poſſit. Nam ubi aſſenſionem ita liquidam, ut in ſapiente deſcribunt, demonſtraverint, qua nullus pro vero falſum aſſumat? Quot ſunt quæ obiecta nobis ſenſus fallunt, perque illos ſimiliter ad iudicium rationis perducta aſſenſionem in errore pene violenter extorquent. Quid autem eſt cogitationibus leuius, volucrius, fallibilius? Quibus deceptis à ſenſibus prius etiam quam ratio & mens reſpexerit inculcatur animis noſtris opinionum falſitas. *Sphærus* Chryſippi familiaris Alexandriæ coram Ptolomæo rege, fertur aliquando comprehenſionum hoc & aſſenſus dogma diſputaſſe, & multis verbis docuiſſe, *ſa-*

pientem falli nunquam poſſe. Tum feſtiuum Regem tradunt in cœnam iuſſiſſe parari auiculas fictas è cera maxime aſſimiles veris & aſſis. Cumque illis appoſitis philoſophus manum iam, vt ſumeret, proferret, retinuiſſe eum & admonuiſſe habitæ orationis de aſſenſu, ceram enim eſſe quam ſapiens ipſe pro auibus appeteret. At illum cum manifeſto teneretur, non tamen obticuiſſe ferunt, ſed effugium quæſiuiſſe verbis, ut conſueuere profeſſionis huius philoſophi, quod diceret, non ſe quidem aſſenſum cogitationi ſuæ auiculas illas eſſe, ſed quod auiculas eſſe conſentaneum & probabile videretur. Quod quid eſt aliud dicere, quam fateri aſſenſionem ſapientis tutam defenſamque oratione ab omni errore, in errorem re ipſa præcipitatam, ſed circumuentam, inquiat aliquis, & fraude inſidiiſque captam. Quaſi vero hoc non ipſum ſit errare, falli, decipi, eludi, parum proſpicere, circumſcribi. Nullus profecto *Cæcias* tam ad ſe nubes rapit, nullus undas vortex, nullus turbo procellas tanta vi conuoluit, quam attrahit aſſenſionem, & vt ita dicam, obſequelam voluntatis, opinionis dulcedo & grata voluptariaque cogitatio. Vnde omnia delicta ac errata in vita, moribus, artibus, ſtudiis, dictis ac factis oriuntur, atque in hoc illæ ſunt πολλαὶ μορφαὶ σοφισμάτων. Quibus Dei, ut

Eurip. dixit, σφάλλουσιν ἡμᾶς. Sepoſui ſupra voluntaria peccata, quibus, ut aiebam, nulla venia dari poſſet. Quis enim libenter delinquenti ignoſcat? Intelligendum igitur nonniſi de contrariis lapſibus nos loqui, maxime in ſtudiis & literis, cum homines etiam boni ac docti amplexi quod ſe obtulit non amittendo, neque mutando decipiuntur, rati tenere ſe verum, cum falſum comprehenderint. Quod cum ſit quotidianum, & in nobis & in aliis, citius tamen in aliis conſueuimus animadvertere, quo quidem impenſe magis unusquisque ſe ſuaque diligit, quo fit ut erretur admodum, excitante ſtudio & amore erga noſtros quaſi partus inuentionum allucinationes. Cui autem non placent ſua? recte enim illud dicitur: Ille meus mihi mendicus rex ſuus reginæ placet. Huc accedunt rationum falſitates, quibus ſæpe, quod pulcerrime eſt collectum ac conſtitutum, minime efficitur aut obtinetur. Nam de principiis non veris, quamuis ſplendeat ſpecioſumque videatur, quod deductum eſt, nullo tamen modo poteſt conſiſtere, vt ſi quis non exquiſita re forte conceſſerit, bis bina ſex eſſe, conſequens ſcilicet ſit, quater bina eſſe duodecim, atque ita deinceps omnia præclare ad hunc modum deducantur, ſed quorum veritatem tueatur nihil. *Euripides* quadam

in

in fabula, cui nomen eſſet *Danae*, fecit chorum cum ſpectatoribus agentem cauſam poetæ, quod ipſe inuſitatius in tragico carmine multum uſurparet. Non autem obſeruarat mulierum illum eſſe. Itaque hoc neglecto totum illum locum mutatione generis mirifice deformauit. *Herodotus* negat terras Oceano circumflui, irridetque vulgatas eius formæ tabulas, & ratiocinatur, quomodo id fieri non poſſit. Sed quid hoc tempore compertius putatur? Negat, ſub Septentrionibus apes durare poſſe, quod aprica loca & ſolem illud animal ſequatur. Sed nusquam maiorem copiam mellis quam illis ex locis afferri conſtat. Quis neſcit quantopere *Epicurus*, eumque ſecuti plerique Geometriæ elementa irriſerint, quæ creduntur eſſe certiſſima. *Aegyptii* proxime terram Lunæ globum & ſupra illam ſtatim Solis, tum Veneris & Mercurii poſuere. Eorum rationem approbauit ſecutusque eſt *Plato*. Sed nonne poſteriores ſperarunt, ſeſe declaraſſe, ita ut oculis penè ſubiicerent, diuerſum ordinem, quem & alicubi tam impenſe Platonis ſtudioſus tradidit Cicero. Nullus finis futurus ſit, ſi & iudiciorum diuerſitates colligere velim. Quotus enim quisque reperitur, cui de eadem re idem quod alteri placeat ac probetur. Inter quos duos vna in ſententia congruiſſe omnia cognitum eſt? Quodſi eſt veritas ſimplex, uniusque modi, conſequens fuerit diſſentien-

tium

tium vnum falli & errare. Hæc potiſſimum inter literatos diſſidia vigent, quibus idem pluribus videri & quaſi conuiuis ſapere, non ut de his Horatius ſcripſit, tribus, ſed duobus, ſed ipſis ſibi heri & nudius tertius, inter rariſſima viſu compertuque ponendum duxerim. Non placuit *Bruto* ratio defendendi Milonis, quam initam à Cicerone ſciret. Reſpuit idem totum iudicium illius *de optimo genere dicendi*. *Varro* commorientes fabulam *Plauto* adimit, attribuit *Terentius*. Fecit *Regulum* oratorem ſapientia & pietate ſummum *Martialis*, quem quibus verbis ſatis vituperet & impietatis & ſtultitiæ nomine *Plinius* videtur non potuiſſe inuenire. Quid, nonne *Ouidius* formoſiſſimum tempus autumni dixit, quo eſſent matura omnia, cum veris viriditati & floribus hanc laudem tribuiſſet *Virgilius*? Nonne etiam *Theognis* ſic fecit, τίκτει τοι κόρος ὕβριν. cum oraculum, quam vocem diuinam intelligi volunt diuerſum pronunciauerit, faciens κόρον ὕβρεος υἱὸν; licebat hoc loco multum de interpretibus iuris ciuilis memorare, quorum ſcientia cum ſit rerum verſantium in controuerſiis & dubitationibus, non enim dicam, vt Cicero, fictarum & commentitiarum, reſpicientibus ad alia aliis quam ſtatuunt diuerſa. Non de illis quidem nugatoribus loquor, quorum nomina

hodie

hodie & libri tenentur, ſed de veteribus. Poteram & alia plurima exempla diſſenſionum in medium producere, ſpacioſiſſimus enim, ut vides, hic ſe campus aperit. Nobis tamen cum non ſit propoſitum errationum tanquam hiſtoriam texere, ſed commemoratis inſignibus aliquot noſtram quaſi inuoluere & obtegere, in illum excurrendum non fuit, cum minus breues hoc ſcripto, quam debuerimus, fuiſſe videri poſſimus. Quapropter finem faciam, non vt ſæpe dixi, excuſationis noſtræ, ſed deprecationis. Si vnum te orauero, vt ſi perſuadere tibi nequeas, prorſus deformitate nos hoc facto carere, minus ſaltem turpem illam ducas hac quaſi in ſocietate tantorum virorum. Iudiciumque de me tuum, quod mihi multis ſplendidiſſimis teſtimoniis tuis perſpectum eſt, conſerues & retineas, ſin id non poteris, ne amorem tamen & beneuolentiam erga me tuam imminui patiare.

Vale. è Norico.

HOLO-

HOLOFERNIS KRIGSOEDERI
Landspergenſis Bauari
reſponſio *a*)
ad epiſtolam Iſaaci CAZOBONI
regii in Anglia archipædagogi
pro Viro Clariſſ.

CASP. SCIOPPIO
Ingolſtadii ex typographeo Ederiano
1615. 8. plag. $5\frac{1}{2}$

p. 1. IN præfatione refert *Holofernes*, hanc epiſtolam per biennium delituiſſe apud Typographum Friburgenſem, vnde ſe moræ pertæſum repetiiſſe, & alterius officinæ tradidiſſe. Et licet iam Cazobo-

a) *Truculenta eſt ſatyra, quam CASP. SCIOPPIVS ſub HOLOFERNIS nomine aduerſus ISAAC. CASAVBONVM ſtrinxit, quæ plena eſt conuitiis ac mendacio. Caſaubonus antea in epiſtola quadam mores & ingenium Scioppii liberius deſcripſerat, qua re Scioppius vehementer commotus, quicquid natura ebullientis ſpiritu concipere poterat conviciorum, perlargiter in Caſaubonum effudit, vocando hunc MOLOSSVM, CANEM REGIVM, GRAMMATICORVM regem, QVI ET AVREIS ANGLICANIS ET NIDORE CVLINÆ REGIÆ SIT CORRVPTVS.* Sed plura dabunt excerpta.

zobon9 ſatis ſit defunct9, non ideo tamen e-
xiſtimandum eſſe, ſe cum larvis nunc prælia-
ri, cum quæ aduerſus vivum ſcripſerit, nunc
poſt obitum eius edere ſuſtineat. Refert inſu- p. 2.
per à nonnullis relatum eſſe *Cazobonum*, quam
primum ex Hiſpania ſibi adlatum hoc viderit
[namq; exemplum epiſtolæ huius ex Scioppii
ædibus per exploratorem ab oratore regis An-
gliæ ſurreptum eſſe] tanquam minuti an-
guſti ac humilis animi hominem ſtatim in
ægritudinem incidiſſe, ex eaque mox ad
plures translatum eſſe, *b*) partim quod ob-
iecta ſibi probra agnoſceret, partim quod
apud pleroſque fidem inuentura nihil du-
bitaret. Denique & hoc addit Holofernes, p. 5.
græculum illum, qui huic libello tagacem
dextram admouere & Anglis ſicariis Sciop-
pii vitam prodere voluerit, ob eam perfi-
diam ad triremes iudicis decreto miſſum
naualium pedum numero acceſſiſſe, ac por-
tiſculo & flagro nunc ſubiacere. Hæc præ-
fatio.

In fronte epiſtolæ Holofernes notat, quod, p. 24
quamprimum Caſaubonus Pariſiis Londi-
num accerſitus fuerit ad Angliæ regem, id ſi-
bi operæ dediſſe, vt regis huius virtutem, in-
genium & doctrinam prædicaret, & eccleſiam
Anglicanam velut indubitatam apoſtolicam
commendaret, pontificiam contra tanquam
profa-

b) ſcilicet veriſſimi mortis Caſaubonianæ cauſſa eſt.

profanam & omni priſca pietatem vacuam contemneret ac abominaretur. Qui cum deinde à rege Canonicatum bis mille aureorum acceperit, inſtigatum ſe, ut quos rex odiſſe intelligeret, in eos quoque inueheretur. Ac primum ſe debacchatum eſſe in *Ieſuitarum Societatem*, & Chriſtianiſſimam Galliæ reginam, omnesque regii ſanguinis principes in ſceleris ſuſpicionem vocaſſe, illis *Ravaillaci* facinus impegiſſe, eosque cædis Henrico Burbonio Galliæ regi illatæ auctores feciſſe: deinde inuectum eſſe in pur-
p. 27. puratum *Perronium*, quem etſi minus maledice perſtringat, omnes tamen catholicos, ac Bellarminum præcipue mendacii & ma-
p. 28. ledicentiæ poſtulare. Deinde & *Caſparem Scioppium* adlatraſſe, quæ cum dimidium paginæ vix expleat, multis tamen verborum conviciis eſſe oppletam ait. Hic itaque ſtrenuum Scioppii defenſorem agit *Holofernes*, & quæ crimina huic à Caſaubono erant obiecta, refellit. Primum quod Scioppio patris ſui ἐρίθειαν ac vilitatem toties exprobret, id mentiri Caſaubonum adfirmat. Namque ipſum Scioppium in præfatione diſputationis ſuæ de *Iniuriis*, Noribergæ 1597. emiſſa teſtari, operam patris ſui tribus Palatinis Electoribus in otio ac negotio nauatam, fidem eiusdem & integritatem ab hodierni Electoris patre commenda-

mendatam, præfecturas abſtinenter & incorrupte geſtas, complures militias in diverſis Europæ prouinciis militatas, præfecturam militarem anno circiter 1565. auſpicio Lazari Suendii in Vngaria fortiter adminiſtratam eſſe. hoc vero certum eſſe Caſauboni huius parentem hæreticum ac infamem fuiſſe. Deinde quod Caſaubonus P. 38.
Scioppium ſceleratum & improbum eſſe doceat, quia veritatem deſeruerit, & nunc maxime impugnet, reſpondet Holofernes, ea, quæ Lutherus & Caluinus aduerſus Hieronymi, Ambroſii, Auguſtini, Cypriani ac ſimilium ſententiam docuerint, nunquam pro veritate habuiſſe Scioppium, qui quamuis Ambergenſibus magiſtris ſectæ Caluinianæ multum debeat, ideo debere, quia ſanctos eccleſiæ patres colere ac reuereri docuerit. Vnde cum poſtea *Baronii* P. 39.
annales primum perlegerit de controuerſis fidei capitibus, cognouiſſe ſe, quod ſemper catholicus fuerit, nec vnquam ex eccleſia romana exierit, ac propterea hæreſin abiurare minime iuſſus, ſed edita modo fidei profeſſione ad publicam Catholicorum communionem admiſſus fuerit: Scioppium Altdorfii Calvinianorum ac Lutheranorum o- p. 40.
dio pene conflagraſſe. Quod porro Caſaubonus adſerat, Scioppium ſtylum ſuum ſtringere in Scaligerum, Pleſſeum, Angliæ regem & Caſaubonum, idque ſine ulla pri-

uata iniuria, ſed quod illi virtutem ac veritatem colant, id tam laudi potius eſſe Scioppio dicit Holofernes, quoniam id nullo priuato cuiusquam odio ſed ſola religionis cauſſa faciat. Ita hæreticos auctoritate ſua eſſe exuendos, & argumenta refutanda, quod Scioppius in cauſa Scaligeri tentaſſet, qui vt oſtenderet, hunc hominem in religionis cauſa falli poſſe, docuiſſe Scioppium idcirco, eum in illo ſtudio, cui omnem impendiſſet vitam, hoc eſt, in grammaticis turpiſſime labi ac pudendis vel puero ſolœciſmis & barbariſmis ſubinde ſuam latini ſermonis inſcitiam declarare, multaque de ſum-
p. 56. mis doctiſſimisque viris ſcientem mentiri, & corruptis tabulis regiis falſi ſe adligare. Ad hæc Scioppium prius à Caſaubono iniuriis laceſſitum eſſe. Nec eſſe ut Scioppium plagii inſimulet, quaſi *Giphanii* ſcrinia in iuuentute nefarie ſagaci dextra ſua compilauerit, cum id impudens mendacium non modò ex Scioppiana præfatione in ſuſpectarum lectionum libris, ſed etiam ex *Conradi Rittersbuſii* elegia, præfationi illi ſubiecta cognoſci poſſit. vel de ingenio & doctrina ſatis inde poſſe colligi quod anno ætatis XVIII. librum Veriſimilium compoſuerit: aliaque quæ transmittimus, hic Holofernes diluit. Sed audiamus nunc, quæ *Cazobono* crimina obiiciantur. Ita Holofernes: *Nunc quoniam iſtud tibi ius videtur, age tentemus, num tibi in-*

ſaniam

ſaniam iſtam pluſquam barbaram tuo ipſius exem-
plo adimere, & tam iniuſti iuris in SCIOPPIVM
ſtatuti pœnitentiam exprimere poſſimus. Imitabor
illos, quos olim damno ac deteſtor, & dicam IN-
SIGNE RECENS ADHVC INDICTVM ORE
ALIO. Reſponde mihi Cazobone. An ſcis PA-
TREM TVVM virum illum optimum, cum uxore
nobilis viri CLAVDII DE MONTE LAVSAN-
NENSIS, cum is domo diutius abeſſet, & centu-
rionem ſeu capitaneum militiæ ageret, bene diu adul-
terii conſuetudinem habuiſſe, habitu muliebri p.67.
ſubinde ad eam noctu commeaſſe, a Claudii
propinquis obſeruatum & accuſatum, in Tul-
lianum propterea compactum, atque ibi pene
usque ad necem virgis opertum, & niſi mini-
ſterii ſeu prædicaturæ honori conſulendum magi-
ſtratus cenſuiſſent, capitis minorem certo futurum
fuiſſe? An meminiſti, cum te pater, peregre pro-
fecturus, BEZÆ veſtro commendaſſet, tibi par-
tem eius AVDEBERTVLO olim deſponſam obti-
giſſe, teque turpi obſequio, vt tibi in græcis litte-
ris magiſtri operam nauaret, meruiſſe, quod &
Plutarcho, AMOREM DEI MINISTERIVM
AD CVRAM ET SALVTEM IVVENTVTIS
definienti ſe aſſentiri, & HORTVM tam BONVM,
(quo tum nomine vocabaris) nequaquam negli-
gendum, ſed THYRSOS IN EO PANGENDOS p.68.
eſſe diceret? Meminiſtine, te domi DIONYSII
GODOFREDI, vbi famulabaris, in culina ante fo-
cum more tuo in Homero legentem, cum in hym-
num illum incidiſſes, quo Venus Anchiſæ puellæ-

ri habitu adparuiſſe, & mox concubuiſſe narratur, cumque iam carmina lumbum intraſſent, & tremulo verſu intima tua ſcalperentur, collum interuenientis repente OLYMPIÆ [*quod ancillæ* GODOFREDI, *domo Italæ nomen fuit*) *effuſisſimo amplexu inuadere, oſculo eius inhærere, & quod libido diſtenta dictabat, probe perficere, ut te deinceps non* HORTOBONVM, *ſed* CAZOBONVM *adpellari vellet, in quo tu etiam, niſi quod* PLAVSTRVM PLOSTRO *concinnius viſum, morem ei geſſiſti &* HORTOBONI *nomen, quo in* THEOCRITO c) *tuo uſus fueras, in perpetuum abdicaſti. Meminiſti, te in eadem Godofredi domo Auſtriaci an Morauí illius Baronis conclaue & armarium perfringere, Euſtathio Homeri interpreti aliisque græcis ſcriptoribus emendis à te deſtinatos quaſi quadraginta aureos eximere, ſed à Baronis eiusdem œconomo deprehenſum pugnis & calcibus obiurgari, ac niſi te partim extrema egeſtas,*

c) *Extant* THEOCRITI *Georgica, Bucolica & Gnomica latine verſa à Io. Criſpino Genevæ* 1584. *12mo. excuſa, in qua editione reperiuntur* ISAACI HORTIBONI SIVE CASAVBONI *lectiones Theocriticæ; recuſa eſt eadem A.* 1600. 1629. *12mo. ſub eodem* HORTIBONI *nomine edidit idem Caſaubonus notas in Diogenis Laertii libros de philoſophorum vitis Genevæ* 1583. 8. *quod cum non caperet* RAVIVS, *Caſaubonum Hortiboni exſcriptorem vocat*, vid. PLACCIVM *in novo opere Anon. & Pſeudonymorum n.*1391. *p.* 368. *Pratulit vero poſtea vir doctisſimus vernaculum* CASAVBONI *nomen, quod plane idem eſt cum* HORTIBONI *nomine,* CASAV *enim apud Delphinates ſignificat Hortum. vid.* MENAGIANA *T.* 2. *p.* 334.

ſtas, partim græcarum litterarum ſtudium tam impenſum, partim denique patris tui totiusque miniſterii reſpectus ſeruaſſet, in carcerem atque haud ſcio an etiam in furcam iturum eſſe? meminiſtin' te A IACOBO ESPRINCHARDO Normanno centum quinquaginta aureos mutuos accipere, ſed poſtea, quod ille fidei tuæ credidiſſet, neque chirographum a te exegiſſet, eosdem in iure abiurare. & quamuis de periurio tuo ſatis conſtaret, tamen LECTII conſulis fauore, quoniam ei Strabonem tuum honoris cauſſa inſcripſeras, abſolui? Meminiſti denique (ut breue faciam & alia, quæ commemorari poſſent, facinora tua præcidam) te domi tuæ conuictores alere (in quibus HENRICVM WOTONIVM, regis tui apud Venetos exlegatum, fuiſſe reor, eumque, ſi eandem tibi quam reipubl. operam more ſuo nauare velit, iſta omnia veriſſime tibi a me obiectari confeſſurum confidor) vtque libentius ac diutius conuictu tuo vterentur, & aliquando plus lucelli inde tibi accederet, ancillam, quam forma eis commendaret, conduxiſſe, & quod eius patris filio dignum erat, lenocinium domi tuæ feciſſe. Quid igitur iam Scioppio de te curæ fore cenſes, cum te dehinc ſi minus omnes, plerique ſaltem pro Prædicantis adulteri filio pro catamito aut cinædo, pro ancillariolo & ganeone, pro fure, effractore aut directario, pro periuro, pro lenone denique habituri ſint, habere quidem certe debeant, ſi æquum eſſe cenſeant, te, quod in Scioppium iuris ſtatueris, eodem ipſo nunc uti? quid facies infelix? ἀναντιφωνησία ne vteris

quod factum te ſignificas & ſilentio te tueberis?
p.73. &c. Et cum deinde Caſaubonus Scioppio
inſcitiam & græcæ linguæ ignorantiam ob-
iecerit, eundemque ſtuporis accuſauerit, id
Scioppium nihili facere dicit Holofernes,
vtpote qui ſe græca non intelligere in Hy-
pobolimæo ſuo non ſemel faſſus fuerit, ſi-
bique plus à plerisque tribui, quam ipſe in
ſe agnoſcat; ſed tamen Scioppium non pror-
ſus græca ignorare dicit Holofernes, eum-
que multa ex græcis latine ſatis eleganter
conuertiſſe: contra Scioppium in latino
dicendi genere Caſaubonum ſuperare, qui
p.75 in paucis illis ad Cardinalem *Perronium* pa-
gellis *d*] non pauca grammaticorum rege
indigna commiſerit, ex quo genere, ſint
Impræſentiarum pro in præſentia, *complices
coniurationis* pro affines, participes, conſcii,
conſequentias elicere pro aliquid concludere,
carentia pro detrectatione, & quemadmo-
dum antiquos dixiſſe auctor eſt Seneca,
orbatione. In ditione aliqua degere, pro in re-
gione aut prouincia; *rebus ſic ſtantibus*, pro
his rebus, quomodo nunc eſt, *Tenetur nupti-
as cogitare* pro debet, oportet officium eſt. *Iuſſit
me, vt hæc tibi ſignificarem*, pro iuſſit me ſigni-
ficare, iuſſit mihi ut ſignificarem; *ſi quis ex
illo inferre velit*, pro cogere, efficere, con-
cludere. *a prioribus ſeculis ad præſens tem-
pus*

c) *eſt IS. CASAVBONI ad epiſtolam PERRONII re-
ſponſio, Londini 16 2. 8. excuſa.*

pus trahere argumenta, pro, quæ prioribus ſæculis fiebant, eadem hoc noſtro exigere. Denique Holofernes ſubiicit, Scioppium non p.80. verbis aut ſcriptis confutari, ſed violenta medicina confici debere, idque leuiori opera & minori ſumptu exequendum, quam ſi rex Angliæ, ut minatus fuerit, conlegium XX virorum inſtituat, qui conducto ſtipendio hominem enecent. hoc caſu & ori & calamo Scioppii temperari poſſe. *Quo ex ſententia confecto*, pergit idem Holofernes, *proximum erit, ut triumphabundus aureo curru Londinum rex inuehatur, SCIOPPII ſtatua ludibrii cauſſa palam prælata. Tum tu, CAZABONE, pannoſi morionis habitu conſpicuus & in eodem illo ſublimi curru impoſitus, regi à tergo ſuggeres: RESPICE REX POST TE, HOMINEM MEMENTO TE. Omnis autem populus acclamatione iſta triumphum regis proſequetur:*

ECCE NOSTER REX TRIVMPHAT, QVI DEVICIT SCIOPPIVM.

FRANCISCI SACCHINI (a)
e Societate Ieſu
de ratione libros cum profectu legendi.

Romæ apud Dominicum Manelphium.

1650 12mo. plagul. 12.

VTiliſſimum eſt opus hoc ac longe elegantiſſimum, in quo & pietatem auctoris & ſummam in docendo dexteritatem deprehendimus:

a) FRANCISCVS SACCHINVS natus eſt in Diœceſi Peruſina, & à puero Societati, quæ à Ieſu nomen habet, ſe deuouit, pietate & doctrina clarus. Rhetoricam primum magno omnium adplauſu in conlegio romano docuit, & deinde MVTII VITELLESCI Præpoſiti generalis à ſecretis per ſeptennium fuit, quo in munere deceſſit Romæ XVI. Dec. A. M. DC XXV. ætatis LV. edidit varia ingenii monimenta, inter quæ eminent HISTORIA SOCIETATIS IESV, cuius prima pars Antverp. 1620. fol. altera Romæ 1649. tertia 1652. & quarta ibidem 1661. fol. prodiit: DE VITA ET REBVS GESTIS PETRI CANISII libri III. Ingolſtad. 1614. 4. VITA STANISLAI KOSTKA Soc. Ieſu italice & latine Romæ 1612. 12mo. EPISTOLA DE VTILITATE BENE LEGENDI AD MENSAM. Mediolani 12mo. aliaque, de quibus conſulas AVGVSTINI OLDOINI Athenæum auguſtum Peruſiæ M DC. LXXVIII. 4. excuſum p. 119. Ad præſentem quod attinet libellum DE RATIONE LIBROS LEGENDI prodiit quoque Viceburg. 1614. 12mo. & eodem anno Ingolſtadii. 12mo.

Capite 1. De neceſſitate & utilitate lectionis agit, & dicit, ſe iuvenem olim animo cogitare cœpiſſe, vtrum quis ſine lectione in litterarum ſtudiis poſſet proficere, & cum qui primi invenere diſciplinas, poſuerint veſtigia in vacuo, nulliusque ante ſolo preſſerint calles, ita vel ſe ingenii ſui viribus poſſe in litterarum ſtudio progreſſus facere. Verum lectionem admodum neceſſariam eſſe poſtmodum intellexiſſe, idque vel omnes, qui nomen aliquod in litteris conſecuti ſint, teſtari, qui egregias ſibi bibliothecas comparauerint. Ariſtotelem & Platonem libros ſibi magno pretio conquiſitos collegiſſe, & ex iis ſapientiæ ſuæ præſidia hauſiſſe. Cum itaque tanti viri hoc fecerint, vt libros legerent, quanto magis id vulgarem decere indolem, ut crebra lectione ſibi ſubſidia quærant. Huc accedere, quod nullum ingenium tam ferax, tam ſollers, atque acutum ſit, vt neceſſum non habeat, rivulis alienis rigari, & aliena teri lima. Maxime diligentem lectionem deſiderare illa ſtudia, quæ nomen ab humanitate traxerunt, & veteres linguas iam diu emortuas non niſi ex libris perdiſcendas, ritus itidem, mores, dicta ac facta memorabilia ex litterarum monimentis depromenda. Lectionem multum præterea habere vtilitatis, quod ſenſim ſine ſenſu, etiamſi nullam adhibeat imitandi curam, influere

in legentis ingenium ſtylum & elocutionem, atque adeo mores auctoris eius, quo maxime delectaretur.

Cap. 2. librorum delectum nobis præſcribit, vt ſi quis liber ſit, qui commodare quidem ingenio poſſit, ſed cum diſcrimine morum, illo penitus abſtineatur. præcipue quibus infirma eſſet ætas, nec corroborata ſatis doctrina, cum illis proclivius vitia quam virtutes communicarentur. *Sunt præterea*, inquit, *vitia quædam virtuti ſimilia, eoque no-„ centia magis, quod virtutis imagine blandiuntur. Vnde fit, vt adoleſcentium imprudentiam eo facilius fallant vitioſi libri, quod in ipſis imago vir-„ tutis elucet. Nonne vides quantum admira-„ tionis vulgo plus habeat profuſus quam liberalis? „ audax quam fortis? nimirum largitionis magni-„ tudo vulgi animos vehemetius tangit & capit, “ quam conſiderata liberalitatis officia: fortius convertit ad ſe rapitque animos audax facinus, ſi „ felix ſit, quam vis conſilio temperata. Haud „ multo ſecus, quæ præſertim tumida ſunt, auden-„ tiaq; in auctoribus, & mirantur magis adoleſcen-„ tes, & imitari geſtiunt, cum ad id incitet eos i-„ pſe quoque fervor ætatis.* Providendum itaque ait, non modo ne noxii, ſed etiam ne neviculi, ne ludicri, ne qui frivola docent, libri habeantur.

C. 3. *Quos libros legendos eſſe docet*, nempe legendum optimum quemque: eſſe enim ſcriptores nonnullos, quibus multum pagi-

ginarum inanium ineſſet, ut pretium non conſtet operæ. Deinde legendum eſſe in unaquaque arte, quam profiteri volumus, principem; ita iuris ſtudioſo evolvenda pandectarum volumina, in rebus ſacris Thomam, in natura rerum cognoſcenda Ariſtotelem commendandum, ne interpretum Commentarios ſectemur tantum, ac fontibus omiſſis circa rivulos fatigemur. Legendum eſſe, qui maxime ad cuiusque ingenium faciat: ſed exſcribamus, quæ egregia monita ſuppeditet: *Vniverſe quidem recte præcipitur, ut abundantiores cibi,, præferantur ſiccioribus, quod alenda ſunt ingenia,, potius copioſo paſtu quam ſicco & arido tenu-,, anda. Sed illud tamen videndum eſt, vt extre-,, ma declinentur, & contraria, vt opus eſt, reme-,, dia vitiis adhibeantur contrariis. Quorum læta,, plus nimio ac ferox exultat indoles, depaſcenda ,, quodammodo eſt lectione codicis limatioris &,, quaſi attenuanda ſale affricto laconico. Nec ſa-,, ne aliter, quibus exile eſt, preſſumque nimis in-,, genium, augendum atque laxandum læto & amplo dicendi genere, item horridior natura in amœna lo-,, ca, amœnior in horridiora; rurſusque in alta hu-,, midior, in demiſſiora elatior deducenda, dum ſalubri temperamento in aurea mediocritate, quan-,, tum licebit conſequi, conſiſtamus.*

C. 4. *Ordinem in legendo nobis præſcribit*; nempe inchoandum eſſe ab optimis, illosque præcipue evolvendos eſſe, quos in audito-

ditorio magiſtri prælegerint & explanarint; præſtare initio pauca optime noſſe quam multa delibare: tum ex magiſtris quærendum eſſe, quos cuique verſandos eſſe putent libros, & hos viros pro ingenio captu ac profectu cuiusque rem optime definire poſſe. Ita ad initia ſtyli ſoluti non abeundum a Marco Tullio nec ab Ovidio ad initia poeticæ facultatis. Habere Ovidium felicitatem illam mirabilem non ſolum poeticam, ſed & poetificam quaſi, ac adeo influere in animos, & ſuam illam venam quodammodo legentibus afflare. Ex Ovidio autem cum legendum quid ait, quæ de Ponto & Triſtibus elegiæ inſcribuntur, ſe intelligere, cætera tuto transmitti poſſe. Ordinem in Tullio illum ſibi videri non incommodum, ut epiſtolæ familiares præeant, tum illæ ad Atticum, quæque cum iis coniunctæ ſunt: poſt dialogi de amicitia ſenectute cum libris officiorum: deinde alii philoſophici dialogi, qui tamen ſpinarum minus philoſophicarum habeant: poſt hæc oratorii libri & orationes: exinde quæ ſtyli tenuis ſint, quæ mediocris atque ſublimis cognoſcere nos. Inprimis ad ſtyli cultum vetuſtiores legendos, & placet auctoris verba adponere: *Sunt multi, quibus gratia quædam & illecebra recentiorum fucum facit. Cæterum mea ſententia ea eſt ratio, quod & ſermo latinus & cætera doctrina multo ex fonte purius,*

quam

quam ex rivulis hauritur. Vt optimi ſint poſte-„ riorum ſcriptores temporum, fluxere tamen è priſcis: imago non forma ſunt. Quota quæque au-„ tem ſpecies aſſequitur faciem? erit fortaſſe ve-„ nuſtior, verior certe non erit. Contueamur igitur ad exemplum latini ſermonis: ipſam quodammodo vivam figuram ab iis relictam, qui viva„ ſcripſere lingua, non ſimulacra, quæ mortua iam „ lingua penicillo atque coloribus adumbrare noſtra „ tes conantur. Commendat præterea antiquiores auctores, ea de cauſſa, quod quæ ex iis diſcimus, videremur certius ſcire; & quod inde liceat animadvertere, quos habuerit gradus diſciplina, quid ad priores poſteriores addiderint, quid exſcripſerint: deinde cum in multis poſterior ſcriptor interpretetur, & interdum reprehendat priorem, ſi eum legerimus, licere nobis non modo facilius conſequi id quod dicitur, ſed etiam iudicare, quam vera interpretatio, quam iuſta reprehenſio ſit. Vt vero occurratur difficilioribus ſcriptorum antiquorum locis, interpretes adhibendos. Et debere omnino priores præponi poſterioribus, quod poſteriorum pleraq; intelligi nequeant ſine cognitione vetuſtiorum. Ita de re ruſtica ſi quis legat primum Catonem, poſteaque Varronem, tum Columellam inveniet frequentem apud Varronem Catonis mentionem, apud Columellam utriusque & quædam nunc explicata nunc defenſa vel oppugnata magna ſua voluntate, qui ſecus

faciant

faciant, nunquam ad plenum ſententiam cognoſcere, nec raro in errorem induci, quin & plurima ignorare. In uno legendo opere illum tenendum eſſe ordinem, vt à carceribus lectio recta decurrat ad metas, ex ordine porro conſtanter ab initio ad extremum usque proſequendum. Nec tædium capere nos oportere, ſi quædam ſpinoſiora interveniant, quæ non tranſilienda: eſſe aliquid, totum vidiſſe, ſæpe inter ea, quæ inutilia credantur & aſpera, inveniri, quæ magno ſint vſui: alioquin animum incertum hærere, quid prætermiſſum ſit & ignorare ſemper, ac prætermiſſum non raro dolere.

C. 5. *Conſtantiam lectionis* vt obſervemus monet, vt vni eidemque inſiſtamus operi, dum totum conuerterimus in ſuccum, nec per auctores diverſos vagemur, maxime vt deſtinatas lectioni horas perſeueranter obſervemus. Illud tamen ſe non velle ait, vt vnus duntaxat liber legatur, ſed diverſis temporibus plures etiam legi poſſe.

C. 6. *De ſubceſivis agit lectionibus.* eſſe quædam temporis ſegmenta, quæ vel ob brevitatem, vel defatigationem, vel tempeſtatum difficultatem operi apta non ſint; ſed nec ea otioſe tranſigenda & ſtudiis impendenda docet exemplo Pliniorum, qui & in cœna & venatione litteras tractarunt: deligendos hic libros, quos tanti non intereſt, perpetua lectione decurrere: hic ex libris iam le-

ctis licere recognoſcere ſelectos quospiam & inſigniores locos: ſæpe etiam adverſaria, quæ ipſi confecimus & excerpta: ſed habendam ſimul animi & corporis rationem: alios libros verſandos eſſe fatigato infirmove vel robuſto, alios vegeto.

C. 7. *Quo tempore & quantum legendum nobis ſit, generatim* præſcribit. Qui formando ſtylo dant operam, eos vult matutinis aut aliis opportunis horis Tullianæ lectioni inſiſtere, vt cum vacat animus, dum recens ac vegetum eſt ingenium, ſuccum illum ſalubrem ſaporemque combibat: horamque minimum vnam in ea re diebus ſingulis ponere. cum item ſumpturi ſint ſtylum, breve aliquid lectitent vel ex oratore vel poeta: idem faciendum, cum ſcripta ab ſeſe emendare aggrediuntur, nec principio ſolum, ſed etiam inter opus ipſum. Primam tamen ſcriptionem non facile interrumpendam cenſet, & indulgendum ingenio, calorique obſecundandum, deinde moroſe emendanda, quæ primo effuſa ſint impetu, & itentidem aliquid reguſtandum ex antiquo volumine, ut ad exemplum & formam illam quam proxime effingatur oratio. Qui vero non tam ſtyli quam diſciplinarum ſtudio legunt, illos meditari oportere, vt quæ leguntur, probe intelligantur, atque in animum alte & diſtincte deſcendant. Qui hiſtorias aut quid aliud facilioris doctrinæ

per-

percurrerent, horas ei negotio tribuendas vel a cibo proximas vel magis occupatas ac minus certas.

C. 8. *De lectione quænam obſervanda ſint,* monſtrat. Principio id quemque ait obſervare nos potiſſimum debere, cuius gratia lectionem potiſſimum inſtituat, alia philoſophum, alia theologum, alia iurisperitum ſectari: videndum itaque, quid proprie ſibi propoſitum ſit, quo velit ſtudiorum ſuorum curriculo pervenire. Huc referenda, quæ legentis animum inſigni quapiam nota commovent: hac ratione eum plurima acute pervidere & obſervare, quæ ceteros fallant. Ita qui in philoſophia præſtantiam amat, multum in Poetis quoque & Hiſtoricis eum reperire, unde naturæ cognitionem exornet. En quomodo ad librorum notitiam Sacchinus nos perducat: *Prima cura ponetur, vt initio cuiusuis libri argu-„ mentum totius operis bene percipias, & auctoris „ mentem tibi quaſi ob oculos ponas: ita vt in tota „ lectione animadvertas, quo ſingula ſpectent, quid „ efficiant: indices quoque, quam vim habeant, „ quam ſint ad rem, quam inter ſe cohærentia, „ quam apte partita, quam diſpoſita ſapienter. „ Vnde & ipſe inveniendi, partiendi, diſponendi „ probandique viam ediſcas. Quod vt fieri com- „ modius poſſit, plurimum equidem ad rem perti- „ nere opinor, vt quisque ſumitur in manus liber, „ conditoris ætatem vitamque prænoſſe, quo con- „ ſilio*

filio opus ſcripſerit, quo tempore. Itaque nec dedicatorias epiſtolas, nec quæ ad lectorem in- „ ſcribuntur, vnquam cenſuerim prætereundas: quod in illis talia maxime explicantur & ſuſcepti à ſe operis auctores ſolent rationem reddere. His „ cognitis, quæ ſingulis partibus præfiguntur, ſum- „ maria, argumenta, lemmata, quæque adnotan- „ tur ad marginem, prodeſt legiſſe. Adiuvant, „ enim intelligentiam & memoriam roborant. Quin „ etiam interdum ubi ſumma percepta eſt rei, quæ „ tractatur, præmeditari expedit, ſi tale argu- „ mentum propoſitum nobis tractandum eſſet, quid afferremus? qua partitione vteremur? quas ad- „ hiberemus rationes & alia eiusmodi. Tum in- „ ter legendum obſervare, quam proxime noſtra „ cogitatio ad auctoris formam acceſſerit: quanto „ noſtra ille meditata ſuperarit, quo nos pacto ſi „ milia excogitare poſſumus. Hæc de librorum cognitione paranda tradit, ſed iam & mentem ſuam exponit, quomodo in cultu ſtyli ſit procedendum. *Vt præclaras*, ait, *di- „ cendi formulas notes, expendas memoriæ mandes, „ Sint translata verba an propria: obſoleta an no- „ va: Figurata an ſimplex oratio. Nec velim o- „ mittas, ſi quæ parum conuenientia grammatico- „ rum præceptis inſint, aut alioqui mirabilia offe „ rantur. Sed duplex cautio neceſſaria eſt. alteru „ ne facile ſcriptores condemnes, ac ne librarios „ quidem atque typographos, neu ſtatim, quæ non „ intelligas, corrigendi libido capiat. Altera vt „ talia malis ſcire quam imitari. Hoc enim eſſet „*

ſpinas colligere - - Poſtrema cura in numeri no- „ tatione collocanda eſt. Velim enim te animad- „ vertere periodorum varietatem illam atque con- „ cinnitatem: vt non infinita feratur oratio, nec „ præceps deiiciatur, aut mutila claudicet, ſed vt „ ſonore ac ſuaviter fluat: vt modo totum ambitum; „ multis compactum membris, numerorumq; apta „ diſtinctum varietate circumductus orbis efficiat: „ nunc inſiſtat inciſis: nunc gradiatur ſimplicius: „ nunc paone, nunc cretico, nunc iambo aliisq; pedi- „ bus pro rei gravitate ac modo claudatur; vt ſe „ date abſoluta periodo incipiat altera, vt ſit faci- „ lis, aperta, ſuavisque connexio qua poſtrema ani- „ madverſio ſtyli cauſa in lectione verſantibus ma- „ ioris eſt, quam videatur, vtilitatis.

C. 9. *Quemadmodum citra excerpendi ſolertiam, quæ digna ſunt adnotari poſſint*, nobis refert. Hic varios ſelectiora diſtinguendi modos recenſet, alios linea locos inſigniores ſubducere, alios tæniolas chartaceas interiicere, alios vngue præſtantiora notare, qui poſteriores tamen de libris male merentur. ſibi in hoc genere commodiſſimum videri, ſummam præclariorum rerum in exteriorem paginæ oram eximere. Veteres etiam certas notas addidiſſe libris, alias ad figuram, alias ad ſententiam demonſtrandam: item alias, quæ convenientiam, alias quæ emendandum quid vel reiiciendum oſtenderent.

C. 10. *Proferuntur rationes, quare nihil ex lectione excerpendum videatur* ex aliorum ſententia,

tia, nempe primorum ſapientum temporibus, cum maxime floruiſſet ſapientia, auditione diſciplina & commentatione traditam: hoc Pythagoreorum in Italia, hoc Druidum in gallia, hoc Gymnoſophiſtarum in india fuiſſe: contra qui externis litterarum monimentis confiderent, res ipſas intus animo non reuoluere, ſapientiæ quoque opinionem potius quam veritatem ſcripto tradi, oportere non libris bibliothecas, ſed cognitione mentem implere, nec excerptis refercire volumina, ſed notare in animo, quicquid memorabile auditur vel legitur.

C. II. *Contrariæ rationes ſequuntur, quare aliquid ex lectiones excerpendum videatur.* nempe per excerpta intentionem legentis exacui, lectionem fieri multo meditatiorem eoq; clarius res intelligi & ſubtilius expendi: ſcriptione intelligentiam iuvari & altius menti res inprimere: exinde in commune bonum à viris doctis prodiiſſe tot variarum lectionum libros, miſcellanea, adverſaria.

C. 12. *Quid curandum, vt excerpendi labor ſit totus ſaluber;* primum ne hebeſcat memoria, illuſtriores quosdam locos ſcribendos ac ediſcendos eſſe, & vt doctrina firma ac ſolida ſit, adhibendam eſſe attentionem ac meditationem; lectionem enim, quæ temere fieret, quæ curſim, quæ avide ac feſtinanter, confundere ingenia, non perfundere. Sed cura excerpendi attentionem exacui & feſti-

 natio-

nationem remorari, & altius infigere menti, quæ adnotantur: vtile eſſe, vt ſubceſivis horis crebro excerpta reviſantur. Audiamus quid *Sacchinus* amplius commendet: *Auditio* [*lectioni*] *accedat neceſſe eſt & meditatio,* „ *& collatio & ſcriptio. Libri magiſtri ſunt, ſed mortui. Illud habent commodi, quod ſemper* „ *parati ſunt, ibique ſui copiam faciunt, ſed ſimul,* „ *illud habent incommodi, vt etiam Socrates nota-* „ *vit in Phædro, quod ſicubi mancum quid eſt & ob-* „ *ſcurum, aut minus certum; id ſupplere ipſi, de-* „ *clarare, corroborare non poſſunt, nec ſi forte er-* „ *ratum ſit, mutare ſententiam, nec obiecta refellere,* „ *quæ omnia commode magiſtrorum viva vox præſtat.*„

C. 13. *Quando & quomodo excerpendum,* auctor hic declarat. toties excerpendum eſſe ait, quoties legimus, quod ſi tamen obſtet cauſſa, quo minus ſtyli aut codicis copia ſit, adponendam eſſe notam, ne quid bonæ frugis excidat, dum excerpere liceat. Excerpenda vero eſſe ſelectiſſima, & quæ rariora inventu, quæ ad finem ſtudiorum pertineant, maxime vero, quæ ad vitam inſtituendam conducant. Alios totos libros compilare & in ſummam redigere, alios eximia tantum in communes digerere locos, adverſaria quosdam conficere. Sed legamus quod auctor conſilium ſuppeditet: *Ratio mihi illa arridet præ cæteris, quæ tametſi a-* „ *liquantum habeat negocii, plurimum tamen ha-* „ *bet emolumenti, & plurimum, vbi confeceris, af-*

feret

ferret voluptatis. Primum vt quæque eo, quo „
legis ordine, eximas: deinde vt in ſuum quæque „
locum digeras. Itaque duos minimum libros „
conficias velim, alterum, in quo, vt quidque le- „
ctio ſubminiſtrat, exſcribas nullo alio niſi lectio- „
nis ordine: alterum in capita & quosdam com- „
munes diſtinctum locos, in quos ea ipſa, quæ a- „
cervatim in priore ſunt exempta volumine, dige- „
runtur. - Priorem librum confici volo, in quem „
continenter, ut occurrunt, quæ ex quopiam opere „
ſeliguntur, notentur; quia magna eſt oblectatio „
atque adeo opportunitas, ſi vno quaſi contuitu, „
quæ in uno quopiam libro ſunt egregia, recogno- „
ſcas. Id autem fieri non poterit, ſi in ordinem „
non lectionis, ſed rerum excerpta diſpenſes. Spar- „
ſa enim erunt in plurima capita, quæ magnum „
inſulſumque negotium ſit ſingula perſcrutari. De- „
inde ille contuitus, quo conſequenter excerpta „
recognoſcuntur, operis totius memoriam refricat. „
Præterea multa offeruntur legenti egregia, quæ „
certum in caput nullo modo aut ægre poſſis re- „
ferre, quæ tamen in adverſariis nullo labore con- „
ſignabuntur, nec magno opere cum voluntas feret, „
invenientur - Superabit fructus laborem, qui tamen „
levari etiam poteſt amanuenſis auxilio. Nam in „
adverſariis latus margo relinquitur & vel nota „
affigitur, vel vox ſcribitur index capitis, ad quod „
quidque transferri poteſt: tum traditur transfe- „
rendum amanuenſi magno laboris temporisque „
compendio. Denique breviſſimi excerpen-
dum ait, vbi vero verba ipſa auctorum ali-
quid haberent gratiæ aut virium, labori ne-

quaquam parcendum: excerptorum libros debere modicos eſſe & pulcerrimis characteribus perſcribendos, vt reviſamus libentius.

C 14. *Silentio an clara voce legendum ſit* eleganter diſſerit. *Poetas legentibus*, ait, *& cantum claram vocem & quendam adhibendum exiſtimo: quod aures ad eam verſuum ſuavitatem aſſuefieri debent, atque eſt ingeneranda animo quadam inconſimiles, modos ac ſonos verba vocesque componendi facilitas. Tum etiam concitantur voce legentium animi & facile in eos formantur adfectus, quos carmina continent. Ac mihi quidem haſce ob cauſſas ex vſu fore videtur adoleſcentibus quoque, eloquentiæ ſtudioſis, ita vt orationes ſæpe legant, ac ſi pronunciarent, agerentq; Quippe excitatur ingenium actione illa, incaleſcunt facile motus, aures ad oratorios numeros aſſueſcunt. Tota illa narrandi confirmandi, urgendi, deplorandi, accuſandi ratio clarius eminet, acrius commovet, tenacius hæret. Quod ſi huiusmodi ſenſus ſegnius in quopiam ſequerentur, vltro enitendum cenſuerim, vt excitentur, vt incendatur ira, ubi ardet orator, flectatur miſericordia vbi ille miſeretur: lacrymæ quoque cadant, ubi ille deplorat.* Vbi vero de diſciplinis altioribus legatur, voci parcendum eſſe ait, vt mens in res potius quam verba defigi poſſit.

Sub finem adiecta eſt eiusdem *Sacchini* oratio, Romæ in claſſe Rhetoricæ A. 1603. habita, in qua de vitanda librorum moribus noxiorum lectione agit, & pietatis hanc ac gravitatis pleniſſimam lectori commendamus.

PRIA-

PRIAPEIA [a]

ſive
diverſorum poetarum in Priapum luſus illuſtrati Commentariis.

GASPERIS SCHOPPII, FRANCI.

Francof. ad Mœnum 1606. 12mo. plag. 8.

Gaſparem *Schoppium* ſiue *Scioppium* vt petulantiſſimum ac mordaciſſimum hominem ſupra lectori repræſentavimus, hic vt omnium ſalaciſſimum atque ad omne libidinis genus proclivem nunc exhibemus. Priapeia, fateor, obſcæna ſunt carmina, meritoque iuventutis manibus excutiuntur: ſed longe obſcæniores, quas *Scioppius* ad hæc Priapeia dedit, ſunt notæ & inluſtrationes, quæ ge-

a) *Hunc impuriſſimum fœtum Schoppius anno ætatis ſuæ XVII. emiſit: ſed negavit poſtea ſe huius auctorem eſſe, ac Melchiori Goldaſto attribuit, qui Schoppii nomine ſit abuſus, vid. Oporinum Grubinium, qui eſt ipſe Scioppius in Amphotid. Scioppianis p. 102. ita & huic ſolemne eſt, ſi feciſti nega. Prodiit hic liber Patavii iterum 1664. 8vo. vt inſcriptio præ ſe fert, ſed Amſtelodami editus.*

genium & impuritatem hominis abunde conteſtantur. Quæ etſi ita ſe habeant, nihilominus operam ſuam in illuſtrandis Priapeis bene collocaſſe ſibi videtur Scioppius, & lectionem libri huius non vtilem ſolum, ſed neceſſariam quoque eſſe nobis perſuadet. Vnde nec huius facti veniam ſibi excrandam ait in præfatione ad *Nicolaum Papponium*, cum carmina hæc reipublicæ qua eruditione, qua virtutibus iuvandis commovere poſſint: habere hic medicos verba, quibus partes hominis pudendas commode & verecunde adpellare poſſint: habere iuris conſultos, ad quos ſuo quodam iure verborum ſignificatio pertineat: & theologis quoque hæc cognitu eſſe neceſſaria, qui de horendis ethnicorum ſceleribus, de pædicatonie, quam Sodomiam vocamus, vere & certo loqui, eamque deteſtari non poſſint, niſi eam ex ſcriptis illorum cognoſcerent. Quia vero periculoſum nimis ſit, iuventutis continentiam meretricularum præſenitia explorare, tum præſtare putat Scioppus, eam his & ſimilibus ſcriptis, ad humanitatis ſtudia cæteroquin opportunis, exercere. Nam qui bona inſtitutione iam ſit præmunitus, laſcivis eiusmodi ac turpibus rebus minime offendi, molliculos contra, ſi vna vel altera tali lectione ad nequitiam abducantur, ſua ſibi culpa & in venerem putredine perire. Ad exempla provo-

cat

cat Schoppius, dicitque *Platonem* & *Auſonium*, hunc Chriſtianorum Auguſtorum patrem, illum ſummum philoſophum amatorios verſus luſiſſe: *Chryſoſtomum* ac *Hieronymum* vigilantiſſimos eccleſiæ Chriſtianæ doctores legiſſe obſcænos poetas, & tamen caſtitatis exemplo quaſi ſtetiſſe. Quamquam ad Priapeia hæc legenda non niſi diſciplina magiſtrorum corroboratos admittat Schoppius, *& liber hic noſter*, inquit, *talis eſt, qui vel commentariis inluſtratus non niſi a grandioribus, quosque intellecta vitiorum turpitudine doctrina abſterrere poterit, intelligetur.* Denique exemplo *Scaligeri*, *Lambini*, *Douzæ* tuetur ſe Schoppius, qui itidem obſcænos auctores inluſtrauerint, ac rem liberrime ſint elocuti. Hæc præfatio? quam conlectanea de Priapo ſequuntur, accurrata ſane, maximamque partem ex his ipſis Priapeiis carminibus congeſta. Ne quid deſit, potiora excerpimus.

Priapus Veneris & Dionyſii filius fuit. Scribunt enim, Venerem, Bacho ex Indica expeditione, bello exſtincto, domum reuertente, Lampſaci, Helleſponti vrbe gravidam decubuiſſe, & parere inibi, quodcunq; eſſet, decreviſſe: ad quam cum Iuno officii, vt præ ſe ferebat, & opis parturienti ferendæ cauſſa acceſſiſſet, vterum eius mala & venefica manu attigiſſe dicitur, eoque factum, vt Venus puerum cum cætera informem,

tum vel maxime, ob virilis illius ſupellectilis commendatam bonitatem, terribilem enixa fuerit. Lampſaci ergo cum adoleviſſet, Lampſacenis mulieribus ob faſcini ſui luculentiam gratiſſimus fuiſſe dicitur. Hoc Lampſaceni ægre ferentes, fundum ſuum ab alienis arari, Priapum in exilium miſerunt. Non multo poſt vxores a diis impetrarunt demum, vt periculoſus maritis ſuis pudendorum morbus (hodie gallicus vocatur) invaderet, ad quem levandum de oraculi Dodonæi ſententia, Priapo placato & in patriam poſtliminio revocando opus erat. Reducitur itaque deſideratus mulieribus Lampſacenis Priapus, & Deorum tandem numero accenſetur. Varia habuit Priapus nomina; Ægyptii *Horum* vocabant, quamvis Horus alius Scioppio videatur; ille enim iuvenis alatus cum diſco ad pedes adiacente & ſceptro in dextera, mentulam reliquum corpus æquantem ſiniſtra tenens pingebatur: ſecus vero Priapus, qui barbatus cum falce & mentula pedali tantum. Idem Priapus & *Mutinus* audit, non recte, vt opinatur Schoppius. Plutinus enim aliud a Priapo numen, fuit, & publicum Romæ ſacellum habuit, vt Feſtus teſtatur: is ſedebat in ſacello, ſuo mentula arrecta & in ſinum eius, priusquam ad maritum deduceretur, nova nupta locari ſolebat, vt eius pudicitiam Deus præibaſſe videatur. Phallus quoque & *Ithyphallus* ac *Triphallus* dicitur: phallus vero

vero veretrum ſeu mentulam notat. Ad officium Priapi quod attinet hortis præficiebatur; pomariis etiam, vinetis & agro: in nemore itidem fuit, ſed rudis admodum & informis de trunco nondum evulſo factus, & in talib9 præcipue locis ſtatui ſolebat, vt eius adſpectu fures & aues repellerentur. Effigies Priapi alia erat apud Ægyptios, alia apud Latinos: apud illos cubitalis erat & iuvenilis, apud latinos commodæ & iuſtæ ſtaturæ, eratq; agricolæ barbato ſimilis: corpore ruber ac nudus, dextera tenens falcem ſalignum, ſiniſtra mentulam arrectam & hanc quidem pedalem. In capite eius ramus vel pertica figebatur. Sacra quot Priapo fiebant, diverſa erant apud græcos & latinos: græci aſinum Priapo immolarunt, fortaſſe & alia animalia, porcum, hircum & capellam, quod tamen Romanis legibus erat vetitum. In horto ſacellum ipſi ſtatuebatur, in eoque menſa ſeu ara, ipſe tamen Priapus non tectus ſed nudus ſtabat ſub cœlo, niſi quando ſub arbore conlocaretur. Agricolæ & villici caput ipſius vere corolla roſea, æſtate ſpicea, auctumno pampinea, hyeme oliva donabant: poma quoque offerebant, maximeque illud agebant, ut herba dumoſa aſperaque ab eius ſacello eſſet remota: interdum libum lac & ordea toſta adferebant. Hæc de Priapo; nunc de Priapeiorum carminum auctore hæc tradit Schoppius, ſibi

cum

cum aliis veroſimile videri, in horto Mæcenatis ſacellum Priapo dicatum fuiſſe, & ex iis poetis, qui ad Mæcenatem ſuum cotidie viſebant, vnumquemque verſiculos aliquot iocoſos in ſacelli parietibus notaſſe. His denique ſuccedunt ipſa Priapeia carmina cum notis Scioppii interiunctis, quæ egregie nativam verborum proprietatem declarant, elegantiamque vocum exponunt, ſed nimis latine loquuntur, caſtasque ac inno-
p.33. centes aures offendunt, & corrumpunt. Ita ad Priapeium illud: *quod meus hortus habet*, hæc addit Scioppius: *vt poma, pira & ſimilia, quæ tu ex meo horto decerpere poteris: ea tamen lege, vt ego viciſſim ex tuo horto decerpam, id*
p.53. *eſt, plenum & voluptabilem coitum extorqueam.* Ad Priapeium illud:

Commoditas hæc eſt in noſtro maxima pene,
Laxa quod eſſe mihi fœmina nulla poteſt.

egregie Scioppius commentatur hoc modo: *ſuam mentulam adeo luculentam eſſe ait & craſſam, vt quævis mulier, quantumvis laxum foſſatum habeat, ſibi tamen non nimis laxa ſit, quo mi-*
p.61. *nus eam naviter, vt ait Lucretius, expleat.* Idem Schoppius ad vocem *ſceptri* has addit ſcholas: *ſceptrum pro mentula* poni nemo mirabitur, qui cogitabit mulieres omnes regi-
p.63. nas eſſe, & hæ quidem ſceptro indigent. Sed Scioppius velut ſorex ſe ipſum prodit, quando ea liberrime de ſe prodit: *Omnia verno tempore in venerem ſunt proniora, maxime vero omnium*

omnium paſſeres. Cum Ingelſtadii agerem, vidi è regione muſei mei paſſerem, coitum vicies repetentem, & inde adeo ad languorem datum, vt avolaturus in terram decideret. EN SORTEM INIQVAM! HOC PASSERIBVS DATVM, NEGATVM HOMINIBVS! Næ, qui facinus huiusmodi imitari auſit, faxim, vt pici, qui aureos montes colunt, divitiis ille ſolus ſuperet. Præ milite Plautino omnes eum ſectaturas fœminas ſcilicet. Sed procul hinc profana hæc & obſcæna, nos qui de Veſtalibus ſumus, caſtam incorruptamque mentem ſervare ſtudeamus, nihilque ea moremur. Pauca tamen lubet hinc inde decerpere ſed quæ nihil habent impuritatis, aut veneris corruptæ. Audiamus, quomodo Lipſium perſtringat, ac eum plagii reum poſtulet. *Sed de iſto vi-* p. 38. *denda Lipſii Saturnalia, quid Lipſii, immo Petri Fabri. Sed vtrum illius, an Fabri quid ad me? Tam vtitur bene, quam ſibi pararit noſtro Lipſius invidendus æuo, per quem non licet eſſe negligentem. vt in Taciti compilatione, Chifletio & Mureto ſeſe exhibuit. Ne quid hic de verſibus Ennianis apud Agellium lib. 12. c. 4. dicam. quos cum ope complurium veterum librorum feliciter emendaſſet Giſanius & Mureto Romam miſiſſet, hic, qui tum Mureto præſens erat, & epiſtolam Giſanii legebat, totam deinde iſtorum verborum emendationem, mutatis tantum, ut fures ſolent, poculorum anſis, cum pulviſculo ſibi abſtulit, adeo apud iſtos homines unaquæque res*

Res

Res fiſci eſt, vbicunque natat.

Sed odorati ſunt poſtea fraudem hanc viri docti, editis nimirum Mureti epiſtolis. En lector imitare ſis
p.40 *egregiam iſtam ad laudem graſſandi viam.* Lambinum Scioppius quoque caſtigat his verbis: *Lambinus homo ſtultiſſimus, quique vno anno plus auctoribus nocuit, quam alii decennio pro-*
p.127 *deſſe poterunt.* & in alio loco ait: *de hoc tamen Lambinus ne gry quidem:* vt in *omnibus fere ſolet paullo difficilioribus, cætera ſatis verboſus & ineptus, ut alias cum diis volentibus oſtendemus,*

Sub finem ſequitur Apuleii ἀνεχόμενος cum Scioppii notis & Epiſtola *Heraclii* Imperatoris ad *Sophoclem* Sophiſtam & *Sophoclis* eiusdem ad *Heraclium*: *C. Antonii* ad *Q. Somnum*: *Cleopatræ* reginæ ad eundem: *Qu. Somni* ad *Antonium & Cleopatram*: quæ epiſtolæ ex bibliotheca Melch. Goldaſti hic primum ſunt editæ, ac Cleopatræ ſummam libidinem oſtentant. Recte de iis iudicat Scioppius, quando ait in præfamine: *An ipſorum, quorum nomina præ ſe ferunt, genuini partus ſint, an ab aliis ſuppoſiti, quæſtionis eſſe videtur. Equidem dum orationis filium & contextum conſidero, qui non propius a venuſtate Ciceroniani ævi abire quam cœlum terra poteſt, videntur non eſſe, ſed vnius cuiusdam multis ſæculis poſterioris, qui ne latine quidem admodum doctus erat.* Hæc etſi dubitanter, vere tamen pronunciavit Schoppius.

C. VA-

C. VAL. CATVLLI
caſta Carmina
ab
RAPHAELE EGLINO ICONIO
Tigurino
edita,
cum eiusd. Vindiciis Ciris Catullianæ
adverſus Ios. Scaligervm.
accedunt
GASP. SCHOPPII
Epitheta & Synonyma poetica
vt &
Notæ eiusdem in Claudii Verderii Cenſionem
E typographeo Wolfg. Richteri
1606. 12mo. plag. 5.

Nunc caſtiora carmina ſequantur neceſſe eſt à Raphaele Eglino Iconio e Catullo ſelecta: nihil hic excerpimus; & adnotamus tantum Cirim Virgilio quondam a Ioſ. Scaligero tributam, nunc Catullo adiudicari; magis vero auctor videtur occupatus in deſtruenda Scaligeri ſententia, quam in ſua confirmanda. Cetera, quæ ſequuntur, omittimus, & integras damus, quæ in fine exſtant.

GASPE-

GASPER. SHOPPII FRANCI NOTAE

IN CLAVDII VERDERII CENSIONEM;

vt ipſe vocat, in Auctores pene omnes.

QVanti faciendus ſit egregius ille cenſor, ipſum veſtibulum ſtatim prodit. Nam in prima præfationis periodo ita offendit, vt eius quidem cauſſa gaudeam, non vivere hodie Orbilium. alias enim huic virgæ in mundo forent. Sic enim loquitur; *Mihi dubium non eſt, quin ſtatim atque e manibus evolarit hic libellus, in has voces pleriquepro- rumpant; Quis novus iſte cenſor?* Puſio aliquis de trivio mallet, *prorupturi ſint.* Simul autem hoc principium a me lectum fuit, valde de toto libro ominari cœpi. Quia enim de manibus ſuis *euolare* dicit, ſuſpicatus fui, eſſe hæc volatici & ventoſi ingenii flabra, quod ſi ita ſit, poſterius videbimus.

Ait in eadem præfatione: *Si quem temere & ſine cauſſa correxero.* Quod quomodo fieri queat, intelligi non poſſe arbitror. Nolo etiam

etiam petitas illas de triuio phraſes, quibus vtitur, adferre, *ſplendide de aliquo ſentire, ad irreprehenſibilem perfectionem deuenire.* quaſi quædam ſit perfectio, quæ iure queat reprehendi. In eo autem mihi perplacet, quod ipſe non maioris librum hunc ſuum faciat, quam aliquam confabulationem. Fabulas nimirum ſuas & ſomnia nobis, vt conuiuit, narrat, ſcribitq; ſe hæc ideo ſcripſiſſe, ne in otio otioſe degeret. Optandum profecto & omnibus DIs ſupplicandum, vt vel huius vnius nomine omnis repente Galliæ a turbis, quibus agitatur, conquieſcat, & tam præclaro cenſori otiari liceat. Habéremus nimirum propediem omnes poetas, oratores & philoſophos iudicio ſubactiſſimo & diligentiſſime examinatos & expenſos, nec vllum ab eorum inueteratis erroribus nobis eſſet periculum.

Ceterum in hac tota præfatione adeo non ſibi conſtat, vt aliquem Protea nobis referre & fingere voluiſſe videatur. Primum *Deum* ſe nobis facit, ſed eum quem antiquitas *Momum* ferebat. Ait enim *ſe velle equidem carpere.* Carpimus quidem homines inuicem: ſed qui Deos (quales in Philoſophia Plato, Ariſtoteles) carpere auſus fuerit, præter Momum, & ipſum Deum inuentus fuit nemo. Deinde *congerronem* ſubito vel *fabularum ſcriptorem*, tum *otioſum & ſomnolentum* ſe profitetur. Tum autem repente quaſi

excuſſo veterno diligentem agricolam imitatus, Poetarum, Oratorum, Philoſophorum agrum colere aggreditur, & ſpinas vepresque eorundem runcare. Paullo autem poſt, agreſtis ſcilicet vitæ pertæſus, artem incipit facere ludicram, & nobiliſſimum *Harlæum* ludorum & facetiarum ſuarum ſive dictorum ſuorum meliorum & ſcurrilium arbitrum & ſpectatorem deligit: ad exemplum nimirum Euripidis, cui Plato vnus inſtar omnium:

Sed quia in ipſa præfatione ſatis luſit, Pæana repente ſibi ipſe canit: *Io Pæan, Io Pæan.*

Quis novus hic cenſor cenſore ſeuerior vllo?

Ille miſer *vllus*, præter hercle animi ſententiam recuſantibus reliquis omnibus, vltimum verſus illius locum occupare neceſſe habuit. Nam aliud verbum ſuppeditaſſet, illud *vllo* natum ibi non fuiſſet. Sed ut amoto ludo, ſerio loquar, toto hoc carmine Gallico nec ipſa hiems Gallica frigidior eſſe poteſt: nec ſane tam patiens ego, ut huiusmodi verſus latrina Poetæ dignos iudicem. Præter enim quod ipſa dictio ab omni latinitate abhorret, quis (quæſo) patienter & æquo ferat animo proſodiæ leges, quas vel pueris migrare religio eſt, adeo inſubide ab illo violatas? *Cedo*, pro dic, prima producta extulit. Atque ne, dum illi diutius immoror, vomere neceſſe habeam, ad ipſam tandem Cenſionem accedo. Sed

&

& ibi non pauciora reperio, quæ me velut ſtimulis quibusdam conuulnerant. Quis enim per Deum immortalem aliquis ſubulcus vel unus foſſor tam locutus vnquam eſt barbare? indiligenter ſiue (interpretabor enim iſti aſello) ſine delectu non dico, ne & bona heic quædam eſſe confiteri videat. Nam quid eſt *inſtitutum ſuum aggredi?* Sed talia mittam. Ego profecto proiectiſſimam nebulonis huius audaciam mirari nequeo ſatis, qui nobis Latinæ linguæ auctores percenſere profitetur, & interim tam ſermone vtitur fœdo & inſulſo, vt ita me Deus iuvet, famulus aliquis meus eo vſus vapularet. Sed forte in rebus ipſis felicius verſatur. Audiamus itaque Cenſorem.

Ait, quod Varro *luſtrum quinquennale* dixerit, eſſe errorem ſole clariorem. Mirificus me hercle error, cum tenebroſi plerique errores eſſe ſoleant. Putat autem *luſtrum* tantum eſſe *quatuor annorum*, quod refutatione mea ſane dedignor. Audiat tantum *Naſonem*;

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta eſt
Et tempus luſtri tranſit in alterius.

Vnde vides *luſtrum* quoque dici confectis quinque annis, contra quam nugatur ille nebulo.

Atque vt evidentius vnicum eius ſtudium in auctoribus peruideas, p. 17. *Seruio* adſcribit, quæ illi ne per ſomnium quidem

unquam in mentem venerant. Ait ſcripſiſſe *Seruium* de Cicerone, quod audita vna Virgilii ecloga exclamarit;

- - *Magne ſpes altera Romæ.*

At illud nuſquam apud *Seruium* exſtat: ſed in *Virgilii vita*, quæ pudendo errore ad auctorem *Donatum* vulgo refertur.

Sed eſt tamen, in quo mihi Cenſor hic non vanus fuiſſe videtur, de *anagrammatis* nimirum. Verba addo; *Anagrammation inuentum cum Iohannes Auratus, vir noſtra ætate paucis conferendus ſuſcitaſſet imperiti omnes nihil aliud commune cum doctis præter laborem habentes, cui etiam in rebus parui momenti eruditi parcunt, cœpere ita in nominum inuerſiones incumbere, vt nihil præter anagrammata in lucem prodiret: pulchrum & laudabile ducentes, ſi tandem literarum ab aliquo themate primum diſcretarum compagem reficientes imperfectam, vt plurimum contingit, ſententiam ederent.*

Pag. 76. ait *Chamum* patris Noæ pudenda *detegiſſe*, pro *detexiſſe*.

Mire quoque turbat in *Cæſaris* loco, vbi probare conatur *Cæſarem* multa ſæpe falſa pro veris tradidiſſe, quia nempe ſcribat, Gallis morem fuiſſe, vt male habentes immolaturos ſeſe Diis immortalibus, recuperata quam primum proſpera valetudine vouerent. Et ſubiicit acerrimus ille cenſor; *Probabile certe eſt, eos ægrotare maluiſſe quam funus factos in victimam enecari, id eſt in morem*

victi:

victimæ. Iam ergo ſentio demum me laborem vanum ſuſcepiſſe in eum notas ſcribendi, qui omni prorſus iudicio deſtitutus ſit, nullamque in ſe rationis micam poſſideat. Quaſi vero Galli voverint ſe velle ſeipſos diis immolare, ac non potius velle ſe hoſtiam aliquam eisdem immolare. *Immolaturos* ſeſe abſolute & conciſe dictum, ſubintelligique debet hoſtiam vel victimam. Sed bellus ille Cenſor ita accepit, quaſi vouerint, quod reſtituta valetudine ipſi ſe immolaturi eſſent. Valde hoc nomine ipſi iraſcerer, niſi pagina ſequenti fateretur, ſe, *etſi ipſe ſcindere nequeat, cotis tamen fungi vice.* quod ego adeo non reprehendo, vt eundem duram & bonam, ſatis cotem vel cautem, ſiue tu ſtipitem adpellare mauis, non male vocari poſſe exiſtimem.

Eadem pag. 84. *Plinio* violatæ Latinitatis dicam ſcribit, quod *turbam prunorum* dicere maluerit, quam *aceruum* vel *cumulum*, cum turba animantium propria ſit. Quod quam verum ſit, ipſe viderit. Incertus ſane auctor in *Priapeiis* turbam ſæculorum, pro multitudine annorum & ſenectute poſuit. Et *Cicero de Claris Oratorib. nouorum voluminum turbam* dixit.

In carmine ſub calcem operis verbum *refert* imperſonale prima correpta protulit. Ibidem *paria* prima producta. Et vltimo verſu;

Iſtos ſed pari conſtituiſſe loco.
Valeat nobis itaque bipedum ille inſcitiſſimus atque audaciſſimus.

DVÆ EPISTOLÆ NIC. HEINSII ad ISAAC. VOSSIVM.

ex manuſcriptis nunc editæ.

V. C. Iſaaco Voſſio
Nicol. Heinsivs
S. P. D.

VLtimas meas duas tresue Amſtelodamum rate ad te miſi, ut iuſſeras, mi *Voſſi*, ſupereſt, ut recte curatas intelligam. Iisdem interim veſtigiis inſiſtam porro, vt ſi non perferantur mea, obſequium ſaltim meum agnoſcas. Quas ad te dedi proxime illæ alias Gronouio inſcriptas ſecum trahebant. Spero curæ tibi fore, vt Dauentrium mittantur. Ab amico illo noſtro nullas totis quatuor iam menſibus accepi, quod, quid ſibi velit, prorſus ignoro. Suſpicor tamen apud *Goeſium* hærere, qui & ipſe iam pridem

dem nec compellat me nec reſpondet provocatus. Cum inſultandi ſinem non faceret, meque ut inprovidum & incautum frequentius traduceret, quod & cauſſam noſtram communem prodidiſſem in Suecia, & ſtationem creditam deſeruiſſem: mihi præterea ipſi conſuluiſſem perperam in hoc itinere regio viatico deſtitutus: reſpondi nonnulla acerbius, quæ & puto, male illum habent. Priuatam noſtram cauſſam, cui promouendæ iter Suecicum a me deſtinatum erat, vt noſti regiis commodis poſthabui, fateor, quæ luculenta polliceri meus in Italiam excurſus videbatur: nec inſtituti aut obſequii pœnitet, etſi fefellerit ſucceſſus. Cætera quod ſpectat, nihil minus quam improuidum me fuiſſe, tu teſtis es, qui nimiam in me ſollicitudinem ac anxiam futurorum curam ſolebas reprehendere. Nihil mihi defuturum promittebatur identidem. Ego autem etſi parce promiſſis crederem, tamen natali inhibitus verecundia nihil unquam petii, tum ne viderer meæ utilitati iter Italicum dediſſe, tum quod augurarer, vltro facturam DOMINAM pro inſigni ſua clementia, quicquid flagitare in rem meam ipſe poſſem. Expenſarum facilis omnino iactura eſt. Illud ægerrime fero, quod cum male mecum agatur atque indigne, *Alpha tamen grammaticorum Alaſtor* palam iactet, multa ſcutatorum

millia me dilapidaſſe, quorum rationem reddere non poſſim regiis diſpenſatoribus. In aula quoque frigere res meas poſt operam tam fideliter nauatam moleſtum eſt. Illud vero longe moleſtiſſimum, quod meis ludibrium debeo. Gœſianus tamen iſte æſtus deferbeat neceſſe eſt. Tu diſſimula horum quicquam te ſcire, & exige ab illo, ſi quas aut Gronouianas aut alias mihi inſcriptas acceperit, easque tua opera vt nanciſcar quæſo. Vrit etiam illum, quod duo florenorum millia poſcam, quibus & æs alienum heic a me conflatum expungam & laribus paternis ſiſtar. Sed nihil poſco, niſi quod ſit meum. Rebus meis, dum in Suecia eſſes, conſuli ſic, vt velles à te non potuiſſe facile credo. Tu indicando tamen aliquo, ad quem aut Noribergam aut Hamburgum meas deberem mittere, nimium cunctatus es. Quo fit, vt & rariſſimas nunc ex Suecia accipiam & ſua Reſp. plerasq; non perferri ad me argutentur aulici. *Holmius* certe quater ad me ſcripſiſſe DOMINAM adfirmat, cum ego non niſi vnicas acceperim, quæque fidem certam facere videantur, nullas antea ab illa ſcriptas eſſe. Negat quoque præter vnicas iſtas alias ad ſe vllas perueniſſe *Fürſtenbeuſius*, qui rerum ſuarum ſatagit in omnibus, & valde accuratus eſt, ut video. Iurat tamen per deos omnes *Holmius* rem ſeſe ita, vt adfirmat habere.

Pari-

Pariſios cum adveniſſem, tibi non ſemel ſignificaui, ad quem Venetias tuæ eſſent mittendæ, ſignificaui & *Holmio*. Ille uero negat aut meas tum vllas ſe accepiſſe, aut te diſcedentem ex Suecia verbo vel uno monuiſſe, ad quem curare ſuas deberet, inveniſſe ſe ultro tandem viam, qua me compellaret, immenſo, quo me proſequatur, amore compulſum, vſumque ſe opera *Fincheri* Hamburgenſis, illius ſcilicet, qui quartas regias perire paſſus ſit. Denique imprudentiæ in ſuis me notat quanquam verbis humaniſſimis, quod rebus meis diſcedens melius non proſpexerim, tibique potius quam aliis omnia crediderim. Ego, mi Voſſi, deprehendi iam olim, poſt *Alaſtoris* lætum in aulam introitum noſtra omnia retro illic ſublapſa referri, etiam cum tu maxime ſecurus eſſes. Hæc quia mutari iam non poſſunt, reliquum eſt, ut tergo luat ſcabioſus Alaſtor, quicquid in nos fortuna peccabit. Luiturum autem ſum pollicitus Protomedico illa epiſtola, quæ tantas turbas excitauit, vt nuncias. Bibliothecam meam homini ingratiſſimo & peſſime de me merito patere indignor. Scripſi hodie ad *Silbereronium*, petiique, ut eius vſu illi interdicat, niſi regia auctoritate ſit munitas. Illis autem mandatis quod opponam nihil habeo. Nebulo iſte non modo conditionem a me oblatam comiter averſatus eſt de peregri-

 natio-

natione, quam *Langermannus* longe meliori natus loco non dubitauit vlnis ambabus amplecti, litteraſque huius argumenti petulantiſſimas ſcripſit ad Alaſtorem, vt meminiſti: ſed poſtea etiam cum intercedente *Doubletio* illi ignouiſſem, nonnulla, quæ ad muſicos, quos luci parabat, maxime facientia Pariſiis ſubmiſiſſem, pluraque miſſurum me eſſem pollicitus, nunquam vel verbo vnico gratias mihi agere eſt dignatus. Bibliotheca vero mea, vt in Bataviam mitteretur, tribus quatuorue litteris continuis, cum in hanc vrbem ante menſes adveniſſem quinque, a *Wullerio* contendi, quod nec fecit ille, nec meis etiam precibus quicquam repoſuit. Multo tamen tempore moratum *Nicopingæ* fuiſſe narrat *Holmius*, vt excuſari quodammodo poſſit. Venio nunc ad tuas, mi Voſſi, die XXIV. menſis proxime elapſi exaratas, quæ nudius tertius mihi exhibitæ fuerunt. Primo omnium rogatum te volo, vt ambitioſis iſtis titulis *Agentis* & *Conſiliarii* in poſterum abſtineas. Neutram enim dignitatem mihi iudico, & ſi vindicarem maxime, hac in vrbe diſſimulari tamen præſtaret, in qua cum tenuiter ſatis vivam, aulam, quantum poſſum, fugio, vnicumque a muſarum ſacris & Medicea bibliotheca & paucorum amicorum congreſſibus capio ſolatium. Famulum a me iam pridem remoui ſic neceſſitate cogente. Id enim malui

lui fieri, quam *Langermannum* amoliri, iuuenem ſuauiſſimum meique amantiſſimum. Apud Italos quoque, quantum poſſum, diſſimulo, etſi disſimulari vix posſit, DOMINAE me inſeruire, ne illi inceptam de eius maximo erga litteras adfectu opinionem proiiciant. Neſcio an narrarim tibi iam ante, agere ætatem in hac ciuitate ac ali ſtipendio magni Hetruriæ ducis *Ioannem Priceum.* Is cum ſolitudinis quoque ſit amantisſimus, pulcre mihi cum illo conuenit. Vides quo loco res ſint Agentis tui? & ſane ſi Grammaticis fides habenda, cum luci dicantur, quod minime luceant, & parcæ, quod parcant nemini, Agens & ego recte dicor, tanquam qui agam nihil. *Langermannus* Romam profectus eſt, vt *Anthologiam* abſoluat. Sed omnia illic inuenit difficilia aditu & occluſa, cum novus Vaticanæ ſit cuſtos datus, altero vero optimo & humanisſimo, nuper e viris ſublato, *Holſtenius* denuo repulſam eſt paſſus. Puto igitur futurum, vt *Langermannus* breui huc reuertatur, ne cum inſcitisſimo iſto cuſtode confligari pergat. Ex tuis, quas ad me dediſti e Bataula, vix vllas periiſſe opinor. omitte curam igitur. De Nymphà Caledonia nimis eſt lepida, quam narras, fabula. Heræ ſuæ furiarum maximæ nomine fuiſſe plenam oportet, quæ miſerum amantem ſic defricuerit. Heu quantum mutatus ab illo Hectore

ctore noſter græculus qui ζωὴ καὶ ψυχῆ modo ſub lodice relictis præclarum de Britannis ſubactis triumphum meditabatur. Tales etiam clitellas Alaſtori Ononymo a Clytemnæſtra ſua Tyndaridarum fortiſſima imponi, conſtans rumor eſt. Vt mirum non ſit, *defricandi* verbum tantopere in deliciis illi eſſe. Quod tamen cur ille ſemper in ore foveat, cum neſcias, cauſſam ego te veram aliquando docebo doctus ipſe Pariſiis, vbi vacat ridere, nunc enim paulo ſum moroſior, & nihil fabella illa feſtiuius. A *Bocharto* nullas accepi hactenus, vbi accepero, faciam ut intelligas. Alteras illas, quas affirmat nec dum paratas eſſe, Protomedici erunt, vt opinor, quem mihi infeſtisſimum puto, nihilque non acturum, vt ab aula excludar. Nec ego ſupplicaui ne fieret, ſcio enim preces meas fruſtra fore. Vnum machinationem eius turbat, quod videt perire me non poſſe, niſi pereat & Alaſtor. Minatus enim ſum, ſi quid euenerit mihi præter votum, ut innoteſcat publice operam me daturum, quid de procerum Suecicorum ſuperbia, de veneno ſibi ab illis dato, aliisque rebus in Galliam perſcripſerit *Alaſtor*, denique quam petulanter Lutheranis inſultet diſſertatione de *Transſubſtantiatione a*) aliaque huius notæ: quæ cum non neſciat eſſe verisſima, Protomedicus valde

valde ſocienni ſui rebus illic terrarum timet. Epiſtolam fruſtra a me petis, eſt enim diffuſisſima. Quid quod in exemplari penes me relicto multa ſint omiſſa, quæ inter ſcribendum illi alteri inſerui. Nonnullæ enim fabellæ de Alaſtoris virtutibus erant narrandæ, quarum quasdam addidi alteri epiſtolæ hic illic, cum earum meminiſſe in meo exemplari neglexiſſem. Et doleo ſane tam ſupinum me fuiſſe. Quæ tamen DOMINAM ſpectabant, ſatis magna cum cura examinaui, antequam chartæ committerem. Magnam vbique libertatem præ me tuli, vitæ etiam aulicæ contemptum. Vno loco forſan aut altero offendi poſſet domina, præſertim ſi conſiliis Protomedici vtatur. Volebat ille, vt non modo Alaſtorem amarem in poſterum, ſed etiam laudarem publice. Rationes cum alias, cur hoc fieri oporteret, tum hanc proferebat: *la Reine l'eſtime infiniment.* Repoſui expertum me hoc ſcire, nec illum, ſi nobis eſſet felicior, propterea & meliorem eſſe. Fuiſſe apud *Guſtauum magnum* olim loco non peiori fortasſis & patrem meum & avunculum, eas eſſe rerum aulicarum vicisſitudines. Heroe illo immortalitate dignisſimo ſuperſtite non fuiſſe metuendum, vt vacua regnaret in aula Alaſtor

a) edita 1646. contra Hug. Grotium ſub nomine ficto ſimplicii Verini.

ſtor & fortunis noſtris pro lubitu inſultaret. Sed epiſtolam ipſam lituris plenam apud me videbis aliquando. Tui illic mentio honorifica non ſemel facta. De litteris in ignem coniectis rem quoque narraui. An impune laturus ſim illam epiſtolam, tempus docebit. Non opinor tamen, niſi ut dixit, mihi pareat Protomedicus, ne & noceat Alaſtori. Ego vero, mi *Voſſi*, & Protomedicos Alaſtorum admiratores & protomedicorum ſociennos protoſycophantas Alaſtoros non moror. Quorum quidem ut hi vapulabunt, ſi quid in me viri eſt, illi rapulantibus medicinam faciant licet, ſed reſpillonicam & qualem fecerunt hactenus. Apud clariſſ. *Bochardum* velim diſſimules de illa epiſtola tibi quicquam conſtare. Nos exitum tragœdiæ breui videbimus. Multa ſunt, quæ vrent Protomedicum, inprimis quod rogam, ne me paraſitum eſſe aulicum crederet, qui bonos maloſque amicos atque inimicos vno ordine ducerem, ac promiſcue laudarem. Experietur me tamen amicum, ſi velit. Sin Alaſtorem pro Ioue ſuo adorare, ad eiuſque nutum ſe perget componere, nullo apud me loco erit, eiuſque nomen inter patillarios & minorum gentium deos referam. Alaſtorem nihil Miltono hactenus reponere, indignum profecto eſt auguſta viri maieſtate. Vtinam quod tu

paras,

paras, breui videamus. Μεγάλος iſte πόλαμος *b*) riſum mihi mouit maximum. Scis vt Africam olim omnem, ita Nilum maxime monſtrorum proventu fertilem fuiſſe, dum in illo hippopotamos venantur alii, in miram & hactenus ignotam bellicam venatus eſt, Onopotamum videlicet. Certe μεγάλος ὄνος non peiore iure dici tibi poſſit Alaſtor, quam ipſe Nilum μεγάλον dixit πολαμὸν. Prodigioſos errores, quos in *anthologia* deſcribenda commiſit, aliquando videbis, ubi redierimus ego, & *Langermannus*. Certe negligi a te non debet præclarum eius furtum, quo *Scholiaſten Palatinum oui Simmiæ c*) miſerrime cyclopeo more deuorauit totum, inque ſuccum & ſanguinem convertit Disſimula tamen quæſo *Langermannum* de Anthologia cogitare, ne & eius fortunis inſidietur. Quicquid enim de

b) *Ita aberrauerat Salmaſius in ſcribendo, & dici vix poteſt, quantopere ab aduerſariis ſuis eo nomine ſit vexatus. Salmaſius enim quicquid primus animi æſtus ſuggerebat, litteris conſignauit, nihilque retegit, aut emendavit.*

c) *Salmaſius edidit explicationes duarum inſcriptionum veterum Herodis Attici & Regillæ coniugis, cum ſuis ad Doſiadæ aras, Simmiæ Rhodii ovum, alas, ſecurim Theocriti fiſtulam notis* Lutet. Paris. 1619. 4. *plagium vero Salmaſii adnotat Iſ. Voſſius ad Pomponium Melam p. 213.*

de nobis fiet, e re noſtra erit: aliquem in aulam illam irrepere, quo familiariter poſſimus vti. De hiſtoriæ auguſtæ ſcriptoribus nihil promitto. Scias tamen velim, ſi res id meæ ferrent ullo modo, me Mediolanum excurſurum. A patre *Sfondrato* litteras habui, ſed *Stephani* non meminit, quare dubito, an is nobis exſpectandus. Supplicaui tamen, quantum potui. Ego totus ſum in *Ouidio*. Si menſem adhuc unum heic morari mihi continget, vt vix dubito, codices auctoris illius Mediceos omnes abſoluam. Sunt quidem recentioris plerique notæ, qui tamen antiquis interdum nihil cedant. Diuerſas lectiones *Manilii Veneti* a Gronouio iam habes. Alterum eius exemplar veterrimum *Vrbini* exſtare, monuit *Holſtenius*. Vellem *Langermannus* eo excurreret, ſed & is iam magnas expenſas fecit, nec ſcio an reſtituendæ illi a Domina ſint vnquam. Hactenus certe ſcire non poſſum, an eius obſequia ſint accepta in aula. *Manilium* miſit, ego quoque *Mediolani* emptum poſſideo, ſi recte memini. Hæret is codex cum reliquis Venetiis, ſed recens eſt. De *Altempſiana* bibliotheca negotium commendaui *Langermanno*. Nam *Noghera* res ſunt eodem loco. Quod *Stathmos* illos integros ibi credis exſtare, fugit te ratio, aut ſi exſtant, iam eos deſcripſerit *Holſtenius*. Vendidit ducis huius pater Paulo olim V. quadraginta circiter codi-

codices ex melioribus, qui in Vaticanam ſunt translati, eos tamen deſcribendos ante curarunt. Latina exemplaria MSTa eius bibliothecæ ſunt notæ recentioris pleraque, quæ mihi videre contigit: multi enim capſis erant incluſi, ad quos aditus non patuit. Nihil eſt inſcitius ſtolidiusve Duce. *Topographia* iſta *Chriſtiana* cum immenſum ſit volumen, deſcribi non ſine magna moleſtia poterit. Patet enim per horas tantum tres matutinas medicea, & adeſt tum ſemper aliquis canonicus. Si præſtitiſſet promiſſas commendationes ad magnum Ducem Domina, nihil occluſum foret. Petii quidem eas non ſemel, ſed fruſtra. Longe me felicior fuit *citharœdus ille Italus* ex infima plebe ortus heic in Hetruria, qui magno cum ſplendore huc venit, regias litteras magno Duci obtulit. Contemptim tamen eſt habitus, quod hominem nouiſſet. Sed hoc inter nos. Nam & citharœdus mihi amicus eſt, & cætera virum bonum exiſtimo. *Solini* exemplar vetuſtiſſimum exſtare heic apud Franciſcanos, monuit *Langermannus*, ego bibliothecam illam nec dum vidi. In Leidenſi eſſe codices tres quatuorve bonos memini. *In Porphyrium contra Chriſtianos d)* animus

M erat

d) fama enim fuerat, libros illos PORPHYRII hodie clanculum Florentiæ in bibliotheca magni ducis adſervari. vid. Conringiana epiſtolica nuperrime a Chr. Henr. KITMEI-ERO

erat inquirere ſed prævenit me iuſſus a regina idem citharœdus, qui cum palam heri iactaret, eum codicem a regina deſiderari, ſummopere tu iam intelligis, quid ſit ſperandum. *Plinii & Tertulliani* codices antiquos hactenus vidi nullos : De naue noſtris erepta a Tiburnenſi portu ſcripſi proxime. Indigniſſime id factum fert magnus Dux. Archithalaſſus anglicus iam ab illo in carcerem coniectus, navibus etiam mercibusque anglicis, quæ 800. millionibus aureorum æſtimantur, manus iniecit. Quid porro futurum ſit exſpectamus. Navis ipſa noſtris erepta in Ibvam inſulam deducta eſt ab anglis, cum elabi poſſe ſe deſperarent. Illam quoque magnus dux ſui fecit iuris & Hollandis, vt opinor, reſtituet. Vale mi Voſſi, ſalutant *Datus* & *Cavolcantes*. Anni novi exordia tibi tuisque ſecunda voueo. Florentiæ cIↄ Iↄ CLII. XVII. Dec. ignoſce feſtinationi.

V. CL.

ERO edita p. 71. Ipſe quondam Th. REINESIVS in ea fuit ſententia exſtare hos libros, qui etſi edicto Impp. Theodoſ. & Valentin. comburi iuſſi ſint, eorum tamen exemplaria non omnià conquiri potuiſſe. Illud enim ἀφανεσθῆναι. quod ſit in Epiſt. Conſtantini M. apud Socratem cum latitudine quadam intelligendum eſſe ait, nimirum non fuiſſe tum abolitos, deperditos, e medio ſublatos, ſed delituiſſe, fuiſſe occultatos. ſuppreſſos, non fuiſſe διὰ χειρῶν & vulgo circumlatos, idq; ſignificare ἀφανίζεσθαι. vid. Th. REINESII & Io. Andr. BOSII epiſtolas mutuas Ienæ 1700. 12mo. editas p. 65. & 69. & Tom. X. obſeruat. Hallenſium p. 212. inter exſtantes adhuc libros recenſetur, ſed malim ego hos inter deperditos referre.

V. C. Iſaaco Voſſio
NICOL. HEINSIVS (*e*)
S. P. D.

VIde quam diſſimilis mei factus ſim; *Voſſi* amiciſſime, qui vnas duas tribus ſolebam remunerare, nunc tribus tuis reſponſum debeo. Earum primæ in Hetruria ſunt mihi redditæ, cum jam eſſem in eo totus, ut Florentia Venetias contenderem convaſatis ſarcinis. Secundæ mihi poſt perreptatas Apennini rupes Bononiæ occurrerunt. Tertias hodierno die accepi heic a *Colonio*. Hæc verboſius, vt agnoſcas, mea culpa non eueniſſe, quod præter ſolitum cunctatus ſim, ac protraxerim aliquamdiu reſponſionem. Etſi enim & plurimas amicorum epiſtolas in hanc ciuitatem conſecutus ſim adueniens, & ex itinere moleſto valde langueam, noctibus ſine ſomno, tribus in via exactis, nihil tamen prius habui, quam confabulationem tecum inſtituere, cum quo garrio libentiſſime. Inprimis autem curæ mihi erit, vt tuis ordine reſpondeam. Deinde ſi quid ex hiſce oris habuero nunciandum, id omne proferam in medium, nec tibi invidebo. Res aulicas fluctuare, &

 nos

e) *Continet hæc epiſtola, ut & præcedens, multa lectu digna, omniumque lepidiſſima eſt hiſtoria eorum, quæ de Salmaſii Vxore hic referuntur. dicemus quædam in notulis lucem fœnerata & præcedenti epiſtolæ.*

nos cum iis iactari indignum in modum, non tam miror, quam doleo. Narraui proxime, accepiſſe me ab *Holmio*, quibus promittat, non proſpecturam tantum dominam rebus meis, ſed & iam ſcripturam mihi. Nunc alias ab eodem nactus ſum, quibus denuo teſtetur, datum *Bidalio* in mandatis, ut viaticum mihi curet annumerari: deſiderari valde ab AUGUSTA *f*) meum in aulam reditum, quem eo fore gratiorem, ſi *Langermannum* mecum duxero. Apographum litterarum, ſi per temporis licebit anguſtias, in calcem huius epiſtolæ coniiciam. De *Bidalio* quid ſit futurum neſcio. Poſt dies certe paucos compareat, ſi quid ab illo exſpectandum. Ego illum litteris vrgere non deſino, quæ ſi aliquid efficiant, ne ſucceſſum rei ignores, opera a me dabitur. Pro Gronovianis multum me debere tibi agnoſco. Alias eius, quas ad *Gœſium* videtur miſiſſe, nullas vidi hactenus. Nec miror frequentius perire litteras, cum noſter ille domo abſit plerumque, quapropter fieri a te velim, quod non ſemel iam rogaui, ut apud Dauentrienſem tabellarium inueſtigari cures, ſi quid illic forſan inſcriptarum mihi litterarum hæreat. Ego totis ſex menſibus vix unam a Gœſio habui, aut a patre epiſtolam. Pater tamen per valetudinem aut ſenectutem cogitur officio deeſſe. Gœſium quid

f) *Chriſtina Sueciæ regina.*

quid excuſare poſſit, non video. Sororem ne grauidam quidem ſciui, tantum abeſt, vt ſcierim peperiſſe. Vtrumque nunc primum ex te intelligo. Hæc cum me lateant quid de rebus anglicis ſcire poſſim, hinc licet coniecturam facere. Leidæ etiam quid fiat, cum ignariſſimis ſcio. *Schotanum* obiiſſe, *Mæſtertium* rectoratu fungi acadamiæ, ex popularibus hodie meis contubernalibusque nonnullis didici, quorum ingens numerus in hanc ciuitatem ad bacchanale ſpectaculum confluxit. Iidem narrant, ſex denuo naues anglicas à noſtris interceptas, quæ ex Luſitania in patriam contendebant. Londini omnia turbari. *Cromvvelli* auctoritatem nutare: de pace inter nos& illos facienda ſpem affulgere magnam, præſertim cum arbitram liti componendæ ſeſe offerat AVGVSTA noſtra. Scriptum, quod minaris, in *Alaſtorem g)* breui videamus velim. Florentini omnes fauent vapulanti plurimum, quibus eſt inuiſiſſimus, vt & Italis fere omnibus. Libellum tuum amplecti vehementer deſiderant. Sed cum in ultimis duabus eius non memineris, non tam cito ac pollicebaris, videtur exſpectandus. Scazon meus luce nequaquam fraudabitur. De eo conſilium edendo opportune capietur, vbi ad

g) hoc nomen tam in hac quam in præcedenti epiſtola attribuitur SALMASIO cuius rationes paulo poſt leges.

vos reuerſus ero. Nolo enim exiſtimationem meam grauare pergat Protomedicus *h*) aſſiduis accuſationibus, dum abſum, præſens cauſſam meam Principi clementiſſimæ ſatis ſuperque ſum probaturus. Ipſius etiam Protomedici epiſtolam diligenter ſeruo, vt domina intelligat ea inſpecta non defuiſſe mihi rationes, cur hominem nugaciſſimum verbis pupugerim acrioribus. Qua enim petulantiane dicam an perfidia ipſo illo fere tempore, quo litteris omni cumulatis comitate Princeps optima de fauore ſuo quævis magna me iubebat ſperare, auſum Protomedicum minarum plenam exarare epiſtolam, qua præfracte neget; fore me in aulam admittendum vnquam, niſi cum hoſte *i*) redeam in gratiam? id autem fieri alio modo non poſſe, niſi laudem publice ac privatim nomen iſtud litterarum. At promiſit ſemper domina, quod tu non neſcis, nunquam fore me compellendum ad amandum hominem, cuius odium aperte præ me tuli. Non fruſtra fuerit in me iniurius Medicus ille gallica hyeme frigidior. Tibi etiam cum volet nocuiſſe, tempus aliquando veniet. Sed de hac re melius coram diſſeremus. Tu

tuas

h) *forte BOVRTELOT gallus ille nefarius eſt intelligendus* de quo lege auctorem des Lebens der Königin Chriſtinen in Schweden Lipſ 1705 8v. p. 17. ſeq.

i) *hoſtis eſt Claud. Salmaſius, quem Nic. Heinſius ſæpe multumque laceſſebat. Hinc Chriſtina regina noluit Heinſium ad aulam admitti, niſi vel publicè laudaret Salmaſium, vel in gratiam cum ipſo rediret.*

tuas interim litteras huc mitte ad Colonium. Vix enim fiet, vt ante Kal. Apriles Italiam ſim relicturus, cum & reſponſum a Bidalio ſit exſpectandum, & operienda ſint magis opportuna itineri faciendo tempora. Eſt enim valetudo mea continuis lucubrationibus non modice adfecta. Etiam cum reliquero Italiam, ut tuæ litteræ me deprehendant in Germania, Colonius diligenter curabit. Nam & Baſileæ & Bernæ, vbi Bongarſiana eſt, & alibi morandum erit nonnihil. Maio tamen menſe vt vobis adſim, omni niſu conabor efficere. Langermannum Neapoli reducem exſpecto, vbi advenerit, vt ſcholium in ovum ſymmiæ conſequaris & quæ præterea deſideras, opera dabitur. Habet idem Langermannus, quæ *Holſtenius* ad Herodianum marmor obſeruauit, nec illa tibi invidebuntur. Quo munere a Venetis ſit affectus Alaſtor, quis me docere poſſit præter *Nicolaum Cruſtum* vix ſcio, cum plerique huius vrbis litterati ad plures abierint. Cruſtum igitur ea de re conueniam diebus proximis. De *Euthymio* Mediceæ ſatis memineram, ſed frigida ſuffuſa eſt iſtis curis, quod viderem tam negligenter ac contemptim mecum agi ab aulicis, & tua me veſtigia deterrerent. Promiſit tamen mihi diſcedenti princeps Leopoldus, nihil eſſe in Medicea, quod non libentiſſime ſit communicaturus cum Auguſta. Ego officio nequaquam defui. Vix enim Flo-

rentiam adveneram, cum indicem omnium librorum Dominæ miſi, qui inediti exſtant in illa bibliotheca, ſatis diligenter confectum petiique ne grauaretur monere, quos nam ex iis deſideraret maxime. Sed nec ad illas nec adalias, quibus de Numiſmatis & MSTis venalibus egi, quicquam reſponſi vnquam comparuit. *Pricæum* tuo & auunculi tui nomine ſalutaui, quod officium gratum & acceptum valde habuit. *Samuelem Bochartum* virum clariſſ. quidni parentis loco veneremur, qui innocentiam noſtram contra nefarias Protomedicorum artes ac inſidias tam feruide tueatur? Rarum certe in illo exemplum eſt, ſumma integritas cum ſumma eruditione coniuncta. Nullas ab eo accepi, quamdiu in ſeptentrione hæſit, fortaſſis intercipiuntur a Protomedico, cuius audaciſſimam inſcitiam, quæ ſatyræ, quis Lucilius expiare ſatis digne poſſint? Sed de reſponſo ad meas magni Bocharti minime ſum ſollicitus, dummodo ſic ab illo, vt ſcribis, amari nos conſtet. Gratias illi agam pro adfectu proxime, nunc enim ſum paulo occupatior. *Miltonum* mortuum credideram; ſic certe nunciaras. Sed præſtat in vivis illum eſſe, vt ſycophantæ cum ſycophantis committantur. *Poemata eius* mihi oſtendit Holſtenius. Nihil illa ad elegantiam apologiæ. In proſodiam peccant frequenter. Magnus igitur Salmaſianæ criſi campus hic apertus. Sed qua

qua fronte alienos iſte verſus notabit cuius muſis nihil eſt cacatius? Quod ait adverſarium nates Italis vendidiſſe, mera eſt calumnia. Vtinam eius malæ tam tutæ fuiſſent à pugnis vxoriis, quam poſticum *Miltoni* os à ſicariis Hetruſcis! imo inuiſus eſt Italis Anglus iſte, inter quos multo vixit tempore, ob mores nimis ſeveros, cum & de religione libenter diſputaret, ac multa in Pontificem Romanum acerbe effutiret quauis occaſione. De rixis inter *Morum* (cuius patrem fuiſſe gente Scotum audio) & noſtrum ſycophantam multum triumphabunt angli. Nobis etiam nocere lites iſtæ nihil poſſunt. De *Alaſtoris* nomine noli ſollicitus eſſe: ego vnum ex equis Plutoniis reſpexi, qui ſic appellatur. Noſti illa Claudiani: *ditisque nota ſiquatus Alaſtor*. Iouem Alaſtorem ſiue vltorem a Græcis fuiſſe cultum ſatis conſtat. Sed quid ille ad hunc noſtrum? an quia Martem illic peperit (*Getica qui nunc bacchatur in Arcto*) delicium fœminini ſexus Iuno k) idque ſine mariti ope, Iouem ſe credi velit. Id ſi accedet, quid ni *Salmaſiolus* quoque Alexandrum magnum mox ſe iubeat appellari, qui ſi Hammonem patrem non habet, habet ſaltim vitricum. De iſta fœmina cum narrationes facetæ nunquam exhauriri poſſint, quarum ingentem acervum cumulaui, vnam tamen fabellam non prorſus illepidam, vix a me impetrare

k) eo nomine paſſim vxor Claud. Salmaſii denotatur

petrare nunc poſſum, vt ſilentio ſinem involui. Eam Sueciæ, *vbi* res geſta eſt, debemus. Scis, quam ſordide ſit auarum iſtud myrothecium gratiarum. Conuiuas quidem excipit dapſiliter, quia raro: ſed ſola obſonat parciſſime, vt inter eius prandia & aliorum jeiunia nihil aut parum interſit. Deliciarum ſi quid forte gratis conſecuta eſt obuia, vt fit nonnunquam amicorum liberalitate, earum ſolo odore paſcit Iouem *l*) ſuum, guſtum ſibi ac Hebæ ſuæ omnem vindicat. Emerat illa forte nonnullos piſciculos, cum recens in Sueciam adueniſſet, quibus appoſitis neſcio quo facto euenit, vt vnus illorum integer ac intactus prandio ſubductus ſit. Hunc cum ſibi deſtinaſſet famulus, ac oculo famelico avidisſime inuolaſſet, dum patinam ex menſa tollit (ventrem enim habebat inanitate pleniſſimam, & morbo iſti chronico valde fuerat obnoxiꝰ, ex quo in Salmaſianam irrepſerat culinam, quam tutiſſimum eſuritionum aſylum nuncupare poſſis) arrepta inquam patina dum gaudet miſer, ecce carminis horrendi legem. Intonat voce Stentorea Juno, ac piſciculum ſeruari ſibi in culinam iubet. Indignatus ille ac herili parcimonia offenſus ſubducit ſe in angulum domus remotiorem clanculum, & patina commiſſa cuſtodiendum ancillæ piſciculum tradit. Magno ſub noctem appa-

l) Virum Salmaſium,

apparatu in cœnam piſciculus prodit nouo iuſculo conditus. Quid multis? diuidunt inter ſe dapes ambroſios Iuno & Hebe Caledonia, diuiſisque veſcuntur. Famulus ancillæ rem iucundam narrat, ancilla Iunoni. Nec mora, de natibus rei miſerrimi comitia habentur, quo ſupplicii genere, ſi delectari valde Iunonem non noſti, nihil noſti profecto. Nunquam inter Italos tam præſenti periculo obiectus fuit Miltonus, hoc mihi credas velim. Annum agebat decimum plus minus octauum puer iſte, vt ex amicis Pariſienſibus intellexi. Lutetiæ enim hærebat, quo profugerat puer, cum & ego illa in ciuitate eſſem ante menſes duodevicenos. Sed euentum fabulæ iam pridem exſpectas. Demiſſa igitur ad talos pueri bracca, & leuato magna religione ſipario, quo ſacra illa caſtis oculis non inſpicienda ſolent inuolui, virga nudatos clunes acriter fricare cœpit & mira conſtantia Rhamnuſias Opis. Iam ad flagra illa venerea incaleſcebat Attys noſter matoniatus, arrectæque horrore comæ cum voce ad eiulatum compoſita, & protenta non manu ſupplice ſed illa parte, qua viri ſumus, vtinam, inquit, hera, meæ virgæ tantum in te liceret, quantum tuæ in me licet. Gallice miram hoc habet emphaſin, Virgam *Sancti Benedicti* vocant. Subriſit illa & magnum pueri

acumen

acumen mirabunda ſuſpiciens ſæuire deſtitit. Sic ſeruauit vapulantem non Apollo, ſed Priapus. Et hæc quidem hactenus: alia occaſione plura, iam enim charta deficit. Parum abfuit, quin neglexerim te monere, nactum me Bononiæ *Appiani Alexandrini* Iberica & Hannibalica MSTa. Iberica, ſi memini, edidit *Höſchelius*. Hannibalica an lucem viderint, non ſcio. In *Roberti* certe *Stephani* editione, quæ ad manum eſt, fruſtra ea quæſiui. Si non prodierunt, magnum theſaurum conſecutus ſum. Vidi in eadem ciuitate apud *Ouidium Montalbanum* duos codices græcos, quorum vnus continet *Zonaræ hiſtoriam*, alter *Libanii plurima*, Tertium etiam latinum ante DC. annos ſcriptum in quo *Vegetius*, *Solinus*, *Macrobii Saturnalia*, *Vitruuius* & *Æthicus* iſte nugator hactenus ineditus. Volebat eos permutare mecum, ſi ſibi emerem theatrum *Bacchini* Botanicum. Tria ſunt volumina, quorum librum in hac vrbe ſi inuenero, illi mittam. Gallicam quam dixi Holmii Epiſtolam non vacat totam deſcribere, partem eius potiſſimam deſcribam. J'ay monſtré a ſa Maieſté mesme vos lettres, laquelle m' a temoigné grand affection pour vôtre perſonne, auſſi bien que pour Monſ. Langermann, elle ſouhaite, que vous fuſſiez deja icy, & eſt fort aiſe que Monſ.

Lan-

Langerman vient avec vous. Il part auec l'extraordinaire vne lettre pour Monſ. Bidal a Paris, par laquelle ſa Maieſté a commandé de vous fournir de l'argent pour votre voyage tant que vous en auriez beſoin &c. Has iam deſcripſeram: cum & Florentiæ magnam chirographiam accepi. Adſunt a patre, adſunt a Goeſio, quibus vxoris partum imminere adfirmat. Gronouianas tamen nullas mittit. Pariſiis *Petauium* obiiſſe ſcribunt. *Langermannus* Romam rediit, multos Neapoli libros nactus bonæ notæ. Sed de his alibi, *Lageius* hinc diſceſſit vt audio, in Gallias, cum luculentam nactus ſit hæreditatem mortuo avunculo, quare litteras illi tuas exhibere non potui. Apud *Ducem Salviatum* effeci, vt promiſerit, ſe donaturum reginæ ſuos codices. Litteras ad Dominam vna cum Hetruſco carmine (pollet autem multum poeſi) hic exſpecto. Cum ſalutarem illum, aderant Comes *Ferdinandus del Mæſtro* & *Andreas Lavalcontes*, vterque mihi amiciſſimus. Frendebant tamen illi, codices præſtantiſſimos Italiæ fore ſubducendos, quantum ex commiſſis illorum capitibus muſſitationibusque colligebam. Ducis œconomo centum aureos promiſi, qui negotium promovit. Si pecuniam habuiſſem illam in promptu, poteram abſtuliſſe libros

libros, nunc vereor, ne meliores ſurripiantur, antequam mittat huc aliquem regina, qui libros auferat. Vale mi Voſſi cum tuis omnibus. Dabam Venetiis An. cIↃ IↃ CLIII. Prid. Kal. Martias.

NOVA
LIBRORVM
RARIORVM.
CONLECTIO
QVI
VEL INTEGRI INSERVNTVR
VEL
ADCVRATE RECENSENTVR

FASCICVLVS SECVNDVS.

HALIS MAGDEBVRG.
IN OFFICINA RENGERIANA.
A. O. R, CIƆ IƆ CCVIIII.

VIRO
SVMME REVERENDO
CHRISTIANO FREDERICO BOERNERO
SACRARVM LITTERARVM DOCTORI IN ACADEM. LIPS.
GRAEC. ET LATIN. LINGVAE PROFESSORI

S. P. D.

ERunt forte, quibus hoc pietatis meae officium accuſandum magis videbitur quam laudandum, propterea quod nulla temporis ratione habita negotium TIBI faceſſere,& curas TVAS

a ele-

elegantiores turbare hodie nihil vereamur. Librum enim offerimus & venerando Nomini TVO conſecramus eo ipſo die, quo nuptiarum ſolemnia concelebras, nobiliſſimaeque conditionis virginem connubio TIBI adiungis, vt non aliis facile, quam TVIS ac TIBI propriis curis vacare poſſis. At vero quid liber hic cum nuptiis? an forte doctiſſimi in Gallia viri GVILIELMI BVDAEI exemplo provocare TE, VIR SVMME REVERENDE, auſim, vt quod ille ſuo nuptiarum die, idem TV TVO facias, & horas nonnullas lectioni librorum impendas? an tanti forte librum putamus momenti eſſe, vt relictis omnibus ad evolvendum hunc foetum inelegantem TE illico conferas, & aliqua temporis momenta diſperdas? minime. Temerarii id foret hominis & audaculi, qui tantum ſibi

de-

depoſceret, aut ſperare ſaltim auſit. Neque enim diem hunc TIBI proprium vllo modo impeditum cupimus, aut alienis curis turbatum. Nam quod alii hodie non exiguo faciunt numero, vt tardis TVIS nuptialibus multum congratulentur, & vetus illud FELICITER acclamitent, idem putes in praeſenti a me fieri, qui aliorum votis vota quoque mea interiungimus. Ecquis enim tam eleganti connubio IO HYMEN non acclamitet? novimus TE, VIR SVMME REVERENDE, novimus & emendati exempli virginem, ſponſam TVAM, DOROTHEAM SIBYLLAM GRAEVIAM. Si, quod res eſt, eloqui licet, non digniorem fuiſſe exiſtimamus, quam matrimonio TIBI adiungeres, nec digniorem etiam virum, cui illa ex merito conlocaretur. In TE, VIR SVMME REVEREN-

DE

DE eminet caeleſtis ingenii vis, acre iudicium, incredibile in perveſtigandis graiorum & latinorum monimentis ſtudium, doctrinaque aetatem pene TVAM excedens, nec non rerum divinarum exactisſima cognitio: accedit ſumma in vultu humanitas, quam praecipere quaſi, & in exemplum proponere aliis videris. Haec ſunt, VIR SVMME REVERENDE, quae nemo non admiratur ac ſuſpicit. Neque ignotae ſunt nobilisſimae virginis dotes elegantes & eximiae. Illa frons ingenua & laetior paullulum, ſed multa virginali verecundia ſuffulta, ille animi candor & mores ſuavisſimi virginem egregie commendant: quae quod ex *Graeviana* gente & diſciplina eſt, non poteſt non optimi exempli virgo haberi. Quoties viri integerrimi GODOFREDI GRAEVII nunc ſoceri TVI venerandi aedes acce-

accedimus, videmur videre veterum ſapientum diſciplinam, vbi liberorum educatio non mollis, delicata aut corrupta eſt, ſed vera & integra, atque ad priſcorum morem optime inſtituta. Nihil hic ad oſtentationem, aut in ſpeciem, ſed ad veram morum emendationem ac vitae integritatem referuntur: nihil hic molle eſt, nihil effaeminatum, nihil durum, nihil etiam aſperum. Sed nolumus in Graevianas laudes evagari, in quibus initium facilius capere quam exitum requirere liceret. Itaque nihil amplius quam votum addimus nuptiis conſecrandum & quale ipſe hodiernus dies ſuppeditat. Dies, qui nuptiis veſtris deſtinatus eſt, a *Creſcentia* nomen habet. Accipite itaque hoc omen & votum illud in ſacris paginis contentum proprium, vobis facite: *Creſcite & multiplicamini.* Neque enim dubium eſt, quin ex tam eleganti virtutum commiſtione bona

pro-

proveniant, & nobis ac poſteritati profutura. Date nobis Boerneros, Graevios, Geyeros, Wincleros magna in Saxonum terris nomina, quorum ingentia in has terras merita perpetuo recolimus & qua licet veneratione exoſculamur. Tu vero, VIR SVMME REVERENDE, hoc opus noſtrum nec politum ſatis nec iuſto tempore concoctum, benigna ſume manu, & non tam munus, quod exiguum eſt, quam dantis animum reſpice. Vale. Dabam die Creſcentiae xv. April. CIƆ IƆCCVIIII.

IAC. AVG. THVANI
Voluminum Hiſtoricorum recenſio
Auctore
IO. PETRO TITIO (a)
Gedani prelo Rhetiano 1685. 4. plag. 5.

Initio diverſæ operis Thuanei editiones recenſentur ab auctore noſtro, quarum *Prima* (b) eſt *Pariſina minor* in *octavo* exſcripta, cujus pars prima & Tomus alter A. 1604. Tomi ſecundi

(a) Io. Petrus Titius, Profeſſor Dantiſcanus erat, vir non indoctus, Lignicio Sileſiorum urbi natales debet A. 1619. vid. Clarmundum in vitis clariſſ. Virorum P. I. p. 200. qui tamen parum aut nihil de ſcriptis ipſius adducit. Nihil ille quidem vaſti operis edidit, ſed plerumque erant ſchedulæ, quas dabat, paucis pagellis conſtantes ſed ob rerum inibi habitarum præſtantiam merito conligendæ. Deceſſit annis & meritis grauis A. 1689.

(b) Multum errat Titius, cum hanc Pariſienſem primam omnium putat: iam ſupra in præfatione faſciculi primi pag. 28 adſerui, exſtare hac vetuſtiorem, eodem quidem anno, nempe 1604. ſed in folio impreſſam. Titulus operis ita ſe habet: *Iac. Aug. Thuani Hiſtoriarum ſui temporis pars prima. Pariſiis apud vi-*

cundi Pars I. & II. 1606. Pars III. 1608. ſit edita. Partem primam hoc titulo inſignitam eſſe refert Titius: *Iac. Aug. Thuani hiſtoriarum ſui temporis Pars I. Pariſ. 1604.* & inſcriptam eſſe Henrico IV. Regi Galliarum præfationem, quæ in omnibus ſubſequentibus editionibus manſerit, præfixa itidem Regis illius effigie: & pergere in hac editione Thuanum vsque ad A. 1574. hoc ordine:

Pars I.	Liber I -- IX.	A.C. 1546 - 1554.
Part. I. Tom. II.	lib. X. - XVIII.	A.C. 1554 - 1560.
Tomi II. Pars I.	lib. XXVII. - XL.	A.C. 1560 - 1567
Pars II.	lib. XLI. - - LI.	A. C. 1567 - 1572.
Pars III.	lib. LII. - LVII.	A. C. 1572 - 1574.

quæ

viduam Mamerti Patiſſonii typographi regii, in officina Roberti Stephani 1604. Fol. præmiſſa eſt ad Hericum IV Regem dedicatoria Epiſt., deinde hæc ad lectorem ſubiuncta ſunt: *Hæc te auctor ſcire vult, ipſo aut abſente, aut aliis negotiis occupato hos libros magnam partem editos, ita vt eos recognoſcere non potuerit: itaque in nominibus & rebus ipſis præter operarum errata alicubi peccatum eſſe, quæ omnia corrigi & ſua & publicæ vtilitatis interſit, idque vt ab altera editione expectes, enixe rogat. Interim te monitum cupit in elogiis virorum litteris inluſtrium propter incertum diem obitus aliquoties erratum eſſe: nam Lilii Gregorii Giraldi mortem, quæ pag. 348. ſub anno M D L I V. poſita eſt, ad annum LII. referendam eſſe. M. Ant. Flaminii ad annum LI. incertum vero adhuc eſſe, de Angelo Caninio, Simone Portio*

quæ omnia cum indicibus prodierint apud *Ambroſium & Hieronymum Drouart*, & adnotat *Titius*, in hac editione librum XVIII. ſequi librum XXVII prægrandi hiatu, qui vnde irrepſerit, auctori noſtro (c) non conſtat. In editione Pariſienſi maiori, itemque in vtraque Francofurtenſi & Geneuenſi ſeu Aurelianenſi libros etiam ſuperiores integros rectiſſime numerari. Tomi II. Partem III. ſic inſcriptam ait: *Iac. Aug. Thuani hiſtoriarum ſui temporis libri VI. reliqua Karoli IX. quæ in ſecunda parte ſecundi Tomi deſiderabantur.* Eſſe adeo hos libros LVII. vsque ad A. 1574. progreſſos, qui in editione Francofurtenſi priore Tomo vno, in Pariſina maiore, vt & Geneuenſi vtraque tomis duobus abſoluerentur. Thuanum hiſtoriam ſuam ordiri ab Anno 1546. (d) & quidem libro demum ſecundo. Nam in primo

 pro-

tio, M. Ant. Maioragio, qui ſub Anno LVI. p. 468. Romulo Amaſæo & Seb. Corrado, qui ſub anno LVII. pag. 510. repoſiti ſunt. Sequuntur deinde errata typographica. Conſtat autem hoc opus libris XVIII. & hiſtoria pertexitur vsque ad Annum LX. & morte *Io. Dryandri* opus concludit. Index denique in hos hiſtoriarum libros adiungitur.

(c) Infra auctor typographorum negligentiæ attribuit.

(d) Sed ab A. 1545. dicit ipſe Thuanus in Epiſtola MSta ad Io. Meurſium A. 1601. data, opus ſe incepiſſe,

prolixius Thuanum præfari tantum notat Titius, vt operi ſuo viam quaſi communire. Huius hiſtoriæ partem primam ſpeciminis cauſſa a Thuano Regi oblatam, Titius ipſius Thuani

piſſe, quæ ita ſe habet: *pro Criticis exercitationibus mihi inſcriptis nunc gratias ago, referrem etiam ſi poſſem. ſed nec ingenii mei tenuitas, neq; grauiſſimæ iuxta ac moleſtiſſimæ occupationes id patiuntur. Ac vereor ſane, ne id in opere noſtro hiſtorico nimis manifeſtum fiat, quod ante octennium in caſtris inter tubas ad priuatum ſolatium inchoatum, poſtea inter curas negotiorum æſtus, publicas & priuatas calamitates ab anno præteriti ſæculi XLV. h. e. a belli germanici primis initiis ad annum vsq; XXCVI. perſecutus ſum, ad exceſſum vsq; Henrici III. illud pertexturus diuina fauente clementia nam vltra progredi neq; animus neq; otium eſt, & multæ alioquin iuſtiſſimæ rationes dehortantur, in eo res externas ac præcipue veſtras vt gallicis maxime coniunctas admiſcui, digeſtas ex variis ſcriptoribus ac commentariis vt paſſim toto opere numquam editis, adhibito iudicio & peculiari rerum notitia, quæ peregrinationibus & legationibus, inſuper virorum fide dignorum, qui grauiſſima negotia tractauerunt, familiaritate mihi comparaui. Præcipuum in eo veritatis ſtudium fuit, eloquentiam ac cætera ornamenta ſi quis deſiderabit, hoc etiam ſciat, in publico mœrore hæc a me conſcripta, & rem lætam eſſe eloquentiam, ſicuti quidam veterum dixit, & homini inter occupationes & negocia educato plus temporis in rebus cognoſcendis inſumptam, quam otii ad literas*

ni verbis ex præfatione ad Regem deſumptis probat: *Huius* (peracris iudicii tui) *cenſuræ, vt debeo, ſtare decreui, ſiue ad cætera edenda auctor fueris, ſiue ad hanc ipſam partem premendam: quæ non tam editur, quam velut vniuerſi operis ſpecimen nunc tibi ſpectanda proponitur. Quicquid de ea ſtatueris iuſſeriſue, pro diuinæ vocis oraculo mihi erit: Nec dubito, quod tibi probabitur, quin ab omnibus magno conſenſu probetur.*

Deinde *altera Pariſienſis in Folio* tribus Tomis comprehenſa ſuccedit, hoc titulo excuſa: *Iac.*

teras perdiſcendas, quæ ad ornamenta hæc requiruntur, neceſſarium fuiſſe. Quod ad editionem attinet, quam a vobis Belgis exſpectari dicis, non habeo, quid reſpondeam. Scis illud, quod molimur, eſſe periculoſæ plenum opus aleæ, & eum, qui hiſtoriam hoc tempore ſcribat, incedere per ignes ſuppoſitos cineri doloſo. Curaui certe, vt procul ab obtrectatione & gratia vera & certo comperta vbiq; proderem, neque veritati per me flagitioſo ſilentio præiudicaretur. Nam hiſtorici eſt, non ſolum vera dicere, ſed vera audere dicere, quod & ſedulo feci, de poſteritate potius, quam de præſenti ſæculo cogitans, cuius inuidiam, ſi dum in viuis aut ſaltim in publico munere ero, deuitarim, non ſolum mihi priuatim cura Reip. detrimentum, ſed etiam ipſi Reip. cuius, quamdiu ei inſeruiam, me in inuidiam non adduci intereſt, eadem opera, vt puto, conſuluerim. Quanquam præfatio Thuaneæ hiſtoriæ Lutetiæ 1608. ſcripta Annum 1546. itidem exprimat, & inde telam hiſtoriæ ordine dicat. Contra Francofurtenſis & Geneuenſis Annum 1543. ponit.

Aug. Thuani hiſtoriarum ſui temporis Tomus primus ap. Ambr. & Hieronymum Drouart, in quibus 3. Tomis vſque ad A. 1584. progreditur, qui in vtraque Geneuenſi Tomis item tribus, in Francofurtenſi autem vtraque Tomis duobus comprehenduntur. Tomus I. & II. prodiere 1606. addita his (pars, vt inſcribitur, tertia) libris VI. *reliqua Karoli IX.* quæ in ſecunda parte (ſeu tomo altero) deſiderabantur, A. 1607. Acceſſit Pars IV. ſeu Tomus tertius ap. Hieron. Drouart. 1609. Huius editionis conditio hæc eſt: præfatio ad Henricum IV. præmittitur, partibus ſingulis indices ſubiiciuntur, & librorum annorumque hæc eſt ratio:

Tom. I. lib. I. - 26	A. C. 1546.	- 1560	ſuntq; p.	739
II. lib. 27-49	1560	1572		770
lib. 52-57	1572	1574		169
III. lib. 58-80	1574	1584		644

in hac nitidiſſima editione Tomum I & III. vt & in ſecundo libros VI. vltimos de Caroli IX. reliquis ſeorſim editos a l. 52. vſque ad l. 57. recte ſe habere ait Titius: at Tomum II. pro libris 51. tantum libros 49. exhibere, ſequente librum 49. libro 52. vt deeſſe libri duo integri nempe 50 & 51. videantur. Qui error exinde de ſententia Titii noſtri promanauit, quod libri etiam ſuperiores Tomi huius ſecundi, ordine ac numero fallente, vitioſe diſtributi ſint, cum & in editione Pariſienſi priore tam enormiter peccatum eſſe conſtet, ut librum 18. excipiat liber 27, adeoque libri 8. deſiderentur.

tur. Quo vero tanto facilius utramque Pariſienſem inſpicere & euoluere liceat, auctor noſter conſilium ſuppeditat, vt non tam librorum numeros, quam annorum in margine adſcriptorum fines & initia conſulamus. Sic finem anni 1547 & initium A. 1548. in minori concurrere libro IV. p. 334. at in maiori A. 47 claudi libro IV. & librum V. inchoare novum annum his verbis: *Kalend. Ian. anni ſequentis, qui fuit huius ſæculi XLVIII.* Annum 1557. in minori auſpicari librum 13. in maiori librum 18. his verbis: *Nunc ingredimur annum LVII. ſupra quingenteſimum & milleſimum.* Annum 1558. *Kal. ipſa Ianuar.* in minori lib. 14. p. 501. facilius inueniri, quam in maiori, vbi anni illius initium, numeris etiam ſuperioribus aberrantibus ſuo loco libro 20. & 21. p. 554. ſeorſim adpoſitum non ſit. Iubet porro Titius noſter inſpici Annum 1559. in minori l. 15. & 16. in maiori lib. 22. & 23. & annum 1560. in minore l. 17. & 18. in maiore l. 24. 25. 26. occurrentem, vnde in maiore recte, in minore vero non niſi per hiatum ſequi librum 27. Cum itaq; a libro 27. in minore editione recte procedant omnia in maiore vero librorum ordo mire turbatus ſit, æque ad annorum ordines recurrendum nobis eſſe monet Titius, & vt ſine negotio euoluere liceat, vtramque confert editionem hoc modo:

In minori.	In maiori.
A. 1561 lib. 27 - - -	lib. 27. *ita conſumpto toto Decembri.*

In minori.		In maiori.
A. 1562 lib. 29	- - -	lib. 28. *hoc nunciato, cum equites.*
1563 - - 34. p. 507	-	lib. 33 pr. *Guiſius interea (ſub inſequentis anni initium) Fredericum.*
1564 - - 36	- - -	lib. 35 pr. *Anno ſequenti, Delegatorum.*
1565 - - 37	- - -	lib. 35. p. 236. *Rex, quæ ad vxorem.*
1566 - - 38	- - -	lib. 37. *Prid. Kal. Iannar. Roſtochium venere.*
1567 - - 40	- - -	lib. 38 *quo facto ignem pulveri.*
1568 - - 42	- - -	lib. 40. *ille initio repugnare.*
1569 - - 45	- - -	lib. 42. *ad Lucionenſem portam.*
1570 - - 46 ſub fin.		lib. 44. *ſub f. Tunc demum publico diplomate.*
1571 - - 49	- - -	lib. 47. *anni ſequentis initio.*
1572 - - 51	- - -	lib. 49. *interea dantur a Regina iudices.*
1572 - - 52 pr.	-	lib. 52. *adpetente nuptiarum die.*
1573 - - 55	- - -	lib. 55. pr. *Tota quæ ſecuta eſt.*
1574 - 57 p. 448	-	lib. 57. *Traiecto dein Viſurgi.*

Finis in vtraque editione eſt: *a patruis regno expulſus eſt.* Huic autem maiori editioni acceſſiſſe *Partem Quartam*, vt inſcribitur, ſiue *Tomum III.* librorum XXIII. vt opus hoc integrum in Fol. libros LXXX. complectatur: addito indice peculiari nominum maxime Pro-

Propriorum, ac præmiſſa quærela de præcedentibus libris LVII Francofurti ad Mœnum editis, ſed minime ad editionem poſtremam Pariſienſem expreſſis, *notis præterea ineptis & friuolis conſperſis.* Libros huius tomi recte ordinatos obſeruat Titius. Sequitur

Pariſina tertia in *forma duodecima*, hoc titulo: *Iac. Aug. Thuani hiſtoriarum ſui temporis libri CXXV. Lutetiæ ap. Hieron. Drouart, 1609.* in limine huius editionis comparet noua Præfatio, in Geneuenſi editione repetita deinde, ſed nonnihil interpolata. In hac minima editione præfationem eſſe, ait Titius ſex pagellarum, & p. 3. de Thuano hæc ſcribi: *ſedulo conlegit, iisque, vt ita dicam,* ἀργυραμοιβικῶς *probatis ac penſitatis TERTIAM concinnauit editionem*, quæ in Geneuenſi præfatione mutata ſint, cum pro TERTIAM repoſuerint QVARTAM, quaſi tota illa præfatio ad illam a Stephano cœptam editionem pertineat. Sic p. 4. in minima Pariſienſi hæc legi: *vt ſeſe lubentius ſuperuacuis officiis abſtinerent, qui iam corporis huiusce hiſtorici compagem apte decenterq; cohærentem* &c. Cum quibus conferendam ait *præfationem aliam* editionis huius minimæ Pariſienſis Tomo IX. A. 1609. Menſe Auguſto die XII præmiſſa, cuius initium: *Quod harumce hiſtoriarum ſcriptor in operis limine nuper edici voluit id ipſum heic etiam iterandum venit. Sane hominem (typographum Francof. qui ſuperioribus nundinis præcedentes libros ediderat) vt ab incepto deſiſteret, viri probi & gra-*

ues in germania paſſim hortati fuerant. quæ præfatio eodem anno, menſe, die, Lutetiæ, item Pariſiorum in Parte IV. ſiue Tomo III. operis in Folio editi iiſdem verbis legitur. Sequitur in præfatione A. 1608. ſcripta, ſequenti 1609, cum opere formæ duodecimæ edita pag. 4. de hac ipſa editione: *in ſumma hac editio cum aliis, quæ auctoris iniuſſu in vulgus vnquam ibunt, comparata, ſit cotis inſtar Heracliæ.* ſequitur p. 5. *totius operis hæc eſt ſynopſis. Semiſecularis, aut paullo annoſior, hiſtoria centum viginti quinque voluminibus incluſa* &c. ſed ex eo librorum numero tantum LXXX. in editione hac tertia haberi, paullo poſt commonetur, qui numerus etiam ſecundæ Pariſienſis editionis in folio ſit. Poſtremo pag. 6. hunc in modum omnia finiuntur: *Quarta* (operis pars) *libris triginta octo. Quinta Henrici IV. ab anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo nono ad auſpicatiſſimum Ludouici, Sereniſſimi Franciæ Delphini Natalem, qui incidit in annum primum ſexcenteſimi ſupra milleſimum ſæculi, libris triginta. Sic conliguntur Anni LVI. aut præter propter; libri CXXV. duodecim annorum ſpatio iam ante triennium abſoluti – ſed ex eo librorum annorumque numero habebis in præſens tantum XXC. libros, qui res ab Anno* CIↃ IↃC XLVI. *ad* XXCIV. *orbe toto geſtas pertexunt: reliquos, εἴ ποτε τ' ἀληθὲς πιχρὸν ἐκ ἦν Vale. Lutet. Pariſ.* CIↃ IↃC IIX. Cum his igitur ea, quæ Aureliæ ſeu Geneuæ prodiit, præfationem conferendam, vbi annus etiam alius nempe CIↃ IↃC XVII. ſubſcriptus, quo an-

anno & Rob. Stephanus editionis quartæ Pariſienſis initium & inluſtris Thuanus vitæ finem fecerit. Sed eum annum perperam ſuppoſitum eſſe. De hac tertia editione auctor noſter ait, eſſe hanc duabus illis prioribus longe præponendam, eſſe etenim libros omnes accuratiſſime diſtributos, rectiſſimeque numeratos: deinde quæ addi Thuanus omittiue ac emendari in his LXX. libris tum voluerit, in editione hac probe curata perſpici. Atque hanc editionem comprehendi Tomis XI. quorum Tom. I. a libro 1. II. a. 9. III. a. 17. IV. a 23. V. a. 27. VI. a. 35. VII. a. 43. VIII. a. 51. IX. a. 58. X. a. 66. XI. a. 74. vsq; ad 80. progrediatur. Tomis ſingulis indices adiectos, nec non errata & omiſſa, quæ dein in editionibus Geneuenſibus, præcipue in poſteriore A. 1626. correcta & inſerta ſint, additis ſubinde compluribus aliis. Hanc excipit.

Pariſina quarta editio A. 1617. Fol. occepta, & a *Roberto Stephano* curata eſt, quæ cum ad manus auctori non fuerit, titulum adduxiſſe ſuffecit.

Francofurtenſis in Folio hoc proſtat titulo: *Iac. Aug. Thuani hiſtoriarum ſui temporis Opera.* Frf. *apud Petrum Kopſium.* ſine anno, qui fuiſſe Titio videtur 1608. (e) figuris æneis ex Pariſina petitis, &

(e) Non fruſtra auctor coniectat Annum 1608. Nam in editione Pariſienſi minima extat Thuani, præ-

& affixa effigie Rudolphi II. Imp. Tomus huius hiſtoriæ II. prodiit 1607. & adpendix 1608. Tomus III. 1621. editus. Horum faciem ſic Titius delineat:

T. I. lib. I. - 57	A. C.	1546 - 1574.
II. lib. 58 - 69	-	1547 - 1580.
adpend. l. 70. - 80	-	1580 - 1584.
III. lib. 81 - 138	-	1585 - 1607.

Acceſſit & Thuani vita. A. eodem 1621.

Francofurtenſis altera in Fol. tomis tribus exiit hoc nomine: *inluſtris viri Iac. Aug. Thuani, regii in ſanctiore conſiſtorio Conſiliarii & in ſuprema regni gallici curia Præſidis, hiſtoriarum ſui temporis ab Anno Domini 1543. vsq; ad A. 1607. libri CXXXVIII. quorum LXXX. priores multo quam antehac auctiores, reliqui LVIII. nunc primum prodeunt. Accedunt Commentariorum de vita ſua libri ſex, hactenus inediti typis Egenolphi Emmelii, impenſis Petri Kopfii & Balth. Oſtern 1625.* Hic eſt librorum ordo:

Tom. I. lib. I. 54	A. C.	1543 - 1572.
II. lib. 55. 80	A. C.	1573. - 1584.
lib. 81. 138	A. C.	1585. - 1607.

Tomum hunc tertium plane eundem eſſe, qui

---

præfatio, Anno 1609 menſe Auguſto die XII. perſcripta, vbi hæc legere eſt: *Sane hominem (typographum Francofurtenſem qui ſuperioribus nundinis præcedentes libros ediderat) vt ab incepto deſiſteret, viri probi & graues in Germania paſſim hortati fuerant,* exinde iudicamus, fuiſſe annum 1608.

qui primum Francofurti 1621. exierat, typis nempe Emmelii, impenſis Kopſianis, bene Titius obſeruat. cohærere præterea hoc tertio tomo *Commentariorum Thuani de vita ſua libros VI. indiuulſos*. In priore & hac Francofurtenſi paginas librorum in columnas diuiſas, adiectis rerum marginalibus notis: quæ cum initio nonulla etiam explicandi cauſſa adſperſa haberent, parum benigne ab ipſo Thuano exceptas fuiſſe. In hac vero editione ſummaria ſiue epitomas & auctores, quos Thuanus ſequi voluerit, præmiſſos exemplo Geneuenſium editionum.

Tertia Francofurtenſis in octauo prodiit ſumptibus eiusdem Kopfii, & in partes V. deſcripta. Pars I. a libro 1. vsque ad 27. II ab 28-57. III. ab 58-80. IV. Pars (quæ & continuatio inſcribitur) a lib. 81-109. V. a 110-138. in quibus duabus poſtremis præmiſſæ etiam librorum epitomæ: acceſſit & Thuani vita. Pars I. poſt Francofurtenſem in Fol. primam non addito anno prodiit, II. & III. A. 1604. cætera 1621. exire. Atque hanc editionem cum Francofurtenſi prima prorſus conſentire adfirmat Titius, excuſſam quoque ab auctore *Thuani reſtituti*. Tum

Aurelianenſis ſiue Geneuenſis prima ſequitur in Tomos V. diſtincta, & libris CXXXVIII. comprehenſa. Eſſe vero huius Geneuenſis editionem duplicem, quarum in vtraque libris ſingulis argumenta ſiue epitomæ cum aucto-

ri-

ribus præmittantur. Titulum prioris editionis in Folio hunc eſſe: *Illuſtris viri Iac. Aug. Thuani, regii in ſanctiore Conſiſtorio Conſiliarii & in ſuprema regni gallici curia præſidis hiſtoriarum ſui temporis ab A. Domini 1543. vsq; ad A. 1607. libri CXXXVIII. quorum LXXX. priores multo quam antehac auctiores, reliqui LVIII. nunc primum prodeunt. Opus in quinque Tomos diſtinctum. Accedunt Commentariorum de vita ſua libri VI. hactenus inediti. Aurelianæ ap. Petrum de la Rouiere* 1620. Tomo I. & IV *Aurelianæ*, Tomo II. *Geneuæ* nomen eſſe additum. Tomum III. & V. ſine addito loci nomine prodiiſſe. Tomum IV. *continuationem* adpellari, cui & adnexa Thuani vita ſit cum adiectis indicibus rerum memorabilium.

Geneuenſis altera, vt Titius commemorat, eodem titulo inſcripta eſt, ſed recuſa *Geneuæ apud heredes Petri de la Roviere* 1626. in Tomo hic primo præſcriptum initio fuerat in quibusdam exemplis *Aurelianæ*, ſed hoc expuncto, poſitum eſt *Geneuæ* nomen. Tomi vltimi IV. & V. editi ſunt A. 1630. etiam Genevæ, ſed *Aurelianæ & Coloniæ Allobrogum* (quæ & ipſa Geneua eſt) nominibus itidem deletis. Addita & in his menda typographica plurima. In Tomi IV. inſcriptione adpoſitus hic etiam eſt titulus *vitæ Thuani*, ſed qui de ſententia Titii Commodius tomo vltimo ſubiici poteſt. Acceſſerunt carmina, primoque loco *apotheoſis*, a *Dan. Heinſio* ſcripta. In editionibus hiſce Ge-

ne-

neuenſibus de A. 1620. & 1626. initio, vt porro Titius tradit, præmittitur *Geo. Mich. Lingelſhemii* V. A. præfatio ad lectorem, vbi *hiſtorias Thuani, antea libris LXXX.* (vsque ad A. 1584.) *editas fuiſſe, nunc libris LVIII,* qui lucem hactenus non viderint, auctiores, librisque adeo CXXXVIII. comprehenſas & vsq; ad Annum 1607. perductas, cum ſummariis ſeu argumentis ſingulorum librorum, nominibusque ſcritorum, ex quibus Thuanus ſua hauſerit, accedentibus etiam libris ſex de eius vita, prodire ſcribit. *Nic. Rigaltio & Petro Puteano Viris clariſſ. quibus auctor teſtamento curam editionis iniunxerit, meliora tempora exſpectantibus, ſe, cui Thuanus ipſe lucubrationum ſuarum, paullo ante quam excederet, deſcriptum ex Autographo ſuo exemplum habere permiſerit, clauſtra effringere & luci dare opus, ex quo lux dimanatura ſit in omnes populos:* in fine idem Lingelshemius, *Tu lector*, inquit *theſauro hoc fruere. dum tamen æquo animo feras, ſicubi interpunctionum ratio minus exacta quod auctor remitti ſibi exemplar vt per otium attentius diſpungeretur, mandauerat.* Tum ſuccedit epiſtola ipſius Thuani, qua Henrico IV. in prima editione Pariſienſi opus ſuum A. 1604. dicauit, quamuis in Geneuenſibus adſcribatur An. 1601. Dedicationem Thuaneam excipit alia ad lectorem præfatio, (f) cui ab editore hæc præ-

(f) In additionibus in fine adpoſitis Titius obſeruat, præ-

præmittuntur : *Paullo antequam obiret auctor* (Thuanus) *iuſſu eius noua editio Lutetiæ per Robertum Stephanum cudi cœperat, quæ auctoris fato interrupta eſt, Primo tantum volumine confecto, quod in hac (Aurelianenſi) editione bona fide repræſentauimus. Neue quid deſiderari iure poſſit, hanc quoque tibi ex eodem volumine præfationem damus, etſi totius Operis editioni non conſentiat.* In præfatione hæc præcipua ſunt (1) Thuanum quartam concinnaſſe editionem, locis aliquot inculcatam atque refectam, quam cæteris, poſt hac vspium cudendis, pro archetypo eſſe velit. (2) eam a prioribus nihil variare, niſi qua locupletior auctiorque, aut qua etiam fortaſſe accuratior atque limatior (3) typographus Francofurtenſis reprehenditur, qui compagem in paragraphos & fruſta diſcerpſerit, notisque, quas ſtulti politicas vocent, ineptis & friuolis paginas conſperſerit. (4) ſemi ſecularem, aut paullo annoſiorem hiſtoriam 143. voluminibus incluſam, tribui in V. Partes ſiue Reges, ſtemmatis omnium toto orbe antiquiſſimi, nobiliſſimique ab homine Gallo. Partem eſſe I. principatum Henrici II. ab An. 1545. vsque ad 59. II. Franciſci II. ab A. 1559. ad

præfationem hanc iam ante editam fuiſſe in editione alia Pariſienſi Anni 1609. idque primo operis loco, ſed ita, vt Geneuenſis iſta, aliis additis demptisue, aliis aliter immutatis, haud paucis interpolata ſit locis. Confer ſi placet, quæ ſuperius de tertia editione Pariſienſi adnotata ſunt.

ad 60. III. Caroli IX. ab A. 1560. 74. IV. Henrici III. a. 1574. ad 89. V Henrici IV a. 1589. ad 1601. Ludouico XIII. natalem (5) addidiſſe Thuanum Libros XVII. vsque ad Henrici (A. 1610. occiſi) expreſſum: ſummas item librorum ſiue breuiaria & auctorum nomina. ſic annos circiter LXVI, libris CXLII tredecim annorum ſpacio abſolutos. Hîc vero (in editione, quam Lutetiæ per Rob. Stephanum cudi cœpiſſe intelleximus) tantum LXXX. libros ab an. 1546. ad 1584. cum cæterorum Epitomis repræſentari. Scripta eſt ea præfatio Lutetiæ Pariſiorum an. 1617. quo Thuanum obiiſſe conſtat. Has editiones Geneuenſes, quarum poſteriorem ſiue Aurelienſem, ſiue Geneuenſem adpelles, in plerisque ſic inter ſe conuenire ait Titius, vt paginarum etiam (quamuis poſteriorem eſſe in quibusdam & paullo exactiorem & locupletiorem, ſciamus) vel idem prorſus, vel non multum diverſus ſit numerus: cum utrinque Tomo I. paginæ 810. II. 992. III. 717. numerentur, atq; indices etiam rerum memorabilium, ſingulis tomis adiecti, in his tribus tomis plane iidem relicti ſint. In Continuatione autem Tomo IV. editio prior ad pag. 478. poſterior ad 480; Tomo V. illa ad 130. (pro quibus perperam a typothetis ad 1320. peruentum) hæc ad 1302. indicibus etiam auctoribus procurrit. Operis vniuerſi conſpectus in editione vtraque Geneuenſi hic eſt:

T. I. Pars 1. L. 1-22 A. C. 1543-1559. Henrico II. R. Gall.
Pars 2. L. 23-26 A. C. 1559-1560. Franciſco II.
T. II. Pars 3. L. 27-57 A. C. 1560-1574. Carolo IX.
III. Pars 4. L. 58-80 A. C. 1574-1584. Henrico III.
IV. Contin. L. 81-96 A. C. 1585.-1589 Henrico III.
V. Pars 5. L. 97-138 A. C. 1589-1607. Henrico IV.

Continuatio hic dicitur, quia in Tomo IV. & V. ad libros 80. priores, iam alii 58. adiiciuntur. Ab hac Continuatione plane diuerſa ea eſt, quæ ab Anno 1608. vsque 1618. annorum XI. totidem libris Operi Thuani integro Francofurti 1628 Fol. ab anonymo attexta eſt. Deinde harum editionum diuerſitatem expendit auctor, quod inter ſe non æque conueniant, tum quoad librorum numerum, tum quoad rem ipſam, quod poſterius Auctor Thuani reſtituti 1663. 12mo excuſi, fecerit, in quo Geneuenſis Anni 1626, & 1620, Francofurtenſis a. 1625 & 1628. Fol. impreſſa, & altera ibidem in 8vo. excuſa, item quæ Pariſiis an. 1606. & ſequentibus annis Tomis III. prodiit in Folio, nulla vero habita ratione Pariſienſis in octavo de an. 1604. ſed plura adhuc reſtitui poſſe. Editio Pariſienſis in Fol. de an. 1606. ſqq. librorum numero & in partibus quoque mul-

to auctior eſt. Nam de *Io. Fer.* & *Sigismundo Gelenio* eorumque obitu lib. XIII. p. 372. ſqq. non longe ab initio an. 1554. ea memorantur, quæ in minori Pariſina lib. 9 p. 1002. ſqq. nondum fuerunt tradita. De Fero hæc ſcribuntur, *profeſſione Franciſcanum, in Meguntinenſi Ecclesia concionatorem egiſſe, multa ſcripſiſſe tanta moderatione, vt ſciſſa ob religionis cauſſam Germania, ab vtraq; parte gratiam meruerit* &c. *Gelenium in Bœmia natum, Baſileæ* (an. d. 1554. vel 55.) *deceſſiſſe, cum egeſtate tota vita conflictatum* &c. Quæ in Geneuenſi vtraque p. 405. in Francofurtenſi prima p. 260. in poſteriore p. 271. lib. 13. an. 1554. vt in Pariſienſi maiori leguntur. Quibus in editionibus mors Angeli Caninii ad an. 1557 finemque libri 19 reiecta eſt, cum in minori Pariſienſi librum nonum an. 1554. claudat.

Quod ad Geneuenſes editiones attinet: ad poſteriorem editionem cum qua & Francofurtenſis itidem poſterior (g) conſentiat, paſſim nonnulla acceſſiſſe, quædam plenius etiam atque exactius tradita reperiri. Conferri hic poſſe, quæ de rebus Concilii Tridentini an. 1562. & 1563. in altera Geneuenſi, inſerta occurrant, initio nempe libri 32. pag. 151. ab

(g) Notat tamen in fine Titius, non vbique prorſus eam conuenire, quod vel ex his pateat, cum pag. 217. partem integram. *Apud nos non ita probata primum -- ſubire cogeretur* omiſſam deprehenderit.

illis verbis, *Concilii Tridentum indicti negotium cum caleret*, vsque ad iſta pag. 158, quod *nominis gallici dignitati, quantumuis reclamantibus oratoribus regiis, tam flagitioſo conſilio illudi paſſus eſſet.* tum libro 35. pag. 253. ſqq. ad his verbis, *Dum hæc domi gerebantur, Tridenti prid. Non. Ian. legati noſtri*, vsque ad illa pag. 270. *Matthias Flacius Illyricus*, atque ab illis, quæ ibidem ſequuntur, *apud nos non ita probata primum, nec inter ipſos quidem, qui interfuerant*, vsque ad illa pag. 272. *admiſtam haberet neceſſitatem, ſubire cogeretur.* Vbi p. d. 270. ſqq. graviſſimæ etiam memorantur Claudii Sanctii, Petri Daneſii, Claudii Eſpencæi celebrium gallorum de corruptiſſimo Eccleſiæ ſtatu querelæ. Ex his locus ille *Dum hæc domi gerebantur*, in *Thuano reſtituto*, pag. 8. tantum indicatur: ex cæteris poſtrema equidem plenius, ſed ab illis demum verbis, *Apud nos non ita probata*, vsque ad *ſubire cogeretur*, enotatas eſſe. Quæ omnia ex Geneuenſi Operum Thuani editione altera cum manuſcripto conlata Ioh. Henr, Heideggerus ſeorſim excerpſerit, atque ad calcem Anatomes ſuæ Tiguri an. 1672. editæ adiecerit. Alia quæ acceſſerint, patere ex eo quæ de cæde *Ludouici Berengarii Gaſtii* lib. 61. in vtraque Geneuenſi p. 108. in Francofurtenſi poſteriore p. 136. tradantur. De morte *Ludouici Lotharingi* Cardinalis Guiſiani dicti vid. lib. 65. in Geneuenſibus p. 255. in Francof poſter. p. 232. De obitu *Io. Baptiſtæ Roſarii* lib. 65. fin. De *Rogerio Sanlerio Bellogardio* l. 68. in Geneuenſibus pag. 325.

325. & ſqq. in Francof. 278. de rebus quibusdam Britannicis l. 66. in Geneu. p. 282. in Francof. p. 250. In iis etiam, qui Pariſienſem editionem excedant, libris ſubinde diſcrimen reperiri. vid. lib. 93. p. 36. vsque ad fin. l. 96. Tom. 2. pag. vlt. quæ in Geneu. priore 478. in poſteriore 480. Interdum minus omnia exacte tradi, e. g. in fine libri 80. in vtraque Geneuenſi nec non altera Francof. additum videre eſt his verbis: *Vltimus dicetur Abraham Bucholtzerus, Schonouiæ in Batauis natus, opere chronologico magnam gloriam adeptus: qui Frauſtadiæ (pro quo Franſtadiæ editum) in Quadis deceſſit XIIX. Kalend. Quintil. vix annum LIII. egreſſus.* Bucholzerum non Schonouiæ in Batauis, ſed in pago Saxoniæ Schönau A. 1529. natum, nec Frauſtadiæ, ſed Freiſtadii Sileſiorum an. 1584. defunctum eſſe. de quo aliisque pluribus agere Thuanum enucleatum Gerardi von Stocken.

Nec vero addita ſolum quædam eſſe, verum & dempta, exemplo probat Titius, vbi ſub finem libro 80. de obitu agitur *Iani Guilielmi*: locus ita ſe habet: *Eodem menſe* (Iunio 1584.) *Ianus Guilielmius adoleſcens cultiſſimi ingenii, Lubecæ natus, Auarici Biturigum, quo ad magnum Cuiacium audiendum profectus fuerat, contracto ex nimiis caloribus morbo, vix ſalutata vrbe deceſſit, cum nondum XXX. vitæ annum attigiſſet, eo magis deplorandæ morte, quod multa & interea nouam Ciceronis Operum ad MSta exemplaria diligentiſſime collatorum, & amplius ſexcentis clauſulis ſuppletorum, edi-*

tionem paratam haberet, quam & ego Lutetiæ, dum is ad me familiariter ventitaret, vidi; hactenus magna rei litterariæ iactura, aut diſperditam aut ſuppreſſam. Hæc habere editionem Pariſienſem in Folio, Geneuenſem vtramque, & Francofurtenſem poſteriorem. At in Francofurtenſi prima in Fol. vt & minore in octauo, poſtrema hæc ita multo copioſius expoſita legi hoc modo: *Quam*(editionem) *& ego vidi, hactenus magna rei litterariæ iactura aut diſperditam aut ſuppreſſam.* Sequuntur deinde: *Cuius*(Guilielmi) *familiaritate, dum Lutetiæ eſſet, diu magna cum animi oblectatione vſus, hoc vere profiteri poſſum, me ſemper ab amiciſſimi iuuenis conloquio meliorem ac doctiorem diſceſſiſſe, tanta erat in eo morum probitas, tantum in litteris iudicium, tanta in ſermocinando ſuauitas, vt alium vix meminerim (multas autem audiui) qui latine ſimili cum facilitate & puritate loqueretur. Vt omittam raram in poetica felicitatem, ſiue græca verteret, ſiue verſus ex ingenio faceret. Amicitiam non tam ætatis ſimilitudine quam ſtudiorum conſenſione contractam immatura mors diremit, non tamen omnino ſoluit: cuius hoc qualecunque monimentum ad poſteritatem exſtare volui.* Eſſe etiam in Thuano, quæ in diuerſum abeant. E. g. *Eodem & hoc anno* (1563) *fatis conceſſerunt Seb. Caſtalio Allobrox & Henr. Glareanus. Caſtalio puriorem linguarum cognitionem ad theologicam ſcientiam adiunxerat, & Biblia ſacra interpretatione noua* (*latina*) *tranſtulerat, a gallicis & helueticis Eccleſiis, quarum alioquin doctrinam amplectebatur, in*

qui-

quibuſdam diſſidens: pleraque contraria inter eos ſcripta emanarunt. Tandem Baſileæ non ita ſenex, quippe vix annum XLVIII. ſupergreſſus IIII. Kal. Ianuar. fatis conceſſit, ex lue peſtilenti, quæ hoc anno vehementer per totam Germaniam graſſata eſt, adeo vt Francofurti, Noribergæ, Magdeburgi, Hamburgi, Gedani &c. Ita hæc eſſe edita in Pariſienſi maiori lib. 34 ſub fin. pag. 219. totidemque verbis in Francof. mai. prima l. 36. p. 670. necnon min. p. 319. At longe alia de illo Allobroge in editionibus cæteris tradi. *Caſtalio cum puriorem linguarum cognitionem ad theologicam ſcientiam adiunxiſſe ſe putaret, impuras manus, multorum iudicio, ad ſacra tractanda attulit, cum a rebus, ad tantum opus neceſſariis, homo imparatiſſimus, nouam bibliorum interpretationem inſolenti temeritate molitus eſt, a gallicis diſſidens & Bernardino Ochino ſegregi, cuius & dialogos latinos fecit, præcipue in polygamia adſtipulari creditus, vnde pleraque.* Hæc in Pariſina minore lib. 36 p. 610 in vtraque Geneuenſi vt & in Francofurt. poſter. l. 35. haberi. Editiones præterea Geneuenſes haud exigui momenti diſſenſum præ ſe ferre. *Menſe proximo* (Octobri 1602. *Franc. Iunius, in Biturigibus Cubis apud nos* (in Gallia) *natus, itidem obiit, cum tantum Annum LVII. attigiſſet: vir deſultorio ingenio, qui multa conatus, an adſecutus ſit, quod moliebatur, doctorum erit iudicium: Lugduno Batauorum, vbi diu profeſſus eſt, ob rerum nouarum ſuſpicionem ab ordinibus Belgii exactus, ſicuti ſuo loco diximus, & Altor-*

ſii, vbi defecit, a Norib. Rep. honorifico ſtipendio inuitatus. Hæc in Geneuenſi priore, vt & Francofurt. lib. 127. ſic reperiri, at in editione Geneuenſi poſter. primum *Lugduni Batauorum peſte abſumptum*, vere ſcribi Iunium, deinde adpendicem illam de *eo ab ordinibus exacto* & *Altorfi defuncto* prorſus omiſſam & ſilentio damnatam eſſe. Neſcit auctor, qui factum, vt tam aliena irreperent & lectoribus traderentur, ſi editio prior ex Thuani autographo exemploq; deſcripta. Enim vero Thuano hæc excidiſſe non eſſe vero ſimile. & adpendicem hanc quo errore adſutam arbitratur. 6. I. Voſſium putare, Thuanum loqui voluiſſe de Hug. Donello, qui ex Gallia ob religionem Lugdunum Batauorum conceſſerat, & quod conſilio de vrbe Anglis tradenda participaſſe crederetur, a Senatu monitus, vt alio migraret, Altorfium ſe contulit, ibique Noribergenſis Reip. ſtipendiis ad mortem vsque docuit, ipſo Thuano conteſtante. v. 47. Complura in Thuano expuncta & omiſſa dicit. v. g. in Pariſienſis minoris parte prima, in fine *de lapide inuſitatæ naturæ mirandique ſplendoris* aliquid additur, ſuoque loco (lib. 5. p. 453.) poſt verba: *Pacificatione cum anglis facta - religione ſe exſoluit*, inſeri iubetur. *Dum Rex* (h) Henricus II. an. 1550.) *Bononiæ eſſet, allatus eſt ad eum ex India orientali ab homi-*

(h) eadem hiſtoria de lapide admirando inſerta eſt Morhofii Polyhyſt. litter. I. 1. c. 13. v. 26. ſed non Thua-

homine incognito, ſed vt adparebat, moribus barbaro, lapis ſtupenda ſpecie & natura, videlicet lumine & fulgore mirabiliter coruſcantibus, quiq; totus veluti ardens incredibili ſplendore micabat, & iactis quoquo verſus radiis ambientem aerem luce nullis fere oculis tolerabili latiſſime complebat. Erat & in eo mirabile, quod terræ impatientiſſimus, ſi cooperiretur, ſua ſponte & vi facto impetu, confeſtim euolabat in ſublime, contineri vero includiue vllo loco anguſto nulla hominum arte poterat, ſed ampla liberaq; loca dumtaxat amare videbatur: ſumma in eo puritas, eximius nitor, nulla ſorde aut labe coinquinatus. figuræ ſpecies nulla ei certa, ſed inconſtans & momento commutabilis, cumq; eſſet adſpectu longe pulcerrimus, contrectari tamen ſeſe impune non patiebatur, & diutius contra adnitentibus, aut obſtinatius cum eo agentibus incommodum adferebat, quod multi multis ſpectantibus ſunt experti: ſi quid fortaſſis ex eo enixius conando detrahebatur, nam durus admodum non erat, nihilo minor fiebat. huius virtutem ac vim eſſe, ad quam plura tum vtilem tum præcipue Regibus neceſſariam aiebat hoſpes, qui miraculum oſtentabat, ſed quam reuelaturus non eſſet, niſi ingenti pretio prius accepto. Hæc vt in litteris *Io. Pipini oculati rei teſtis, qui in familia A. Momorantii M. E. medicinam faciebat, ad Ant. Mizaldum & ipſum inſignem medicum pridie Aſcenſionis Bono-*

Thuani verbis; miror vero eamdem non exſtare in Thuano reſtituto.

nia datis, perſcripta ſunt, ita trado & amplius diſcutienda philologis relinquo. Nam veteribus, qui de huiuſmodi rebus ſcripſerunt, ſimilis lapis nec ne cognitus fuerit; nec Pipinus iis litteris ſe ſcire dicit, nec ipſe adfirmauerim. Hæc ex minori Pariſienſi in vnam Francofurtenſem primam, & alteram octauæ forma translata eſſe obſeruat auctor, ſed in cæteris omiſſa & neglecta.

Errores (i) in Thuano quoque obſeruari. e. g. *Popielus* II. dux Poloniæ, *Eruſpiciæ a muribus* deuoratus: *Piaſtus*, ille tot tantorumque principum ac Regum auctor & parens, *Eruſpicienſis Ciuis & agri cultor* dicitur lib. 56. p. 378. in minori p. 128 in maiori Pariſina. Quod in Francofurtenſi etiam prima p. 1071. & in min. pag. 1232 permanſerit: at in cœteris *Cruſuiciæ* & Cruſuicienſis rectius editum.

Menda item typograghica operi ineſſe ait Titius multa & grauia, idque conſtare vel de iis libris in Pariſienſi editione minori & maiori falſo enumeratis: patere etiam ex poſteriori Geneuenſi editione, vbi emendanda adducantur. Sic initio anni 1555. in Pariſienſi min. lib. X. p. 122, in maiori lib. XV. pag. 417. hæc legi. *Quod cum maiora audendi animum noſtris fuiſſet, ruptis a Volpiani milite induciis, & repulſo cum damno Trinitatis Comite, qui Commeatum eo inferre conabatur, Briſſacus ſub initium anni ſequentis*

(i) Errores in Thuano obuios notat Io. Bockſtadius in epiſtola, corpori Epiſtolarum ad Melch. Goldaſtum inſerta p. 284.

tis Iacobi fanum occupat quæ nec in editionibus aliis Geneu. p. 452. Francof pr. p. 291. poſter. 303. emendata ſint. At primum *Commeatus* pro *Comeatus* ſcribendum eſſe, deinde partem periodi alteram, quam apodoſin vocamus, *Briſſacus ſub initium* &c. a ſuperioribus diſtinctione coli potius quam commatis ſeparandam. Deinde in rebus gallicis tanquam Thuano notioribus plus fidei haberi tradit Titius, quam in exteris, vbi aliorum fidem ſit ſecutus. Stilum quoque diuerſum eſſe, quod inde fieri creditur, quoniam auctorum verba, quibus vſus, plerumque retinuerit. In fine nonnulla vel emendantur vel plenius exponuntur, quæ loco ſuo inſeruimus, vt non neceſſum ſit hic plura excerpere.

IVDICIA DE NOVISSIMIS
PRVDENTIÆ CIVILIS
SCRIPTORIBVS
ex
PARNASSO
Cum
Eubulo *Theosdato* Sarckmaſio (k)
in ſeceſſu
ALBIPOLITANO
ingenue communicata.
Martismonte, Anno 1669.
4to. plag. $1\frac{1}{2}$

(k) Quodſi hoc græcum nomen latine vertimus, ex-

uetus

SI vel vlla æmulatione inuidiæ, vel cupidine ambitionis, vel ſuſpicione odii hoc ingrederer inſtitutum ; haud dubitarem, quin reprehenſionem Parnaſſi, & omnium Muſarum incurrerem. Nunc cum ipſe Sanctioris hujus Conſilii Præſes meum ſinceri ſui admiratoris animum plus ſatis habeat perſpectum, eas mihi partes impoſuit, quas ſapientiſſimus quisque, opinor, declinaret. Sed cum ejus cauſa quicquam defugere, religio quâ illi teneor, prohiberet; cenſui, mihi ad conſcientiam ſatis fore obſequium, & amorem parendi Livorem alioquin odi, & injuriam deteſtor, nec facio cum illis, quibus, ut nonnemo ait, inſita natura, recentem aliorum felicitatem ægris oculis introſpicere. Interea hanc, quam molior, cenſuram Principi cenſorii tribunalis, & ſupremo pariter Sapientiæ Saty-

Tac. II. H.

uetur illa perſona laruata, quæ eſt Conradus Samuel Schurtzfleiſchius, cuius præmaturum obitum acerrime lugemus. Incredibile eſt, quantum inuidiæ ſibi iſthoc facto pepererit: complures etiam famoſæ ſchedæ contra illum exierunt, quas Struuius Introductione ad rem Litt. p. 407. enumerat, quibus addimus aliud ſcriptum huius nominis: *Canis ſub fuſtem miſſus*, h. e. *Correptio ſycophantæ maximi* Argentorati ab Obrechto confectum.

Satyricæ Arbitro, Apollini, ſacram eſſe volo.

I. H. CONRINGIUS.

IS merito ſummus rerum Germanicarum Doctor audit, quippe cui id communis noſtra patria haud dubie acceptum feret, quod non de facie modo, ſed etiam de animo, & multo exquiſitius, atque antehac, noſcere ſe ipſam cœperit Multa equidem, fateor, Limnæo debemus, ſed plura, niſi fallor, Conringio, diligentiſſimo ut cæterorum, ita præcipuo Limnæi Cenſori. Nam hic & nimis ſæpe liberaliter multa ex aliis colligit, & tabulas publicas ſubinde allegat, nulla fide, nullo aſſenſu, nullo calculo dignas. Nec pauca, ut molliter dicam, in ipſa Carpzovii Lege Regia deſiderare oculatiſſimum virum accepi. Sed neque vna vice M. Goldaſti Prytaneo, dum viueret, digni, in recenſendis ſanctionibus publicis credulitatem accuſat, & ita accuſat, vt cauſam non finxerit, ſed inuenerit. Verum hic legem mihi ponit Pallas, vt manes optimorum Virorum quieſcere ſinam, vel ipſo Conringio internuncio, me jubet. Unum addam, quod de æui noſtri Papyrio ſummus Polyhiſt. Argentinenſis Bœclerus identidem ſatis confidenter affirmat, eum, ſi Ciuili tantum

V. Pacif. à Lapide Diſc. l. 3.

V. diſſ. de German. Imp. Ciuib. th. 40.

tum

tum prudentiæ ſe conſecraſſet, plane ſine exemplo futurum fuiſſe. Inter cætera ingenii argumenta luculentiſſima *de origine juris Germanici*, & *de finibus imperii* opera toties miror, quoties lego. *Tabori*, (l) qui litem ipſi inutilem movit, & magno, ſi diis placet, ejus Vindici ad Lanum, Malcomeſio meliorem omnino mentem precor. Huc enim lucis jam tum noſtro ſeculo ventum eſt, ut doctos merito ſuppudeat veterum illiusmodi næniarum, & ſi recte judico, ad loquaces mulierculas pertinentium, aut certe exquiſitiori animo indignarum maxime. Dumque has tædet referre in præſens, optandum erat ut per otium liceret de præclariſſimis Noſtratis Politici diſſertationibus aliquid commentari. Sed hoc conanti, pauloque liberius cenſenti ſupervenie bat Apollo, & jam illi πολυπραγμοσύνη; *Scilicet ita Pomponius* jam juſto vehementiorem animi cum er-

(l) In Commentario *de Metatu & Epidemeticis* impugnauit præfationem Conringii, quam ille Cornel. Taciti de germanorum moribus libro præmiſerat, in quo de Iuſtinianei publici iuris Germaniæ Republicæ auctoritate diſſeruit. Sed defendit ſe Conringius in altera editione libri de Origine Juris Germanici Helmſted 1649. edita.

erga (m) *Waſmuthium*, tum erga alios, vt cauſabatur innocens, impetum, ſolito audacius exprobat. Sed vt mitiori ingenio eſt Mercurius, ita caduceo ornatus, in medium prodibat judicium paulo mollius in ſancta illa Corona interpoſiturus Nimirum hæc atque talia non eſſe tanti affirmabat, vt propterea ſummam in rebus ciuilibus partam famam ſuggillare cuiquam integrum ſit. Quin mihi & omnibus, qui pace Apollinis Sanctiori Conſilio aderant, id firmiſſimis approbare rationibus ſatagebat. Scilicet alia Theologo, alia Politico mens eſt; illi ardor; huic moderatio vtramque paginam facit. Nam ut hodie mores ſunt, plures vtile, quam honeſtum, quæſtuoſa, quam ſacra, ſpectant, cum certe non deberent ſpectare. Verum enim vero nefas eſt, omnia, quæ ſentiam loqui. Amarus cibus eſt veritas. Quam pauciſſimi capiunt, pauci cupiunt, plurimi oderunt.

Culpa eſt immiſcere ſe rei ad ſe non pertinen i, l. 36. E. de R. I.

II. J.

(m) Nota eſt illa controuerſia inter Conringium & Matth. Waſmuthium, & Conringius quidem adſerebat, non adeo neceſſariam linguæ hebreæ cognitionem eſſe, illis maxime, qui communi plebi oracula diuina explicarent: cui ſententiæ ſe oppoſuit Waſmuthius,

II. J. H. BOECLERUS.

Hunc & eloquentiæ, & cultioris omnis ſcientiæ delicium non immerito dixerim. Judicium rerum ciuilium in Muſeo haud obſcuris teſtatus indiciis eſt. Plus vni Grotio, quam omnibus Salmaſiis, plus vni Forſtnero, quam omnibus Gruteris Lipſiisque vindicat. Nec ſine cauſa. Plurimum enim refert, Literatorem a prudente, Criticum a politico diſcerni. Ille diſcit ſcholæ: hic vitæ: ille docet vmbræ, hic aulæ. Ille apicibus omnia metitur, hic neruis. In quod hominum genus nolo iam inuehi, vt qui tineis & blattis ſua conſumenda ſcribunt, non vtenda publico bono. Dum vero Boeclerus hoc ſibi in alios judicium ſumit, ego id mihi in ipſum; vt non erubeſcam dicere, ejus in Tacitum curas plus compoſitæ orationis, quam ſpiritus habere. Forſtnero ſeipſum fatetur inferiorem, dum omnibus præfert Forſtnerum, qu p pe qui cum ſcientia experientiam, cum experientia agendi dexteritatem habuit coniunctam. Hæc Minerua mihi dixit in aurem, & ſcribere imperauit. Cui eo libentius obſequor, quod eam in conſeſſu publico omnes perſpicaciorem, neſcio, an veri amantiorem Deam venerarentur. Sed eſto, inquit Mercurius. Scribat ſæpe in rebus morum frigide, definiat controuerſias juris naturalis & gentium perplexe, decidat dubitanter: Nemo tamen eo vel terſius (n) loquitur, vel

(n) Diſſentit a Schurtzfleiſchii iudicii epiſtola anony-

vel elegantius ſua percenſet. Prouoco, pergit ad hiſtoriam Caroli M.(o) & ſequiorum temporum, in tantum laudandam in quantum & nitor ſtyli, & diuina vis iudicii intelligi poſſunt. Dabò hæc omnia cum Palladis interprete; habebo pro certo, rerum ciuilium, hiſtoriarumque omnium ſcientiſſimum eſſe Bœclerum. Iis tamen nunquam potero adduci, vt credam, eum Forſtnerianam menſuram impleuiſſe Eloquentia, & lectione maiorem eſſe, facilè largiar; at prudentia longe illi poſthabendum, non affirmabo ſolum, ſed etiam propugnabo. Retulerunt mihi quoque familiares ipſius, magis ex commentariis, quam ex ingenio

P ſa-

nymi, Xauierii Parani vindiciis adiecta: *Nam: quod pace Sarckmaſii dixerim, quædam etiam iuſto liberalius illi ſunt tributa. Nam ſtylus adſcitus, durus, aſper, oratio tumida, vehemens, inæqualis. Antiquitatis germanicæ notitia exigua, tenuis, vulgaris. - in Boecleri commentationibus farrago potius quam ordo adparet. Loquentiæ multum, ſapientiæ parum. adeo hiant ibi omnia & arent. Compilatio hiſtoriarum forte hiſtoricum qualemcunque probat, non morum doctorem. Iam pueris ſubolet, qualis palma maneat Boeclerum. Ferri hoc vtcunque poterat, ſi iuris publici latices paullo melius imbibiſſet.*

(o) Intelligitur Hiſtoria Caroli M. ex præcipuis ſcriptoribus eorum temporum concinnata ſtudio Ioh. Ioach. Frantzii. cum præfat. Io. Henr. Boecleri Argent. 1644. 4.

ſapere; præſentia quoque laudes & famam longo tempore collectam plus ſemel minuiſſe; tum & negotiis publicis ſe immiſcuiſſe, in quibus vel parum fuerit verſatus, vel ſtudio partium omnia ſcripſerit. Jus etiam homines proprios faciendi (p) adeo male defendiſſe, vt iam, quanquam ſero, mallet ſe ea defenſione abſtinuiſſe, quippe qua & Politicorum, & repur-

Wildtfangiatus dicitur Conf. ej. Vindiciæ Vindicatæ.

(p) Ediderat Boeclerus epiſtolam ad Epiſcopum Spirenſem Argentor. 1663. 4. qua in ſe quoque Wildfangiatus controuerſiæ immiſcebat. Non ignotum eſt, Electorem Palatinum hoc gaudere iure, quo incerto parente natos & peregrinos quoque ſibi proprios vendicat. Cum itaque poſt Weſtphalicam pacem multi peregrini ad Rhenum in Wormenſi, Moguntiaca & Spirenſi regionibus conſiderent, hoc priuilegii iure Elector omnes ſibi proprios faciebat: quod verto Elector Moguntinenſis ægre cum cæteris ferebat, an tum iuris in ſua ditione ab alieno exerceri: itaq; & calamo & armis rem propugnabant. Sed Heilbronnæ tandem res per arbitros deciſa eſt, ita, vt Palatinus El. ſuo quidem etiam in poſterum gauderet priuilegio, ita tamen, ne quid nimis. Atque hic inter alios Boeclerus cauſſam huius controuerſiæ ſuſcipiebat, a parte ſtans Electoris Moguntiaci. Sed male officio ſuo defunctum eſſe, plerique omnes exiſtimant, cum ex principiis iuris naturæ Wildfangiatus cauſſam oppugna-

purgatæ religioni addictorum offenſam conflauit longe maximam. Sed facta non poſſunt reddi infecta. Impoſterum ſpero, cautiorem futurum, & alias aliena relicturum. Nil hic dicam de certaminibus, quæ cum Iureconſultis Argentinenſibus velut alter Hercules, conſeruit. Nam ea tantum abeſt, vt improbem, vt quoque commendem ſuſceptas pro ſalute cultioris literaturæ dimicationes. Ad poſtremum eius in H. Grotium (q) æſtimanda animaduerſio eſt. Tametſi vero nolim inficias ire, ipſum ſtudio antiquitatis nemini concedere, & vel præſtantiſſimo cuique in hac arena palmam dubiam facere, tamen, ſi ab elegantia ſtyli & peritia hiſtoriarum, præſertim Romanorum, diſceſſero, haud fortaſſe diſſimulauerim, multos æquales plures etiam ſuperiores habere. Certe D. Caſpar Zieglerus de ſanctiore Prouocationum Concilio, quod Dresdæ eſt, & de Wittebergenſi Academia ſupra, quam dici poteſt, meritus, cum neruoſa ſcribendi breuitate, tum inſigni & prope admirabili diuinarum humanarumque rerum no-

gnare conatus ſit, ex iure vero conſtat, tales ſeruitutum ſpecies eſſe præter naturæ iura inductas atque ex principiis iuris plane extraordinariis reſultare. Contra Boecleri conatus prodiere. *Offa Latranti Offa post Offam* Paris 1667. & *Fuſtis*, quæ ſcripta Boecleri ſententiam impugnant.

(q) Intelligit Commentationem in H. Grotii librum de iure belli & pacis, Argentor. 1663, editum.

titia omnes in Grotium annotatores & ipſum, ſi libere loqui placeat, Bœclerum facile antecellit. Nolim tamen ingratus eſſe erga virum fama meritisque clariſſimum, & in ſeculi, ac ipſius Germaniæ gloriam natum. Qui vt maiorem laudandi, quam reprehendendi materiam præbet, ita documento poſteris erit, ſummos quosque viros nihil humani a ſe alienum putare debere. Satis de Bœclero, cuius irritare patientiam, audacis, laudes minuere, ingrati poterat videri. Iam cura alio vertenda eſt.

III. SEVERINVS DE MONZAMBANO. (r)

Sub nomine ad Italorum linguam compoſito latere voluit, vt & ingenioſius tegeret Germanum, & liberiores Italorum in iudicando mores tutiori exprimeret conatu. Nitidè omnia deſcripſit & ſuccincte. Mouet in eo diſerta prudentia ſuos lacertos, & dignum aliquid hac literarum luce promit. Formulas illas ex ſchola non quidem neſciuit, ſed prudenter neglexit. Hoc enim maſcula Veterum ſapientia exigit, & laudi horum temporum ex aſſe conuenit. Caſtigauit eum *Schookius*, ſed dignus, qui viciſſim caſtigetur. Fortaſſe tamen eum infirmitas ingenii, quam morbus, dum in Monzambanum commentaretur, attulit, doctioribus excuſabit. Scri-

(r) Fictum hoc Monzambani nomen adſciuit Samuel Pufendorfius, qui de Statu Germaniæ librum ſcripſit Geneuæ 1667. 12mo editum & nouiſſime Lipſiæ 1708. 8v. curante Gotl. Gerh. Titio.

Scriptor *Eleutheropolitanus* impolitus & informis, & propter ariditatem tædioſus eſt lectu, nec cum illo vnquam in comparationem gloriæ referendus. Quandoquidem parum, aut nihil in hoc deprehendo, quin ſcholam oleat & lacunas. Adeo omnia a natiuo prudentiæ cultu abeunt: vt nil ibi videam, nil legam, niſi fractum aut elumbe, aut ſaltem aſcitum atque peregrinum. Proximus illi *Pacificus a Lapide* (s) eſt, multis notatus, paucis intellectus. Miror vtrumque â multis carpi, & fideliter tamen a carpentibus deſcribi. Nempe id hodie ſolenne eſt, vt ſcriptor ſcriptori tenacius inſiſtat, & dum ipſe non habet, vnde ſe ornet, aliis plumis veniat ornatus, Veritati & omnibus bonis fucum facturus. Sed hoc alio pertinet. Iam quid in Monzambano quoque deſiderem, eſt promendum. Sane vel ſtupidiſſimus colliget ſi non omnia, tamen potiſſima eius, & quæ præcipuam laudem mereantur, ex *fontibus Conringianis* (t) *deriuata*; & in

(s) Is eſt Phil. Andr. Oldenburgerus, qui ſtricturas in Seuerinum de Monzambano edidit. Sed in Schurtzfleiſchii iudiciis hic Pacificum a Lapide cum Hippolyto a Lapide confundi, nonulli adnotarunt.

(t) Hoc tamen ipſe negat Conringius his verbis: *Nouum illum Monzambani Criticum haud vidi. Qui ex meis potuerit ſua promere, neſcio: cum vtique a Mon-*

in eius areolas, alioqui ſteriles futuras maxime, recepta eſſe. Sæpe etiam ſibi non ſatis conſtat, & ſine iudicio quosdam culpat, quosdam celebrat, prout ſuo in quemque trahitur amore. In Palatinos & Suecos non obſcura eius ſunt ſtudia. Parum ſæpe æquus in Auſtriacos & mordax ſimul deprehenditur. Saxones cur minus laudauerit, nulla fuit cauſa. Imo iis improbat, quæ non aſſequitur, reprehendit, quorum abſtruſas aut non voluit, aut non potuit intelligere rationes. Sane illam de forma Imperii controuerſiam non minus infeliciter excitauit, quam ieiune decidit. Hic temerarii conſilii fructus, hic præcipitati iudicii exitus eſt. Fortaſſe hunc Nicri colorem frigidus Septentrio impoſterum temperabit. Interim ſuam Monzambano noſtro laudem minime inuidebo, quippe qui tam polite ſcripſit, quam pulchre ſubinde iudicauit, palmam nouitiorum plurimis prærepturus, ſi a ſcribenda Satyra abſtinuiſſet.

IV. PH. A. BVRGOLDENSIS. (u)

Exemplum hominis vltra ſortem audacis, & non

Monzambano rariſſime diſſentiam, ſitque libellus ille, me quidem iudice, aureolus, & hactenus ſine exemplo. Nunquam illum inſpicio ſine ſingulari aliqua noua delectatione. vid. Conringiana p. 131.

(u) Sub hoc nomine latere voluit Phil. Andr. Oldenburgerus, edita notitia Imperii ſ. diſcurſu iuridico-politico-hiſtorico ad inſtrumentum Pacis Oſnabrugæ Mona-

non modo nimis libere, ſed etiam ſæpiſſime minus recte de rebus imperii iudicantis, neſcio magis intempeſtiuam ſcribendi libertatem, an dictatoriam quandam animaduerſionem prodere poſteris voluerit. Mirum dictu, quam expilet omnia & compilet, carpat & decerpat. Si quid boni, ſi quid nitidi habet, non ſibi, ſed aliis refert acceptum. Duces Limnæum, Conringium, Monzambanum, G. Hornium, & innumeros prope alios, ipſe fidelis ſequitur comes. Tum vero auctorum, quos exſcribit, iudicium non ſemper capit. nec ſtylus ſua gaudet forma, & res ipſæ ſæpe ab eo ſine delectu & cura congeſtæ, limam omnio accuratiorem deſiderant. Amplius obſeruo, eum Origines iuris Germanici ex riuulis magis quam ex fontibus deduxiſſe. Reddere, vt fama accepi, nobis conatur alterum Forſtnerum. ſed forte conatur. ſunt, qui cenſeant, ſummum in Aula Wittenbergica gradum affectare. Alii omnem terram, quæ ipſum amplexa fuerit, patriam fore perhibent. Forte tamen Puffendorffio Holmiam nuper accito mauult ſuccedere. Nam de ambitu eius longe lateque percrebuit fama. Niſi plura tam male cohærerent, dicerem, ipſummet Conringium ſeu ore, ſeu manu eum excoluiſſe. Affert enim quædam obſeruatu digna, & a ſanctioribus imperii

Monaſterienſis, primum in 8vo deinde cum augmentis ſtudio Warmundi von Fridberg. Freiſtadii 1669. 4. editum.

Teutonici arcanis non multum aliena. Nec tamen omnem ipſi laudem detraxerim, quam illi vel curioſitas, vel peregrinatio, vel literarum cum grauioribus adminiſtris commercia, vel ſermones cum aulicis familiares pepererunt. Antiquitatis Germanicæ ſcientiam pæne omnem Conringio debet, & partem eius Boeclero, viris non in huius ſeculi, ſed omnis quoque æui gloriam genitis. Laborem, quem in ſanctione Weſtphalica collocauit, non poſſum, niſi inuidus, improbare. Nam vt multa ſint, quæ ibi deſiderem, tamen omnia ſimpliciter damnare, non niſi inſipientis foret. Ordini, quem exhibet, egregie inſiſtit, rerumq; cum ad ſalutem, tum ad fundamentum Imperii pertinentium cauſas præclariſſime aperit, explicat, illuſtrat. Libere loquitur, liberaliter iudicat, & ficto nomine inuidiam vitat, ratus, periculoſum eſſe, omnia arguere ex propinquo. Sæpe tamen allegandis ex triuio, & tam a ſanctitate huius inſtituti, quam ipſius dignitate argumenti alienioribus inſudat, quæ ſi præcidiſſet, & rectius & ſapientius meo iudicio feciſſet. Scilicet non ſemper ſpernendi ſunt centones, cum melior veſtis non eſt in promptu.

Tacit. IV. Annal.

V. CYRIACVS LENTVLVS.

Acri, vt mihi videtur, iudicio pollet, nec quidquam deeſt ad orationis cultum. Plura fortaſſe legit, quam alius quiſpiam. Forſtnerus tamen & experiendo felicior, & accommodandis exemplis longe ipſo ſuperior fuit. Berneggerum

rum cur illi poſthabeam, multæ mihi cauſæ ſuppetunt. Nam vt noſter plus ſalis, ita ille plus centonum habet, & perrogatis Parnaſſi ſententiis, meretur, vt propter iniquam Pacis *Pragenſis cenſuram*, (x) rerumque imperii imperitiam, cum iuſto Aſterio derideatur. Cæterum Conringio in rebus Ciuilibus, Boeclero in Hiſtoria Romana Lentulus noſter proximo ſtatuendus loco eſt. Parum etiam cenſeo abeſſe, quin in plurimis ad Admirati acrimoniam felicius cæteris accedat. In Tacitum dum commendatur & minus aſcita dictione vtitur, & diffuſius diſſerit, & conuenientiſſime iudicat. Verum ad lucem iuris Germanici, quod publicum dicimus, eius acies non minus hebeſcit, quam Schookii ad aſpectum Monzambani. Eius de iure belli ac pacis opus infra magnitudinem Grotiani iudicii eſt. Stylum pulchra ſubinde imitatione expreſſit; ſæpe tamen aliquid ex ſordibus aſciti ſermonis aſpergit, & linguarum non ſemper ingenium ſatis recte diſcernit. In qua parte cum Præceptore Boxhornio paria non facit. *Aſpicem Gloriæ Romanæ*, quem ſic inſcripſit, vix dixerim gloriæ literariæ faſtigio conuenire. Pleraque enim tumultuarie compilata, quædam confuſe inſerta alia aliis laborant modis. Induſtriam tamen non

(x) Obſeruatum eſt a nonnullis, Berneggerum iniquam Pacis Pragenſis cenſuram nunquam ſcripſiſſe vel edidiſſe, vt adeo labatur Schurtzfleiſchius.

reprehendo. In ordine vero & cura multum deſidero. Tum & quædam in hoc opere veluti primoribus labris attigit, nec ex inſtituto, ut par fuerat, perſequitur. Adhibet etiam ſubinde vocabula præter morem Latinorum. Hiſtoricos excerpſiſſe, ſi obtendas, monuiſſe in rem fuerit; in hac parte laudes vinci a Lamberto Danæo, feliciſſimo illo compilatore. Quæ ex iure ciuili & oratoribus collegit, gloriæ D. Godofredi nulla ex parte reſpondent, nedum, vt æquari debeant. Cuius in Senecam Scholæ (vulgus Locos Communes vocat) immane quantum poſt ſe relinquunt curas Lentulanas. In ſtudio compilandi (y) Poetas Neuhuſio, & multis veterum faſces ſummittit. Quæ ad ius Pontificium annotauit, ne comparanda quidem ſunt cum iis, quæ meditatus eſt Zieglerus, ſummum Witebergæ decus. In cenſura Patrum vix primas lineas duxit. Labbæo, Thalæo, Gronovio, Hornio, iure meritoque poſtferendus. Sed ea cura vt a Politici officio quodammodo abhorret, ita ex lege prudentiæ, eam ſe alienorem cenſere debuiſſet. Habent Politici, quod agant, Theologis ſua relinquant, & exiſtimationi in poſterum

(y) Compilandi i. e. *colligendi preſſim & in vnum condendi*, vt ipſe Xauierius Paranus, qui eſt Schurtzfleiſchius, interpretatur: Namque aduerſarii exinde colligebant, Lentulum furti accuſatum eſſe a Schurtzfleiſchio, cum verbi huius proprietatem & ſignificationem non adeo caperent.

rum melius atque hactenus factum eſt, conſu-
lant. verum hæc iam exequi, mihi non eſt de-
ſtinatum. Laude interim ſua nequidquam
fraudauerim Principem eius' abſolutum, Au-
lamque Tiberianam, & alia meditamenta ciuilis
prudentiæ. quanquam nec eius eſſe dignitatis
facile dixerim, vt quenquam in ſui admiratio-
nem conuertant.

VI. SAMVEL RACHELIVS.

Facile de huius ingenio cognoſcet, qui *Com-
mentarium* in *officia Ciceronis* nuper editum paulo
intentius luſtrabit. In quo ad nauſeam pene
laudat Boeclerum, non quod hunc non cenſeam
dignum laude, ſed quia tam amplum iuris gen-
tium ambitum in arctum vnius cerebrum co-
gere, & auctoritate potius, quam ratione niti
mihi velle videtur. Sique libere, quod ſentiam,
aperire inſtituerem, ſiue inuidia dicerem, maio-
rem eſſe titulo, quam effectu, & magis verbo-
ſum, quam ſolidum. Magnum ſane Doctoris
juris naturalis & gentium inſigne eſt, dummo-
do huic paria ſpecimina edantur. Sed non o-
mnes qui thyrſum gerunt, ſunt Bacchi. Nec
ſola laurus Poetam, nec barba Philoſophum, ne-
que titulus prudentiæ facit conſultum. Eloquen-
tiam, ſi quædam aſcita exceperis, non ſimplici-
ter improbauerim: licet eloquentiam magis ſæ-
pe commendet, quam exerceat. In iudicio e-
nim aliquando haud abs re quid deſiderauerim.
Animaduerſiones in Grotium promiſit. ſed
expectationi fortaſſe tantæ non ſatisfaciet, pro-
mis-

miſſis, quam opera, melior ſcriptor. Ex vnguibus leo, ex factis vir cognoſcitur. Curam illam vix mihi approbabit, qui videam, eum in enucleandis iuris naturalis & gentium principiis duces ſequi parum fidos aut certe aliquando ancipites, & non raro plane mutos aut cœcos. Non auſim tamen quidquam de Grotianis illis pronunciare, cum de iis, quæ non viderim, ſatius putem, iudicium ſuſpendi. Quod Ciceronem Tacito longiſſime anteponat, & infirmi iudicii, & parum verſati in Tacito hominis argumentum eſt. Interim probo Rachelii conatum, ſi vel maxime huic non ſemper reſponderit euentus.

VII. NICOLAUS MARTINI.

Huic facile erat, refutare Auberium Gallum; poſtquam Henricus Kipping ſeu illi parauerat viam, ſeu, vt ita dicam, fregerat glaciem, quo minori periculo tam arduum iter ſuſciperet. Et Kippingum quidem in hiſtoria, Conringium in iudicio ciuilium controuerſiarum habuit præceptorem. Vtut nolim diffiteri, magis valere ingenio, quam Kippingum, compilando, quam iudicando, feliciorem. Spondet tamen Virum, ſi nondum eſt, & præterea, ſi vixerit, politicum haud vulgarem, & iudicio vel ipſius doctiſſimi Thomaſii perquam æſtimandum. Stylus moderate cultus, orationi ſæpe ad audaciam deeſt nihil. Quanquam ſubinde veniat in mentem mirari, conductu atque auſpiciis Boecleri, non multum vltra vulgarem eloquentiæ menſuram profecerit. Sed hi noſtrorum adoleſcentum ſunt

ſunt mores, properare ad controuerſias, diſcere ineptias, literas humaniores ſpernere, & ea, in quibus ſtudiorum vertitur ſalus, præ cœca quadam ambitione negligere. Gratulabitur ſibi noſter, ſi aliam, vt debuit, inſtitit viam. Nolim interea præterire, eum certare ſæpe argumentis minime leuibus, & inſtituto ſuffecturis. Nec plane, vt apparet, in iure naturali & Gentium hoſpes fuit. Tum vero accurate identidem loquitur & robur magis dicendi ſpectat, quam inutilem & faſtidioſum quorundam ornatum. Ad extremum, niſi quædam Gallica ſuis inſeruiſſet, haud dubie neſciuiſſem, eum Lingua Gallica loqui potuiſſe. Cæterum hic Gallus quomodo conciliabitur cum Latino, nec dicam Germano? Verendum ſane eſt, ne alius aliam expellat, dicam, an excutiat. Sed de hoc ipſe viderit. Meum iam eſt de rebus magis neceſſariis laborare.

VIIJ. SAMVEL PVFENDORFFIVS.

Multos habeo auctores, & præclare de eo ſemper exiſtimaſſe Conringium, & optime ſperaſſe Boeclerum. Hunc Lipſia, optimorum ſubinde altrix ingeniorum, accepit & formauit, Heidelberga perfecit dignumque habuit, quem velut per coloniam poſt Scheferum, mitteret ad Sueonas, qui redditum in eo ſibi Boeclerum affirmant certatim, & gratulantur maxime. Ego eum cum doctiſſimis contendo, & a Conringio & Boeclero proximum cenſeo, quicquid cenſeant alii. Elementa illa iuris, quibus ſuum præſcri-

ſcripſit nomen, alium parentem, aliam obſtetricem habuerunt, atque putant vulgo. Quisquis vero tandem eorum auctor ſit; illud fatendum omnino eſt, multa ibi ſubtilius, quam vtilius, multa acutius, quam verius tradita reperiri. Vt vel hoc mihi indicio ſit, aliquem in pulvere Euclideo Doctorem iis elucubrandis inſudaſſe. Diſſertationes alioqui vulgauit minime contemnendas, & ſummis huius ſeculi viris maxime æſtimatas. De cuius Monzambano ſi quædam repeterem; actum puto agerem. Satis enim noſter laudatus eſt, quem Regum Principumque fauore ſubnixum accepi. Nunc, opinor, Holmiam Suecorum peruenit, hanc & Vſpaliam, & ipſam adeo Sueciam laudibus illuſtraturus. Interim dolet Germania, Virum ſibi ereptum; Suecia traditum amplectitur, & eo nomine gaudet in ſinu.

IX. JOH. THEODORVS SPRENGERVS.

Hunc vt non negem variarum rerum maxime expertum, & iuris ciuilis notitia haud leuiter imbutum, tamen vix eſt, vt credam ſolidis Politicorum diſciplinis fuiſſe innutritū. Iam diſtinguenda confundit, iam decidenda prætermittit; mox prætermittenda adducit; mox perperam exiſtimat de adductis. Opuſcula eius de *imperio* plus laboris, quam iudicii præ ſe ferunt. Axiomata ſtatus, quæ vocat, ex Hieronymo im Hof audaciſſime deſcripſit. Prætenſiones, quas exhibuit, mutilæ ſunt & mancæ. In minimis ſæpe hæret, & in maximis impingit.

Quin

Quin & aliquando de manifeſtis dubitat, & de dubiis confidentius pronunciat, vt neſciam, magisne præceps cenſor ſit, an anceps interpres. Clauſa illa iuris Publici arcana non ſatis penetrat. Nec elegantia in ſcribendo, nec accuratione in digerendo, neque iudicio in definiendo, ex dignitate operis vtitur. Et tamen liber librum trudit, magisque fœcundum ſe, quam felicem oſtendit. Scilicet alios vulgus, alios Parnaſſus laudat.

X. JOH. FRID. HORNIVS.

Eum quin cum præſtantiſſimis conferam, vix poſſum dubitare. Mentis acumine, neque impari facundia pollet præ cæteris. Tantum ex prudentia morum, ac notitia rerum ciuilium tulit laudis, quantum in iis induſtriæ collocauit. Diſſertum Buchnerus, conſultum Zieglerus reddidit. His atque aliis tum a natura bonis; tum ab arte ſubſidiis adiutus, iam ſibi, vt hominum ingenia ſunt, ſapere, & ſpiritus conditione ſua altiores ſumere cœpit. Hinc tandem eo audaciæ proceſſit, vt & irritum acumen exerceret, & principia ſuo iam arbitratu fingeret. Clariſſimo ſane Wendelero, horum ſtudiorum Profeſſori, toties litem mouit, quoties ſuggeſtum aſcendit. Quo animo cum eſſet, opiniones, quas imbiberat, ita mordicus defendit, vt nec monentibus cederet, & diſſidentibus moroſe ſatis repugnaret. Herculi citius clavam extorſiſſes, quam illi dominium eminens. Tanta illi in opinionibus religio, vt pene cum ſuperſtitione coniun-

ctam diceres. Rationes vt ſæpe grauiſſimas, ita aliquando magis ſpecioſas profert, quam ſolidas. Sique in nulla alia re, ſaltem in libidine rixandi præſidium ponit. In Architectonica, quam vocat, multa cœpit architectari & ſapiente indigna, & viro cordato minime ferenda. Multa tamen etiam ibi inuenias bono publico profutura, ſi cum delectu legas & cura. Sed & pulchra dicendi ratione in tantum claruit, vt multos pares, paucos agnoſcat ſuperiores. Ius beſtiarum non modo præclare difiniuit, ſed etiam luculenter expoſuit. Plus tamen ſæpe bilis, quam rationis, ſaltem moderationis, oſtendit. diris, ira, minis, plenus. Quod argumento eſt, ingenia magis excitata plurimum eſſe immoderata. Si votis mihi cum eo agendum ſit, nolim in inglorio ſilentio conſeneſcere, vt qui mereatur verſari in luce. Si Witebergam expectaſſet, indulgentiorem forte matrem habuiſſet, & ſummum pariter ſtudiis Patronum reperiſſet illuſtriſſimum Saxoniæ Lycurgum, Literarumque & Literatorum omnium & ſanctioris Conſilii Principem Carolum Friſium, Heroëm in toga, omni æuo excelſiſſime laudandum.

XI. JACOBVS LE-BLEV.

Scriptor grauis & cordatus, meliorique animo, quam ſtylo, & rerum maieſtate in quam plurimis Philippo Cominæo propior. Eloquentiam magis componit ad vbertatem Italicam, quam ad ſuauitatem Romanam. Vir eſt ſine fuco, & linguis exteris ita imbutus, vt non poſſit melius quis exterus, Nec libidinem rixandi, nec oſten-

tatio-

tationem amat, veteri probitate contentus. Præter ſummum animi candorem, maximam doctrinæ indolem omnes agnoſcunt. Inter cætera ingenii argumenta laudauerim ejus de *futuro Conſiliario* inſtructionem, *Principem*, *Diſſertationum* publicarum exquiſitiſſimum opus. Ne in præſens referam, quod plurima Italice & Gallice ſcripta reddiderit Latine. Mallem tamen paulo terſius reddidiſſet.

XII. GEORGIVS HORNIVS.

Eius compendia, quæ iam *orbis*, iam *Arcæ* titulo donauit, variis erroribus eſſe permixta, nemo doctiorum poteſt negare. Alios improuide ſequitur, alios incaute deſcribit. Illinc pudor, hinc ignauia redundat. Quædam ab eo in leui habita, quæ laudata oportuit. Res ciuiles non ſemel male explicauit, arcana imperiorum ne quidem intellexit. Quod non miror, cum domeſticas quoque ignorauerit antiquitates. Friſiorum Batauorumque Origines tam frigide interpretatur, vt non capiam, quid cauſæ fuerit, quod tantis a Boxhornio laudibus fuerit affectus. Sed nolim eius mihi iram concitare, cuius phreneſin vereor. De abſurdis Arcæ Moſis, nil monebo. Moneat aditus ipſius libri. Sed iſta cura ad ſapientiæ, non ad prudentiæ magiſtros pertinebit. Mihi ſufficiat, in præſens oſtentiſſe Orbem eius Politicum, & Imperantium, plures emptores, quam æſtimatores habere. Nimirum hæc fata librorum ſunt, vt ob opinione Vulgi magis conſtent, quam iudicio Parnaſſi.

XIII. PHILIPPVS IACOBVS SPENERVS.

Ne ſubeat mirari, quod Theologum in Politicorum referre numerum auſim. Nam vt quondam corrumpere & corrumpi, ſeculum vocabatur; ita hodie mutare & mutari, plane in legem abiit. Theologus Politicum, Politicus Theologum vult præferre, induere non dixerim. Laudat eius labores Tobias Wagnerus. Sed is Theologus eſt. Politici iudicium expecto. *De Sylloge* eius *Genealogica* iam olim iudicarunt doctiſſimi Ephemeridum auctores. Ego plus ab oleo laudandas credam, quam ab animo. Nam plurimum diligentiæ, parum ſæpe iudicii apparet. Theatrum Nobilitatis Europeæ magna quidem nomina habet, ſed non niſi vulgariter, & vnde limatioribus nauſea exiſtat, deſcripta. *Jus eius Heraldicum* (z) Gallicæ ſagacitati aut riſum mouet, aut bilem.

Tac. de mot. Germ. XIX. 3. Epiph. XXXIX. pag. 4. 1. ex v. Nita.

XIV. IOH. FRID. POPPING.

Orbis, quem inſcripſit, illuſtratus, adeo non illuſtrat huius famam, vt quoque obſcuret. Vix dici poteſt, quanto de hoc libro nondum edito fuerit expectatio, & quantæ laudes; quibus iam eo plus decedit, quo minus reſpondet promiſſis.

XV. Ioh. W. RELFENDSO HERMONTANVS.

Vel ex titulo, quem libello (a) præſcripſit, col-

(z) In editum, vt ego quidem exiſtimo.

(a) In Libro de ſumma principum Germanorum po-

collegi, non eſſe eum, quem polliceatur. Nam & verbis in eo plerisque vtitur barbaris, & minus decore cohærentibus. Librum redeuntis anni exordium, ſpero, afferret. Quem ſi fuerim adeptus, faxo, vt quilibet ſciat, quid de eo ſentiat Parnaſſus, & quanto ſimul a Monzambano intervallo differat.

16.

Vix hæc pronunciaueram in Sanctiori Concilio, quod cenſorium dici Apollo voluit, cum vergens in noctem dies inſtitutum interpellauit, & iudicia in alium diem reiicienda, vel inuito dixit in aurem. Obſequor, quæ mea erga Apollinem pietas eſt, & moram fortaſſe non inutilem necto. Futuris, quæ in vernum tempus incidunt nundinis plures publica formula ad Cenſorium hoc tribunal vocandos reſeruari. (b) Ex quibus nomino Feldenum, Ioh. Loccenium, Kranichfeldium, Heſenthalerum, Erneſtum Gokelium, I. Brandium a Felwingerum, Pellerum, Textorem, I.I. Winkelmannum, Chriſtianum a Teuteburg; aliosque, vel laude, vel cenſura dignos Non refragabor, nec me anget, ſi eadem, in me, qua ego in ipſos, cenſoria vti virgula cœperint. Enim vero

Suet. in Aug.

Q 2

poteſtate 1669. 12mo ſine loci & typographi nomine. Eſt vero Relfendo Heromentanus. Io. Wolffg. Roſenfeld.

(b) Sed his præſentibus nihil quicquam deinde pro-

ro mihi perſuaſiſſimum habeo, in libera literatorum Republica, liberas linguas eſſe oportere. De exteris etiam dicturum me recipio, ſi gratum huius iudicii ſpecimen fore acceperim. Cum minime committendum eſſe videatur, vt vel domi, vel foris quiſquam huic ſorti ſe exemptum poſſit gloriari. Homines ſumus, nil humani a nobis alienum arbitraturi. nam quid de præclariſſimis quibusque ingeniis ſentiam, ſtudio veritatis, & liberali quodam animo referre, nulla opinor, lex prohibet, nulla ratio vetat. Nil eo dixi, nil eo ſcripſi, vt offenderem, ſed vt ingenuo noſtri ſeculi more, iudicia conſideranda aliis aperirem, nemini ſimpliciter approbanda præſcriberem. Inuidiam, odia, ſuſpiciones, res a me multo alieniſſimas, non opus erit deprecari, cum quidquid fecerim amore fecerim, veritatis, qua mihi nil prius vnquam fuit, nil prius vnquam erit. Liberaliter iudicaui, a conuitiis abſtinui, calumnias abominatus ſum. Hic meus animus eſt, hoc nunquam eſſe deſinam, aſidue operam daturus, vt neque dicam, neque faciam aliquid, quo quis unquam poſſit offendi.

Bona-

prodiit, quod omnium in ſe odium hac peracri cenſura conuerterat. Ita enim ipſe Xauierius Paranus in vindiciis ait: *In poſterum quoque hoc tam inuiſo pluribus conatu ſuperſedebit, nullam litigandi occaſionem daturus.*

GENTIS BVRRORVM, NOTITIA (c)

Lectori beneuolo S. P.

VIr incomparabilis FRANCISCVS IOSEPHVS BVRRVS, nouum & lucidiſſimum orbis Sydus, ab ingratis Italis ſuis negle-

(c) Operæ pretium fuerit, huius libelli fata & hiſtoriam literariam percenſere. Quamuis enim in fine hoc ſcriptum iam ante Mediolani exſcriptum eſſe adfirmetur, non tamen eſt, quod adſentiamur, & primum Argentorati prodiiſſe audacter adfirmauerim. Nomen auctoris non adpoſitum eſt, neque mentio ſit loci aut typographi: quantum vero ex Manuſcripto Wagenſeiliano mihi conſtat, iſte fœtus genealogicus in Franc. Ioſephi Burrhi laudem conſcriptus ex merito vendicatur *Ioanni Friſchmanno*, Regis Galliæ in vrbe Argentoratenſi Reſidenti. Accidit forte, vt Franc. Ioſeph. Burrhus, doctus ille impoſtor ex Italia profugus in Germaniam abiret, & primum Oeniponti, deinde Argentorati per tempus commoraretur, tum Friſchmannus neſcio qua cauſſa adductus edidit libellum ſub nomine: GENTIS BVRRHORVM NOTICIA, in qua originem huius Burrhi conatus eſt deducere ab antiquiſſima Romanorum Burrorum familia. Non multum poſt idem Friſchmannus in honorem Burrhi componebát monimentum ſeu ſtrenam huius

glectum, ab Argentoratenſibus meis non ſine magno omnium bonorum gaudio & congratulatione, honorifice exceptum, hactenus fulgore ſuo proprio, hoc eſt, rariſſimis animi ſui dotibus, præcellentis ingenii velocitate, incredibilis memoriæ firmitate, non Medicinæ tantum, ſed

---

huius tituli: *Franciſco Ioſeph. Burrho ſacrum.* Nimius hic erat in aſſentando, quippe iis Burrhum exornauerat præconiis, vt non heroi, non genio cœleſti, ſed Deo proximus videretur. Fuere etiam, qui has laudes inuidendas ægre ferrent, conatum Friſchmannianum nimiopere his denotantes verſiculis:

Dum Burrhum medicum verbis cœleſtibus effers,
  Pene negando hominem, pene negando Deum.
Idque facis verbis adeo monſtroſus ineptis,
  Nemo & te ſanum credit habere caput.
Miror cum, vt memoras, omnes depellere morbos
  Poſſit, non capiti conſuluiſſe tuo.
Quanto tu poteras melius gaudere propinquis
  Quam veretra procul quærere in Auſonia.

Tum illico complures & Friſchmannum maxime illa cepit ſuſpicio, vt iſtius famoſæ ſchedæ Io. Henr. Boeclerum auctorem haberent, quaſi nemo amplius in vrbe foret, qui artis poeticæ facultate polleret. Vnde viſum eſt iſtis homunculis, nihilo elegantioribus verſiculis famam viri huius innocentiſſimi laceſſere:

- - - rabie mentis te laborare putent,
Hellebori munus. Burrhi medicamine dignus,
  nec vitio capitis ſufficit omne tibi.

Ca-

p. 243.

Bonacoſſã, ferii. mort. An.1320.

Barrii obiit Anno 1378.
ris Sabaudiæ filia.
Beatæ filia.

gleria, Vxor
id. III. Reg.
iliæ

as, Dux Mediol. mort. 1404.
lia Caroli V. Reg. Franciæ.
ernabonis Patritii filia.

hilippus Maria Dux Mediol.
mort. 1447.
eatrix filia Facini Scaligeri
Dni. Veronæ.
aria filia Amadæi VIII. Ducis Sabaudiæ.

lanca notha ex Agnete de Meine, vxor Franciſci Sforțiæ, Comitis, Cocignolæ Ducis Mediol.

Carolus V.
Iſabella Em.

chidux Styriæ. C...

Bonacoſſa, filia Scarſini Burri, vxor Matthæi Magni Vicecomitis, Vicarii Imperii. mort. An. 1320.

Stephanus, Vicecomes. Vicarius Imperii. ob. 1327.

Barnabas Princeps Medilolani, Vicarius Imperii perpetuus, obiit Anno 1385.
Beatrix Martini Scaligeri filia.

Angleria, Vxor Frid. III. Reg. Siciliæ.

Antonia, Vxor Eberhardi W. Com. Wurtenbergenſis.

Viridis Vxor Leopoldi Ducis Auſtr. an. 1386.

Ernestus Ferreus, In Styria & Carinthia mort. 1424.
Margaretha Barnimi III. Pomeran. Ducis filia.
Zimburgis, Maſouiæ Ducis filia.

Fridericus III. Imper. mort. 1493.
Eleonora Eduardi Portugal. Reg. fil.

Maximilianus I. Imper. mort. 1519.
Maria Caroli ult. Burg. D. fil.
Blanca Maria Galeacii Mariæ Ducis Mediol. filia.

Philippus Rex Hiſpan. mort. 1506.
Iohanna Ferdinandi Cath. filia.

Carolus V. Imperator mortuus 1558.
Iſabella Eman. Reg. Portugal. filia.

Philippus II. Rex Hiſpaniæ m. 1598.
Maria, Joh. III. Port. R. filia.
Maria. Henr. VIII. Angl. Reg. filia.
Iſabella, Henrici II. G. Reg. filia.
Anna. Maximiliani II. Imperat. filia.

Philippus III. R. Hiſpan. mort. 1621.
Marg. Caroli Archiducis Auſtr. fil.

Philippus IV. Rex Hiſpaniæ.
Iſabella Henrici IV. Gall. Reg. filia.
Maria Anna, Ferdin. III. Imp. filia.

Ferdinandus I. Imperator mortuus 1564.
Anna filia & hæres Vladislai Vngar. Reg.

Maximilianus II. Imperator mortuus 1576.
Maria Caroli V. filia.

Matthias Imp. mortuus 1619.

Rudolphus II. m. 1612.

Carolus Archidux Styriæ, Gretii. mort. 1599.
Maria Alberti Bauariæ Ducis fil.

Ferdinand. II. Imp. mortuus 1637.

Ferdinand. III. mort. 1657.

Leopold. Imperator.

Leopold. Arch. mort. 1632.

Ferd. Carolus Archid.

Sigism. Franc. Epiſc. Augſt.

Tadea Vxor Steph. Ducis Bauariæ.

Valentina Vxor Petri Regis Cypri.

Galeacius Pr. Mediolani Vic. Imperii obiit Anno 1378.
1. Vxor Blanca, Amadei V. Comitis Sabaudiæ filia.
2. Iſabella, Iohannis R. Franciæ filia.

Joh. Galeacius, Dux Mediol. mort. 1404.
Eliſabetha filia Caroli V. Reg. Franciæ.
Catharina Bernabonis Patritii filia.

Valentina Vxor Ludouici Ducis Aurelianenſ. occ. Pariſiis 1407.

Carolus Dux Aurelianenſis.
Iſabella, fil. Caroli VI. Reg. Franc.
Margaretha filia Adolphi Ducis Cliviæ.

Ludouicus XII. Rex Franciæ mortuus 1514.

Philippus Maria Dux Mediol. mort. 1447.
Beatrix filia Facini Scaligeri Dni. Veronæ.
Maria filia Amadæi VIII. Ducis Sabaudiæ.

Blanca notha ex Agnete de Meine, vxor Franciſci Sfortiæ, Comitis, Cocignolæ Ducis Mediol.

ſed& vniuerſæ naturæ prodigioſa cognitione, & in curandis morbis deſperatis admirabili dexteritate & felicitate, ita omnium oculos & mentes perculit, vt alieno & a Proauis commodato ſplendore non indigeret. Sed cum veritati nihil detrahendum, nec aliquid prætermittendum

Q 5

Captator verborum & caſtigator ineptus,
Re vacuus rhetor, cætera Grammaticus.
Fuſte tuos humeros olim Chriſtina iubebat
- - - excipier valide:
Fuſtibus hinc paribus ſi te fors Burrhus obumbret,
- - - quis pudor inde tibi?
Crede mihi, meriti baculi ſi fabrica deſit,
- - - en faber aptus ero.

Quæ, vt credibile eſt, Boeclerum omnino male habuerunt, maxime cum exinde rumor primum diſperſus fuerit, ſe in ſueonum Regionibus peſſime tractatum & iubente ita Chriſtina Sueciæ Regina virgis caſtigatum eſſe. Itaque libello ſupplice adiit Senatum Argentoratenſem, prolatisque infamibus ſchedis legum auxilium aduerſus eiusmodi ſycophantas & verſiculorum auctores inuocauit. Nihil interim neglexit optimus Senatus in cauſſa Boecleriana, cuius etiam nomine adpellatus eſt Burrhus, vt contumelioſi ſcripti auctorem indicaret. At ille tergiuerſari & immenſa ſua incertum a quo repoſitum illud ſe reperiſſe, dicere. Vnde non immerito poſtea Boeclerus eſt ſuſpicatus, hanc ſchedam a *Fabro* quodam fuiſſe compoſitam, qui non multum poſt vrbe exceſſit, a Senatu in perpetuum relega-

dum, quod nomen Illuſtriſſimi Viri & tam rari exempli hoſpitis, ciuica corona, ob tot ſeruatos ci-

legatus. Cum Burrho res ita fuit peracta, vt diceret, ſibi non amplius Argentoratum placere. Interea vt & officio ſuo defungeretur Boeclerus, & calumniæ notam abs ſe quam longiſſime remoueret, *Epiſtolam ad amicum tum adiuncto exemplo diplomatis Regii* A. 1660. Argentorati publice exſcribi curauit, qua in acta ſua cum Burrho fideliter recenſet, & innocentiam quoque ſuam teſtimoniis non idoneis confirmat. Diploma Reginæ Chriſtinæ, quod ſub diſceſſum e Suecia obtinuit, pleniſſimum eſt laudibus Boeclerianis, in quo & hoc legimus, quod Boeclerus annuæ penſionis loco etiam poſt diſceſſum octingentos Imperiales per ſingulos annos perceperit. Hæc vero ipſa epiſtola apologetica, per *Io. Chriſtoph. Wagenſeilium* Romæ oblata eſt Chriſtinæ, quæ non vultu ſolum propitio accepit illam, ſed ingenue quoque profeſſa eſt, nihil tale vnquam in Suecia fuiſſe geſtum cum Boeclero: hoc inſuper addito elogio, ſe gratulari Germaniæ de tanto, quem rurſus nacta ſit, exquiſitæ doctrinæ viro: ſibi vix perſuadere poſſe, an Germania vnquam talem protulerit virum, quam nunc Boeclerus foret. Cæterum ecquid Burrhus in re medica præſtiterit, docet nos multis verbis elogium Friſchmannianum, quod itidem inſeruimus integrum, modo veritate non ſint aliena, quæ refert. Legi de Burrho etiam meretur libellus ſub hoc titulo excuſus: *La chiaue del Gabinetto del Cauagliere Gioſeppe Franceſco Borri Milaneſe. Colon. 1681.* 12mo.

ciues, digniſſimi, famam augere & grati animi ſignificationem teſtari poſſit, operæ pretium me facturam exiſtimaui, ſi, in quam nuper incidi, Genealogiam ipſius, publici iuris redderem: vt Burrorum gentis peruetuſta & glorioſa origo, claraque proſapia, quæ a Bonacoſſa filia Scarſini Burri, Matthæi M. Vicecomitis & Imperii Vicarii vxore, plurimas Principum Chriſtiani orbis familias, propinquitate ſanguinis & affinitatis contingit, omnibus innoteſcat. Ad fructus plures, maiores, meliores edendos, multum intereſt ex quali arbore ſit ſurculus. Et, ſi temperamenta, ſi morbi, ſi alia quæ corpori inhærent a parentibus in liberos deriuantur: quis neget animorum quoque propenſiones, vt quæ magna ex parte corporis ſequuntur temperamentum, in poſteritatem transfundi? Quare Sapienter Philoſophorum columen Ariſtoteles lib. 3. pol. cap. 8. Veriſimile eſt meliores eſſe eos, qui ſunt ex melioribus. Perſcriſcript. Argentorati 30. Jan. Anno MDCLX.

DE
GENTIS BVRRORVM
ANTIQVA NOBILITATE.

APud Romanos conſtat Spurium Burrum Tribunitia functum poteſtate anno ante reparatam mortalibus ſalutem 152. Q. Opimio & L. Poſthumio Coſſ. qui legem A- gra-

Anno ante nato Chriſti 152 Spurius Burrus Romæ Tribunus Plebis.

grariam a Tyberio Graccho promulgatam antiquitauit, auctore Appiano Alex. lib. 1. Bell. Ciuilium Rom.

C. Plinius Burrus & P. Plinius Burrus.

Extat Aſcii Plebe Licinii, ſeu (vt tralatitio nomine paſſim vocant) Incini Diœc. Mediolan. peruetuſtum marmor his literis exaratum:

GENIO ASCII C. PLINIVS BVRRVS ET P. PLINIVS BVRR. ÆTERNITATI. Georg. Merula in ſuis Synonymis & homonymis pag. 38. Bonauentura Caſtilionæus in lib. Gall. in ſub. antiqu. ſed. fol. 41.

An. Chr. 52 Afranius Burrus Præfectus Prætorio Claudii & Neronis Imperatorum.

Mentionem quoque honorificam habet C. Cornel. Tacitus lib. 12. ſuorum Annalium de Afranio Burro, quem egregiæ militaris famæ & lib. 13. c. 6. multarum rerum experientia cognitum, appellat; hic a Claudio Imperatore præfectus prætorianis cohortibus eſt creatus anno poſt Chriſti aduentum 52. Huius itidem opera Nero Imperatorium faſtigium eſt conſecutus, acclamantibus prætorianis militibus, hic cum Annæo Seneca, & Agrippinæ cædes compeſcuit & Imperatorẽ in dies omnifariis ſceleribus ſe mancipantem, tamdiu retraxit, quamdiu eius auctoritas viguit: nam mox, licet factus a Pæto reus, calumnioſum accuſatorem, ipſemet inter iudices ſententiam dicens, exilio mulctauerit, immature tamen mortalitatem exuit, incertum valetudine, an veneno, idem Tacitus lib. 14. Taciti

citi ſuſpicionem fouet Sueton. Tranquillus in vita Neronis, dum dicit, Burro Præfecto remedium ad fauces pollicitus Nero, toxicum miſit, cuius ciuitati grande deſiderium manſit per memoriam virtutis. Tacitus 14, 15.

An. 83. Parthenius Burrus Præfectus Cubiculo Imperatoris Domitiani.

Parthenii quoque Burri meminit Martialis lib. 1. epig. 106. lib. 5. egigr. 6. lib. 8. epig. 28. lib. 9. epig. 50. lib. 11. epig. 11. Iuuenalis Sat. 12. Ille nec argentum &c. hunc Parthenium fuiſſe Palatinum intimum & familiarem, cubiculoque Imperatoris Domitiani imperantis circa Annum Chriſti 83. præfectum, teſtatur Suetonius Tranquillus in vita Flauii Domitiani cap. 16.

182. Antiſtius Burrus Imperatoris Commodi cognatus & Conſul Romanus.

Conſequitur Parthenium Antiſtius Burrus, qui modo Imperatori Leuir fuit, Lampridius in vita Commodi, Onuphrius Panuinius in Comment. ſuorum faſtor. pag. 236. qui ibi aſſerit Græcis Byrrum dici, prout & dicit digeſtio annorum per conſules in Codicis calce deſcripta. Cum vero III. Conſul factus eſſet idem Commodus, collegam habuit Antiſtium Burrum, anno ſcilicet 182. ex fide eiusdem Panuinii ibidem & marmoris, cuius inſcriptionem notat Aldus Manut. in ſua orthographiæ ratione in verbo Kalendæ, Inſcriptione ſexta. Huius Antiſtii Burri meminit quoque Iulius Capitolinus in vita Pertinacis.

Ad-

208. *S. Monas Burrus Mediol Archiepiſcopus.* Addidit Burrorum familiæ immortale decus D. Monæ Burri dignitas & ſanctimonia, qui in ipſis comitiis coeleſti fulgore circum amictus ad Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopatum euectus, ciuitatem ſuam in 115. Paroecias digeſſit, ampliſſimum patrimonium pauperibus erogauit, Liberali Patritio Mediolanenſi ſpatium ad extruendum D. Petro fanum, largienti, præclariſſimum cognomen, & dubio procul duraturum apud omnem poſteritatem pietatis eximiæ monumentum indidit: tandem Monam exoſum diuturniorem in terris moram ſuſcepit cœlum anno ſalutis 267. De D. Mona Burro in Sanctorum albo adſcripto mentionem faciunt Galu. de fl. lib. 6. Franciſcus Beſutius in ſua Pontif. hiſt. Med. part. 2. Galeſinus in albo S. S. Antiſtitum & Caſtillionæus lib. Gall. in ſ. ant. ſed. fol. 23. Calchus lib. 1. Carolus a Baſilica Petri Epiſcopus Nouarienſis in Succeſſ. S. Barnabæ cap. 6. Ioſephi Ripamon. hiſt. Eccl. l. 2.

B. Anton. Burrus. Meminit & obiter Paulus Morigia de Mediolanenſi nobilitate c. 11. Beati Antonii Burri ex ordine Canonicorum Regularium D. Auguſtini, eundemque vti cognomenti, ſic & D. Monæ Sanctitatis hæredem prædicat.

1119. *Eriprand. & eius filius & Gigus Bur-* Inter triginta quinque nobiles Mediolan. qui anno 1119 nomen ſuum precibus D. Bernhardi adſcripſerunt tabulis, quibus immunitate donata

eſt

eſt Eccleſia S. Iacobi in Pontido, tres, nempe Eriprandum & eius filium, & Gigum Burros, enumerat Bernard. Cor. in ſua hiſt. pag. 62. Calchus pat. hiſt. lib. 7, p. 151.

ri Nobiles Mediol.

Celeberrimæ fuit militiæ Guielmus Burrus, qui referente Paulo Veronenſe in ſua hiſt. bel. Hieroſolym. ſub Balduino Rege Hieroſolymam obtinente, eiusdem Regni Comeſtabilis fuit, expugnauitque Tyrum; mox captiuum ſuum regem ab Agarenis pacta deditione Tyri vindicauit.

1125. Gulielmus Burrus Regni Hieroſolymitani Comeſtabilis.

Nec de bellica duntaxat arte Burri bene meriti: refertur etenim a D. Raph. Fanniano miræ ſedulitatis antiquario in Chron. de Med. Nob. ſub familia Burra, ſententia anno 1140. lata per Ardericum Chaiganiſſam, Artaldum de Raude, Manfredum de Septara, Ardericum de Palatio & Malaſtrenam & Gigonem Burros, Martinum della Cruce, Ottobellum de Laude, omnes iudices dictos inter Locarnum & Petrum Beſutios, & Comites Caſtri Seprii ſuper feudo Mendriſii & Rancati.

1140. Malaſtrena & Gigo Burri Iudices.

Paganum quoque & Nigrum Burros, anno 1159. inſigni potitos victoria de Papienſibus, Fridericus Ænobarbus, luctuoſus ille patriæ euerſor, (a quo vrbs capta, ſpoliata, funditus euerſa, omnia antiquæ nobilitatis monumenta perierunt)

1159. Paganus & Niger Burri.

R

runt) ex improuiſo Mediolan. palantes, prædæque intentos adgreſſus, inter cæteros patritios diu Germanorum viribus reluctatos, captiuos habuit. Triſt. Calch. hiſtor. patr. pag. 192. Cor. pag. 100.

1161. *Filius Burri de Burris.* Strenuæ fortitudinis ſpecimen dedit filius Burri de Burris anno 1161. qui cum in Laudenſes profectus, illos fere ad internecionem deleuiſſet, ſuperueniente noua hoſtium manu, multis vulneribus pro patria acceptis, tandem captivus multitudini hoſtium ſuccubuit. Cor. p. 108.

1183. *Gulielmus Burrus Mediolan. Delegatus ad Imperatorem.* E Longobardiæ proceribus, qui anno 1183. cum Friderico Ænobarbo foedus icerunt, iuramentoque ſanxere, inter Mediolan. delegatos Gulielmus Burrus eo munere functus eſt honorificentiſſimo, vt patet ex Cor. pag. 142. & ex lib. de Pace Conſtantiæ cap. Hi ſunt Nuncii.

1196. *Ghizo Burrus Med. Conſul.* Conſulatum obtinuit Ghizo Burrus Mediolan. Cor. p. 172. hic itidem auctor fuit, vt inter Mediolanenſes & Nouocomenſes diſſidentes foedus iniretur, extatque adhuc inſtrumentum dictæ pacis, quod a ſe lectum teſtatur, D. Raph. Fann. in Chr. de Mediolanenſi nobilitate, ſub familia Burra, traditque ibi hunc Ghizonem fuiſſe ex iſto V, Collegio Iudicem.

In

In nobilibus familiis, quæ anno 1198. ad eiusdem ciuitatis Archiepiſcopum, dominium Reip. ſpectare affirmarunt, Burros reponit Cor. pag, 175.

1198. Burri Nobiles Med.

Dominicus Burrus, inter tres ex parte nobilium conſtitutos Prætores anno 1203, refertur a Cor. electus p. 177. Calch. hiſt. patr pag. 266. hic anno ſequente iterum vnus ex ſex Prætoribus eſt creatus. Calch. d. p. Gal. Flam.

1203. Dominicus Burrus bis Prætor Med.

Gulielmus Burrus, qui iniuſte a ſeditioſis in diſcrimen capitis vocatus, a Petro Vialta Placentino Mediolan. Prætore anno 1218. eſt abſolutus. ex Chr. de Mediol. Nob. ſub familia Burra D. Raph. Fann.

1218. Gulielmus Burrus.

Referente fratre Cherubino annalium ſuorum lib. 5, anno 1224. Gulielmus idem Bononiæ præturam obtinuit, & Ioannem Brennam Hieroſolymæ Regem honorificentiſſime excipet.

Idem Prææt. Bononiæ.

Idem tanquam vir magnæ autoritatis, interfuit iurantibus Nouocomenſibus, pro ſeruando fœdere fauore eccleſiæ ſub an. 1229. die 11. Decembris in manibus Henrici Septalæ Med. Archiepiſcopi Cor. pag. 78. antiq. impreſſ.

Idem ann. 1229. die 11. Decembr.

Fuit & alter Burrus de Burris, qui in anno 1249. die 23. Iulii Reipubl. Mediolan. cum aliis legatis, ſuæ Patriæ nomine, cum Nouocomenſibus

1249. Burrus de Burris Legat. Med.

fœdus percuſſit, vt apparet ex inſtrumento per D. Fann. ſupra relato.

Id, anno 1258. Hic anno 1258. cum aliis pro Capitaneis, & Valuaſoribus interfuit paci, quam S. Ambroſii. appellant. Cor, pag. 263.

1251. *Lancia Burrus.* Lancia Burrus, filius Comitis Portæ nouæ, interfuit paci inter Laudenſes anno 1251. Cor. p. 262.

1253. *Baro Burrus Dux Mediol.* Baro itidem de Burris, fuit vnus ex duodecim Mediol. qui in Papienſes bellarunt, multaque Nobilia Oppida diruerunt anno 1253. in oppugnatione autem Mortarii fortiſſime pugnans eſt captus, verum in ſequente die ſuburbiis expugnatis liberatus, Papienſes Mortarienſibus ſuppetias laturos, præſentiſſimi belli minis abs ſe terrefactos, pacem ſupplices expoſcere coëgit. Manip. Hor.

1263. *Lanfrancus Burrus Dux Mediolanſ. aduerſus Locarnum.* Imperium Comenſis vrbis Philippus Turrianus referre debuit acceptum Lanfranco Burro, qui auctore Cor. p. 263. an. 1263. egregie militarem operam in eo bello nauauit; Ruſconos etenim poſt ingentem cladem profligatos, eorum Ducem Simonem Locarnum quatuor & viginti millium paſſuum ſpatio inſecutus in captiuitatem redegit. Calch. hiſt. 1. part. lib. 16. pag. 338.

1269. *Francinus Burrus Dux Mediol. No-* Extorris Valuaſorum Capitaneorum Nobilitas anno 1269. Ducem ſibi legit Francinum Burrum, aduerſus

ſus Turrianos & Plebem: hic ipſe in Hiſpania Bætica apud Caſtellæ Regem legati munere functus, poſt oblatum illi Mediol. Dominium, ab eo, Equitis aurati dignitate honeſtatus, ſexcentos equites impetrauit, Cor. pag. 297.

bilitatis adverſ. Turrianos.

1275. Scarſinus Burrus aliquibus Squarcinus Tritaui Dni Franc. Ioſephi Proauus, quem Cor. pag. 120. antiqu. edit. appellat Nobiliſſimum Equitem, Iouius in vita Ottonis, virum apprime nobilem & opulentum vigoreque animi atque armorum peritia illuſtrem, Georg. Merul. Vic. Antiq. lib. 6. Opulentum hominem, & in rebus gerendis minime ignauum, cuius verba, vt fere omnia mutuatus Calch. lib. 16. repetit: eadem præconia ingerit Bugatt. p. 328. & 330. qui ab Othone Vicecomite, Archiepiſcopo & Nobilibus exulibus in Ducem, ſeu vt vocant, Capitaneum Generalem aduerſus Turrianos creatus, a Ferdinando Hiſpaniarum Rege auxiliares copias obtinuit. Turrianos ad pontem Turbici non magis fortitudine armatos vicit; quam libertate perhumaniter donatos ſibi patriciisque deuinxit. Cor. p. 312. Iouius in vita 12. Vicecom. fol. 14. & 15. Bug. p. 330. & ſupra memorati Auctores.

Scarſinus Burrus Tritaui D. Fr. Ios. proauus cum Othone Vicecomite Archiepiſcopo Capitaneus Generalis adverſ. Turrianos.

1275. Bonacoſſa ex antiqua Burrorum familia, filia, vt ait Cor. p. 258. Iouius fol.

Bonacoſſa

Burra, mater Vicecomitum Med. Dominor. & poſtea Ducum.

14. ſtrenui Scarſini ſupradicti, virtute, forma & inſigni fœcunditate prædita. ſic eam appellat dictus Iouius Vxor fuit Matthæi Magni Vicecomitis. Cor d. pag. 258. Iouius d. fol. 14 Calch. p. 353. & 411. Georg. Merula p. 114. genuit Galeacium: Cor pag. 310. Iouius ſol. 32. Marchum, Luchinum, Ioannem & Stephanum, Mediol Dominos, qui aucta non mediocriter ditione, animos poſteris ſuis totius Italiæ Regni potiundi addiderunt; hæc demum 1318. funerata eſt in Euſtorgiana Eccleſia. Cor. p. 147. antiq. impreſſ.

1277. *Gulielmus Burrus Eques auratus Dux P. R.*

Gulielmus Burrus Eques auratus an. 1277. P. Roman. Dux, ſeu Capitaneus & militaris defenſor eſt conſtitutus. Cor pag. 320.

1292. *Otho Burrus Prætor Comenſis & Papienſ.*

Otho ſeu Othorinus Scarſini frater an. 1292. a Mathæo Magno Vicecomite, ſuo Sororio, adeptus eſt Papienſem & Comenſem Præturam. huius filia Napino Turriano nupſit. Cor. p. 355. 365. 387.

1302. *Gulielmus & Land. de Burris Med. Proceres.*

Gulielmus & Landulfus de Burris anno 1302. inter alios Vrbis primates qui a partibus Vicecomitis erant referuntur a Cor. p. 176. antiqu. impreſſ.

1311. *Quatuor ex Bur. Decu-*

Balthaſarem, Maſæum, Franciſcum & Iacobum de Burris refert D. Fann. an. 1311. Decurionatus munere

a Po-

a Populo donatos, quod & liquidius patet ex Inſtrumento Mandati ad conſequendam abſolutionem interdicti a Benedicto XII. huiusmodi ſcripturis in Mediol. Ærario ſeruatis. *riones ciuit. Med.*

Sedulitas Comitis Burri an. 1322. cui inter alios 12. Mediol. Nobiles mandata erat cura Placentiæ, periclitantem Actium Vicecomitem, ob Landi perfidiam, ſeruauit incolumem. Iouius in vita XII. Vic. lib. 3. 1322. *Comes Burrus inter 12. Mediol. Nobiles.*

Guzzinus Cauazza Burrus, qui referente Cor. an. 1322. ex Nobili & prædiuite Burrorum familia Gentili conſuetudine aduerſatus a Gibellinis ad Guelphos deſciſcens, Moguntiacum occupauit, Cor. pag. 153. antiq. edit. Iouius vti ſupra. 1322. *Guzzinus Cauazza Burrus Guelphus.*

Cum cenſus, vulgo æſtimium, ciuitatis eſſet reformandus, cura huiusce negotii iniuncta fuit Chriſtophoro Burro per literas ducales anni 1390. relatas a D. Fann. 1390. *Chriſtoph. Burrus reformator æſtimi.*

GENEALOGIA
ILLVSTRISSIMI DOMINI
FRANCISCI IOSEPHI BVRRI,
ex Inſtrumentis publicis.

PRimo conſtat inter mortales degiſſe Scarſum Burrum; hic pater *Ann. 1200. Scarſus, Tri-*

taui D. Fr. Ios. Atauus. Landulphi enunciatur in Inſtrumento ſententiæ latæ inter communitatem Oſſonæ, & illam de S. Stephano, rog. per Simonem de Fracapanis & Porinum de Cygardis publ. Mediol. Notarios die 15. Febr. anno 1375. ſignat. A. qui Scarſus veriſimiliter ex ætate Scarſini eius Nepotis, vixit circa annum 1200.

1392. 30. Octobr. Landulphus Burrus Tritaui D. Fr. Ios. Abauus. Ex ſupra citato Inſtrumento colligitur Landulfum Burrum filium Scarſi fuiſſe, quod confirmatur inſtrumento ſententiæ latæ inter homines communitatis Oſſonæ, & eos de S. Stephano, rog. per Ioannolum de Medicis, & Continum de Moreſinis die 30. Octobr. 1392. ſign. B. de hoc ſupra dictum in Nobilitate in genere.

Iſte fuit Pater Scarſini, vt probatur a ſupra & infra ſcripto Inſtrumento ſignat. A. & vt etiam arguitur ex facto tali ſignato BB. vbi referuntur verba Ioannis Burri, filii quondam Landulfi ita teſtantis anno 1337. ſi vero. Inſtituo mihi hæredes D. Othonem Burrum fratrem meum & D. Franciſcum Nepotem meum, filium quondam D. Scarſini.

Scarſinus, Tritaui D. Franc. Ioſ. Proauus. Scarſinus vero Tritaui D. Franciſci Ioſephi Proauus, fuit Mediolanenſium extorrium Capitaneus Generalis; huius filia Bonacoſſa nupſit Mathæo Magno, Vicecomiti, & ſic omnes Mediol. Duces, quoad lineam maternam e Burrorum familia defluxere; ſed de Scarſino, & de

Bo-

Bonacoſſa Burra dictum fuit in Nobilitate Gentis Burrorum,

Ex Scarſino genitus eſt Franciſcolus, Tritaui D. Franciſci Ioſephi Auus, de quo fit mentio in Inſtrumento ſupra producto ſign. A. in illis verbis D. Franciſcoli Burri Biatici quondam D. Landulphi, & comprobatur per inſtrumentum, quo D. Otho Burrus f. q. D. Landulphi inueſtiuit nomine locationis Antonium Semprinum, f. q. Zambelli de Prædiis 54. Beſati ad partem & vtilitatem Franciſcoli & Gulielmoli dicti Negri habitantium in Burgo Cobertæ Rog. per Zambellolum filium Manzoli Brozii Not. an. 1326. 18. Febr. ſign. C.

1326. 18. Febr. Franciſcolus, Tritaui Fr. Ioſ. Auus.

Franciſcolus vero genuit D. Cæſarem, Tritaui D. Franciſci Ioſephi Patrem, cuius nomen reuera erat Iohan. Franciſcus, ſed ob liberalitatem mutatum fuit in Cæſarem, vt dicit Cor. p. 298. antiq. edit. & D. Fann. in Chr. ſub familia Burra. habitantem in Burgo Corbettæ, vt per inſtrumentum venditionis a D. Franceſchino de Burris filius quondam D. Milani ipſi D. Cæſari factæ tot bonorum, vt aſcendant ad ſummam florenorum aureorum 30000. Rog. per Ioannolum de Medicis & Ambroſium Boſſium Notarios Mediol. an. 1386. die ſecunda Iunii ſign. D.

1386. 2. Iun. D. Cæſar Tritaui D. Fr. Ioſ. Pater.

Item per aliud inſtrumentum anni 1393. 16. Decembr. vbi dicitur Nobilis & egreg. Vir D. Cæſar Bur-

1393. 16. Dec. Idem notatur.

rus, natus quondam Nobilis, & potentis Militis viri D. Franciſcoli Burri Civit. Mediol. nunc habitans in Burgo Corbetta Comit. Mediol. inveſtiuit nomine libelli &c. Rog. per Porolum Lanzapanicum Mediol. not. ſign. E.

1419. 4. Dec. Franciſcus D. Fr. Ioſ. Tritauus. Subſecutus eſt Franciſcus, D. Franciſci Ios. Tritauus, filius quondam Nobilis viri D. Cæſaris Burri olim ſpectabilis militis D. Franciſcoli, habitans in Burgo Corbettæ, Cap. Pl. Duc. Mediol. vt apparet per inſtrumentum repudiationis hæreditatis maternæ ab eo factæ, Rog. par Antonium de Medicis an. 1419. die 4. Dec. ſign. F.

1449. 24. Sept. Idem Hic an. 1449. die 24. Septembr. a Franciſco Sfortia Mediol. Duce obtinuit priuilegium immunitatis, datum ſupra dictis anno & die, ex felicibus caſtris Linate contra Mediol. ſign. G.

1450. d. 4. Dec. Idem Fuit præterea Præfectus arcis Laudenſis, Capitaneus & Caſtellanus arcis Derthonæ, vt probatur exemplo authentico literarum patentium eidem a Franciſco Sfortia datarum anno 1450. 4. Decembr. & etiam datarum anno 1451. quo fuit confirmatus. ſign. H.

1470. 15. Nov. Thadæol. D. Fr. Ioſ. Atauus. Thadæolus vero Atauus, vt patet per inſtrumentum ſign. M. cum alapam, ſiue pugnum Ioanni Burro in aula Ducis Galeacii Mariæ Sfortiæ impegiſſet, precibus Cæſaris & Landulfi eiuſdem Thadæoli fratrum ciuium Mediol. & arcis Caſtelletti Ianuæ Caſtellanorum, a præfato Du-

ce

ce eſt abſolutus, vt patet ex reſcripto gratioſo ab eodem Principe dato. Vigleuani an. 1470. 15. Novembr. ſign. K.

Etiam propter priuatas & publicas occupationes idem Thadæolus & fratres excuſati ſunt ab onere tutelæ minoris Nepotis de quo teſtantur literæ Ducales dat. Modœcie an. 1471. die 12. Ian. ſign. L.

Idem 1483. cum habitaret Corbettæ, inueſtitus eſt nomine ficti libellarii a D. Io. Antonio de Vicomercato, vt patet ex inſtrumento de hac cauſa celebrato an. eodem 17. Febr. Rog. per Ioannem Petrum de Sachis Not. Mediol. ſign M.

Ex Thadæolo ortus eſt Bernardus, ſiue Bernardinus, D. Franciſci Ioſephi Abauus, vt ex Inſtrumento compromiſſi, facti per D. Ioannem Venturam filium quondam D. Thadæoli, habitantem in Burgo Corbettæ cap. Pleb. Duc. Mediol. nomine proprio & etiam Procuratorio Bernardini & aliorum minorum fratrum ſuorum in Balthaſarem Trincerium & Franciſcum Boyſium I. C, Rog. per Marchum de Friſianis an. 1491. 4. Nov. ſign. N.

Idem habitabat Mediol. in P. T. P. S. Alexandri in Zebedia, vt patet per Inſtrument. rog. per Bernardum de Boſſiis Mediol. Not. an. 1511. die 7. Iunii, quo D. Ioannes Bonauentura, & Bernardus fratres de Burris, filii quondam D. Thadæi ſe obligant D. Bertolano de Bellinis ſign. 1.

Nobilis D. Bernardus de Burris, filius quondam

dam ſpectabilis D. Thadæi an. 1515. habitabat Mediol. in P. T. P. S. Alexandri in Zebedia, vti conſtat Inſtrumento confeſſionis ipſi factæ a Ven. Procuratore Fratrum Humiliat. S. Ambroſii ad Nemus Rog. per Ludouicum Choldirolum an. 1515. die 4. Dec. ſign. 2.

1520. 4. Iul. Idem Hic cum Ioanne Præſide Officio Salis, & aliis Burris a Franciſco Primo huius nominis, Francorum Rege, obtinuit confirmationem priuilegii immunitatis, quæ confirmatio data eſt Mediol. a. 1520. die 4. Iun. ſign. 3.

1532. 3. Mart. Idem Idem cum eſſet Corbettæ Cap. Pleb. Duc. Mediol. an. 1523. die 3. menſis Martii, condidit teſtamentum, quo inſtituit ſibi hæredes filios ſuos Brandam, Ioannem Franciſcum, D. Franciſci Ioſephi Proauum & Hieronymum, omnes fratres: quod teſtamentum rog. eſt per Iacobum de Venagono publ. Mediol. Not. ſign. 4.

1531. 30. Oct. D. Io. Franciſcus D. Fr. Ioſ. Proauus. Ioannes Franciſcus, D. Franciſci Ioſephi Proauus anno 1531. die 30. Octobris Corbettæ morabatur, vt probatur inſtrumento, quo D. Nicolaus de Curte negotiorum geſtor minorum ſcilicet DD. Hieronymi, & Ioannis Franciſci fratrum de Burris fil. quondam D. Bernardi, habitantium in dicto Corbettæ loco, inueſtiuit nomine locationis D. Ioannem Ambroſium de Ghiſulphis Rog. per Petrum Martyrem Spanzoram ſign. 5.

Anno

Anno pariter 1534. die 14. Martii, DD. Branda Ioannes Franciſcus & Hieronymus, omnes fratres de Burris, fil. quondam D. Bernardi, omneſque habitantes in loco Corbettæ cap. Pl. Duc. Mediol. fecerunt datum in dotem Iſabellæ eorum Sorori, vt ex Inſtrumento ideo rog. a Cæſare Cataneo publ. Mediol. Not. ſign. 6. *1534. d. 14. Martii Id.*

Corbettæ degebat D. Ioannes Franciſcus de Burris, filius quondam Nobilis D. Bernardini anno 1543. 26. Iulii vt per Inſtrumentum rog. a Ioanna Maria a Comite publ. Mediol. Not. ſign. 7. *1543. 26. Iul. idem.*

Idem per Inſtrumentum, quo Magnif. D. Io. Franciſcus, D. Franciſci Ioſephi Proauus an. 1554. vltimo Aprilis, ſe obligauit pro dote data a Magnif. D. Luchina de Rubeis Magnif. D. Brandæ eiuſdem D. Franciſci fratri. Rog. per Fridericum de Scarauaziis publ. Mediol. Not. ſign. 8. *1554. 30. April. Idem*

Anno quoque 1560. 22. Auguſti, idem Magnif. D. Ioannes Franciſcus filius quondam Magnifici D. Bernardi Burri, Corbettam incolebat, quod teſtatur Inſtrumentum venditionis ei factæ a Philippo de Caſate, Rog. per Lancellott. de Terzago Publ. Med. Not. ſign. 9. *1560. 22. Aug. Idem*

Idem anno 1565. cum habitaret Mediol. P. C. P. S. Marcellini, celebrauit Inſtrumentum, quo continetur quemadmodum Magn. Dn. Io. Franciſcus Burrus filius quon- *1565. 25. Sept. Idem*

quondam Magnif. D. Bernardi, emit a D. Presbytero Signorino de Burris, quædam bona immobilia. Rogatum eſt Inſtrumentum per Io. Bernardum Gazzurum publ. Mediol. Not. præfato anno die 25. Septembris ſign. 10.

1571. 12. *Nov. Idem* In eodem quoque Corbettæ loco habitans idem Magn. D. Ioannes Franciſcus, filius quondam Magnif. D. Bernardi, emit quædam melioramenta a Stephano de Prandonibus, vt per Inſtrumentum hac de cauſa rogatum 1571. die 12. Novembris per Lancellottum de Terzago publ. Mediol. Not. ſign. 11.

1580. 11. *Maii D. Bernhard D. Franc. Ioſ. Auus.* Ex Io. Franciſco natus eſt Bernardus D. Franciſci Ioſephi Auus, qui anno 1580. in dicto loco Corbettæ morabatur, vt oſtendit inſtrumentum, quo Magn. D. Franciſcus Reſta confitetur ſe recepiſſe a Magn. D. Bernardo Burro, filio quondam & hærede in ſolidum Magnif. D. Io. Franciſci, ſolutionem cuiusdam ficti libellarii Rog. per Paulum de Medicis publ. Mediol. Not. dicto anno, die 11. Maii ſign. 12.

1590. 2. *Martii Idem* Eſt & Inſtrumentum aliud anni 1590. 2. Mart. quo Magn. D. Bernardus Burrus, filius quondam Magn. D. Io. Franciſci P. V. P. S. Martini corpus Mediol. releuatus eſt a quodam debito, rog. per Hieronymum Cribellum publ. Mediol. Not. ſign. 13.

1597. 18. *Aprilis Idem* Anno 1597. 18. menſis Aprilis idem Bernardus Burrus habitabat Mediol. P. V. P. S. Martini ad Corpus. vt ex Inſtrumento

to permutationis quorundam bonorum immobilium, factæ cum R. Presbytero Hieronymo Luciano, Sidriani Rectore. Rog. Per Iacobum Antonium Cerrutum. Not. Cancell. Archiepiſc. Mediol. Actuarium ſign. 14.

Magnificus D. Bernardus Burrus, filius quondam Io. Franciſci habitauit Mediol. P. C. P. S. Simpliciani, vt ex Inſtrumento, quo M. R. Moniales S. Agnetis Mediol. confitentur ſe ab eo recipiſſe dotem ſpiritualem & reliqua pro eius filia Rog. per Martinum Cauanam Curiæ Arch. Not. anno 1605. 7. Iulii ſign. 15. *1605. 7. Iulii Idem*

Anno pariter 1611. die 22. Octobr. idem Magn. D. Bernardus Burrus, filius quond. Magn. D. Io. Franciſci Mediol. in P. C. P. S. Ioannis ad quatuor facies degebat, id quod arguit Inſtrumentum, quo M. R. Sacræ Virginis Monaſterii S. Auguſtini, & Petri Martyris P. Ludouicæ Mediol. confitentur, ſe ab eo recipiſſe ſolutionem dotis ſpiritualis, & reliquorum pro altera eius filia. Rog. per eundem Cauanam ſign. 16. *1611. 22. Oct. Idem.*

Idem an. 1621. 12. Auguſti degebat in loco Sidriani Ple. Corbettæ Duc. Mediol. prout in Inſtrumento recognitionis factæ inter D. Bernardum & Fabritium Melzium I. C. C. vbi dicitur D. Bernardus Burrus, filius quondam Io. Franciſci, habitans in loco Sidriani Ple. Corbettæ Duc. Mediol. Rog. per q. D. Balthaſſarem Cuſſonum olim Pub, Mediol. Not. & a Pe- *1621. 12. Auguſti Id.*

a Petro Antonio Puſterla publ. Mediol. Not. expletum ſign. 17.

1632. 17. Septembr. D. Branda Burrus D. Franc. Ioſ. Pater. Ex Bernardo natus eſt Branda Burrus, Franciſci Ioſephi Pater, Phyſic. Coll. prout dicitur in Inſtrumento venditionis factæ a D. Anna Caſata ipſi D. Brandæ Burro Phyſ. Coll. Mediol. fil. quondam Bernardi P. V. P. Sanctæ Mariæ ad Portam Mediol. Rog. an. 1632. 15. Septemb. per Io. Petrum Zuchium publ. Mediol. Not. ſign. 18.

1637. 19. Sept. Id. Idem habitabat Mediol. an. 1637. 19. Septembr. prout ex Inſtrumento Inueſtituræ factæ in Brianzolos, quod habet Phyſ. C. D. Branda Burrus fil. quondam D. Bernardi P. V. P. Sanctæ Mariæ ad Portam Mediol. Rog. per Carolum Caſtillioneum publ. Mediol. Not. ſign. 19.

1645. 4. Ian. Idem. Anno 1645. 4. Ianuar. idem Phyſ. C. D. Branda Burrus fil. quondam Bernardi P. V. P. Sanctæ Mariæ Secretæ Mediol. degebat, vt ex inſtrumento confeſſionis factæ a D. Laura Magdalena Cipranda; rog. per Carolum Blancum publ. Mediol. Not. ſign. 20.

1651. 10. Maii Idem. Aliud Inſtrumentum Inueſtituræ factæ an. 1651. 10. Maii in Patrem & fil. Rubeos, vbi dicitur D. Branda Burrus. Phyſ. Coll. Mediol. fil. quondam D. Bernardi P. V. P. Sanctæ Mariæ Pedonis Mediol. Rog. per Ioannem Baptiſtam Imponatum publ, Mediol. Not. ſign. 21.

Ex

Ex Branda natus eſt D. Franciſcus Ioſephus, vt ex fide Baptismatis.

NOMINA, COGNOMINA, ET DIGNITATES I. C. *Venerandi Collegii Mediolani, Equitum & Comitum.*

PEtrus Antonius Verrus.
Marcus Antonius Confalonerius.
Io. Baptiſta Foſſatus, Abbas vtriusque ſignaturæ S. D. N. Referen. Canon. S. Mariæ Scalenſis, ac Commendatarius S. Mariæ de Carugate.
Io. Baptiſta Beſutius ex Condominis Beſutii.
Petrus Paulus Confalonerius.
ANDREAS ALIFER Senator.
Iulius Dugnannus.
Gaſpar Alifer.
Franciſcus Billius Burgi Saroni, & Glarolarum Com. Abb. Sanctiſſ. Trinit. capitis lacus, vtriusque Signaturæ S. D. N. Refer. & Epiſcopus Papien.
ALOYSIVS CVSANVS Marchio Reg. & Præſes Excell. Senatus.
HIERONYMVS MELTIVS Rotæ Romanæ Auditor.
FRANCISCVS VICECOMES Feudatarius Carbonariæ, & ex condominis Albizati, & pertinentiarum & Epiſcopus Cremonæ.
HIACYNTHVS ORRIGONVS Reg. Duc. Senator, & Phæud. Vedani Pleb. Caſtri Seprii.

Hieronymus Vicomercatus ex Vicarii Generalibus in Dominio. Mediol.

Franciſcus Reſta.

Joſeph Cruceius ex LX. Decurionibus.

Marcus Antonius Caymus.

Io. Baptiſta Cribellus, Eques Religionis Immaculatæ Conceptionis B. V. M.

Ludovicus Moneta.

Carolus Pirovanus Conſultor S. Officii.

THEODORVS TRIVVLTIVS S. R. E. Diaconus, Cardinalis S. Cæſarii Provinciæ March. Legat. Sacr. Rom. Imperii Miſocchi, & Vallis Miſolcinæ, PRINCEPS, COMES Meltii & Gorgonzolæ, Dominus Cotonii, & Venzaghelli, Eques S. Iacobi, ac totius Mediol. Provinciæ pro R. C. M. D. N. Moderator. &c.

Iacobus Antonius Vicecomes Marchio & R. R. Prædicatorum in Ordinis.

ALPHONSVS LITTA S. Mediol. Eccleſiæ Archiepiſc. Sanctiſſ. D. Papæ Aſſiſtens, Marchio Gambolati, Comes Vallidæ, Abbas S. Iulii Dulcis Aquæ & S. Ioannis Evangeliſtæ Applani.

Io. Baptiſta Vicecomes Feudatarius Riotii, & ex LX. Decurionibus.

Hieronymus Aliprandus R. R. Capucinorum Ordinis.

Carolus Io. Iacobus Terzaghus vtriusque ſignaturæ S. D. N. Referendarius, & pro eo Gubernator Iani.

Io. Baptiſta Raynoldus I. V. Interpres in Gymnaſio Ticin.

BARTHOLOMÆVS ARESIVS Comes Caſtrilambri ex Feudatariis Plebis Seueſi, ex LX. Decurionibus, & in Supremo Italicarum Concilio Regens, ac Præſes Illuſtr. Magiſtratus Ordinar. Reddit. Status Mediol.

Hippolytus Boſſius.

Theodorus Therzaghus Protonotarius Apoſtolic.

Carolus Io. Stephanus Litta.

Io. Baptiſta Caſtrobeſutius Abbas Conſiſtorialis, Protonotar. Apoſt. & ex Condominis Beſutii.

CAROLVS ARCHINTVS Comes Taynati, & pertinentiarum, dominus Herbæ & terrarum adhærentium Plebis Incini, ex LX. Decurion. Conſultor. S. Offici, ac Quæſtor Illuſtr. Magiſtratus Ordinarii.

IOSEPH ARCONATVS Feudatarius Pleb. Dairaghi ac Quæſtor illuſt. Magiſtratus Ordinarii Status Mediol.

CAROLVS SEPTALA Epiſcopus Derthonæ.

Io. Baptiſta Landrianus.

Nicolaus Caſatus, Publ. Inſtitutionum interpres in Scholis Palatinis.

Io. Baptiſta Caſtillionæus.

Iacobus Cruceius.

Ægidius Boſſius ex Condominis Vallis Bodii.

Carolus Gallaratus, Marchio Cedrani, Cotii, Cerpendii & S. Angeli Lumellinæ & pertinentiarum & ex LX. Decurionibus.

Petrus Georgius Burrus.

Sfortia Brippius Marchio S. Mariæ in Prato, Caſalis Maiochi, Surdi & Rancoli, Inſulæ Balbiæ & pertinentiarum in agro Laudenſi.

Barnabas Barbovius Comes Caſalis Morani, Condominus Pumenenghi & Calcianæ inferioris, ex LX. Decurionib. & Vicarius Prætorius annorum 1656. 1657.

Aloyſius Cittadinus ex LX. Decurionibus.

Aloyſius Brippius R. L. Tenens.

Aſcanius Alifer.

Barnabas Vicecomes.

Flaminius Meltius.

Synodorus Baſilicapetri.

Franciſcus Pirovanus, Abbas Sanctorum Petri & Pauli de Clivate & Prior S. Nicolai de Piona & pertinent.

Carolus Franciſcus Beſutius ex Condominis Beſutii.

Alexander Maria Vicecomes.

Carolus Caſtrobeſutius ex Condominis Beſutii.

Carolus Franciſcus Caſtillionæus Cæſ. Comes Palatin.

Cæſar Vicecomes ex Feudatariis Crenæ, Albuciaghi & Cedrati.

Carolus Corius Comes & ex LX. Decurionibus.

Bartholomæus Capra.

Benedictus Cittadinus, Abbas S. Petri ad Ulmum.

Innocentius Corbetta.

Carolus Vicecomes

Io.

Io. Galeaz. Boſſius ex LX. Decurionibus.
Daneſius Caſatus Vicarius Proviſionum anni 1656.
Federicus Vicecomes.
Vitalianus Vicecomes Borromæus Comes, Dominus Biſſoni Principatus Papiæ, & Diviniani Agri Novarien. ex Condom. Albizati, & pertinen.
Ioannes Gluſſianus.
Philippus Pirovanus Marchio.
Guidus Antonius Mazenta.
HIERONYMUS DE TALENTIS DE FLORENTIA, Marchio Senator & ex Decurionibus.
Iacobus Attendulus Bologninus Comes.
Archangelus Latuada.
Hieronymus Cittadinus.
Io. Maria Corbetta.
Octauius Boſſius ex Condominis Vallis Bodii.
Hippolytus Piola.
Franciſc. Gluſſianus Aduocat. Conſiſtor. in Alma vrbe.
Ferrantes Cauenaghus Com.
Annibal Brippius.
Alexander Carcanus.
Hieronymus Aliprandus.
Otto Vicecomes.
Carolus Maria Carpanus.
Carolus Ciconia Comes.
Hieronymus Simonetta, Comes Turricellarum in Agro Parmenſi & Cæſar. Comes Palatinus.

Hieronymus Vicecomes.
Bartholomæus Carpanus.
Paulus Vicomercatus.
Aloyſius Pecchius Comes, & ex LX. Decurionibus.
Paulus Martinus Barzizius.
Io. Baptiſta Cauenaghus.
Pyrrhus Auguſtinus de Capitaneis.
Franciſcus Tonſus.
Iacobus Corius.
Oldradus Maria Lampugnanus.
Alexander Caſtillionaeus.
Io. Petrus Orrigonus ex LX. Decurionibus.
Sfortia Meltius, Comes Burgi Mazentæ & pertinentiar.
Paulus Barbianus, Comes Belgioloſi.
Cæſar Burrus
Flaminius Cribellus Marchio.
Galeaz Arconatus Comes.
Ioſeph Vicomercatus.
Aloyſius Meltius.
Branda Caſtillionaeus Com.
Anton. Franc. Caſtilionæus.
Marc. Areſius.
Hieronymus Litta.
Io. Baptiſta della Porta.
Hieronymus Cuſanus. Abb.

Haec typis deſcripta ex exemplari Mediolani excuſo.

FRAN-

FRANCISCO IOSEPHO
BVRRO
SACRVM.*

ILLVSTRISSIME BVRRE.

Fatis factisque tuis & ſtemmate talis
Noſtri Phœnix Seculi, rara Europæ progenies,
Nobile Italiæ depoſitum, ornamentum ſimul ac tormentum,
Exoptatum Argentinæ Oculiferium,
Aſtri Oenopontani deſiderium:
Extremum Naturæ conamen, opus, miraculum:
Potens Artifex
Spiritum concipere Mundi;
Plantas in cineres, manente cuiusuis figura, deducere
Earundem cineres,
Suis cum cuiusuis lineamentis Talismanicis ad eandem ſpeciem deducere,
Ignis beneficio rite ſuppoſiti balneo Mariæ:
Æſculapius felix, Vates ſagax,
Morbos quosuis ex vultu, vultum ex Aqua vaticinari, morbidos ſoſpitare.
Vires cordis reparare auro, aurum parare hydrargyro;
Illo ſapientum Argento vivo ſepties mundato,

* Credo ego Friſchmannum plane ecſtaſi correptum fuiſſe, cum hæc ſcriberet.

Illa Mercuriali aqua, Metallorum materia,
Illa diſpoſitione perpetua, vitro illo perenni,
Illo incorrupto vitri oleo, prima illa materia,
Quo ſimul liquore Nobiliſſimo
Fiunt
Lampades perpetuo ardentes, Lucernæ continuo fulgore lucentes,
Calor innatus perpetuo vitalis.
Amplius expertus
(Et in hoc præmines ſolus, nec habes parem in orbe)
Talci duritiem liquefacere, admirando liquefacti oleo,
Abigere
Manuum, pedum, membrorum, ne pungant amplius, punctiones;
Abſtergere eodem
Corporis plagas, cicatrices, vultus næuos, maculas, cutis decora,
Addere eodem eidem
pulchrum habitum, novam formam, ſtatam ætatem, conſtantem vigorem,
Ad extremum vsque vitæ terminum.
Nouis vngentorum inuentis,
Ex intimis pretioſarum rerum potentiis,
Solerter compoſitorum,
Calculos ex pituita ſeroue contractos extrahere,
Et e ſtirpe, ne recreſcant, reuellere
Putridas cuiusuis viſceris intentiones delere tabidi:
Dare vſum

Sur-

Surdis aurium, cœcis oculorum, claudis pedum;
Reddere ſinciput inſanis ſanum
Enecare & eradicare gangrænam,
Redintègrare
Corruptis venere, vino, labe, tabe, catharro, deliquio, febri, tuſſi,
Sanguinem purum, temperatum, vegetum, ſalubrem, ambulatorium, vitalem, harmonicum, lenem
Vno dicam verbo
Deſperatis ſanitatem, moribundis vitam,
Sed diætetico medentis imperio obſequioſis.
Talis ipſe tuis hic ciuis factis, ac potiorum conſenſu;
Vnde
(Citra cuiusuis tamen medici obtrectationem:
Neque enim vnius laudatio eſt alterius vituperatio:
Neque iſta commendatio ex aliorum iniuria orta,
Neque tibi odium ex inuidia, ſed amorem ex merito paritura eſt,)
Prætereuntium digito monſtraris & diceris, hic eſt:
Ille artis, non profeſſæ quanquam, medicæ, Sol & Sal,
Chymicæ lux & dux, Hippocraticæ Rex & Lex, Galenicæ nox & nex,
Admirandæ Philoſophiæ de microcoſmi Magnete apex,
Succenturiatus, Naturæ opifex,
Plantarum, metallorum, lapidum, gemmarum, cinerum,
Formator & reformator igneus,

Vulcani ſocius, Iouis nepos, Solis ſoboles, Mercurii
dextra, Martis pugnus,
Palladis caput, Lunæ oculus
Argonautarum ſignifer, Colchicæ diphteræ ductor
& doctor;
Æſculanus & Argentinus Deus;
Inter Equites Philoſophus, & inter Philoſophos E-
ques,
Ex antiquiſſimo Equeſtrium Burrorum ortus or-
dine,
(Rariſſimo inter noſtri æui Equeſtres exemplo,
Quibus plerunque eiusmodi glorioſa videtur ingloria
ſcientia)
Ægrotorum votum, iubar, aſylum, remedium,
Collučtator morborum, mortis Antagoniſta, ſanitatis
cuſtos,
Medicorum Medicus, Archiater, Pater medendi,
Propria medentium confeſſione,
Qui citra æmulatum Tua in Te dona penitus no-
runt,
Prorſus vero alius aliorum ore,
Minorem forte
Quibus ſemper maior æmulandi cura,
Quibusue ſupra vulgi, tuæ videntur operationes,
rationes,
Tuæ medicinæ Catholicæ, diabolicæ,
Quaſi iis adſint, cum ſint Eudæmones, Cacodæmo-
nes;
Vt fere iſtis inſolita imputantur, quia ignorantur.
Praue prorſus,
Quia praui non bene faciunt genii generi noſtro;
(Quam-

(Quamuis nonnunquam bona)
Tu vero omnibus prodes, obes nemini;
Plena ac prona manu das inopibus opes,
Miſeris ſolatia, ægreſcentibus conſilia, ægrotantibus remedia,
Gratis prorſus, ſed non ingratis.
Rediuiuo hic tibi opus Naudæo, talium defenſore quondam viuido
Quin &,
Grauiori tu nota Papæ, ſacrique Concilii calculo,
Nunc eius quaſi contemptor fori,
Mox,
Cauſa quanquam nondum dicta, lite nedum conteſtata,
Quaſi Hæreſiarcha* damnandus, igne comburendus,
Ne non perpetuum ignis aurifabri fomentum, ignis fiat pabulum.
O Dii Romani meliora pio, caſto, bono, benefico munifico Viro!
Hæc ſunt diuerſorum de te iudicia, ac vota hominum.
(Maligniorum rumores in Te & Me ſparſos hactenus non moror.
Stultia eſt inſectari quos laudant principes.)
Illa vero Reges, Principes, ſummi humanæ ſortis arbitri, iudicent,

Et

* Accuſabatur, quod Trinitatis ſacroſanctæ numerum augere, & ad eam quoque ſanctiſſimam virginem Mariam referre voluerit.

Et apud Romanorum iudicem intercedant,
Ne tantis pro munerib. morboſo hominum generi datis, dandisque perpetim,
Tam immitis fiat retributio, diiudicatio;
Verum potius,
Vt illa animo iudicis forte ſubreptitie indita opinio,
Illa ſacri Concilii emiſſa & iactata fulmina
Hactenus metuenda & exequenda,
Expungantur.
Miſericordiæ opus ſeueritate melius eſt.
Vbi nullum publicum maleficium, ibi nullum ſupplicium.
Muſſitanda tamen cuncta hæc cenſet Burri Patientia,
Nullam eius generoſitas inde recipit contumeliam, nec iram,
Ne peccet iratus:
Peccare vero nolle triumphus eſt innocentiæ.
Dolor verecundi dolorum eſt acerrimus,
Hunc tamen fortior vincit Burri modeſtia,
Erumpentem comprimit,
Suæ quia Matri Romanæ iraſci honeſte nequit,
Nimia erga ipſam reuerentia.
Hoc Burros moderamine
Patiens ſimul ac fortis ſeipſum felicem facit,
Hunc quoque ſtilum moderatum, ac lenem.
Cauſa bona ſæpe corrumpitur male agendo:
Fit peior confidentia, flexu quodam melior.
Vnde cauſam hanc dicit aliam alius defenſor,
Vt reus citius abſolui queat;
Quod forte in hoc imitetur Diocletianum Imperatorem Papa,

Il-

Ille,
Ne arte Chymica ditati magis, populorum aliquin locupletiſſimi,
Ægyptii.
Nimiis freti pecuniæ opumque copiis,
Contra ipſum ac Romanos rebellarent,
Veterum de auri argentique fuſione ſcripta vndique conquiſita,
Totam cremare iuſſit per Ægyptum:
Hic,
Ne BVRRVS Romam, ſacrum Clericorum ordinem labefaceret eadem,
Ipſum vtriusque fuſorem ac fabricatorem * BVRRVM,
Acriorem D. Virginis amatorem
Aut eius duntaxat ſtatuam,
Cremare minatur,
Sed Papæ, Presbyterorum res ſalua, ac Roma incolumis ipſa eſt,
Illibatus SS. Trinitatis honor.
Huius aurificis opera inopes ſubleuat, perdit neminem.
Quadam eminentiori via opera Dei ſua opera ad Deum ducit opificem.
Ejus vero priuata eſt de D. Virgine, Chimiæ Præſide, Speculatio,
Hactenus innoxia, intra ſe fota, non ſparſa in vulgus;

Ipſe

* Olaus Borrichius poſſedit ducatum, a Burrho ſibi in Italia donatum, de quo adſeuerebat, ex auro chemico confectum cuſumque eſſe,

Ipſe vero
Exemplar antiquæ religionis, reuerendiſſimus cere-
moniarum cultor,
Frequens ſacrorum auditor & actor:
Cætera,
Integer vitæ frontis, caſtitudinis, ſcelerisque purus,
Morum elegantia gratiſſimus, humaniſſimus;
Imitatus verba præeuntis & ſalutantis Angeli,
Quaſi indicatiua, quam apprecatiua,
Plus Presbyteris D. Virginem diligit, & altius effert,
Tanquam inter Dei dilectos, præcipuam dilectam
& delectam,
Eſſet vt extraordinaria Dei mater & Martyr.
Moſes amico Dei colloquio fuit irradiatus, Dauid ad
eiusdem nutum ſpectatus,
Daniel ſumme amatus, reliqui præcones diuinitus af-
flati,
Afflictiſſimi omnes:
Hæc vero,
Deitate inumbrata, vt ſanctum Sanctorum Schekina,
Sancta Sancti facta genitrix, proxima a Deo Tri-
nuno,
Gratioſa, gratiam Dei longe extraordinariam conſe-
cuta, inter mulieres
benedicta
Supra omnes fœminas celebranda;
Omnium afflictiſſimorum afflictiſſima, animam vsq;
vulnerata,
Cuius in amore aut honore ſi quisquam errat nimio,
Sibi, non aliis, errat,
Erratque affectu piæ opinionis:
Qui error quando ſit damnabilis, nouit ille,
Qui nos omnes eſt iudicaturus. Sed

Sed idem BVRRVS
Fatum Campanellæ & Gaffarelis in Philoſohia habet.
Idem ſentit incommodum, idem ſentiat commodum,
Idem ex occaſu oriens præſidium;
Alter ille tormentis Neapolitanis, alter cenſuris Romanis conflictatus;
Ille illinc tandem ereptus, Galliæ & Liliis inſertus;
Hic iterum approbatus.
Idem,
Leni Liliorum ſucco delibutus, in Portu Galliæ totus erit.
Quod vnicum mali ſui Remedium remediorum promitondo,
Illuſtriſſimo BVRRO,
In hoc noui anni auſpicio ac frontiſpicio
Stræнæ loco,
Opto, voueo, obuium quoque, qua paſſim, do,
Et vt dare velit, qui poteſt, apprecor;
Felicitatis eſt, poſſe, magnitudinis, velle.
Quid vero maius, quid optatius, quid tutius,
Optari, dari, dedicari, addici, fieri poſſit illi,
Qui
Præter ſecuritatem ac Potentioris clientelam,
Se penes habet omnes felicitatis fontes & fundos,
Probitatis caſtitatis, ciuilitatis, largitatis, ſanitatis, Scientiarum, diuitiarum, gloriæ, vitæ;
Niſi forte Tibi addicere libeat
Illam vnicam tuam ac dilectam inter filias hominum,
Tuam tuæque Chimiæ Patronam,

In

In medio maris balneo ardentem;
Cuius geminam heic imaginem, laborioſam, glorioſam,
Picturam veluti loquentem
Strenæ additam meæ,
Eo, quo par eſt, animo, more, ac amore,
Suſcipere & ſuſpicere
Me vero credere velis,
Non hoc ſolum anni initio, ſed medio eius & extremo,
Pluribusque ſuperuenturis,
Quatenus mei in præſens ratio muneris,
Et mei permittit ſeruitium Domini,
Incorruptò ſtatus mei honore,
Tuis ſemper deſideriis ſtudioſiſſimum,
Tuæ ſolius virtutis, non adulationis, non commodi ſtudio:
Vtriusque quippe affectu intactum ac maiorem.

F. R. C. R.

Calendis Ianuar. Anni cIɔ Iɔc LX.

GER-

GERMANIA MILITE DESTITVTA,

ET

LITERATIS.

Sua ceu mole laborans,

AVTORE

GERMANO,*

COSMOPOLI,

Apud THEODORVM ELEVTHERIVM,

MDCLXXVII.

GERMANIA MILITE DESTITVTA,

ET

LITERATIS.

Sua ceu mole laborans

GErmaniam in Germania diu quæſiui, & tandem in Germania luctuoſum Germaniæ ſepulchrum inueni. Ite ad exſequias

(f) De vero huius ſcripti auctore nihil mihi conſtat. In Placcii Opere de Anonym. n. 1598. legimus

quias Germaniæ, quotquot Almæ huic Parenti Gentium quondam domitrici, prima debetis cunabula: Ingemiſcite triſti Patriæ funeri, neque lachrymis, piis iuſti doloris teſtibus, imperate: Dolete Germaniam veſtram, vel *Romanis*, iſtis quondam *Rerum Dominis* formidabilem, multis nunc modis ab iſta Proauorum Virtute degenerem, & ad Maiorum memoriam profunde ſuſpirantem! Lugete eo magis, quo minus hoſtes exteri fatalem hanc ei plagam inflixerunt! Suis eheu! ipſa ſuccumbit malis, in ſua proh dolor! ipſamet ſæuit viſcera: Grauius ſcilicet ſemper eſt, intra mœnia quod geritur, bellum, & triſtiſſimus Ciuium in Ciues furor. Vis vnita vti fortior, ſic eadem diſſoluta debilior. Sed quænam quæſo iſta mala interna, quæ infauſtam Germaniæ ruinam contraxere. Modernam, triſtem illam, & nunquam non ſatis deplorandam Germaniæ faciem accuratius aliquantulum introſpicienti mihi, multa occurrunt mala, plures in Politicis morbi, plurimi in ſana ſtatus ratione næui, quos omnes perſequi, meum nunc Inſtitutum, & debitam ipſis Patriæ corruentis cineribus, quos adhuc exoſculor, pietatem excedit. Præſtat enim, imo boni eſt Ciuis, Vitia ſtatus, quorum deſperata eſt medela, prudenter tegere & diſſimulare, quam iis in vul-

---

Grunevvaldo, ſed neſcit cui, illud adſignari. Forte eſt ille ipſe Grunevvaldus, de quo Ruarus Epiſt. III. p. 15. 46. 47. agit. Opus integrum hic recudi curauimus, quod lectu non prorſus indignum eſt.

vulgus expoſitis nullam afferre Medicinam. Illuſtrius aliquod ex multis, quæ Germaniam noſtram afflixere, & adhucdum affligunt, malis, auguror eſſe nimiam iſtam, qua Germania impræſentiarum ſat ſuperque abundat literis incumbentium turbam, & oneroſum ſatis Academiarum in Germania numerum: Cui nihilominus malo paratum adhuc eſſe Medicinam exiſtimo. Sed hoc de argumento antequam diſſerere incipiam, in ipſo ſtatim frontiſpicio dictum volo, tantum abeſſe, vt ipſas me literas, nobilioris ſeculi inſtrumenta, præſtantesque earum Officinas, Academiarum nomine quæ veniunt, velim deſtructas, quin potius ſartas eas tectasque ſanctiſſime conſeruare omnimodo allaborem, cum iuxta prudens *Iuſtin. in Inſtit. Proœm.* monitum; *Imperatoriam Maieſtatem* & omnem Rempublicam, *non ſolum armis decoratam, ſed & Legibus oporteat eſſe armatam, vt vtrumque tempus & belli & pacis recte poſſit adminiſtrare, & cum parua etiam ſint arma foris, niſi ſit Conſilium domi.* Mihi tantum ſermo hic eſt de bonarum literarum abuſu, qui in tanta iis vacantium multitudine conſiſtit, vnde ſtudiorum eruditorumque vileſcit & æſtimatio & autoritas, neque nouum, rem optimam peſſimo ſæpius inquinari abuſu: Apes ſuum ex floribus mel, ex iisdem araneæ ſuum colligunt venenum: ex vno eodemque prato ſuum pecus pabulum ſalutiferum, & Ciconia omne inſecti genus colligit. Nolo hic iam penitus eorum ſubſcribere ſententiæ, qui ſtudia a-

nimos eneruare, & tam ad bellum, quam ad commercia & opificia exercenda (in quibus ſalus Reipublicæ, quæ ſuprema lex eſto temporibus tranquillis & turbatis conſiſtit) inutiles reddere aſſeuerant, quod tamen effatum ſano ſi accipiamus ſenſu, & dextra dignemur interpretatione, haud ita eſt abſurdum. Negare interim nemo, niſi hoſpes in Hiſtoria, debet, Germaniam noſtram in ſummum decus & Autoritatis culmen eo præprimis tempore euectam, quo iſta in ſudore & ſanguine Virtus præualuit, quo gladio magis quam calamo pugnatum, quo armis potius quam lingua & ſcriptis, infirmis iſtis libertatis propugnatoribus, decertatum, vti veritatis huius aſſertorem ſiſtimus iſtum Politicorum Phænicem *Tacitum in aureo iſto de mor. Germ. Libello.* Et quod magis eſt, eruditi iam iſto tempore Romani, quorum victricia arma vniuerſo Orbi erant terrori, indoctis tunc & rudibus adhuc Germanis, iugum, vti aliis gentibus, conſtans, imponere nunquam potuerunt. O felices ſua tunc ſorte Germanos! Moderna noſtra, doctis ſimul & gladiis rubigine obductis plena Germania, eximio iſto, quo olim polluit, nunc penes exteros, penitus fere eheu! excidit cenſu: Omnibus fere enim literis vacantibus, fieri non poteſt, tantos ſicut olim ita & nunc inſtrui exercitus. Prudentiſſime Cicero, Ariſtoteles, & alii Philoſophi ſtudia iudicarunt eſſe frenum, quo barbari, ſatis alias bellicoſi, & ad ambitioſam vsque audaciam inclinantes, retinendi, eorumque ſic

ſic ſatis exuberans armorum impetus ſufflaminandus, adeoque ipſis, vix ſentientibus, Alexandrinus iſte nodorum Gordiorum arbiter gladius e manibus extorquendus eſſet. Huc etiam credo reſpexiſſe pugnaciſſimos quondam Gothos, rogum flammis vndique iam conceptis ardentem, cui ingentem præclariſſimorum Librorum numerum concremandum iamiam erant impoſituri, ſubito exſtinguentes, hoſtibus ſuis eo magis ſe nocituros rati, quo plures iis libros, quibus ceu ſuauiſſimo Sirenum cantu ſopiti, armorum vſum paulatim dediſcant, relinquerent. Ille de Cœlo qui cecidit Cato, cuius effata oraculorum ex Tripode Apollinis vicem obtinuere, iſtam Romanorum toti fere Orbi quondam ſtupendam Autoritatem, tunc præcipue labefactatam dicere conſueuit, quando ſtudia nimia & lingua Græca ſuum penes ipſos ſortita commercium: In armis Roma ſemper felicior, & in ſeptingentorum annorum ſpatio vsque ad Auguſtum Iani templum per tantum fuiſſe clauſum (quod pacis erat ſignum) iſtius temporis Annales referunt: Ille, quem dixi, Cato Senatui Romano autor aliquando fuit, teſte Hiſtoria Romana, vt tres Oratores Athenienſes domum remitteret, ne ſcilicet eloquentia illorum iuuenes ineſcati, armorum amorem pariter ac vſum in ſummum Reipublicæ detrimentum exuerent: Quantis enim ſermo, iuxta Poëtam promptus & iſæo torrentior, polleat viribus, quanta gaudeat efficacia, Romana adhuc Roſtra, Tullii

ſuada reſonantia, teſtantur, & fabulæ, iſta Philoſophorum Myſteria, calculum adiiciunt, ad ſuauiſſimum Orphei Cantum & Muſicam ſyluas & prata circumiacentia ſaltaſſe, perhibentes. Quantus autem iſtius Eloquentiæ, cuius tanta eſt vis, cernitur abuſus, dum Oratores non minus interdum pro falſo quam pro vero, non minus contra Rempublicam quam pro ea vires eloquentiæ intendunt, populumque, canna mobiliorem, ſpecioſis iſtis verborum lenociniis cacaptum, cæca quaſi obedientia nonnunquam ad ea abducunt, quæ cum maximo Reipublicæ detrimento videmus coniuncta (cuius rei Exempla in omni certe Hiſtoria non ignorantur.) Conqueritur ſuo iam tempore de hoc Eloquentiæ abuſu *Tullius in lib. de Orat.* neque aliter fieri poteſt in tanta tamque vili ſtudiorum ſtudiisq́ vacantium, qua Germania laborat, vbertate & meſſe; Et cui quæſo bono, ſi rem ex vero metiamur, iſta literis incumbentium Academiarumque in Germania multitudo! iſta quondam florentiſſima literarum inuentrix, cui artes & ſcientiæ ſua debent incunabula, Græcia, literarum felix olim alumna ſuos ſed non plures ſeptem numero habuit doctos ſapientum nomine tunc temporis inſignitos: hodie vel ad ipſam Diogenis laternam, in tanta doctorum vndique affluentium luce, vix ſeptem numero indoctos anxie quæſitos in Germania reperies: ſunt enim ea, deploranda quidem, præſentis, quod agimus, ſeculi Fata, vt in eo omnes, ſolidis licet ſtudiis

vix

vix leuiter tincti, eruditionis famam ſtolida ambitione affectent, & duo (alia vt taceam mala) præcipue ſunt, quæ ex iſta affluenti literatorum copia timore non vano metuenda: Primum eſt, ne inde aliquando mera ingruat barbaries, quæ, niſi egregie fallor (falli autem amore literarum in votis haberem) breui nos opprimet, niſi huic, quod tantas iam vires acquiſiuit, malo, in tempore, quod iuxta Comicum, rerum omnium eſt primum, obuiam eamus; & non eſt, quod longius iſtam, de qua modo dixi, barbariem arceſſamus; ipſa Literatorum affluens copia, & vilis vbertas non poteſt non literarum ſtudiorumque generare contemptum, mox daturum progeniem vitioſiorem, iſtud ſcilicet, de quo nobis ſermo, triſte bonarum literarum exitium. En miſeram literarum genealogiam! Studia ſuum ipſorummet generant contemptum & barbariem! Nobiliſſimæ matris filias degeneres! Generoſi ſtemmatis ſurculos ſpurios! Florentiſſimæ ſtirpis ignobilia incrementa! Neque eſt, quod iſtum literarum contemptum aduenturum futurumq; metuamus, dolemus iam in Germania præſentem; quotus enim quisque ſolidis Philoſophiæ & moralis & ciuilis principiis imbutus, & literis elegantioribus (humaniores vulgo quæ audiunt) probe, vti par eſt, ſubactus, ad ſummos ſtudiorum honores aſpirat? Vix eorum reperies numero totidem, quot

Thebarum portæ vel diuitis oſtia Nili.

Neque iniuria ille de hoc malo conqueſtus eſt,

qui paucos hodie doctos & multos reperiri Doctores aſſeuerat, quo de argumento latior dicendi campus ſeſe aperiret, niſi propoſiti me indi ratio auocaret, & forſitan infra hoc de rei literariæ morbo paucis aliquid monebitur, iſtum enim iam tum præſentem bonarum Literarum in Germania contemptum pluribus probaturus, ſoli lucem accendere videbor, neque aliter fieri poteſt, quin ex iſta literatorum & doctorum multitudine & turba emergat contemptus: Quo enim quid pulchrius eo rarius, & quo quid vulgarius eo vilius: Gemmas, margaritas, & ea omnia, quibus impotens hominum libido pretium fecit, non niſi raritas commendat, & quæcunque tandem in aliquo habentur pretio, rara vt ſint neceſſe eſt. Pulcherrima quæque quotidiana vileſcunt: Nobiliſſima quæque, ſimul ac in aliqua nobis adeſſe copia incipiunt, ſpernuntur: odores ſuauiſſimi in nimia nobis copia obtruſi, nauſeam creant, & cibus nimiis inſtructus condimentis fit inſipidus. Inſtrumentum eo nobilius, quo ſecretior eius vſus: Ars eo excellentior, quo rarior eius cognitio: Commercium eo vtilius, quo magis ad monopolium accedit: Opificium eo felicius, quo minus communis eius eſt ſcientia & exercitium. Quanto olim in pretio & honore habiti fuerint docti, dum pretioſiſſima eorum adhuc aderat penuria, iſtius temporis Hiſtoria ſat ſuperque teſtatur, quæ iſtius ætatis Reges & Principes, ſplendidiſſimis legationibus Philoſophos in aulas inuitantes,

tes, eorumque amicitiam anxie ambientes nobis ſiſtit. Potentiſſimus quondam & omni rerum affluentia inſtructiſſimus Crœſus, Philoſopho Anacharſi, Regiam fere infra ſortem, ipſe ſua manu ſcripſit, ſe philoſophum iſtũ in ſummam Conſiliarii vnici, Parentis & Præfecti omnium ſuarum regionum & opum ſpartam euecturum, ſi aulam Regiam ſuo non dedignaretur acceſſu, quam ſplendidiſſimam a tanto ſibi Rege humaniſſime oblatam prouinciam Philoſophus cenſorio ſatis ſupercilio reſpuens, Regi reſpondit: *Se malle diſcipulum inter Philoſophos, quam Regem eſſe inter barbaros: Teſte Gueuar. in Horolog. Princip.* Ecce illam olim quæ fuit doctorum ad miraculum vsque ſtupendam autoritatem & æſtimationem! Quis hodie tantam a Tanto ſibi Principe oblatam fortunam non haberet reuerentius! Quantæ modernis, corruptis iis temporibus, & de quibus omnis fere ſalus eſt conclamata, quantæ, inquam, ſpartarum Diuini Ciuilisque fori per media illegitima deprehenduntur ſollicitationes! Quanta non arte hodie ingenioſe ſatis petitur leuicula aliqua, & infra generoſam bonarum literarum ſortem poſita neſcio quæ præfectura? Vnde tamen vix ac ne vix quidem

- - - - Toga, calceus illis,
Et panis, fumuſque domi. - - -

En triſtia, & nunquam non ſatis deploranda literarum Fata! Ecce *Nobile iſtud felicioris ſeculi depoſitum* ſtudia, ad tantas ſeculi moderni vitio an-

guſtias redacta! Et fauorem, ultro quem merebantur, vndiquaque emendicantia! Quis non literarum, iisque ſolide incumbentium vicem doleat! Olim res aliter ſeſe habebat, & *Literatis Literatorum nobilis inopia precium conciliabat.* Terreſtrium inſtar Deorum a populo adorabantur docti, eo præprimis tempore, quo fabularum adhuc inuolucris, ingenioſis iſtis prudentiæ ciuilis ſtudiorumque primordiis, ſua prodebant Myſteria, adeo vt in prouerbii vicem tunc abierit: *Hominem doctum idem eſſe in mundo, quod Iouem in cœlo, & talem eſſe ſapientis animum, qualem mundi ſtatum ſuper Lunam, ſemper illic eſſe ſerenum.* O aurea literarum ſecula, ad quorum memoriam dolentius moderni ſuſpirant literati! Et hoc eſt primum, quod ex tanta literatorum copia nobis oriri malum dixi, bonarum ſcilicet literarum contemptum, & triſtem quæ inde non poteſt non progenerari barbariem.

Alterum, quod vel maxime noſtris inde ceruicibus imminet malum, illud auguror, omnes in Republica Parentes (ſubditorum nomine alias, Idiomate Ciuitatem Latinam reſpuente, qui veniunt) tandem fore doctos, quod iis, qui ad clauum Reipublicæ ſedent, parum expedit, nam ſi ex rationibus Politicis, & iſta, vulgo ita quæ audit, Ratione ſtatus, penitus hoc diſcutiamus argumentum, deprehendemus, ſubditos (liceat nunc in foro Politico vocabulo alias minus Latino vti) doctos Rebuspublicis, earumque moderatoribus parum, vel nihil prodeſſe, quin potius

iis

iis obeſſe: Conſueuere enim, magis quam par eſt, anxie in omnia inquirere, occulta Rerumpublicarum, & in vulgus alias nunquam erupturа, interdum etiam neceſſaria & ſumma ſtatus ratione excuſanda vitia curioſius notare, in ea quæ Politicis *arcana* (non dicam flagitia vocabulo Politice ſignificante) *dominationis* audiunt, perſpicacius iuſto penetrare, cæteris Ciuibus, prælaudabili iſto quo ducuntur obſequii ſtudio, Myſteria iſta Politica non aſſequentibus, detracta, iis quæ obtendi ſolet, ſtatus larua, nude & crude nimium ea exponere, *ſanctiſſimamque obſequii gloriam illis relictam*, ceu cæcam interpretari obedientiam: Et hoc eſt quod prudentiſſime *apud Tacitum monet Otho*: *In Politicis ac Polemicis tam neſcire quædam Ciues ac milites, quam ſcire oportet. Maieſtas*, enim *iſta Reipublicæ anima, ex eo præcipue elucet, quando non tam legibus quam Imperanti obſequium defertur*, vti elegantiſſime loquuntur Politici, *quam rationem Maieſtatis optime Terentius Eques Romanus ad Tiberium expreſſit Orat. apud Tacit. 6. Annal. cap. 8.* dum inquit, *Non eſt noſtrum æſtimare, quem ſupra cæteros, & quibus de cauſis extollas: Tibi ſummum rerum iudicium Dii dederunt, nobis obſequii gloria relicta eſt.* Verum ex Tripode Apollinis Oraculum, omniumque Ciuium animis æternis inſcribendum literis! Et vt paucis multa complectar, hæreticos & Theologicos & Politicos eruditiſſimos quosque fuiſſe, omnium ſeculorum hiſtoria teſtatur; hi enim in Palæſtra & ſacra & Ciuili feruentiores reliquis videri volunt ath-

athletæ. Cum ex aduerſo ab indoctis parentibus nihil hic metuendum, vtpote qui ſuo ſe pede metientes, omnem in obſequio gloriam reputant, *ab omni prorſus ambitione, iſta Rerumpublicarum peſte, remotiſſimi,* oculosque cornicum aliquo, vel minimo rerum nouarum ſtudio configere, religioni ſibi ducunt, id quod fundamentum eſt felicitatis in florenti Republica: Nam *in Rebus Ciuilibus mutatio etiam in melius ſuſpecta eſt, ob perturbationem, cum Ciuilia autoritate, conſenſu, fama & opinione, non demonſtratione nitantur, vti inquit, acutiſſimus Baco de Verulam, Cancellarius Angliæ in nouo ſcientiarum organo part. 2. aphor. XC.* Hinc eſt, quod videmus ſuo flore perennes, & cæteris ad inuidiam vsque felices Reſpublicas iſtas, in quibus parentes felicem hac ratione literarum ignorantiam profitentur, & a ſtudiis, gladio iſto Delphico, ad Rempublicam tam deſtruendam, quam conſeruandam parato, ſunt remotiſſimi, vti hoc ex regimine Turcarum, Moſcouitarum, aliorumque non obſcure apparet, penes quos literas earumque ſcholas prohibitas, iſtarum Rerumpublicarum gnari referunt: de noſtris quondam proäuis *Tacit. de. mor. Germ.* teſtatur literarum ſecreta viros pariter ac fœminas ignoraſſe, ſed in hunc ſolem intuentibus credo oculorum aciem nobis hebeſcere. Verum ſatis de morbo, hoc Politico, videamus, vtrum & aliqua adhuc poſſit afferri medicina, quæ licet pro moderna Germaniæ facie, malo profundis iam radicibus inueterato, deſperatiſſima videri poſſet,

ten-

tentabo nihilominus aliqua, prima licet fronte violenta, ipſo tamen, vti ſpero, effectu ſalutaria ei afferre remedia.

PRIMVM ESTO:

PRincipes Germaniæ & Magiſtratum quemuis in ſuo territorio, Edicto in vulgus ſeueriſſime publicato, cauere, ne plures Ciuium literis incumbant, quam cuiusuis ſtatus ratio requirit. Sic enim fiet, vt numerus literatorum non ſuperet numerum dignitatum, quibus literati ornari debent, & hac ratione ſuus ſolida ſtudia manebis honos, neque audiemus iſtam ex Comico quærelam: *Multa egregia ingenia in occulto latere, & veluti theſaurum abſconditum Reipublicæ nihil prodeſſe.* Ea enim eſt literatorum in tanta nunc copia miſera ſatis conditio, & ad Orcum vsque execranda conſuetudo, vt alter alterum neſcio quibus artibus & machinationibus circumueniat, ex quo plerumque euenit, vt indoctiores, Patronorum in Republica potentium fauore ſuffulti, aliis, ſolida licet literarum cognitione inſtructis, ſed omnem rerum clandeſtinarum machinationem cane peius & angue fugientibus, palmam præripiant, & iuxta Poëtam, ſumma rerum faſtigia ſcandant, *nam ſic factum eſt*, & adhuc fit tota die, *quoties voluit fortuna iocari*: & hac ratione verum iſtud Politicorum: *Neſcire mundum, quam parua ſapientia regatur, & Dei prouidentiam hominumque ſtultitiam gubernare mundum.* Interim excellentiora ingenia ſine

ſine vindice muſſant, & *Rebus gerendis, quibus demum Ingenia acuuntur & excoluntur, nunquam admota, ceu rubigine ferrum, conſumuntur. Omnes enim, qui in vmbra Philoſophantur, & ad res gerendas non accedunt, quod ſciunt, neſciunt, vti eleganter alicubi loquitur Seneca.* Ex prima hac, quam attuli, medela, egregia etiam oritur vtilitas, nimirum hac ratione Literatos, vtpote ſuæ quosque ſtatui Patriæ, ſtatusque eius Principiis, a teneris veluti vnguiculis, innutritos, Reipublicæ Patriæ, in partibus iis credendis gubernandæ, eo felicius poſtmodum admoueri; norunt enim præ aliis Reipublicæ iſtius & decrementa & incrementa, præterea expertum habent genium & ingenium Ciuium, mores incolarum, loci vel commoditatem vel incommoditatem, quæ omnia Rerumpublicarum conſeruandarum media feliciter ſatis ſuggerunt, vnde apparere poſſet, Reipublicæ Patriæ officia & dignitates, domeſticos, ſolida quatenus rerum ſcientia & experientia inſtructos, ſecurius ornare, quam extraneos. quod argumentum Politicum pluribus perſequi mei nunc non eſt inſtituti, quin potius ad alterum, malo huic literario quod opponi poſſe videtur, Remedium progredior, quod in eo ſitum eſſe auguror.

N*Ecuiquam, cuiuscunque tandem ſit profeſſionis in Germania, præter literatos, facultas vel licentia liberos ſtudiis conſecrandi concedatur.* Literatorum enim liberos, ſub Cœlo & ſydere Muſis fauens;

uentiore natos, haereditario quaſi iure ſapere, bonisque literis ſolide addiſcendis, caeteris eſſe feliciores, vanum non eſt augurium, quippe cum de genio ingenioque parentum liberos participare, prouida iſta rerum Parens Natura voluerit, id quod Lyricorum Princeps eleganter notat dum canit:

Fortes creantur fortibus & bonis.
Eſt in iuuencis, eſt in equis Patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ columbam.

Præterea Educatio (cuius vti in omnibus, ſic & in ſalute literaria maximum eſt momentum) liberorum, a literatis procreatorum, elegantior, accuratior, & magis ad bonos mores compoſita eſſe conſueuit, qua ita liberi ducuntur, vt ignorent, naturâ an præceptis ſemina virtutum, præciosiſſima iſta futuræ felicitatis & moralis & Ciuilis fundamenta, accipiant, & Educationis quantæ ſint vires, ille optime intellexiſſe videtur, qui eam alteram vocauit naturam: nam humani generis, ſicuti caeterorum omnium, praecipuam in ipſis cunabulis cuſtodiam eſſe nouimus, *vti pro more ſuo elegantiſſime hoc argumentum deducit nobilis Ingeniorum & Latii Antiſtes Barclaius in aureo de icone animorum libello, cui illud Græciæ oraculum Plutarchus in optimo περὶ παιδῶν ἀγωγῆς libello calculum adiicit,*

Huius medelæ ſalutaris etiam effectus in eo erit, vt frenum iniiciatur iſtis ex plebe Viris, & neſcio cui interdum opificio addictis, ne ita te-

mes

mere & indiſtincte cum liberis ſuis ad ſtudia, ſacram velut ad anchoram, properent, nullo, nec ingeniorum delectu, nec iudicio adhibito, cum tamen non ex quouis ligno literarius fiat Mercurius, vnde ex iſtis interdum lignis non Mercurium, ſed Priapum, non Apollinem, ſed Mopſum ſculpi videmus: ne ſutor quæſo cum liberis ſuis vltra crepidas! generet ſartorem ſartor, ſutorum ſutor, opificem denique opifex, ſuo quiuis opificio & artificio honeſto ſat ſuperque & vltra modernam literarum ſortem felix! & optandum ſane, iſtã olim quæ fuit penes Ægyptios, & noſtris adhuc temporibus vigere conſuetudinem, *qua quilibet opificis filius eiusdem opificii eſſe tenebatur* prudentiſſimo inſtituto, & ex alia adhuc ratione Politica, quæ iſtam Reip. ſalutarem mercaturæ opificumque conſeruationem intendit, ne ſcilicet opifices eorumque filii quæſitis a Parentibus opibus fruentes, nec manibus victum quærentes, in luxum ſoluantur, qua ratione inprimis Brugis Flandrorum Mercaturæ ac opificiorum interiiſſe vſum Politici emunctiores notant. Nobilitati & ſtudiis, ſua quippe quæ non deſtituuntur generoſitate, nihil habent commune ſtudia, iſtæ Muſarum artes, cum artibus Mechanicis: doleo certe vicem iſtorum Parentum qui ſuo miſere defraudantes genio, vnde filio ad ſtudia ſumptus erogentur, in emendicandis vndiquaque ſtipondis, iſtis luxuriæ interdum Academicæ inſtrumentis, indefeſſi, poſtmodum filios, ex Academiis in Patriam reduces, ipſam paritu-

rosMineruam ſtolida vanitate augurantur, quos tamen, domum reuerſos, Republicæ, ſibi ſuisque oneri eſſe plerumque videmus: Hæc tandem egregia, ſi Diis placet, Cataſtrophe Luxuriantis iſtius ſtudiorum pruritus, cumPaterna ſorte ſatis fuiſſent felices paternum ſi amplexi fuiſſent vitæ genus & opiſicium, cui eos innutrire natura voluit, educatio potuit, ſana ratio, vitæ humanæ directrix ſuaſit. Τὴν τέχνην πᾶσα ἡ γὴ τρέφει Græcorum olim erat adagium: artem quæuis alit terra, & penes Germanos in elegantis prouerbii vicem abiit: Opificio cuiuis honeſto aureum ſubſtratum eſſe fundamentum. Ein ehrlich Handwerck hat einen gülden Bodem; ſuo vti audit Idiomate.

Duabus hiſce medelis iam a me propoſitis duplicem volo annexam cautionem & exceptionem, quarum prior, vt, ſi aliquod præ cæteris excellens, quodque magnum aliquando ſpondeat virum, reperiatur ingenium, illud, infimæ licet originem debeat plebi, non tamen negligatur quin potius omnibus vel ex ærario publico ei erogandis ſubſidiis, literarum ſtudiis conſecretur, cum juxta Satyricorum Principem,

- - - Prudentia monſtret,
Summos paſſe viros, & magna exempla daturos
Veruecum in Patria, craſſoque ſub aëre naſci.

Verum hic accuratiſſime inſtituendus eſt ingeniorum delectus, ne in hunc numerum & ſortem recipiantur ingenia vulgaria, quorum v-

berrima iam vndiquaque eſt meſſis, quæque commerciis & opificiis exercendis felicius quam ſtudiis deſtinantur. Hunc ingeniorum delectum in ipſis etiam literatorum liberis haberi, neque illos indiſtincte ſtudiis conſecrari volo, nam cum a Parentum eruditione moribus & virtute illos interdum videamus degeneres, proſpiciendum, vt & iſti a ſtudiis remoueantur, ne ſordibus iſtorum nobiliſſima literarum ſtudia inquinentur, & videndum denique, vt ei vitæ generi, *quo trahit ſua quemque voluptas*, quisque etiam conſecretur, & vt paucis multa ſi non omnia complectar, ad duo præprimis in eligendis ad ſtudia ingeniis reſpiciendum, primo quidem ad Ingenii excellentiam, de qua iam dictum, & deinde ad innatam etiam probitatem, cum *ſtudia in homine malitioſo, qui*, iuxta Poetam, *nigra in candida vertit, ſint veluti gladius in manu furioſi, & titio ardens in manu eius qui cum rabie inſanit*, vti hieroglyphici hoc adumbrare ſolent, vtriusque enim triſtes ſatis experieris effectus. Hunc ingeniorum delectum iam tum ſuo tempore legis inſtar præſcripſit prudentiſſimus *Plato in libb de Republ. & Morus in ſua Vtopia.* Inſtituto iam, ea qua dixi, ratione, ingeniorum delectu, quantus inde modernæ literatorum copiæ decedet numerus! quotus enim quisque eſt, in quo & ingenii excellentia & innata reperiatur probitas! rariſſimæ hæ ſunt dotes, & non niſi ſingulari exemplo in vnum idemque cadunt ſubiectum, neque immerito de homine, Diuinis iſtis dotibus inſtructo, illud Poëtæ exclames!

Rara auis in terris, nigroque ſimillima Cygno!
Feliciores in habendo iſto ingeniorum delectu, præ cæteris, deprehendo iſtos, Acigniorum nomine Barclaio in Euphormione qui veniunt, ſua in hoc ſolo non priuandi laude. Habito hoc ingeniorum delectu, etiam illi malo medebimur, quo in teneris annis tot tantaque inutilia in felicem futuræ obliuionis ſpem addiſcimus, iſta vt poſtmodum non niſi ſpartæ alicui iam præfecti, demum ad illam quæ requiruntur ornandam diſcamus, quod cum detrimento plerumque illius coniunctum cuius negotia gerimus. Ad hunc porro Ingeniorum delectum vel in ipſis literarum ſeminariis, ſcholis ſcilicet triuialibus recte diſtinguendum, quoniam *experientia opus & iudicio, iſto in Ciuilibus Duce & Luce* hinc ſcholas inferiores in Germania bene conſtitutas deſidero, iisque moderatores optimos quosque & eruditiſſimos, rerumque experientia pollentes præfici debere exiſtimo: hic enim fundamenta felicitatis & Literariæ & Ciuilis ponuntur, *& ſcholis triuialibus male conſtitutis recte applicabis Medicorum iſtud; Vitium in prima concoctione non corrigi in ſecunda: hic enim ſicuti in bello, non niſi ſemel peccare licet.* Quanto autem morbo hic Germaniam noſtram laborare, & quanta hic opus eſſe reformatione quis non videt? Quanta olim & quam curioſa ſcholæ moderatoris fuerit electio, *vel vnica Conſtantii Chlori Imperat. Epiſtola ad Eumenium ſcripta teſtatur, quæ exſtat in Lehm. Chron. ſpir. lib. 1.*

cap. 25. In Republica Romana ſcholæ erant in domibus Principum, vbi ad Reipublicæ curas per umbratica & ficta conſilia iuuentus exercebatur, *teſte Boxhorn. lib. 1. Polit. cap. 8. in explanat.* In celeberrima Venetorum Reipublica aliquot Principes exercent iuuenes, finguntur perſonæ, legationes, omnes conſilia conferunt, & Senator Præſes ea colligit, & quia maritimum eſt iſtorum Imperium, iuuenes ab iſtis Principibus nauibus publicis circa littora deuehuntur, vt portus, ſinus, regionesque adiacentes noſcere diſcant: *Sic adeo a teneris aſſueſcere multum eſt!*

Altera Cautio & Exceptio eſt, quosuis opibus & diuitiis affluentes, hiſce remediorum limitibus non circumſcribi, ſed poſſe eos ſeu ex literatis ſeu aliis oriundos pro lubitu ſtudiis indulgere, quatenus nec Reipublicæ, nec ſibi ſuisque ſunt oneri, & ſtudia non vtilitati vel lucro, ſed iucunditati habent, aliisque ingeniis præſtantioribus non nocent.

Progredior ad tertium malo huic literario opponendum remedium, *quod in ſalutari Academiarum in Germania reductione ſitum eſſe arbitror*: nam cui quæſo bono tot in Germania Academiæ? Altera alteram deſtruit, numerus interdum docentium ſuperat numerum diſcentium, egregia rei literariæ harmonia! Id quod in tanta Academiarum copia neceſſarium eſt malum; fundata enim Academia, ſtatim quoque conſtituendi omnium, vti vocant, Facultatum Profeſſores, ſalaria iis, nec immerito, aſſignanda, Priuilegia im-

immunitatis ab ordinariis & neceſſariis Reipublicæ oneribus concedenda, neque de applauſu ſtudioſæ iuuentutis & frequentia vllo modo conſtat. Hinc eſt, quod plurimas in Germania Academias, a iuuentute literis vacante deſertas, Profeſſores in iis, deficientibus, tempore præprimis belli, ſalariis, miſeros, adeoque totam rei literariæ faciem ludibrio fere aliorum expoſitam videmus. Hi ſunt triſtes ſatis tantæ tamque oneroſæ Academiarum in Germania multitudinis effectus, quo minor iam earum foret numerus eo facilior earum conſeruatio: Iſta quondam literarum ſtudiis florentiſſima, vti iam cœpimus dicere, Græcia, ſuas habuit Athenas, Italia Romam, Germania noſtra neſcio quot Athenis Athenarumque aſſeclis abundat, iisque vere ſua ceu mole laborat: ſi minor eſſet Academiarum numerus, pauciora haberemus Ingenia Theoretica quam Practica, quorum iſta Academiis, hæc Reipublicæ, rebusque gerendis vtilius multo cæteris deſtinata: Reducendæ iſtæ Germaniæ Athenæ ad numerum vel Pythagoreo iſto ſacro inferiorem, certe iſtum non excedentem. Sic & in Germania erit verum, *non cuiuis contingere Corinthum adire*, arcanum eſt in eo, quod hominibus perſuadeatur, extra Academias nullam eſſe ſalutem literariam, & neminem extra eas fieri poſſe doctum, æque ac olim erat arcanum, quando militibus perſuaſum fuit, neminem extra Romam ab exercitu Imperatorem poſſe coronari, ſed paulo poſt militibus

ars iſta egregie ſuboluit. Excellentiſſimus Scaliger, dies noctesque literis incumbere qui conſueuerat, ſæpiſſime dixit, ſe, ſi vel decem haberet filios, neminem tamen eorum literis deſtinaturum, ſed in loca peregrina, aulasque, fora iſta Politica, eos ablegaturum, *nullam enim eſſe Academiam præſtantiorem ea, in qua ſe ipſos homines excolerent, & mantica illud, quod in tergo videre, hoc eſt, ſe, ſuaque vitia agnoſcere, probe addiſcerent.* Diuinum prorſus effatum! De ratione vero reducendi iſtum exuberantem Academiarum numerum hic nihil addo, ne nimirum irritentur crabrones, cogitent hac de re iſti, quibus Academias & fundandi & reducendi poteſtas: ipſam reductionem ceu ſumme neceſſariam, & Reipublicæ Germanicæ vtiliſſimam me demonſtraſſe ſufficit: cui glorioſi Germaniæ Principes optime conſulent, ſi omni ſtudio & cunctis viribus in id erunt intenti, quo magis illa, per totam nunc fere Germaniam fracta & debilitata omnis generis commercia priſtino flori reſtituta, (*vnde ſuus Reipublicæ ſuccus & ſanguis*) inſtaurentur, quam quo Academiæ novæ inſtituantur. Galliæ Rex glorioſiſſimus qui ſuo toti nunc Europæ in Inſtitutis Politicis prælucet exemplo, hoc arcanum probe nouit, dum publico cauit edicto, ne omnibus in locis collegia, ſcholæque in regno ſuo inſtituantur, ne ſcilicet numerus hic in infinitum (vti loquuntur) procedat: ex aduerſo collegiis commerciarum, & omnis generis opificiorum (Manufacturen vulgo quæ audiunt)

ad-

adminicula nummaria, immunitates, & egregia concedit priuilegia, non ignarus, hac ratione optime conſuli Reipublicæ: nam *ſi ex priuatis ſubſidium Reipublicæ debet exſpectari, iuuandi prius ſunt priuati, vt iuuent poſtea Rempublicam.* Quantum hiſce temporibus ſtudium mercaturæ ſit in Gallia, quantis neruis & conſiliis Rex Galliæ ſtudeat augere negotiationes, parum de literis, earumque flore ſollicitus, notum illis, qui modernam Gallorum Rempublicam accuratius paullo habent cognitam: quinimo Reſpublica Belgica omnium maxime illuſtre hic nobis præbet exemplum, de qua *Grotius in Hiſtoria Belgica inquit: hodie poſt inſtitutam Indiæ mercaturam, maximam Reipublicæ Belgicæ poteſtatem facere mercaturas*, id quod etiam de aliis Rebuspublicis verum eſt, & quanta mercaturæ & nogotiationes Rebuspublicis ferant commoda, *inter cæteros eleganter etiam exponit Saauedra in Symb. Polit.* Auget mercatura numerum ciuium, inſtruit Rempubl. opibus, magna inde tributa & vectigalia in ærarium inferuntur: omnis generis opificia quoque non parum huc conferunt: in Anglia, Gallia & Belgica opifices magnam partem ciuium faciunt. Ingentem pecuniæ vim Gallis ſua quotannis offerunt opera Artifices opificesque, ſingulari nunc ſtudio, prudentiſſimoque conſilio Illuſtris alicuius Miniſtri Gallici ex Germania & Belgio in Galliam euocati & introducti, quibus opificiorum generibus Gallia antehac maximo cum Regni incommodo caruerat;

rat; *nam licet Reſp. non ſit ſingulorum, ſed omnium, (quo ipſo differt a Familia) anima tamen eius eſt, vt ſinguli in eius vtilitatem conſpirent, vti eleganter loquuntur Politici.*

Quartam Mali huius medelam in omnimoda Studiorum reformatione pono, quæ, ſi ea, qua par eſt, methodo ſolidius addiſcerentur, & dotes literatorum cuiuis in ſua functione conuenientes & neceſſariæ probe examinarentur, tanta literatorum copia Remp. Germanicam non premeret, ne dicam opprimeret. Hoc vt breuiſſime, & totius Rei literariæ compendio, demonſtrem, Cardinales iſtæ bonarum literarum functiones, Facultatum nomine, vulgo quæ veniunt, probe perluſtrandæ. Has inter Principem merito obtinet locum iſta rebus diuinis deſtinata Profeſſio Theologia. Omnes, quotquot in ſacra hac deſudant palæſtra (deſudant autem plurimi) ſolidis primum ſanæ Philoſophiæ principiis probe imbutos, Philoſophiæ vero Carteſianæ, (quæ in Theologia aliquid monſtri alere videtur) & *Theologiæ Scholaſticæ, monſtroſæ iſtius infelicium diſtinctionum genitricis*, prorſus ignaros optarem, (harum enim in Theologicis felicem ſatis eſſe ignorantiam credo) aſt Philoſophiae Moralis peritiſſimos eos eſſe vellem, cum *totus Decalogus non niſi merum ſanæ rationis ſit dictamen, ſolum inde ſi excipias tertium præceptum, nec quidem totum, ſed tantummodo quatenus ibi præciſe determinatur dies ſeptimus cultui Diuino deſtinatus, cum ipſe cultus*

tus Diuinus, in ſe & ſua natura conſideratus, in iure Naturæ, moraliter accepto, ſatis ſit fundatus. Conſulatur hac de re Doctiſſimi Calixti de Theologia Morali liber egregius. Præterea ſacræ huius Palæſtræ athletas ſolida linguarum Orientalium, imprimis vero Græcæ, cognitione, accuratiſſima Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Patrum & Theologiæ præprimis Polemicæ ſcientia inſtructiſſimos deſidero, ne eorum aduerſus diſſentientes in Fidei fundamentis (aliorũ enim diſſenſum cum cæteris conciliandum duco) ζῆλος prius quidem, ſed, iuxta Apoſtolum, οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, ſeu cum ignorantia coniunctus videri poſſit. Præterea in omni Theologo Eloquentiam, ceu commodiſſimum Fidei propagandæ medium, quam maxime deſidero, &, licet interdum per alios, iſtis Eloquentiæ viribus haud inſtructos, Eccleſiæ veræ haud exigua accedant incrementa, hæc tamen exempla ſunt rariſſima, neque ad ea reſpiciendum, quin potius viæ ordinariæ inſiſtendum, qua Præpotens iſtud, quod adoramus, Numen non niſi per media agere conſuevit; iſta vero Eloquentia minime abutantur Theologi, alioquin Demagogos eos, Politicis omnibus palmam præripientes rerum experientia ſimul & Hiſtoria ſiſtit. Linguæ etiam Anglicanæ cognitionem in Theologo deſidero, theſaurus enim eruditionis Theologicæ in iſta lingua eſt abſconditus, & celebria ſatis ſcripta Theologica, in lucem quæ prodiere, & in omnium fere nunc verſantur manibus, iis certe, quorum no-

mina præ ſe ferunt, non debentur authoribus, ſed ex lingua Anglicana in vernaculam noſtram ſunt translata, quod totum eſt librorum iſtorum myſterium, & optarem, iſtos, magni licet interdum nominis literarum plagiarios, candide agere, neque pro ſuis, aliunde quæ decerpſerunt, venditare: huius itaque linguæ peritus dulcius ex ipſo fonte bibet aquas. Non quoque foret abſurdum, Theologiæ Studioſos hanc in ſe ſuſcipere obligationem, vt iuſſu Magiſtratus in Moſcouiam, aliaque loca barbara, extra Eccleſiæ Chriſtianæ Pomœria conſtituta, abeant, ibique exemplo Jeſuitarum, in Chinam & Iaponiam qui mittuntur, Fidem & Religionem Chriſtianam profiteantur, vt & iſtæ, plus quam Cimmeriis hæreſium & ipſius adhuc Paganiſmi tenebris immenſæ gentes, Chriſtianæ Religionis dogmatibus paulatim imbutæ, in gremium Eccleſiæ laudabili exemplo alliciantur. Hiſce omnibus probe obſeruatis, non ita indiſtincte, & illotis quaſi manibus, omnes a ferula adhuc ſcholaſtica interdum calentes, ad hæc ſacra diſpenſanda admitterentur, neque tot vbique Theologaſtros vagabundos, & Apoſtolorum more in vniuerſum orbem euntes deprehenderemus, cum quibus præclare ageretur, ſi cum Paulo artem aulæa texendi, aut aliud Theologiæ πάρεργον, vnde panis eſſet, fumusque domi, profiterentur.

Ingredior iam veneranda Sacræ Themidos adyta, vbi quot & quanta præſupponat requiratque magnum iſtud, vixque exhauriendum JCti

no-

nomen, nunc quidem dicere ſuperſedeo: *Operam hac in re meam occuparunt Erudititiſſimus Conringius in Epiſtolis, & Höpperus in egregio de vera quem edidit Jurisprudentia libro, ex quibus ſcriptis ſatis ſuperque apparet, ſolam Juris Romani cognitionem minime abſoluere ICtum.* Vellem tantum, ſcopo quod propius accedit noſtro, Profeſſores in Academiis, gradus & honores Academicos præprimis in Facultate, vti vocant, Iuridica, parcius conferre, ne iſtæ, olim quæ fuere dignitates, dignitatis nomẽ nunc plane exuant, aliorumq́ præprimis exterorum ludibrio expoſitæ vileſcant: & certe publica Imperii lege, iſte Doctores, Licentiatos & Magiſtros creandi prurit⁹ eſſet ſufflaminand⁹, ſerioq́ & ſedulo cauendum, ne, niſi dignis & merentibus iſta honoris ſymbola conferentur, qua ratione egregie iſti literatoris multitudini medebimur. Iſta, vulgo quæ vocatur Iuris Praxis innumeris quoque laborat næuis & vitiis, adeo vt ex hoc, ceu Ennii ſtercore, aurum, ſi quod adhuc ſupereſt, ſit colligendum. Hic ſtatim ſe nobis ſiſtunt ii, quorum humeris, ceu Atlante cœlum Praxis Iuris niti videtur, Aduocati ſcilicet, quorum certe nimia vbique quæ reperitur turba aliquid monſtri alere videtur, & metuendum profecto, ne magnum inde Reipublicæ Germanicæ aliquando ſuboriatur malum, adeo enim numerum ſuperant, vt pauciores ſint agricolæ, pauciores qui in mercatura verſantur, Regnumue cuſtodiunt: vnde vero tanta illa gens viuit, & adeo ſplendide viuit, niſi ex iniuria populi, ex

clade

clade & ſanguine miſerorum! eo quidem maiori Reipublicæ detrimento, quod ſi inter Pauciores ſed ſpectati candoris aduocationum munus eſſet, tot illa ingenia quæ noxia calliditate ſe corrumpunt, melioribus ſtudiis ornarent Patriam, diſciplinas & artes aut proderent nouas, aut inuentas excolerent, quod ſi cui hiſce ſtomachum mouero, verba vltima non mea, ſed *Barclaii eſſe in Argenid. lib.* 3. profiteor. Vlterius hoc deducere poſſem niſi ſapienti iam ſat eſſet dictum: hos inter Iurisprudentiæ Morbos, felicem quondam deprædicare licet noſtram Germaniam, quæ omnes litium anfractus, omnes proceſſuum ambages, omnes iurgiorum latebras olim ignorans, ſuum cuique ius ſub dio de ſimplici, uti loquuntur, & plano tribuebat: *Eliguntur, inquit Tacitus de mor. Germ. in Conciliis Principes, qui iura per pagos vicosque reddunt.* Uno eodemque tempore Proceſſus & inſtitutus erat & finitus, litium & principium & finem Sol oriens idemque Occidens aſpexit, quo nunc in Germaniæ angulo promptam iſtam quæſiueris Iuſtitiam: Æterna nunc ſunt iurgia, nam & modum & numerum prægreſſæ ſunt artes ac nomina, quibus miſerrimos clientes cauſarum Patroni & iudices nonnulli fruſtrantur, articulatim & lente hos diſcerpunt, ſemel qui perire poterant: ſic dubia ex dubiis ſerentur, & immani dilatione pereunt litigantes. Spiræ citius lites exſpirare, neque illam litium immortalitatem, peſſimo Orbis Chriſtiani exemplo, allegari poſſe, optandum

magis quam ſperandum, moderna hac Cameræ Imperialis facie diminuto ſcilicet Aſſeſſorum, iudicium in Camera, auctoque Aduocatorum & Procuratorum (præpoſtero ſatis iuſtitiæ ordine) numero, vtroque ordinationem, quam vocant, Cameralem lædente: cui malo parata adhuc Medicina, ſi ſcilicet ad tenorem ordinationis Cameralis res tota iterum redigatur, & Aſſeſſoribus ſalaria aſſignata rite ſingulis annis exſoluantur. Amputandæ quoque omnes litibus ambages, & ſpatium conſtituendum, vltra quod nullis litibus fas ſit ſeneſcere, ſed allegas publicam Imperii vtilitatem? Qua non expedit, lites ſemper ita ſubito in Camera terminari, ſtatui enim cum ſtatu Imperii quando lis intercedit, tunc per illam dilationem, ad ſententiam vsque definitiuam, ſua cuique iura manent ſalua, &, vti loquuntur, in ſuſpenſo: verum hæc iniectio vti ex ea, ſibi quæ ſatis ingenioſa videtur, Aduocatorum ſchola prodiit, ita friuola ſatis & ſententiæ noſtræ nihil demit, quin potius, ſi rem ex vero metiamur, non publica, ſed priuata cuiusque in hoc cardine vertitur vtilitas, *Publice* enim, vti recte loquuntur, iſti moraliſtæ, *intereſt, lites terminari, ne iuſtitiæ finis*, qui eſt, vt ſuum cuique ius tribuatur, *enormiter ſatis lædatur*: Iſta autem vtilitas, quæ huic vel iſti parti ſiue ſtatui Imperii intercedit in eo, ne cauſa aliqua ſententia definitiua terminetur, pro publica vtilitate nequaquam eſt venditanda, quin potius ei e diametro

eſt

eſt contraria. Aduocati quoque ordinarii in omnibus Tribunalibus conſtituendi, & ſedulo cauendum, ne vltra certum certa lege determinandum Aduocatorum numerum, aliis vllus relinquatur locus: æqui bonique iudicia omnia ſunto, neque iuris teneantur apicibus, de quibus recte illud Comici exclames! *ſummum ius ſumma ſæpe iniuria!* Vellem quoque ſtudioſum iuris aliqua ſub Marte mereri ſtipendia, vt poſtmodum clauo Reipublicæ admotus ICtus ad militem, & miles ad ICtum poſſit appellare, ſic conſilia eorumque executio in vno eodemque adeſſent ſubiecto, nec miles deſideraret ICtum nec ICtus aliunde arceſſeret militem, quod cum maximo ſæpe Republicæ incommodo coniunctum videmus: felicior ſcilicet eſt ſagittarius, qui tela & vibrat & iaculatur: vtilior eſt Architectus, qui ædificium & diſponit & ipſe exſtruit. Felicem hanc Martis ſtudiorumque coniunctionem in illuſtribus aliquot huius ſeculi viris Orbis Europæus ignorare non poteſt, qui ſuo ſibi iure iſtud *ex vtroque* ſymbolum vendicant. Herculi & Muſis olim apud Delphos communis fuit ara, quo ipſo ſapientes iſti, hanc de qua nobis ſermo, Martis Muſarumque conjunctionem innuere voluiſſe, vanum non videtur augurium, & hac ratione verum eſt, quod de ICtis ſuo iam tempore prædicat Tullius: *ICti domum eſſe oraculum ciuitatis, ex quo & pacis & belli conſilia eorumque executio peti poſſit.*

Abſolutis ita ex ſcopo noſtro ICtis ad ſalutiferos

feros Hippocratis filios mea nunc ſeſe vertit Oratio; Chirurgiam eos arctius cum ſtudio Medico coniungere vellem ne a chirurgo Medicus, & hic ab illo cum irreparabili interdum ſanitatis damno ſint ſeparati. Pharmacopolia non niſi a Medicis peritis medicamentis inſtrui, ab eorumque diſpoſitione dependere optarem. Chimiam, nobile iſtud largarum potionum compendium, reuerentius a nonnullis Medicorum haberi vellem: maiorem etiam, noſtro calculo, penes illorum nonnullos meretur famam Chimicorum Rex & lex, Dux & Lux Burrhus. Studio Phyſico, vtpote quod anima eſt Medicorum, Medicos fere omnes me videre addictos placet, vellem tamen in hoc ſtudio non niſi ſolam attendi experientiam, quæ in Phyſicis nunc quidem, & recte vtramque facit Paginam. Anglicani hic præ cæteris feliciores, vti experientiſſimus *Boilæus*, & alii in ſcholis Phyſico-Medicorum noti hic nobis ſunt exemplo. Philoſophia Ariſtotelis Practica, tam ciuilis quam moralis, vti optima, ſic Theoretica eiusdem, in rebus quæ occupata naturalibus, modernis Phyſicis dudum ſorduit. Medicum, qui Italiam & Batauiam, iſtis ſtudiis florentiſſimas, non vidit, nihil vidiſſe exiſtimo: Italiam & Batauiam Medicorum Scholas recte dixeris. Poſtremo Medicis optarem, ne nimium Aphoriſmatibus Hippocratis, & artis ſuæ (quæ, ſi verum fateri volumus, incertis admodum nititur Principiis) Regulis addicti, id tentare negligant, cuius felicem vis morbi vehe-

mens

mens quandoque ſpondet euentum, ſæpe enim iuxta artis regulas quis moritur, irregulariter qui potuiſſet ſeruari, & vti Mathematici veritatem, ſic iſti quandoque ſanitatem ex contrariis elicere debent Principiis: eſt enim, triſte licet ſatis Medicorum priuilegium, quo ipſis impune homines occidere licet, quippe cum terra eorum errores tegere cogatur. Notum eſt illud Medici quondam Itali, de quodam ſuo ductu iuxta regulas artis mortuo effatum: *e morto Canonicamente, e con tutti gli ordini. Mortuus eſt Canonice, & iuxta omnes artis regulas*: Nolo iam facere meum iſtud Papæ Alexandri VI. qui, cum Romæ aliquando de Medicis recipientis deliberaretur, ubi per ſexcentos iam annos Roma iis fuerat deſtituta, reſpondit: *Expedire eos eſſe, ne mundus habitatoribus opprimatur.* Sed *euentum mortalitatis Medico imputari non debere*, recte & eleganter in iure Romano dicitur.

Hic ſubaudire mihi videor quosdam hanc ſtudiorum reformationem inique ferentes, & hoc veluti ulcere tacto incandeſcentes: opponent ſeſe ex hoc præprimis capite, tutius ſemper eſſe antiquis & diuturno temporum vſu receptis inhærere, quam mutationi nouationique ſtudere. Huic, quicquid eſt obiectionis, pro me reſpondebit eruditiſſimus *Baco de Verulam. in nouo ſuo ſcientiarum organo*: Cuius libri longe elegantiſſimi finis non niſi in eo eſt occupatus, vt illam, quam ego non niſi in limine ſalutaui, artium ſcientiarumque reformationem inſtituendam

dam accuratiſſime euincat, & quod de mutatione & nouatione ſemper periculoſa obiici poſſet, hoc de ciuilibus verum, vt ſupra ipſe monui. *In artibus* autem *& ſcientiis, tanquam in Metalli fodinis, omnia nouis operibus & vlterioribus progreſſibus circumſtrepere debent, vti elegantiſſime autor paulo ante citatus in ſcient. org. part. 2. aphor. XC.* Cum quo egregie conſentit quidam, nuper qui prodiit non vulgaris Linguæ Gallicæ cenſor, qui in Præfat. hoc de argumento ita. *Les arts & les ſciences ſont un pais vaſte, où il y a toûjours quelque choſe de nouveau à découvrir, & une mine riche, qu'on ne ſçauroit trop creuſer: & ſi lucri vel ex lotio*, ipſo Imperatore teſte, *bonus eſt odor, multo magis lumen & informatio ex re qualibet, vti eleganter iterum Baco de Verulam. in aphor. d. conficiend. hiſtor. aphor. 6.* Natura in perfectione ſui ſatis eſt ingenioſa, & ſemper laborat noua artibus & ſcientiis addere incrementa. Ille cuius gratia cæterarum rerum varietas & ornatus eſt inſtitutus, ille ad Diuinitatis memoriam ſpecimenque homo compoſitus, præcipue naſcitur in huius varietatis venuſtatem, nam non modo diuerſos in corporibus habitus ſortiti ſunt mortales, & animos adeo multis ſimul rebus idoneos, vt nulla pictura pluribus coloribus poſſit aut lineis delectare intuentes, quam quas in hominibus fata duxerunt, quæ virtutum aut vitiorum ſeries, quæ artium ſublimitas quodue calliditatis ingenium non eſt in hoc ſapientiæ penetrali a natura reconditum!

Quintum remedium haud ita abſurde quis poneret in publica per totam Germaniam peregrinationum in regiones exteras prohibitione, nam & hinc iſta literatorum pluralitas refrenari poſſet: plurimam quippe peregrinantium partem conſtituere literatos, experientia docet, & optandum ſane, publica Imperii lege iſtum Germanorum in exteras auolandi regiones pruritum coërceri; eſt enim & hic illuſtris Reip. Germanicæ morbus: & vt cætera, ex hoc quæ promanant fonte, mala taceam, iſtis peregrinationibus nihil aliud efficitur, quam vt amorem exterorum induamus, & amorem Patriæ pernicioſo ſatis exemplo exuamus. Prouoco hic ad conſcientiam eorum, qui omnes famoſas orbis partes ſat ſuperque perluſtrarunt, annon ex peregrinationibus domum reuerſi, Patriæ, domeſticorumque morum & inſtitutorum tædium & faſtidium concipiant: Quæ res, quantum in Rep. det damni, prudentiæ Ciuilis ſcriptores docent, & ipſa rerum magiſtra experientia ſat ſuperque teſtatur: externa enim, neſciò quo fuco ſe adornant, & plerumque notis Patriæ rebus beatiora videntur. Prudentiſſimus Spartanorum Legislator Lycurgus ſuo iam tempore legem tulit, qua non tantum ciuibus ſuis omnes peregrinationes, ſed etiam peregrinis adytum in ciuitatem ſuam prohibuit, ne nouis moribus & ritibus, ipſa nouitate lædentibus, ciues inficerentur, Penes Athenienſes eandem

fuiſ-

fuiſſe legem iſtius æui Hiſtorici teſtantur. In Gallia & Anglia nemo Magnatum liberos ſuos, niſi cauſa prius ad Regem delata, eiusque conſenſu impetrato, extra Regni fines mittere audet. Auguſtus, teſte Tacito, Senatoribus & Equitibus illuſtribus vetuit proficiſci in Ægyptum, ne mores eorum induerent, & Tiberius Germanicum, quod eo cognoſcendæ antiquitatis cauſa profectus eſſet, increpuit in Senatu. De Cæſare refert Suetonius ſanxiſſe eum, ne quis Senatoris filius peregre proficiſceretur; ſic Auguſtus ſanxit, ne quis Senator extra Italiam, ſine ſuo permiſſu peregrinaretur. Non multum inde abludit prudentiſſimum Reip. Venetæ inſtitutum, quo peregrinationes ſatis ſunt reſtrictæ, & tantum non prohibitæ, vti notum illis, qui iſtam Remp. prudentiſſimis ſcitis inſtructam, accuratius aliquantulum habet cognitam. Vti vero publica Imperii lege hoc in regiones exteras peregrinandi ſtudium damnatum, ſic ex aduerſo omnibus literatis ſerio ſeduloque iniunctum optarem, vt Aulam Imperatoriam, quæ eſt Viennæ, adeant, ibique per aliquot annorum ſpatium commorantes ſolidam ſibi Imperii Romano Germanici & moderni in eo ſtatus notitiam acquirant, id quod maxime ſalutare foret Reipublicæ Germanicæ, quam deinde literatorum quisque in partibus ſibi credendis eo felicius adminiſtraret: quartum enim ſolida Imperii Romano-Germanici, & moderni in eo

ſtatus cognitio, ad bene feliciterque adminiſtrandas particulares Germaniæ Reſpublicas conferat, notum illis, quos hæc notitia ad ſumma rerum euexit faſtigia. Omnem Germanicis rebus recte priuatim conſulturum Imperii totius ſtatum debere addiſcere inquit *doctiſſimus Conring. & deducit latius Epiſt.* 7. Huc itaque tendat ambitio noſtra, huc colliment noſtræ, in quas tanto propendemus feruore, peregrinationes, hiſce limitibus circumſcribatur ſtudium illud, quod Poeta Græcus elegantur & breuiter notat:

πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω.

Neq; deeſt illuſtriſſimæ Aulæ Leopoldinæ, vnde noſtrã alam[9] curioſitatẽ, affatim illa ſuggerit quæ in dignam nos trahere poſſunt admirationem: nihil nunc dicam de ſplendidiſſimis, Viennæ ſemper quæ conſpiciuntur, Regum Principumque legationibus: tacebo iam Illuſtres ſereniſſimorum Electorum & cæterorum Principum in Germania aulas, quarum perluſtratio ſua etiam non carebit vtilitate, & vel vnica ſereniſſimi Electoris Saxoniæ aula, quæ Dreſdæ eſt, alendæ peregrinantium curioſitati ſufficeret, de qua recte *Buno in Comment. ad Cluuer. Geogr.* edicit, Germanos maiori iure de Dresda illud, quod Hiſpani de ſua Seuilia: *Qui non vidit Seuilia non vidit mirabilia* iactare. Sereniſſimi Electoris Brandenburgici aula ſuo etiam non deſtituitur ſplendore, Cæteras etiam cæterorum Principum aulas perluſtrare operæ erit pretium, ne Germani

in

in ipſa Germania Patria noſtra ſimus hoſpites, & magis ea quæ ſupra nos quam quæ ad nos, vti quondam dixit Philoſophus, curemus, probe memores Diuini iſtius effati, *Omnes peregrinationes obſcuras eſſe iis, qui cum laude poſſunt viuere domi.* Sed & de hoc argumento ſapienti ſat.

Progredior *ad ſextum & vltimum Remedium, in ſeculi quod agimus genio ſitum*: Quæ propoſitio duobus nititur præſuppoſitis, quorum primum: *Omnia ſecula ſuum habere genium, qui mortalium animos in certa ſolet ſtudia inflectere*: Quædam ætates armis præcipue exercitæ, mox omnia in quietem compoſita: aliquando veluti in barbariem homines naſci, mox facilioribus animis manſueſcere, & poſt ſecula aliquot ad ſtipatum prima caligine Ingenium redire. Florentibus Græciæ rebus, quid ad humanitatem, omniumque artium & ſcientiarum, cognitionem gentibus illis defuiſſe exiſtimas? Succeſſu deinde temporis, in alias fortuna concedente terras, nulli ipſis Græcis dolentius ad maiorum memoriam ſuſpirabant, a quorum ingeniis exciderant. Romani Imperii vices, & quæ inde propius ad nos ætates ſunt multo certius mutabiles illos ſeculorum genios prodent, de quo Romanæ Hiſtoriæ perito nullum poteſt eſſe dubium. *Alterum præſuppoſitum eſt, prudentes Rerumpublicarum moderatores Rempublicam eiusque regimen attemperare ſemper tempori & genio ſeculi in quo viuunt*, imitatos hac in re nautas, ventis vndiquaque irruentibus gubernacula & vela nauis accommodantes,

tes, qua de re vlterior ex Politicis diſſertatio facilis mihi nunc eſſet, niſi verendum, ne nimis argumentum mihi vix ſentienti excreſcat. Hiſce iam ſic poſitis accuratius genium præſentis, quod agimus, ſeculi intuentibus, non tam Muſis quam Marti fauentem, non tam literarium quam Martialem eum eſſe apparebit, totus enim nunc mundus, quoque te vertas, *Arma virumque canit.* Prudentium itaque Reipublicæ Germanicæ moderatorum erit, Rempublicam, eiusque regimen genio ſeculi & tempori, plus Martem quam Muſas ſpiranti attemperare, & quod fiet, ſimilitudini literatorum, eo, quo diximus, modo medebuntur, & Marti in ſeculo Martiali maiore cum ſtudio litabunt, vbi ante omnia vetus illa, per totam nunc fere Germaniam ſi non penitus ſublata, certe langueſcens diſciplina militaris, (*quam matrem & nutricem Romanorum triumphorum vocat Val. Max.*) priſtino ſuo flori reſtituatur, quæ ſuo qot & quanta comprehendat ambitu, notum illis, qui bellandi artem proauis noſtris & Romanis præcipue vſitatam ex temporum ante actorum hiſtoria ſolide habent cognitam, & compendii inſtar hac de re conſuli poteſt *Lipſius in Ciuili doctr. lib. 3. cap. 13.* Armorum perpetuus a teneris ſtatim annis vſus & exercitium inſtaurandum; nam & his adeo a teneris aſſueſcere multum eſt: Nam *Germani noſtri ſeculi luxu eneruati, multum remiſerunt a priſtina virtute, & malunt proh dolor! in viſcera matris ſæuire quam extra eam pro ea bellare,* vti non

nemo

nemo hoc Germanorum Cacoëthes dolenter exprimit: neque tempore, quo Reſpublica in quietem compoſita, iſte armorum vſus ceſſare debet, ne ſcilicet deliciis & ocio pacis iuuentus, armis aſſueta, torpeſcat & eneruetur, inutilis poſtmodum ad bellum gerendum. Hinc Romani & Spartani, bellicoſiſſimæ quondam gentes, quam maxime expedire Reipublicæ putarunt, externum ſemper adeſſe hoſtem, ne aſſiduo iſti armorum exercitio innutrita eorum iuuentus, deficiente hoſte externo, vel Ciuilia moueret bella, vel etiam ocio pacis languida animum virilem penitus fere exueret. Prudentiſſimi Catonis effatum eſt, hoſtem externum iuuentuti Romanæ Cotis inſtar eſſe, ad quam fortitudo eius alias langueſcens ſemper acueretur. Sic cum grauiſſime Romæ aliquando deliberaretur, *an Carthago æmula Reipublicæ Romanæ exſcindenda eſſet nec ne*: Inter alios non exſcindendam eam ſuadebat Scipio Naſica, ex hac ſcilicet ratione, vt ex ea Romanæ iuuentuti relinqueretur metus, ne vitiis mollibus debilitata per ocium torpeſceret. *Plin. lib. 15. N. H. cap. 18. Conf. Freinsh. ſuppl. in Liu. lib. 49.* De Proauis noſtris *Tacitus d. mor. Germ.* teſtatur iuuentutem quondam Germanam, tempore pacis in Germania gentes alias bella gerentes quæſiuiſſe: *Si Ciuitas*, inquit, *longa pace & otio torpeat, plerique Nobilium adoleſcentium petunt vltro eas nationes quæ tum bellum aliquod gerunt. Ab iſto armorum vſu & exercitio nulla prorſus, vel Nobilium, vel literatorum,*

vel mercatorum, vel opificum, iuuentus immunis eſſe debet, hoc enim ipſo fieret, vt ingruente belli tempore, vbi Hannibal opinione citius interdum ad portas, quot Ciues, tot milites, imo tot Angelos tutelares haberemus. Militibus egregie de Republica merentibus, vti olim ſic & nunc decernenda trophæa, brabæa & eximia honorum ſymbola, *cum ii qui pro Republica glorioſam oppetiere mortem per famam in æternum viuere intelligantur*, vti eleganter & Politice ſatis inquit *Iuſtin. pr. Inſt. d. excuſ. tut. & Curat.* Præterea iis honorum monumentis non tantum ipſi, quibus decernuntur, viuentes, ſed & eorum æquales & ſeri qui veniunt Nepotes ad ambiendam ſimilem vel maiorem rerum gerendarum gloriam acutiſſime ſtimulantur. Nunquam Themiſtocles tantam Rerum geſtarum ſibi acquiſiuiſſet famam, niſi incitatus iſtis, quibus Miltiadem a Republica & Populo Athenienſi mactatum vidit honorum brabæis, hinc tantæ fuit ſtimulatus ambitione & æmulatione, vt neceſſariam pene amiſerit quietem, nunquam non ingeminans: *Miltiadis tropæa ſomnum mihi excutiunt teſte Corn. Nep. in vit. Themiſt.* Notum enim quantis famæ ambitio in animis hominũ polleat viribus. Romani quondam egregia militum facinora non tam auro & argento, (cuius non ſemper adeſt copia, neque tantam etiam in animis generoſis vim obtinet) quam iſtis brabæis & honorum ſignis ornarunt, vti ex iſtius temporis Hiſtoria pluribus refert *Saauedra in ſymb. Polit.* Præterea

terea per totam Germaniam, lege Imperii Publica, eorum, qui pro Patria glorioſe occubuerunt, militum liberis, largis proſpiciendum eſſet ſubſidiis, ad exemplum Celeberrimæ Reipublicæ Venetæ, quæ militum præclare de Republica meritorum liberis alimenta, puellis quidem largam ſatis dotem, & filiis annua ſtipendia concedit *teſto Bembo in Hiſt. Veneta. Nihil enim eſt, quod tantopere priuatorum in Rempublicam excitet affectum & fauorem quam ſi videant, poſteritatem eorum Reipublicæ eſſe curæ, & maximum in eo arcanum Politicum ponit Machiauellus:* Et certe hoc præprimis ſeculo militari tutius latera Principis ſtipantur milite, quam neſcio quot literatis, in vana rerum ſpeculatione, & inueniendaforſitan Circuli quadratura miſere deſudantibus, nam iſtud, a quodam olim Philoſopho nude ex Balneo in Platæas & forum proſiliente quod fuit exclamatum εὕρηκα, εὕρηκα, Reipubl. nihil adfert vtilitatis, & famoſum iſtud ſpeculantium literatorum: *Noli turbare circulos*, a militibus non exauditur. Vana & inania hæc ſunt nomina: Omnes Principum difficultates quouis nodo Gordio implicatiores, arbiter tandem decidit gladius. *Virtus militaris præſtat cæteris omnibus, quæ enim res vitam aut tranquillum vſum habet ſine iſta? Patria, libertas, Ciues, atque adeo ipſi Reges in tutela ac præſidio bellicæ virtutis latent, vti eleganter* inquit *Tullius pro Mur.* Ius Canonicum (intelligo autem le Droict des Canons) quouis Ingenio, calamo ſcriptoue eſt

efficacius, & cum *bellum*, teſte Magno Grotio, *ſuſcipiamus propter pacem*, eo maiorem in ſeculo militari bellis rite gerendis curam adhibere oportet, finis enim belli pax eſt ſuauiſſima, quam ſi deſideramus, neque bellum detrectare poſſumus: ſtatus Imperii Romano-Germanici ex natura & indole Imperii magis pacem amare quam bellum credunt, *cuius rei duas affert rationes Politicus quidam non vulgaris, quarum primam in diſſidentias ſtatuum erga ſe inuicem, & alteram in Militia Imperii non ſatis ordinata ponit.* In iure publico quando disquiritur, de cauſis cur ita deplumata ſit Aquila Romana, vt vix quarta eius pars ſuperſit, rerum Germanicarum ſcriptores inter alias rationes etiam afferunt negligentiam illorum olim Impp. qui ocium maluerunt quam bellum: addunt, expedire Imperio habere Impp. bellicoſos, vti probant exemplis Caroli M. Ottonum, Maximil. I. & Caroli V. qui bellicoſiſſimi fuerunt, & ſub quorum Regimine Romanum Imperium maxime floruerit. Notum eſt, non ſemel in Imperio eſſe deliberatũ de mediis inſtaurandorum Imperii finium & repetendorum ablatorum, vti factum a Frid. I. ratione Hungariæ a Carolo V. & Rudolpho II. teſtibus Imperii Receſſibus, imo ad quas Imperii amiſſas Prouincias reſtaurandas vigore Capitulationis Cæſareæ Imperator obligatur, *vti videre eſt ex Capitul. Caroli V. art. 9. & 10.* Imo iam ante Caroli V. tempora Imperatores iuramento eo fuiſſe adactos teſtatur de Friderico II. *Sigonius*

lib.

lib. 18. d. Regn. ital. Hiſce itaque recuperandis Imperii Prouinciis vnicum & adæquatum Remedium eſſe bellum, pro moderno ſcilicet, temporum & ſeculi genio, *plurimi Politici & inter eos ſummus Bœclerus in not. Imp. lib. 2. cap. 4.* ſtatuunt. Duobus maximis ad bellum Præſidiis Germania noſtra eſt inſtructiſſima: *Numero ſcilicet Incolarum* (quorum maior in Germania quam in vllo Europæ Regno numerus, vti oſtendit *Lanſius in Orat. pro Germania*, præprimis ſi Germaniæ accenſeamus, vti accenſeri debet, Bohemiam) *& locis munitiſſimis*: Si iam accederet exercitus expeditus & exercitatus, inſuperabilem recte pronunciaueris Germaniam, ſed hoc eſt, quod incredibili Germaniæ damno deficit. Miles publicus non eſt in promptu, licet in Prouinciis ſit miles priuatus, quo Princeps quilibet ad Prouincias ſuas vtitur defendendas; hinc quando iam Hannibal ad portas, deliberatur interdum adhuc in Imperio de neceſſitate & forma belli, ſed dum deliberant Romani, Saguntus interdum capitur, conſcribitur poſtmodum tumultuarie miles inexercitatus, qui non vires habet, ſed pondus, & maius eſt impedimentum, quam auxilium, *vti eleganter loquitur Liuius, & ſcite Græcus ille monuit*, Χειρῶν δεῖ τῷ πολέμῳ καὶ οὐκ ὀνομάτων πολλῶν: Manibus opus eſt in bello, non multis nominibus. Ad erigendam hanc, quam optarem, publicam Imperii militiam, fortalitia in Imperio præter neceſſitatem non eſſent toleranda, præprimis ea, quæ ſpectant

ctant ad illos Imperii ſtatus, qui tempore ingruentis belli & neceſſitatis illis tuendis ſunt impares, vnde exempla Imperio ſatis luctuoſa præſto ſunt: acre iſtud in Politicis ingenium, *Machiauellus*, notanter in ſuo Principe vult, vnam ſaltem vrbem eſſe probe muniendam ad defenſionem imbecillioris cuiusque Principis, & meretur hac de re inſpici Conringius in doctis ſuis ad Machiauelli Principem animaduerſionibus: idem *Machiauellus lib. 2. cap. 24 de Republ.* ſtatuit, Principem, potenti exercitu inſtructum, facile carere poſſe arcibus & fortalitiis, & vt alia, inde quæ proueniunt, incommoda nunc taceam, ſolam inde, noſtrum quæ facit ad ſcopum, vtilitatem proponam, nimirum milites inde præſidiarios poſſe militiæ Imperii publicæ addici: hinc Philipsburgum nuper ſingulari, quod Germania agnoſcit, fato, (& in quo armorum Imperialium gloria poſita) Imperio iterum adiectum, ſolo æquandum Sereniſſimus Elector Palatinus recte, nec tam in ſuam, quam publicam Imperii ſalutem & vtilitatem, totiusque Rheni ſecuritatem ſtatuit, & meretur hac de re legi Epiſtola Sereniſſimi Electoris Palatini, Comitiis Ratisbonenſibus adhuc durantibus inſinuata, & typis hoc ipſo anno prudenti conſilio impreſſa; cum, publicam quæ tangunt vtilitatem, publice etiam omnium oculis debeant exponi. Nihil nunc dicam de iſto, apprime quod inſtaurandæ publicæ huic Imperii militiæ inſeruire poſſet, remedio, Pauli Quarti, Pontificis

Rom.

Rom. Imperatori olim Galliarumque Regi, pactis induciis, ad bellum Turcis inferendum propoſito, quo præter rationem conficiendæ ex tanta Monaſteriorum copia pecuniæ, ad belli impenſas neceſſariæ, ex ſingulis etiam Monaſteriis decem monachos, robuſtos illos luxuriantis & ſupini otii fratres, eligendos, indeque exercitum multorum millium conficiendum Pontifex ſuaſit & demonſtrauit, vti pluribus hoc perſequitur *Lanſius in Oratione pro Italia:* Neque religioni mihi duco iſtud afferre remedium, quod ab ipſo quondam Pontifice ſerio multisque argumentis propoſitum. Optimi milites, vel ſtatibus priuatis, vel, quod maximum eſt Germaniæ malum, penes exteros militant, *& Dominationi alienæ ſanguinem commodant, vti loquitur Tacitus in Agric.* Hinc fit, Imperium domi ſæpius non habere milites, *cum tamen multo ſit Reſp. beatior, quæ domi poſſit habere milites iuxta effatum Conringii in not. ad Machiauell.* Notanter de hoc malo conqueritur *Waſſenberg. in Aurifod. ſua Gallica, ordin. Imp. Rom. reſer. & obſtructa: parum,* inquit. *ſapienter mihi illi Principes agere videntur, qui promptiſſimum & ferociſſimum Iuuentutis ſuæ alienæ ambitioni, potentiæque, ſibi etiam ad extremum imminenti, famulari & ſeruire conniuent aut permittant, impoſterum infirmiores ſuiſmet viribus obruendi, mucronibus ſuiſmet iugulandi: huc usque Waſſenbergii quot verba fere tot pondera. Huic enormi Germaniæ malo in eo eſt parata Medicina, ſi publica Imperii lege Germani à militia exterorum,*

ad

ad exemplum Hiſpaniæ, Galliæ & Angliæ *abſtrahantur, publicato per totam Germaniam edicto, ne Germani externa ſequantur caſtra.* Glorioſiſſimus Imperator Carolus Quintus ſalutare hoc remedium ſuo iam tempore animo voluit, concepitque, verum hoc inter grauamina anno 1552. Ferdinando I. tradita fuit numeratum, eſtimatumque, libertati Germaniæ hoc adverſari. Fateor quidem, expedire, ſi habeamus militem in exteris bellis, ſi modo ſuccurreret Matri laboranti. In Comitiis Ratisbonenſibus, Anno 54. hoc, quod agimus ſeculo, deliberatum grauiſſime de eo, quomodo ſecuritas Imperii domi foriſque ſit conſeruanda, vbi Sereniſſimi Electoris Brandenburgici votum, intar alia ſaluberrima, in medium allata remedia, etiam hoc intendit, vt perpetuus miles in Imperio alatur, qui non tam in numero, quam robore conſiſteret, cui ſalarium ordinarium & certum præberetur. Hoc etiam conſilium videre licet in *Addition. Burgold. ad Limn. enud.* Doctiſſimus *Boeclerus*, qui ſummo in Politicis vſus iudicio, hunc perpetui militis in Imperio defectum ponit inter mala & defectus Imperii, quibus damnum in præſens, metus in poſterum debetur, *vti apparet ex illius notitia S. R. Imperii lib. 24. cap. 2.* Notat eundem militis ordinarii & perpetui defectum *lib. 1. ubi agit de militia S. R. Imperii cap. 1.* Hoc defectu in Imperio reſtaurato, non tam externum & mercenarium, quam domeſticum haberemus militem, quem illi longe præferendum ex grauiſſimis

mis rationibus euincunt Politici, & Machiauellus. Venetos milite mercenario hodie (non ita olim) vtentes, hoc nomine reprehendit, demonſtratque, ſemper male eos rem geſſiſſe milite mercenario, licet hoc ex ſcopo Reip. Venetæ, qui eſt, pacem potius amare, quam bellum, excuſationem aliquam admittat: porro militia Imperii hac ratione erecta & ſtabilita, miles non tam emeretur, quam legeretur, neque tot purgamenta vrbium ſuarum, quibus ob egeſtatem & flagitia maxima peccandi neceſſitudo eſt, aſſueti latrociniis, bellorumque inſoliti ad ſtrepentis tympani ſonum confluentes militiæ addicerentur: *Et vt tandem paucis multa complectar, inſtaurato in Imperio milite publico & perpetuo, facillime in vſum reuocari poſſet & delectus & diſciplina militaris, quorum alterum parandis, alterum formandis inſeruit militibus: quæ duo probæ Germanæque militiæ & fundamenta & firmamenta (vti Lipſio in Ciuili Doctrina lib. 5. cap. 9. audiunt) maximo cum Germaniæ damno adhuc deſunt nobis.* Hoc remedium vti ſaluberrimum, ita ei quam maxime obſtare puto, primo diffidentiam & Æmulationem inter Status imperii, & deinde odium Tributorum, vnde etiam alias ſero & tarde conſcribitur miles. Deinde ſero etiam ad luſtrationes mittuntur milites, cui malo videtur remedium eſſe poſitum ſuperiori ſeculo, quo ſancitum eſt conſtitutum de ſubſidiis Circulorum mutuis mittendis, verum hæc & alia in Imperio noſtro ſalutariter eſſe conſtituta, eo magis dolemus, quo minus ea

ſer-

ſeruari videmus. Cum ergo ita male res noſtræ domi ſint conſtitutæ, hinc fœdera cum exteris, & interdum etiam hoſtibus Imperii inimus, quibus alias maximo cum Imperii emolumento carere poſſemus: *Nam non præter rem dubitant Politici, an priuilegium hoc ſtatuum ineundi fœdera cum exteris ſit e re Imperii?* Sæpius certe iſta fœdera cauſam dediſſe motibus & bellis ciuilibus hiſtoria nos docet. Sed reuertendum eo, vnde paululum ſumus digreſſi. Maximum eſt Maieſtati in armis præſidium poſitum, id quod ingenioſiſſimus Saauedra in Symb. Polit, eleganter notat in Aquila, quam tribus a natura inſtructam dotibus præſidia Majeſtatis in Regibus & Principibus adumbrare dicit, *& quidem per oculorum aciem indigitari perſpicacitatem in delictis indagandis & coërcendis, per leuitatem alarum promptam & paratam conſiliorum executionem, per robur denique vngularum arma contra hoſtes. Hanc perſpicaciſſimi Saauedræ Aquilam in noſtram Romanam, ob defectum harum Aquilæ dotium antehac deplumatam, votis nunc transfero Aquilam, nec non Illuſtriſſimis Reip. Germaniæ Moderatoribus illam calamo animitus votiuo exopto, ſic Aquila Romana Solem nec pluribus imparem fixo oculorum obtutu intuebitur, & ſolida ſibi Maieſtatis præſidia in tribus iſtis Aquilæ dotibus collocabit.*

Quo in pio voto pius Germaniæ Ciuis deſino, telam diſſertationis huius, præter opinionem quæ excreuit, abrumpens. Fateor vltimam argumento huic Politico manum a me nunc quidem

dem non eſſe impoſitam, digitum enim ad fontem hunc Politicum tantum intendere volui, exequantur alii, quibus æque ac mihi ſalus Patriæ curæ cordique, cœptam à me bono, quod precor, omine telam, ſic hæc diſſertatio, auroræ inſtar, diem annunciantis, prodibit. Aſt ſi qua in re erudito, & rem ex vero æſtimanti Lectori ex aſſe non ſatisfecero, *triſti mortalitatis privilegio, errare aliquando licere*, munitum me novi, neque homo humani quicquam à me alienum puto, præprimis cum in peregrinatione adhuc diſtentus, nullaque ſuppellectile librararia inſtructus, hoc, quicquid eſt, conceptus Politici non niſi rudi & impolito delineaverim calamo. *Finio cum incomparabili Grotio: Si quæ in hac Diſſertatione pietati & bonis moribus adverſa, ea nec dicta ſunto.*

FORCIANAE QUAESTIONES, in quibus varia Italorum Ingenia explicantur, auctore PHILALETHE POLYTOPIENSI * Ciue.

Neapoli excudebat Martinus de Raguſia 1536. plag. 3. 8tav.

QUare *Forcianas quæſtiones* adpellitet auctor perſonatus, in fronte voluminis huius ad

* Nomen fictum eſſe, nullus dubito. Nonnulli putant ſub hac larua Landum Hortenſium latere. Placcius Anon. n. 2099, *a.* omittit hanc primam ſed men-

Franciſcum Turchium, Patricium Lucenſem perſcripti nobis exponit. Nempe autor *Fortium* profectus fuerat, locum illum amœniſſimum & ad ſtudia recolenda longe peropportunum. Tunc contigit, vt cum aliis inter oliueta quædam obambulans, in hunc ſermonem incideret, nempe unde tanta ingeniorum diuerſitas, tamque multiplices naturæ exiſterent, ita vt vix duo aut tria paria inuenire liceat, quæ non plane ſint diſſimili ingenio. Pulcre omnibus placuit hic diſcurſus, & ſinguli pro viribus ſymbolas conferebant. Erant vero tum in conloquentium tum audientium Numero *Martinus* & *Ludouicus Bonuiſii*, fratres, *Hieronymus Arnolphinus*, *Io. Guidiccionus*, *Bernardinus Cinamus*, *Martinus Gilius*, *Vinc & Joannes Bonuiſii. Nicol. Turchius*, *Annibal Crucaius*, *Jul. Quercens*, *Vinc. Guinigius*. Nec deerant mulieres, quæ vt natura ſunt curioſæ, & libenter noua exaudiunt, ita & hic partim commiſcent conloquia, partim aliorum diſcurſus promtiſſime auribus excipiunt. In earum numero ſunt *Clara Cinama*, *Catharina Sbarra*, *Margarita Bernardini*, *Camilla Bernardi Guinigia*, *Catharina Bonuiſia*. Hic omnia liberrime proponuntur; nihil vitiorum reticetur, vt mirer, qui fœtus ille tam liberiori facie prodire potuerit. Sed Italis nonnullis vtplurimum placuiſſe, ex *Antiochi Louinti*

---

mendoſiſſime excuſam Neapolitanam editionem, & Francofurtenſem de An. 1616. 8v. adducit: proſtat quoque editio Baſileenſis de A. 1543. 8v.

uinti ſermone in fine adiecto non immerito coniicimus: Ita enim ille ad *Franciſcum Turchium*: Legeram hunc libellum ſemel atque iterum, fuique partim ſtyli dulcedine, partim ipſa narra-„ tionis varietate ita captus, vt omnino mecum „ deliberarim, ſtudioſis omnibus tam vtilem & „ elegantem libellum vel CAPITIS PERICULO„ communicare ne pili quidem facio cuiusquam „ minas (modo fructus aliquis conſtet) hac vero „ lectione vberrimum quisque percipiet. Sic„ graphice Italicarum nationum ingenia deſcri-„ bit, & tam acute diſputat. Sed nunc audiamus„ ediſſerentes.„

diverſitas Italorum in litterarum ſtudiis.

Primus eſt *Ludouicus*, qui de va-„ riis apud Italos ſtudiorum generi-„ bus ita ediſſerit: Amatis vos *Medio-*„ *lanenſes* (adloquitur Crucæium) iu-„ risprudentiam eique cum blattis & „ tineis certanti & opem & lucem multam attu-„ liſtis atque latinis litteris, quod nemo ante vos „ fecit, illuſtraſtis. Amant *Florentini* eam Philo-„ ſophiæ partem, qua principes rerum cauſæ tra-„ duntur, plurimi faciunt *Calabri* Græcas literas, „ *Neapolitani* Ethruſcas, *Lucenſes* divinas, *Veronen-*„ *ſes* politiores, *Vicentini* eam Philoſophiæ par-„ tem, quam augentes latinam linguam mora-„ lem nominarunt, *Bononienſes* Mathematicas diſ-„ ciplinas, *Veneti* rem Muſicam, *Ferrarienſes*, *Pa-*„ *tavini*, ac *Salernitani* Medicinam, *Senenſes* Diale-„ cticorum argutias, præſertim ſi ab ea ſecta tra-„ dantur quam nominalium appellant. *Peru-*„

„*ſini* ius Pontificium, *Mantuani* Hebræorum literas, *Papienſes* Sophiſtarum nugas.

In mercatura. „In exercenda vero mercatura, „quantam, Dii boni, diſſimilitudinem perſpicio. Sunt *Florentini* „callidi, atque ne vel minimam iacturam faciant, quosuis labores & quæuis incommoda libenter perferunt. Hanc vero *Lucenſes* negligentius, ac minore cupiditate exercent, & datam fidem nunquam fallunt. *Genuenſes* omnium hominum auidiſſimi, ac laborum tolerantiſſimi, lucri faciendi gratia, deſertiſſimas „ac remotiſſimas quasque regiones adeunt. *Veneti* vero aliam habent exercendæ mercaturæ „rationem, Sunt enim excelſiore animo in „hac re præditi, vel lucrum referunt vel inſigne detrimentum accipiunt, præſentique pecunia & emunt & diſtrahunt. Cæteris vero Italiæ mercatoribus ſatis eſt obſtrinxiſſe fidem. „*Mediolanenſes* tam mirabili ſunt ingenuitate, „tantoque animi candore, vt rei venalis vitium „(ſi quod ineſt) palam indicent, mallentque „mori, quam adſtrictam fidem non „liberare.

in militia. A mercatura ad militiam „propero, inter quas non nihil eſt affinitatis, dum alius alium anteuertit, præripitque lucrum. In hac ſtrenui ſunt „*Peruſini*, rapaces *Piceni*, præcipites *Calabri*, fortes „ſed inconſulti *Emiliani*, norunt ſtratagemata omnia *Spoletini*, crudeles *Ferrarienſes* & *Placentini*, „felices *Senenſes*, truces *Romani*, probantur *Mantuani* equites, pedites non item. Animoſi *Bono*-

nonienſes, ſed imperatori exercitus parum o-„ bedientes. Intrepidi *Mediolanenſes*, ſed ſuis „ plus mali inferunt, quam hoſtibus. Mariti-„ mis prælijs nulli cedunt *Genuenſes* , terreſtri- „ bus vero, veluti languidæ pecudes ſunt, ubi „ ſtrepitum tormenti bellici ſenſerint, illico ani-„ mus timore obſtupuit, neque pes neque mens „ ſatis ſuum officium facit, diceres Niobe ſtupi-„ diores factos, aut pulchre appotos eſſe. *Cre*-„ *monenſes* pugnæ ordinem eleganter conſti-„ tuunt atque belliſſime acies inſtituunt. Nul-„ li melius *Neapolitanis* , hoſtem adoriun-„ tur , inſtant, premunt, ac dextra læua-„ que feriunt optime, ſuſtinent impetum, atque „ vrgentibus reſiſtunt. *Fauentini* premunt cæ „ dentes, ictus incutiunt, incuſſos deuitant. Per-„ jucundum eſt ſpectaculum intueri *Foroliuienſes* „ ad ducum ſigna dimicare ac proferre gradum. „ Non poteſt autem ſatis narrari, quanta dexte-„ ritate *Pyſtorienſes* Clypeo ictus ex-„ cipiant, ac contemnant. Acrius „ *p.s.* in hoſtem inſurgunt *Laudenſes*, *Pa*-„ *tauini* vero & *Veronenſes* optime inſident equis, „ vrgent ſtimulis, ac frenis moderantur, atque „ omnem in partem circumflectunt. Nulli melius „ *Firmanis* militib⁹ tela ingerunt, aut vibrant lan„ ceas, ac torquent haſtas. *Papienſes* nunquam „ niſi prorſus deſperata victoria de fuga cogitant. Fugientes inſequuntur ſtrenue, mactant, diri-„ piunt, profligant. *Vicentini* ſæpenumero deſpe-„ rata victoria ad vindictæ ſpem animum accen-„ dunt, Sunt *Veneti* in apparandis claſſibus, ex-„

„truendis arcibus, muniendis caſtris, locandis-
„que præſidiis peritiſſimi, *Brixienſes* excellunt
„extruendis vallibus, compingendis aggeribus,
„euacuandis foſſis, ſuffodiendis cuniculis, & fa-
„bricandis Machinis; *Bergomates* vero confin-
„gendis dolis, comportandis commeatibus, lo-
„candisque inſidiis. Cognoui *Lucenſes* meos
„bene ciuitates obſidere, admouere Machinas,
„fremere tormentis, perfodere muros, concute-
„re turres, ac primos ſemper occupare mœnia.
„*Pratenſes* & qui Politianum montem habitant,
„ſpoliant templa, vaſtant agros, diripiunt vrbes
„ac incendia parant, *Piſcienſes*, *Collenſes*, & reliqua
„Ethruriæ fex ſtuprant viduas, rapiunt virgines,
„ac cædibus omnia replent. *Florentini* autem,
„id tantum in præliis ſpectant, vt victoria po-
„tiantur, ad prædam minime auidi. Sunt au-
„tem optimi exploratores. Poſteaquam bellato-
„res commemorauimus, non alienum fortaſſe
„fuerit de iis pariter diſſerere, quæ ad conficien-
„da bella pertinere exiſtimo (niſi vobis mole-
„ſtum ſit) quod certe nolim. Inſtrumenta ve-
„ro, quæ ad conſerenda prælia faciunt, neceſſe
„eſt etiam e variis locis comportare. Afferunt
„pecunias *Veneti*, quibus abundant, *Ferrarienſes*
„ſulphureum puluerem & bellica tormenta, Ga-
„leas *Mediolanenſes*, Equos *Neapolitani*, Carros
„*Placentini*, Clipeos *Parmenſes*, Tentoria *Cremo-*
„*nenſes*, Enſes *Taruiſii* ſarauallum, Lanceas *Pa-*
„*pienſes*, Calcaria *Viterbienſes*. Afferunt *Piſto-*
„*rienſes* optimos pugiones, *Vicentini* & *Bononien-*
ſes

ſes ea præbent arma, quibus vulnera fiunt cir-„ cularia & omnium peſtilentiſſima. *Lauden-*„ *ſes* præbent commeatum, *Mediolanenſes* vero &„ *Neapolitani* plus cæteris bellorum incommo-„ da perferunt.„

Tum Arnolphinus loquitur„ de Italorum diuerſitate huncin„ modum:„

p. 6. in ratione victus.

Si vlla in re viſi ſunt vnquam mihi inter ſe „ diſcrepare Itali, certe in ratione victus diſcre-„ pant. Cognoui primum *Neapolitanos* ſummo„ ſplendore & plus ſaccari abſumere quam panis,„ caulibus præterea libentiſſime veſci. *Floren-*„ *tinos* parcos, non auaritia neque inopia, ſed na-„ tura, mira tamen ſunt munditie, habent in de-„ liciis paruos quosdam caſeos, qui a menſe Mar-„ tio nomen traxerunt, dictique ſunt Martioli-„ ni. *Lucenſes* in victu quemadmodum in ple-„ risque aliis rebus auream illam mediocritatem„ quæ tantopere placet peripateticis, ſectantur,„ delectantur ii plurimum quibusdam piris, ea„ eſſe puto, quæ olim Tiberiana dicebantur. Te-„ nuiſſimi ſunt *Genuenſes* nullaque munditie, vi-„ ctitant *Mantuani* vilibus phaſellis. *Ferrarienſes* „ raro peregrinos ad eorum menſas admittunt,„ quo conſilio id agant, non facile dixerim. Vi-„ ctitant *Patauini* piſciculis minutis obolo emptis,„ *Veneti* paruo obſonantur, tenuiter viuunt *Areti-*„ *ni*, ſplendide *Senenſes*, caſeisque recentibus mi-„ rum in modum delectantur. Copioſi *Medio-*„ *lanenſes* & iis rebus frequenter vtuntur, quæ ad„ irritandam ciborum appetentiam faciunt. *Pa-*„

„*pienſes* veſcuntur libenter lactucis, cæpis, atque „aliis. *Nouocomenſes* infinitis epulis menſas in„ſtruunt, atque edendi nullum finem faciunt, „butiro veſcuntur cupidiſſime, atque ſtrenui „ſunt potatores, Lacticiniorum &omnis generis „fructuum frequens eſt vſus apud *Placentinos*. „Magnifice admodum viuunt *Veronenſes*. Ba„ſilice *Vicentini*, Delectantur anſeribus *Ariminen*„*ſes*, ficubus *Piceni* & ſuilla carne, appetunt *Tar*„*uiſini* ranunculos & cancros, lauta eſt *Bononien*„*ſium* menſa, ei tamen lautitia & ſplendore *Cre*„*monenſis* non cedit, vtrique vero farciminibus „delectantur. Piſce quam carne lubentius ve„ſcitur *Peruſinus* (modo ex eorum lacu prodierit) „cæteros contemnit. *Aſtenſes* opipare viuunt, „*Laudenſes* copioſi, ſed inconditi, *Terdonenſes* ac „*Nouarienſes* nimium acribus delectantur. *Pe*„*demontani* omnes in victu gallicanum neſcio „quid redolent. *Anconitani* ſordidi ſunt. Re„liquas Italiæ nationes perſequi non eſt conſi„lium, tum quod non ſatis cognitæ ſint, tum vt „ſit etiam alia quæ deſiderantur narrandi otium, „ſed prorſus animi pendeo quid nunc perſe„quar, equidem deſiderium veſtris obſequen„di ſtudiis animum meum diuerſe trahit, „rapitque modo in hanc modo in illam partem, „Cuperet Guinigius primum expediri variam „orationem. Sed me Turchius acriter vrget, „vt varietatem veſtitus ediſſeram, quod certe „libenter facio, tum quod ei ſcio me rem gra„tam facturum, tum quod pauciſſimis me poſſe

expedire confidam. Olim ſplendidiſſime veſtiebant *Mediolanenſes*,„ ſed poſtquam Carolus Cæſar in e-„ am vrbem tetram & monſtroſam „ Beſtiam immiſit, ita conſumti & „ exhauſti ſunt, vt veſtimentorum ſplendorem „ omnium maxime oderint, & quemadmodum „ ante illa durisſima Antoniana tempora nihil „ aliud fere cogitabant, quam de mutandis veſti-„ bus, nunc alia cogitant, ac mente verſant. Non„ potuit tamen illa Leuiana rabies tantum per-„ dere, neque illa inexhauſta deprædandi libidi-„ ne tantum expilare, quin a re familiari adhuc „ belle parati ſint, atque ita veſtiant, quemadmo-„ dum decere exiſtimant. Et certe niſi illa An-„ tonii Leuæ ſtudia egregios quosdam imitato-„ res inueniſſent, meo quidem iudicio, nulli ce-„ derent. *Neapolitani* nimios exercent in veſti-„ tu ſumtus. *Genuenſium* veſtitum perelegantem „ iudico, neque ſagati ſunt neque togati. Fer-„ me oblitus eram *Venetorum*. Ii togati omnes.„ Decet quidem ille habitus adulta ætate homi-„ nes, Iuuenes vero (ſi quid ego iudico) minime.„ vtuntur panno, quem ipſi vulgo Venetum ap-„ pellant, ita probe confecto, vt perpetuo dura-„ re exiſtimes, ſæpisſime vero eas veſtes geſtant „ nepotes, quas olim tritaui geſtarunt. Noctu „ autem dum ſcortantur, ac potant, Hiſpanicis „ palliolis vtuntur. *Ferrarienſes* ac *Mantuani* ni-„ hil tam diligenter curant, quam vt pileos habe-„ ant aureis quibusdam fruſtillis adornatos, at-„

in Veſtium varietate. p. 7.

„que nutanti capite incedunt, ſeque quouis ho-
„nore dignos exiſtimant, *Lucenſes* neque ſuper-
„bo neque abiecto veſtitu vtuntur. *Florenti-*
„*norum* habitus mihi quidem ridiculus videtur.
„Reliquos omitto, ne nimius ſim.

In oratione. „Placet nunc variam orationem ag-
„gredi, in qua (ſi quid iudico) po-
„tisſimum differunt, atque ſe viciſſim deludunt.
„Irridentur *Mediolanenſes* a multis, ipſi interim,
„multos deludunt. *Neapolitani Calabros*, *Calabri*
„*Appulos*, *Appuli Hidruntinos*, hos autem omnes *Ro-*
„*mani*, *Romanos Hetruſci*. *Hetruſci* vero quanquam
„cœteris excellant, effugere tamen non poſſunt,
„quin & ipſi ridiculi ſint, aut ſaltem, quin ſe mu-
„tuo lacerent. Multa ſane perperam pronun-
„tiant & *Florentini* & *Lucenſes*. Rudis videtur
„plerisque *Mediolanenſium* oratio, explicant illi
„tamen facile animi ſui conceptiones, neque
„quicquam emendicati, aut affectati habent.
„Tardi ſunt *Veneti*, eorumque pronunciatione
„nihil putidius. Ridicula *Genuenſium* neq; literis
„conſignari poteſt. Jucundiſſima *Senenſis*, non
„minus iucunditatis aut fortaſſe plus *Florentina*
„haberet, ſi voces non ingurgitaret, aut non i-
„ta palato lingua iungeretur. Qui vult Muſas lo-
„quentes audire, is eos *Lucenſes* audiat, qui non
„peregre fuerint. Sunt *Ferrarienſes* oratione pla-
„ne ferrea, id eſt, vt ego interpretor indefeſſa. Du-
„riter pronuntiant *Bergomates* ac *Brixienſes*, face-
„ta eſt *Peruſina*, non omnino inſuauis eſt *Bono-*
„*nienſis*, celerius loquuntur *Spoletini*, Verſuti
ſunt

ſunt in oratione *Fulginates.* balbi *Nouocomenſes*, „
graues *Capuani*, ſuperbi *Romani*, feſtiui *Piſtorien*-„
ſes ac *Pratenſes*, non vacat dicteriis *Conſentina*, „
plena faſtidii & iactantiæ *Neapolitana.* Prom-„
pti ſunt *Narnienſes*, mandaces *Piceni*, Leues *Um*-„
bri, Vacat Lenociniis omnibus *Nouarienſis*, lapi-„
des loquuntur *Appuli.* Afferunt incredibilem „
moleſtiam *Pedemontani*, omnium vero pera-„
moeni ſunt, qui *Politianũ* montem „
incolunt. Aperiam nunc quæ ſit „ *In conſilio dando & accipiendo.* *p. 8.*
in conſilio aut dando aut acci-„
piendo diſſimilitudo. Præſtant „
conſilio *Mediolanenſes*, ſed aliorum „
gratia potius quam ſua. Sunt nullo conſilio „
Genuenſis, Rumor eſt *Venetos* abundare. Sunt „
perutili conſilio *Lucenſes*, idque aperte indica-„
runt, cum in tanto totius Italiæ ardore, tot ho „
ſtibus circumſepti ſuam libertatem, ad quam „
nati videntur, ſemper tutati ſint, nulla quidem, „
aut capitis aut fortunarum ratione habita. Quis „
porro non vehementer admiretur? Quis callida „
conſilia non ſtupeat? Equidem quotiescunque „
cogito quanta prudentia ingruentes procellas „
euitarint, quanta ſolertia impendentia pericu-„
la effugerint, adducor in ſtuporem. *Lucanis* „
vero ſummum eſt ſtudium, eos eludere, qui „
conſilii captandi gratia adeunt, ipſi vero omnia „
inconſulte & temere faciunt. *Brutii* optimo „
ſunt conſilio, ſed vt incommodent, ac perni-„
tiem afferant, in rebus quæ ſunt magnæ delibe-„
rationis dictu mirum quam ſtupidi ſint, iis-„
dem plane dotibus inſtructi ſunt *Volſci*, niſi „

quod

„quod ad cædes ac furta paulo propenſiores „ſint. *Piſani* bono quidem ſunt conſilio, ſed „parum conſtanti, ſi quis diuerſum ab eis ſen-„ſerit, mox acquieſcunt, rurſus ſi aliter ſuadeas „mutabunt conſilium, illud in cauſa fuit, quod „tam duram ac diuturnam obſidionem ad ex-„tremum vsque non pertulerint. *Placentini* v-„trisque abundant conſiliis, ſcilicet, ſalutaribus „ac pernicioſis, non facile tamen ab eis impe-„tres peſtilens conſilium, apud *Regienſes* neque „conſilii copiam invenias. Si ſequare *Mutinen-„ſium* conſilia, raro cedet infeliciter, ſunt enim „peracutiſſimo ingenio & voluntate plane bo-„na. Prouidi ſunt *Florentini* (ſi vnumquemq; „ſeorſum accipias) ſi vero ſimul coniuncti ſint, „non admodum mihi illorum conſilia proba-„buntur, feliciter cedunt *Senenſiũ* conſilia, Subi-„ta ſunt *Peruſinorum*, ſalutaria *Ferrarienſium*, fideli „ſunt conſilio *Veronenſes*. Semper ambigui „ſunt in conſiliis aut dandis aut accipiendis „*Patauini*. Sunt pertinaces in eo quod coepe-„rint conſilio *Bergomates*, reſpuunt omnium „conſilia *Neapolitani*, ſunt conſultiſſimi *Bononien-„ſes*, ego vero ſum minimo conſilio, qui tam du-„ra tractare cœperim, neque miror ſi Ludoui-„cus poſteaquam rei difficultatem ſenſit, nullis „precibus adduci potuit, vt inchoa-„tum ſermonem perficeret. Sunt „*Lucenſes* etiam aduerſus hoſtes mi-„ti ingenio, facilique natura. *Mediolanenſes* fa-„cile acceptas iniurias condonant (modo com-

in moribus.

me-

meritam poenam deprecentur) alioqui probe,„ iniurias vlciſcuntur. Sunt *Neapolitani* in-„ iuriarum ſtrenui vltores, ſimili ingenio„ ſunt *Ferrarienſes* & *Placentini*, ægre condo-„ nant *Florentini*, disſimulant odia *Peruſi*-„ *ni*, vlciſcuntur auorum ſuorum iniurias *Fulgi*-„ *nates*. Fingunt condonare *Veneti*, obliuiſcun-„ tur iniuriarum *Mutinenſes* ac *Regienſes*, occulta„ ſunt *Picenorum* odia, aperte oderunt *Cremonen*-„ *ſes*. Tanta ſunt animi magnitudine *Senenſes*,„ vt vix agnoſcant iniurias, ſunt obſcurius ini-„ qui *Romani*, *Aſtenſes* facile quascunque iniurias„ deuorant, *Papienſes* faciles ſunt ad ſuſcipien-„ dam indignationem, faciles etiam ad depo-„ nendam, *Bononienſes* ad miſericordiam propen-„ ſiores ſunt. Ignoſcunt libenter *Nouocomenſes*,„ ſi quid in eos pecces, faciliores etiam *Laudenſes*„ ſenties, (modo te ſupplicem offeras.) Sunt„ autem beneficiorum maxime memores & grati„ *Lucenſes*, *Mediolanenſes*, *Florentini*, *Senenſes*, *Nea*-„ *politani*, *Veronenſes*, *Brixienſes*, obliuioſi vero *Ge*-„ *nuenſes*, *Veneti*, *Patauini*, *Nurſini*, *Appuli* (*Brunduſi*-„ *ni* præſertim.) Erat omnino conſilium hanc„ partem plenius attingere, poſteaquam reſciui,„ Italos male audire apud Tranſalpinos, malæ„ mentis, malique animi, poteram ego me hercu-„ les multos recenſere populos, qui voluntaria„ obliuione grauiſſimas quascunq;„ iniurias conterant. Poſteaquam,„ de odio egimus, par eſt, vt etiam„ de *amore* tractemus, ſubſequetur mox quibus„

In amore.

Le-

„Lenociniis adamatas ad amorem
„pelliciant: pax ſit pudicis auri- p. 9.
„bus, ſi quid forte minus pudicum
„effluet. *Mediolanenſes* ſunt Italorum omnium
„minus Zelotypi, nec admodum obſtinate a-
„mant, cupiunt carnariam, oderunt pinguia-
„riam, amant vero maxime, quæ ſunt procerio-
„re ſtatura, *Mantuani* in amata foemina, ſi bene
„choreas ducat nihil præterea deſiderant, ſunt
„tamen ſatis induſtriæ. *Florentini* illud pri-
„mum requirunt, vt ſumma ſit modeſtiæ fama,
„non ſit loquax, terram modeſte intueatur, ne-
„que hac aut illac curſitet, ſed domi veluti co-
„chlea lateat. *Neapolitani* fumoſas imagines
„quærunt, neque amant, niſi ſit elato animo at-
„que omnium perditiſſime amant. *Lucenſes*,
„cum ſint in amore omnium dicam conſtantiſ-
„ſimi? an pertinaciſſimi? eandem etiam perti-
„naciam in fœmina expetunt, cupiunt præte-
„rea, ſit in ea ſumma grauitas, cum humanitate
„coniuncta, habeatque optimam corporis con-
„ſtitutionem. Sunt *Veneti* omnium libidino-
„ſiſſimi, ſine delectu amant, ſunt etiam in amo-
„re nulla conſtantia, modo illam depereant, ve-
„rum neque huic neque illi fidem ſeruant, vbi
„potiti fuerint, ſtatim deſpiciunt, eandem non
„ſæpe adeunt. Cognoui *Ferrarienſes* amoribus
„deditiſſimos, atque ardoris impatientiſſimos,
„ſibi tamen in amore plus ſatis placentes, nulli
„riuales impatientius ferunt. Sunt egregii
„formarum ſpectatores *Senenſes*, atque vt ama-

ta

ta potiantur, nihil intentatum relinquunt, cu-„ piunt autem quæ ſit proceriore ſtatura. *Peruſini* quas amant, cupiunt audentiores eſſe, expe-„ dunt in fœminis dentium candorem, & cæſios „ oculos. *Brixienſes* timidulas præcipue commen-„ dant, cum tamen pleræque omnes ſint excelſi „ animi. *Calabri* in ea quam depereunt, quæ-„ runt cutis candorem, rubore circumfuſum. *Patauini* in muliere deſiderant exiguas Papillas, „ id eſt cauſæ, quod illic complures fœminas „ comperies, quæ plantaginis ſucco ne nimium „ excreſcant, ſedulo dent operam. Non abhor-„ rent a fœminis *Vicentini*, & in ea quam amant, „ nihil præter miram elegantiam quærunt. Sunt „ magni amatores *Genuenſes*, atque vt amata po-„ tiantur nullum aut fortunæ, aut capitis diſcri-„ men recuſant ſubire; ſi ſe ſperni intelligant, „ perpetuo lugent, amant vero, quæ ſunt craſſio-„ ribus lacertis, rubicundiore vultu, ac pleniore „ pectore. *Veronenſes* neque nimium facilem, „ neque nimium difficilem, *Mutinenſes*, pulchras „ non putant, niſi belliſſime vultum ceruſſa & „ purpuriſſo infecerint. Fide ſunt *Bononienſes* in „ amore ſingulari & adamatam mirandum in „ modum colunt, neque ſunt admodum Zeloty-„ pi, largiſſime donant (ſi potiantur) alioqui ni-„ hil extorquebunt, *Placentini* deſpiciunt maxi-„ ma quæque, vt amata fruantur, ſi Zelotypiæ „ morbo corripiantur, mox adamatam iugulant, „ in ea vero iucunditatem, potius quam pulchri-„ tudinem expetunt, *Cremonenſis* cupit canora „

voce,

„ voce, fidibus doctam, oculis nigris, *Rauennates*
„ volunt dicto audientem eſſe, alioqui non a-
„ mant, *Vrbinates* amant facundas & vrbanas, o-
„ derunt vero maxime ignauas, ſi in Zelotypiæ
„ morbum forte cadant, mox recludunt, diligen-
„ tius adſervant ac minis perterrefaciunt. *Romani*,
„ ſiue mavultis Romanenſes, graue & maiéſtatem
„ quandam quæ ſe ferentem expetunt, ſi fiant Ze-
„ lotypi in profluentem Tyberim deturbant. *Ta-*
„ *rentini* pinguiores volunt, garrulas, feſtiuas,
„ candidas, & quæ cultiore veſtitu delectentur in
„ quem (ſi rei familiaris anguſtia pateretur) ſunt
„ ſuapte natura propenſiſſimæ. *Monopolitani* eas
„ fœminas inprimis commendant, quæ paulo
„ habiliores ſint, voce ſuaui, lingua celeri. *Piſani*
„ nihil in fœmina tam ardenter cupiunt, quam vt
„ ingenua ſit, bonis moribus prædita, ſimplici &
„ aperto animo. *Cortonenſes* paticham adorant,
„ neque vnquam amari ſibi perſuadent, ſi fru-
„ antur, cœlum digito contingunt, ſi ſpe fruſtran-
tur, tanto corripiuntur furore, vt ſe plerumque in-
„ terimant. *Piſtorienſes* quanquam ſint factio-
„ ſiſſimi ac domeſticis cædibus intenti non ab-
„ horrent tamen ab amoribus, cupiunt autem iis
„ rubicundas eſſe, manibus oblongis, tenuiori-
„ bus lacertis, ventre tereti, neque nimium lo-
„ quaces neque plane mutas adde in eos male a-
„ nimatos quos ipſi oderint, raro autem Zelo-
„ typiæ morbo afficiuntur, neque tam ar-
„ denter amant, vt ſi aliquando eam diuerſæ fa-
ctio-

ctionis intellexerint, quin mox,,
veluti peſtem fugiant. *Sauonenſes*,, *p. 10.*
vero, etſi Genuenſibus finitimi,,
ſint, habent tamen diſſimile ingenium, amant,,
pulchre ornatas, vultus nitorem, optimum,,
colorem, oderunt quæ peregrinos odores ſpi-,,
rant, rarius coeunt, rei domeſticæ diligentio-
rem curam habent, liberos melius inſtituunt,,,
miniſtros etiam multo maiore indulgentia tra-,,
ctant. *Viterbienſes*, vbi illos cœpit ſatietas, quæ-,,
ſtum producunt. Sunt autem ad expu-,,
gnandam fœminarum pudicitiam mire ap-,,
poſiti, dolis & technis rem agunt. Reſtat mo-,,
do narrem quibus modis a,,
morem ſibi concilient. Quemad-,, *In amore concili-ando.*
modum varia ſunt amantium in-,,
genia, ita etiam variis artibus in-,,
ſtructi, ſperant ſe voti compotes,,
futuros. *Neapolitani* dum bene inſident equo, at-,,
que ſumma corporis dexteritate nunc in hanc,,
nunc in illam partem flectunt, dum ſplendide
veſtiunt, haſtiludia exercent atque opobalſa-,,
ma ſpirant. Student placere *Medialanenſes* op-,,
piparis conuiuiis ſi ſe negligi ſentiant conti-,,
nuo, maledictis lacerant, Gallico morbo infe-,,
ctam paſſim euulgant. *Ferrarienſes* dum ama,,
tam in cœlum ferunt, choreis *Mantuani*, *Peruſi-*,,
ni minis ac blasphemiis, *Veneti* illa ſua magnifi-,,
centia, iactantia, *Bononienſes* donis, *Florentini*,,
Rithmis, *Senenſes* dum falſas lacrimulas vi ex-,,
primunt, *Lucenſes* pertinaciter amando, *Vicen-*,,

„*tini* perpetua conſectatione, *Veronenſes* obſe-
„quiis, *Romani* iocis, *Cremonenſes* cantilenis, *Are-
tini* facetiis. Si quid pecco, date quæſo veni-
„am, non licuit enim omnem Italiam ita dili-
„genter perluſtrare: vt nihil me
„poſſit fallere. Tum excipien-
„dorum hoſpitum varii mores e-
„narrantur: Occurrunt primum
„*Calabri*, ii ſunt in peregrinos offi-
„cioſi. (Si ſit cum iis faciendi lucri ſpes aliqua)
„alioqui quantum poſſunt vitant, aut donant,
„quæ ſpernunt & oderunt. Amant peregri-
„num *Neapolitani*, ſi quippiam habeat in ſe exi-
„mium & excellens, *Lucenſes* vero, non ſolum a-
„mant, ſed reuerentur, atque omni officii gene-
„re complectuntur, cauentque ne quid ſe in-
„commodi patiatur. *Florentini* ſunt officioſi, &
„re & conſilio iuuant, neque commodum vl-
„lum reſpectant, ſi diutius apud illos fueris, &
„ſenſus & fortunas omnes aperiunt. *Senenſes*
„non minore contentione pro externorum di-
„gnitate certant quam pro aris & focis. Sunt
„verbis officioſi *Veneti*, *Aſtenſes* nihil non faciunt,
„quo ſibi exterorum hominum beneuolentiam
„concilient. Similí ſunt ingenio *Vercellenſes*,
„certant ſimul de promerenda hoſpitum bene-
„uolentia. Agreſtes ſunt *Spoletini* & *Nurſini*, in-
„hoſpitales *Patauini* ſi commodum non ſpe-
„ctent, oderunt *Bergomates*, *Veronenſes* nihil a-
„liud ſtudent, quam vt hoſpites omni officio ac
„potius pietate complectantur, *Mediolanenſes* et-

In excipiendis hoſpitibus. p. 11.

iam

iam ſuo magno incommodo ſunt officioſi, *Papienſes* non ita. Inhoſpitales *Genuenſes* etiam in eos quorum ipſi benignitatem aliquando experti fuerint. Cum *Ferrarienſibus* etiamſi illic ſeculum agas, nihil tibi poterit eſſe domeſtici vſus. *Mantuani* hoſpites deglubunt. *Parmenſes* benigne quidem excipiunt, ſed mox faſtidiunt, nimium ſeueri ſunt *Placentini*. Nulli prolixius peregrinos accipiunt *Mutinenſibus*. Amant quidem *Nouocomenſes*, nulla tamen officia aut ſtudia (etiam ſi vehementer indigeant) conferunt. Infenſi ſunt *Piceni*. Nouus interlocutor *Gilius* accedit de foeminis ſic ediſſerens: A noſtris *Lucenſibus* auſpicabor, quæ certe ſunt & pudicitia inſignes, & optimæ matres familias, adde, apparandorum conuiuiorum doctiſſimæ. *Senenſes* ſunt egregia forma, moribus laudatiſſimis, graues etiam & ſapientiores quam auſim deſiderare. Petrarchæ, Dantis, huius farinæ ſcriptoribus, maxime delectantur. Peregrinos, omnibus demerentur officiis. *Florentinæ* delicatiſſimæ ſunt, ſuendi peritiſſimæ & cæteris indulgentius, liberos, miniſtros, familiam denique omnem tractant. *Piſtorienſes* lingua diſertiſſima, neque grauantur admodum copiam ſui facere, etiam nulla lucri ſpe oſtentata. Maritis ſæpe memorabiles impoſturas faciunt, *Peruſinæ* forma præſtantiſſima, moribus non contemnendis, ab amoribꝰ non omnino abhorren-

De Italicarum fœminarum ingeniis diuerſis.

„tes, omne illarum ſtudium, tergendis ac bene
„manibus eluendis, piſcatione etiam maxime
„delectantur. *Nouocomenſes*, maritos plane bea-
„tos faciunt, dum capiti vervecina diademata
„imponunt. *Romanæ* grauitatem & religionem
„multam præ ſe ferunt, iis tamen ſtudiis dele-
„ctantur, quibus pleræque omnes. *Caietanæ* a-
„moribus vsque adeo deditæ, vt ſæpe maritos
„deſerant, per ſe quidem pulchræ, natiuam ta-
„men pulchritudinem, quantum poſſunt, ad-
„iuuant. *Capuanæ* ſuperbæ, arrogantes, nec
„forma, nec moribus, nec opibus inſignes. *Co-
„ſentinæ* obſtinatæ ac fallaces, pereleganti iudi-
„cio & ingenio viſæ ſunt mihi. *Neapolitanæ* an-
„cillarum gregem ſecum ducunt, rem domeſti-
„cam diligentius curant, & amatores ſuos reli-
„gioſiſſime colunt. *Beneuentanæ* forma ſunt ru-
„ſticana. *Brunduſinæ* facie liberali, ſed inertiſſi-
„mæ. Quo ſint *Picenæ* in externos animo, non
„facile iudices, ſiquidem nimium diligenter aſ-
„ſeruantur. *Bononienſes* corpore ſucculento,
„colore ſubaquilo, lachrimarum, ac ſuſpirio-
„rum, (neſcio an iniquo meo fato acciderit)
„auidiores certe, quam ego fuiſſem vnquam ſu-
„ſpicatus. *Ferrarienſes* amatores ſuos ſpoliant,
„mutilant, lacerant, *Mutinenſes* facili, benigna-
„que natura, *Rauennates* non ſinunt omnino a-
„matores ſuos deſperare, vndique ſemper ſpem
„aliquam iniiciunt, ſunt plenæ humanitatis &
„colore muſtelino. *Ceſennates* paulo rapaces.
„*Piſaurinæ* & *Vrbinates*, (quanquam videantur a-
gre-

greſtem naturam præ ſe ferre,) nullæ tamen be-„ nignius aut prolixius peregrinos excipiunt.„ *Parmenſes* & *Placentinæ* ſunt plane ſimili inge-„ nio, id eſt, vt ego interpretor, auaro, duro & dif-„ ficili. Arridebunt *Papienſes*, ſi crumenam ha-„ beas pecuniis refertam, alioqui caſtitatem præ-„ claram fingent. *Mediolenſes*, ſi oris figura, cæ-„ teris non præſtant, laterum tamen firmitate,„ corporis habitu, ac ingenii felicitate nulli ce-„ dunt. Pauciſſimas comperies, quarum pudi-„ citiam montibus aureis expugnes. Sunt *Me*-„ *diolanenſes* acupictores clarisſimæ, oecono-„ miam optime exercent, iucunda eſt illarum„ conſuetudo, ſunt perurbanæ & facetæ, ſunt in„ eos propenſæ qui aut doctrinæ, aut bellicis lau-„ dibus excellunt, Petaces ſunt *Pedemontanæ*, ſu-„ perſtitioſæ *Laudenſes*, Luxui addictiores *Cre*-„ *monenſes*. Externorum non minus amantes„ quam ſuorum *Vercellenſes*. Sunt *Genuenſes* ſa-„ laces, loquaces, plenæ confidentia, cæterum e-„ gregia forma, amantium ſuorum ſtudiis ad-„ modum obſequentes eos crebris munuſculis„ donant, raro expilant, non facile recludi pati-„ untur, amant enim hac atque illac circumcur-„ ſandi libertatem, ſuos lubentius quam alienos„ complectuntur, circumferunt libenter roſas„ ac beneolentes flores, humaniſſime ſalutant,„ quoscunque habuerint obuios. Sunt *Venetæ*,„ ingenio mirum in modum vario, cupiunt fla-„ uos capillos,& cutis candorem multo ſibi com-„ parant artificio, ſunt quidem forma bona, ſed„

„ geſtus & mores plane meretricios habent, ſunt
„ tibiis breuioribus, illic, tu multas offendes, quæ
„ lucri gratia ſe proſtent, multas item quæ ſolum
„ amoris quadam abundantia libenter aſſentan-
„ tur, nimio luxu diffluunt, voluptatibus dedi-
„ tiſſimæ, oratione ſunt placidiſſima ac lenoci-
„ niis plena, ſi ſe amore capi ſinant; (quod ſæ-
„ piſſime fit) nullum omnino diſcrimen faciunt
„ pulcher an deformis, ſplendido an obſcuro lo-
„ co natus ſit. *Taruiſinæ* iisdem fere moribus,
„ quibus Venetæ ſunt, minore tamen corporis
„ elegantia & cultu. Sunt mirum in modum
„ Zelotypæ (ſi quem amare cœperint.) Amant
„ prudentiſſime & conſtanter *Vicentinæ*, *Cremen-*
„ *ſes* & *Bergomates* fallunt ac ludificant ſæpiſſime
„ amatores. *Veronenſes* ſunt ſatis pudicæ, gra-
„ ues & gratioſæ. Facinus me hercle indignum
„ eſſet, ſi *Brixianas* ſilentio prætercam, quæ om-
„ nium belliſſime rem familiarem curant & tam
„ egregie filant. Non minore pœna mulctan-
„ dus eſſem, ſi *Aretinarum* obliuiſcerer. Quæ o-
„ mnium tenaciſſime amant, & ſæpe cantilenis
„ amatorum ſuorum laudes celebrant, optimas
„ textrices cognoui *Fauentinas* & *Foroliuienſes*: ar-
„ denter amant *Eugubinæ*, auaras cognoui *Anco-*
„ *nitanas*, placidisſimas *Aſtenſes*. *Terdonenſes* &
„ *Nouarienſes* fœminæ ſunt multa induſtria, ne-
„ que illarum amplexibus fruere niſi virtutibus
„ ornatus acceſſeris. Tedet me hercules tam
„ prolixæ narrationis, & memoriæ ſenſus me de-
ficit

ficit, ſcio me multa præteriſſe, ſed tamen pru-„
dens ac ſciens præterii.„

Hiſce ita finitis, fæminæ quoquæ in cathedram aſcendunt, & qua pollent oris volubilitate nonnihil de ſuo adiiciunt. Sed ſermonem inſtituunt illæ non de Italorum ingeniis, ſed de ſe, & *Camilla* præcipue oſtendere conatur, ſexum fæminei generis in collatione ad virorum dignitatem pari eſſe excellentia, aut ſuperiores etiam. Vnde illuſtres fœminas à ſcriptoribus veteribus paſſim commemoratas ordine recenſet, factaque earum ſimul breuiſſimis exponit. Inprimis Camilla fæminas Italicas muſicæ artis peritiſſimas eſſe adſeuerat. *Nobis certe*, inquit„
illa, *non deſunt muſicæ, quæ poſſint velut Timotheus*„
iſte veſter Alexandros ad furorem impellere, impulſos„
rurſus comprimere: ſunt quæ tibiis, ægrotantibus me-„
dicinam faciant. Erant non diu Mediolani, quæ fa-„
cile poſſent muſicis concentibus mœſtitia & ſtupore au-„
ditores replere, deinde mœſtitiam illam in lætitiam ver-„
tere, poſtremo animos ita permouere, vt ad petulan-„
tiores corporis motus atque inſanas geſti-„
culationes deuenirent. Recenſet deinde quæ in arte poetica, philoſophia, cauſſis agendis & arte oratoria, bello, pictura, pudicitia aliiſque virtutibus enituerunt: ſed nuda ſolum nomina recenſentur, vt ea hic excerpere non opus exiſtimem: Deinde vt fœminas viris ſuperiores eſſe contendat, his argumentis vtitur, quod Eua vitam, Adamus e contrario terram ſignificet: quod Eua in illo amœniſſi- p. 18.

 mo

mo deliciarum loco facta, Adam vero in agro: quod ſacræ litteræ tradant, fœminam vniuerſo orbi ſalutem perpeperiſſe, quod Habraamo impetratum ſit, vt Saræ vxoris impretrata faceret, quod nulla fæmina quamtumuis ære alieno oppreſſa in carcerem detrudatur. Denique hæc adiicit: p. 19.
„*Nonne*, exclamat, mathematici omnes plus eſ„ſe in noſtris corporibus proportionis adfir„mant? præter id nobis quidem caro eſt mol„lior & tenera magis, cutis candidior, venter ro„tundus, craſſiora fæmora, barba genas non in„fuſcat, dentes ſunt & minutiores, & candidio„res, pectus, humeri, tota denique corporis no„ſtri conſtitutio præſtantior eſt. Ad poſtremum conantur priores conlocutores diuerſitatis ingeniorum cauſſam indagare, ſed cum ſe hoc cum ignarisſimis ſcire non obſcure profiteantur, quæſtionem iſtam in medio relinquunt. Itaque reliqua ſecure prætermittimus: contenti, nobis varia Italorum ingenia fuiſſe ingenue detecta.

Diſcurſus Hiſtorico-Politicus

de

VERI HISTORICI OFFICIO, ERRORIBVS SCRIPTVRIENTIVM,

Auctore

ERICHO BERINGERO Philyreo.

Hanouiæ typ. Iac. Hennii 1614. plag. 7. 8v.

IN tres partes diſtribuitur opus, in cuius prima ſe-

ſectione de veri Hiſtorici officio docte ac eleganter ediſſerit. Nimirum hanc hiſtoriæ nobis conditionem præſcribit, vt ſit *iucunda* primum, quæ natiuo verborum ac ſententiarum colore pertincta ſit, deinde vtilis, vt quid factum ſit, quo conſilio & euentu explicemus, cauſſas itidem atque caſus vel ſapientiæ vel temeritatis recenſeamus, ac ex iis, quid ſequendum, quid fugiendum ſit, addiſcamus: tum & *vera* eſſe debet hiſtoria, non fabuloſa, vt in poetis, nec veroſimilis vt in argumento, ſed certa, explorata, nudaque ac fuco omni adfectusque ſuſpicione deſtituta. Exponit cauſſas auctor, quæ potiſſimum veritatem impediant in hiſtoria conſcribenda, & exemplis rem egregie illuſtrat, Illud vero fieri vel ex *inſcitia*, cum eiusmodi hiſtorici neque res ipſas tractarunt, neque rebus gerendis & conſiliis interfuerunt, neque etiam cum iis, quibus publicarum rerum incumbit tractatio, fuerunt converſati. Ita enim fieri putat, vt quoniam cauſſas rerum geſtarum, conſilia, euenta, & exitus ignorant, ea quæ ſcitu & memoria ſunt digniſſima, turpiter omittant, & vel foeda erroris oſcitantia ex ignauiſſimi cuiusque rumuſculis hiſtorias contexant, imo meras nugas; vel etiam excogitent atque effingant, quicquid temere in buccam venerit. Huc refert auctor illud quod apud *Iacobum Schopperum* Altdorfenſem legimus, fuiſſe Heydelbergæ quendam, qui in monte oppido illi ad-

p. 14.

p. 17.

adiacente conſtitutus ſudo & ſereno
p. 19. cœlo Coloniam vsque proſpexerit: Iſtiusmodi hiſtoricis non immerito annumeraueris Continuationes illas hiſtoricarum
„relationum: quibus tanta ſæpe frigiditas ineſt, quæ & Caſpias niues & Rhipeam glaciem
„ſuperare poſſit. Harum enim compilatores,
„(quos inter ficto & adſciticio nomine claret Ia-
„cobus Francus) quem vt & Mercurium Gallo-
„Belgicum & id genus rhapſodicos ſcriptores a-
„lios, vtinam vanitatis & mendaciorum puduiſ-
„ſet, ſicuti nominis, publicarum rerum inſcien-
„tiſſimi, & politico iudicio deſtituti, incerta &
„inexplorata plurima cumulant, & vel ægri ſo-
„mnia pro veris hiſtoriis enarrant; ſatis eſſe pu-
„tantes, ſi promiſcuæ plebis ſermonibus ac cen-
„ſuris iactentur & probentur; nec etiam expen-
„dentes ſecum, quam lubricum ſit, fidem igna-
„uiſſimo cuique accommodare: qui conductus
„pecunia mauult incertiſſimos rumuſculos præ-
„ſcribere, ne de ſalario periclitetur, quam oppe-
„riri euentum, vt certiora perſcribat.

p. 20. Eiusdem criminis reus poſtulatur *Petrus Crinitus*, qui *Beliſarium* occoecatum & oſtiatim mendicaſſe adfirmarit, cum tamen nec Procopius ipſius Beliſari ſcriba præcipuus, nec alii huius rei mentio-
p. 22. nem faciant. Simili credulitate erraſſe *Zonaram* in vita Anaſtaſii, & *Ægidium Perrinum*. in vita Iuſtiniani, qui Iuſtinum Imp. Boum & porcorum paſtioni aliquando

do deditum fuiſſe ſcribant: cum tamen verius ſit, hoc ei exprobratum ab hoſtibus Thracii nominis, quorum agros inuadens, equilia, boues & pecora populabundus e paſcuis intrepidus abduxerit. Vel *fieri ex ambitione*, quod *Paulo Iouio* obiectum fuiſſe narratur, qui cum ob hiſtoricæ ſuæ narrationis falſitatem reprehenderetur, minime hanc inficias iſſe fertur, & nihil quidem cauſſæ dixiſſe, ſed reſpondiſſe tantum, illud ſe conſolari, quod elapſo centum annorum ſpatio nemo ſuperſtiturus ſit, qui contrarium poſſet adſerere. vel *ex præiudicio*, idque in multis rebus, tum maxime in religionis negotio patere adfirmat, Hinc eam de hæreticis, vt vocant, commentandi inlicenſioſius exiſtere licentiam, vt nonnullos eorum non pudeat ſcitu per neceſſaria ſubticere, incerta quandoque & inſulſa, imo falſa & efficta temere effutire: quin imo nefas arbitrari, honora de aduerſariis enunciare, fas licitumque aduerſus illos maledictis velitare & mendaciis. vel *ex metu periculi* ab eo ſibi impendentis, cuius aut vitia enarranda, aut res minus prudenter geſtæ referendæ ſint; vel *ſpe præmiorum*, qui mercede conducti falſa ſcribant, atque ita venalem exponant hiſtoriam vel *odio aut fauore* & gratia, cum vnius aut alterius falſa perſcribimus, vera occultamus: quæ omnia veluti in faſciculum colligit, boni hiſtorici mu-

p. 24.

25.

p. 29.

p. 34.

nus ſic commendans: *gnarus ſit rerum, de quib⁹ ſcri-
„pturus eſt, ambitione non vexetur, non item præiudicio:
„metu careat, nullis corrumpatur muneribus: non odio,
„non amicitiæ aut fauori quidquam tribuat, non quid
„huic aut illi placiturum ſit, ſecum cogitans, ſed vt ex Co-
„mico Lucianus dicebat, ficum ficum ligonem ligonem
„nominans, id quod actum eſt, exponat.*

Quibus præmiſſis pergit in ſecunda ſectione auctor, æui ſui ſcriptores ad has propoſitas regulas examinare. Primum de *relationibus hebdomadariis*
p. 42.
„(Auiſen) auſpicium facit, ſic edifferens: *Eſt
„quidem laudabile atque egregium inſtitutum, ſingu-
„lis ſeptimanis, & quoties volueris, vndique te ſcire
„poſſe, quid hic & alibi etiam extra chriſtianitatem ad
„vtrumque mundi vsque terminum fiat & agatur. Sed
„quam variæ & ſibi inuicem contrariæ plerumque rela-
„tiones illæ ſint, quam etiam incertæ quandoque & du-
„biæ, dum ſæpe vſu venit, vt quod ante octiduum pro
„conſtanti, certo & vero fuit aſſertum, id tam paruo
„poſtea interiecto tempore rurſum negetur & omnino
„falſum deprehendatur: ſigillatim vero quam
„fraudulenter & ex adfectu plerumque
„ſcribatur -- Inter illos autem fabula-
„rum & mendaciorum concinnatores*
p. 45.
„*pergit idem haud poſtremum obtinet locum, qui com-
„menticium IACOBI FRANCI nomen ipſemet ſibi ad-
„finxit. Nam ſi omnia, quæ ad hiſtoricam deſcriptio-
„nem requiruntur, examines, & ad animum reuoces, ne
„minimum quidem indicium in infelicibus illis chartis
„inuenies, quod veræ hiſtoriæ conueniens ſit & reſpon-
deat.*

deat.-- fabulatorem illum Iac. Francum inſatiabile „ ſcribendi cacoethes ita ſemper egit, vt plus temporis „ in rerum nouarum relationibus conſuendis, quam „ propriæ profeſſionis genere inſumpſerit. Illis quippe „ tantum impendit operæ, vt conſuetudinis iſtius veluti „ habitu contracto, ne in ſuggeſto quidem temperare ſibi „ potuerit, ſed etiam concionibus ad populum habitis „ nugamenta id genus ut plurimum immiſcuerit. De eodem Franco adnotat auctor noſter, quod, cum An. 1583. ſub *Ludouico* Electore Palatino Heydelbergæ ad D. Petri ædem concionatoris munere functus eſt, eo audaciæ proceſſerit, vt non dubitarit *Sleidani* viri accuratiſſimi hiſtoriam continuando pertexere: hanc continuationem typis & prelo iam commiſſam fuiſſe, ſed deinde cura & auſpicio Principis Io. Caſimiri Centones iſtos non iniuria ſupreſſos. Porro auctor de Franco adnotat, ipſum Heidelbergæ dimiſſum Francofurti ad Moenum delituiſſe, ibique pro more ſuo ſcripturiendo chartas illinere non deſtitiſſe: quo vero fabulas & mendacia tanto ſecurius diſſeminare in vulgus liceret, Iacobi Franci nomen commentum eſſe, & multis dehinc annis, quicquid vel auditione perceperit ab aliis, vel ipſe ſomniauerit, quam abſurdum etiam fuerit, absque omni diſcrimine conſignaſſe ac prelo ſubieciſſe, & huiusmodi relationes a famoſis libellis non abſimiles pronunciat auctor, propterea quod multos præ-

p. 46.

p. 48.

præclaræ exiſtimationis viros ſugil-
p. 52. lent & malitioſe traducant. Progreditur auctor dehinc ad *Michaelem Euzingerum* Coloniæ delitefcentem, & nihilo elegantius de iſthoc viro percenſet, quin pari paſſu cum Franco ambulare ipſum contendit. Ne vero fruſtra hæc omnia dixiſſe videatur auctor noſter, nonnulla in Franci hiſto-
p. 54. ricis monimentis occurrentia examinat. Iacobus enim Francus in relatione de A. 1595. habita ſequentem exponit narrationẽ: „*Die quarto menſis Martii, inquit Francus, horribilis & monſtroſus Bacharaci ad Rhenũ edebatur partus: qui antica quidem parte & ſurſũ repræſentabat hominem: poſtica vero & deorſum genuinum referebat ſerpentem. Caudam quippe trahebat ad longitudinem vlnarum trium, nec diutius erat ſuperſtes monſtrum illud, quam officium illud ſuum, ad quod ab omnipotente Deo erat ordinatum, fuiſſet exſecutum. Ipſis namque Bacchanalibus, cum Pater eius Dei hominumque contemptor, ſubſannator, & ebrietati ad inſaniam vsque deditus heluo hoſpitium ſiue tabernam fuiſſet ingreſſus, vt heluationi & luſui pro more indulgeret, atque ipſa etiam vxor partui iam vicina accederet, vt eum ab impia hac vita dehortando domum deduceret, tantum quidem abfuit, vt dehortatione ſua quippiam profecerit mulier, vt maritus non tantum verberibus male eam acceperit, ſed & ſcelerato & inquieto animo in hæc proruperit verba: debere eam cum viuo illo diabolo, quem in vtero geſtaret ſuo, & a quo licitum ipſi eſſet parturienti ſuppetias exſpectare, de-*

domum faceſſere: ſin minus, paratum ſe eſſe gladio,, ipſam confodere. Ad quæ mulier. Si viuum, in-,, quit, gero diabolum, eſto ſane. Et cum dicto domum,, ſe contulit, marito in taberna luſui & heluationi reli-,, cto. Ea ita domum reuerſa partionis experiebatur do-,, lores, & abominabile iſtud portentum, quod omnibus,, magnum incutiebat terrorem. Sed cum heluo ille,, cum ludendo, tum luxuriando ſatis ſibi indulſiſſet, pla-,, cuit & ipſi domum aliquando repetere. Quampri-,, mum igitur conclaue illud, in quo puerpera cum foetu,, continebatur, fuit ingreſſus, ecce foetus eleuauit ſe, &,, falconis inſtar in ipſum inſiliit, ac caudæ ſuæ ſpiris ita,, eum implicuit & pupugit, vt puſtularum vbique,, plenus vitam tandem miſere exhalare neceſſum habue-,, rit. Ac dum ipſa etiam puerpera fatis interim conceſ-,, ſit, mirabilis quoque partus ille euanuit.,, Hactenus Francus. Subnectit vero auctor noſter in huius rei veritatem diligentiſſime inquiſitam fuiſſe etiam apud Electoratorios officiales, ſed nihil de monſtroſo eiusmodi partu inaudiuiſſe: & mera eſſe mendacia atque nugas. In aliis recentiorum hiſtoricorum erroribus itidem retegendis non indiligens eſt auctor. De *p 58.* *Mercurio Gallo Belgico* hæc adfert: *Quam,, turpiter hic in multis erret, & limites transgrediendo,, excedat, id omnibus qui in mundo vel parum ſaltem,, verſati ſunt, plus quam manifeſtum eſt. Hoc certe,, præ cæteris etiam habet præcipuum quod incogitanter,, prorſus & malitioſe, nec non impudenti & effreni cum,, audacia, prout quidque ab aliis ipſi fuit inſuſuratum,, præcipuos & ſummæ dignitatis viros injurioſe impetere.*

&

& contaminari non veretur. Subſe-
p. 60. quitur Italus *Cæſar Campana*, de cu-
„ius hiſtoricis conatibus ſentit hoc
„modo; *hiſtoriam vniuerſalem ſcribere tentauit:*
„*eam tamen ſiquis preſſius intueatur, liquido deprehen-*
„*det, maximam eum partem fabularum Iacobi Franci*
„*in italicam transtuliſſe linguam & friuolas ipſius nu-*
gas vnice fuiſſe ſecutum. Ex infinitis mendaciis vnicum commemorat auctor, eo ſane in loco, vbi de Principis *Chriſtiani Anhaltini* expeditione gallica, quam A. 1591. Electoris Saxoniæ ſuaſu & auctoritate ſubierat, diſſerit, falſam prorſus enumerationem eorum inſtitui officialium, quorum operæ in expeditione illa a Celſitudine ipſius fuerint conductæ; dum & eos recenſeat, qui partim in Equitatu iſto non fuerunt, partim in Galliam pedem intulerunt nullum, nec vnquam oculis eam vſurparunt. Sed eo progredi impudentiæ, obſeruante auctore noſtro, vt adfirmare non dubitet, *Iodocum* quoque illum *Comitem* de *Mansfeld* cæcum & lumine caſſum in militiam iſtam conſcriptum, certoque officio defunctum eſſe. Quæ manifeſto falſa ſint, ex Iacobo Franco deprompta, nec alio excogitata fine, quam vt Principem incogitantiæ ex eo arguerent, quod digno & indigno mu-
p. 62. nus adſignarit. Sed audiamus, quæ auctoris noſtri ſententia ſit de
„*Dauide Chytræo: doctus ac prudens paſſim audit: hic*
„*chronicon Saxonicum edidit, cui hiſtoriæ par omnino*
„*fuerat, ſolidius ponere fundamentum.* *Et quidem*

ſi m-

ſi intra propoſitos ſibi limites materiæ inſtitutæ ſe con-" tineret, credi poſſet, eum negotio illi tractando ſatis " fuiſſe, & de rebus Vandalicis non ſcripſiſſe incommode." Id enim rei, quam tractandam ſuſceperat, fuit argu-" mentum. Ac cum extra oleam & vineam vagatur," atque tantum ſibi ſumit ocii, vt Vandalicis Gallica Belgica & Polonica admiſceat; tum vero grauiter hallu-" cinatur, atque in eos impingit errores, quos partim in " Polonicis præſertim de MAGNO REGNI ILLIVS CANCELLARIO, quem non leuiter perſtrinxerat, deleti-" lem ſpongiam ſumere iuſſus correxit, partim vero, &" quidem in rebus gallicis correcturum ſe & limatius," de his ſcripturum promiſiſſe fertur. Ac vt alia tace-" am, cum in expeditionis gallicæ A.1587. ſuſceptæ men-" tionem incidit, id duntaxat abſq; omni diſquiſitione & " inueſtigatione ſecutus eſt, quod ab aliquibus ex male-" uolo animo ad concitandam Germanicæ nationi inui-" diam & ſugillandam famam atque exiſtimationem ge-" neroſi & incluti Domini FABIANI BVRGGRAFII " a DHONA ad ipſum fuerat perſcriptum, & alias quo-" que in vulgus abſque fundamento illo diſſeminatum. " Quod ſi hac de re, vti par erat, ſcriptores Gallicos," quibus tamen & ipſis inter ſe non conuenit, dum de ex-" peditione illa diſſimilia, imo etiam contraria referunt," antea euoluiſſet paulum, aut vero illud perlegiſſet ſcri-" ptum, quod magnanimus, & fortiſſimus heros CHA-" STILLIONEVS beatæ recordationis (qui expeditioni " iſti ipſemet interfuit, & de hac multo rectius aliis, qui " in germania deliteſcentes longe ſatis fuerunt diſſiti, ſcri-" bere potuit) per Ant. Sadeelem Heydelbergam perferri " curauit; haud dubie infelicis iſtius exitus cauſſas & cir-"

„*cumſtantias ſæpe commemoratæ expeditionis longe a-
„lias, & cum his ſimul quoque deprehenſurus fuiſſet, i-
„pſi Burggrauio a Dhona nullam omnino culpam impu-
„tari, ſed debitam potius & condignam cum prudentiæ
„tum magnaminitatis ſpectatiſſimarum in heroe illo
„virtutum adſignari laudem. Quæ omnia ex proto-
collis gallicis & fide digniſſimis rerum cotidie obtingen-
„tium conſignationibus quæ etiamnum præ manibus
„ſunt, liquidiſſime oſtendi poſſent, ſi in publicum emitte-
„rentur. -- Sed præter hæc illud quoque in Chytræo
„forte culpaueris, quod affectibus plus iuſto indulgere
„videatur. Nam cum in eius, cui fauet, mentionem
„incidit, Deum immortalem, quam ambitioſus eſt et-
„iam in Minutiis quibusuis, quæ ad gratiam & laudes
„eius facere poſſe videntur, recenſendis. Contra ſi de
„eo inſtituenda narratio, aduerſus quem præiudicio ali-
„quo eſt occupatus: tantum abeſt, vt debitis eum ornet
„encomiis, vt etiam veras ipſius laudes & res præclare
„geſtas ſilentio, quantum quidem in ipſo eſt, perpetuo ob-
„literet. Nam vt de immodicis illis præconiis, quibus
„non dicam in Magnates & principes, ſed in mediocris
„etiam ſortis homines inſurgit, nihil iam verborum fa-
„ciam, quam leuiter quæſo perſtringit & quaſi ſicco
„pede tranſit chriſtianiſſimi & nunquam ſatis laudati
„Principis* CHRISTIANI I. ELECTORIS *Saxoniæ
„laudes? ſic enim de hoc ſcribit: Chriſtianus dux Sa-
„xoniæ Elector iuuenis firmo & robuſto corporis habitu
„præditus cum trigeſimum primum ætatis annum vix
„compleuiſſet, in ægritudinem lethalem incidens, magno
„cum militum in Galliam profectorum dolore exſtinctus
„eſt; &c. quo in loco plurima animaduertenda ſunt.
Nam*

Nam & ætatis & robuſti corporis tantum meminit. Cæ-„ terum animi virtutes, quæ in hoc Principe ſummæ fue-„ runt, & quibus nulli maiorum ſuorum ceſſit, iuſtitiam „ dico, magnanimitatem, prudentiam, liberalitatem, „ moderationem, & clementiam, & quod in his fami-„ liam ducit, veræ & orthodoxæ religionis adſerendæ & „ propagandæ ſtudium indefeſſum malitioſe diſſimulat. „ Et vt verbi aſperitate ſiue duritia inuidiam magis au-„ geat, non quidem ex hac vita eum migraſſe, non ad bea-„ torum ſedes euocatum, & quæ huius generis molliora, „ vſurpare poterat, ſed EXSTINCTVM eſſe ſcribit. EX-„ STINCTVM vero, Chytrae dicere audes eum, cuius „ non anima tantum corporis liberata ergaſtulo & in A-„ brahæ ſinum ab angelis deportata, Dei omnipotentis, „ quem ad extremum vsque halitum vnice & conſtanter, „ coluit, auguſtiſſimo conſpectu & conſortio fruitur, & „ lætitia nullis vnquam ſæculorum finibus terminanda „ perfunditur: ſed & egregiæ ac plus quam heroicæ vir-„ tutes in bonorum omniũ animis etiam-„ num inhærent. - Sed EXSTINCTVM „ p. 68. *Chytræus ait Chriſtianum magno cum „ militum in Galliam profectorum dolore. quo ipſo „ gallicanam illam expeditionem, vnanimi procerum „ conſenſu & matura de hac habita deliberatione pro a-„ vertendis patriæ imminentibus periculis & ad infrin-„ gendam ſociis armis Hiſpani & Pontificis tyrannidem „ A. 1591. ſuſceptam haud dubie perſtringit -- minime „ diſſimulandum, quod militum duntaxat doloris ex „ Chriſtiani obitu concepti meminit, at omnes tangit „ in quibus aliquid pietatis & germanæ virtutis eſt. - Si-„ cuti nec ex eo magnam ab illuſtriſſimis Saxoniæ admi-„*

„*niſtratoribus gratiam ſperare debes*, (Chytræe) *quod* „*ſcribis*, eos MANDATA DE RELIGIONE ET EXOR„CISMO a CHRISTIANO PROPOSITA ABROGASSE, ET „PASTORES ECCLESIARVM PLVRIMOS, QVI EDICTIS „ILLIS NON PARVERANT, IN EXILIVM PAVLO ANTE „ILLIVS OBITVM PVLSOS RESTITVISSE. *Nam ſi* „*mandatis ſ. edictis illis nihil decernebatur aliud, quam* „*vt vera & orthodoxa propagaretur religio, abomi*„*nandi contra errores, & cum his inprimis Exorciſ*„*mus exſcinderetur, & veſanorum denique atque o*„*mnia turbantium clamatorum nimia illa calumniandi* „*cohiberetur licentia, & plus iuſto elatum deprimere*„*tur ſupercilium theologicum, nihil cauſſæ fuit, cur in* „*Deum & magiſtratum contra conſcientiam refracta*„*rii & oppido pauci paſtorculi ab exilio reuocari & in* „*priſtinum ſtatum reponi, aut illa Chri*„*ſtianiſſima mandata abrogari debuerint.*

p. 76.

De *Emanuele Metterano* itidem au„ctor nonnulla addit: *Edita eſt*, inquit, *paucis ab* „*hinc annis hiſtoria Belgica, germanice & latine con*„*ſcripta, cuius auctor mihi quidem notus non eſt, ipſe* „*tamen Emanuelem Metteranum ſe indigitauit. Is* „*cum de rebus in Belgio geſtis tractat, multa ſcribit vti*„*lia, præclara & notata digna, atque inter eos, qui ali*„*quot abhinc annis memorabile quid litteris commen*„*darunt, non poſtremum obtinet locum imo nemini eſt ſe*„*cundus. At in rebus gallicis, ſicuti a multis exiſtima*„*tur, & Gallorum quoque abunde teſtantur ſcripta* „*(quæ tamen & ipſa non vsque adeo conſentiunt) in* „*deuium quandoque errorem deducitur. Rerum ve*„*ro germanicarum nullam habet certam cognitionem.*

Quod

Quod lector vel ex vnico hoc deprehendet. Notum,, eſt, quid A. 1566. in Comitiis Auguſtanis cum Frideri-,, co III. Electore Palatino fuerit actum. Ob eam enim,, quam tuebatur religionem, ita aduerſariorum odiis,, fuit expoſitus, vt in conſilium itum fuerit, eum non tan-,, tum de Electorali ſtatu, dignitate & officio deponendi,,, verum etiam, ſi quorundam voluntati & votis euentus,, reſpondiſſet, in præſentiſſimum corporis & vitæ peri-,, culum adducendi. Hoc tam arduum & memorabile,, factum Metteranus ad Sereniſſ. illius nepotem Frideri-,, cum IV. Electorem accommodans ita exponit, ac ſi A.,, 1594. Ratisbonæ in Comitiis id obtigiſſet: vt ita in loci,, temporis & perſonæ circumſtantiis errauerit.,, Qua occaſione auctor hiſtoriam illam de Friderico III. plenius ex aliis monimentis adducit atque exponit.

Tandem tertia ſectio ſubſequitur, eaque vltima, in qua varia præcepta continentur non prorſus ſpernenda, cauſſasque errantium Hiſtoricorum exponit, nempe quod nos ipſos cognoſcere nihil adnitamur: ne philavtiæ quid tribuamus: licentioſiorem animi impetum refrenemus, aliaque, quæ vt facillime ad exſequendum vel fugiendum proponuntur, ita difficulter admodum obſeruare ea omnia licet.

VIRO CLARISSIMO

D. FRIDR. BENED. CARPZOVIO

Reip. Lipſ. Senatori præſtantiſſimo

IACOB TOLLIVS* S.

EXcuſare ſi velim negligentiam meam, vix poſſim, Carpzoui, vir Ampliſſime, quæ eo minus veniæ meretur, quo tua erga me humanitas prolixior fuit. Sed hac confiſus eadem abuſus ſum. Quare in confitentem reum ſtatue, quicquid viſum fuerit pœnarum. Non defugiam, quæ me ſcio meruiſſe. Quod ſi vero ignoſcere malueris, more tuo feceris, & me eo magis ad accuratiorem officii cultum excitaueris. Sed vt aliquid de itinere meo, luſtrata Hungaria, obſeruatisque rebus haud incurioſis in metalli fodinis ſimul & vrbibus ac agris, tum & Viennenſi Bibliotheca, gazaq; cæſarea, retuli quam plurima, quæ fuſius in epiſtolis Italicis exponam, quarum vnam tuo nomini, niſi audacia mea diſpliceat, inſcribam. Hoc tantum apponam, mille ducentos verſus Gregorii Nazianzeni

* Legiſti, lector, non ſine voluptate credo (Tolli epiſtolas Itinerarias Henninii cura editas atque exornatas: ſed neque hæ diſplicebunt epiſtolæ itinerariæ quæ innocentes ſunt, nec cuiusquam facile perſtringunt nomen, nec de Weſtphalorum moribus percenſent. Tollii vitam leges aliquando a me ſeorſim editam.

ni ineditos * a me deſcriptos, quos latinitate donare animus eſt, & Cæſari conſecrare, cuius mihi clementia deſcribendi facultatem permiſit. Expreſſi & quadraginta gemmas e cæſarea gaza in cera itidem edendas: nec non alia a me deſcripta ſunt inedita Chemica: *collati Lucretius, & Achmetis Onirocritica* cum 4. codicibus MSS. vnde infinitus errorum numerus tolli & lacunarum ſuppleri poſſunt. *Bibliotheca Budana* ** a me perluſtrata eſt tota, ſed pro theſauro carbones inueni. Nullus enim fere alicuius notæ bonæ codex in ea MSS. ita vt ſæpe optarim in honorem Matthiæ Coruini, vt idem ineptus, qui Budam rapuit, has quoque reliquias abſumpſiſſet. Sic illi fama manſiſſet integra. Venetiis *Longinum* aliquot tantum locis cum MS. conferre licuit. *Artemidorum* cum bonis Codd. duobus conferre volentem inciuilis Læti Bibliothecarii ludificatio deſtituit. Huc nudius tertius aduenienſ ſtatim ſalutatum iui virum litt. & human. Magliabechium, qui mihi e veſtigio tuas oſtendit litteras quibus tibi memoriam mei nec dum excidiſſe elegantiſſima tua humanitas oſtendit, & hodie

* editi ſunt a Tollio in Inſignibus itinerarii Italici.

** Itaque eſt, quod fidem habeamus Petro Lambecio itidem adſerenti, nihil eximii in hac bibliotheca delitefcere. Quod vero olim difficulter credebamus, exiſtimantes, Lambecium, puluere nimio ac vetuſtate deterritum eſſe, quo minus omnia accurate excuteret.

die poſt meridiem, vt ad ſalutandum Ser. Magnum Ducem admitterer effecit, a quo ſingulari cum fauoris demonſtratione exceptus ſum. Viennæ vero paulo ante diſceſſum a Cæſare non minus clementer dimiſſus ſum, cuius verba plena clementiæ & honoris cum volente deo litteris meis inſeram. Doleo mihi iam tempus deeſſe prolixiore epiſtola tibi ſatisfaciendi, verum proxima occaſione, perluſtrata Laurentiana bibliotheca, debitum exſoluam. Sed ad Fellerum noſtrum directa epiſtola. Quum enim alterutri veſtrum ſcribo, optime Carpzoui, vtrique me ſcribere puto: quare & hanc cum viro illo celeb. communices velim, eumque cum Herrichio, Ammanno cæterisque meis verbis amiciſſime ſalutes. Vale, Dab. Florentiæ d. IV. Non. Octob. CIƆIƆC LXXXVII. raptim vt vides.

D. Ammanno V. Excell. velim ſignifices, Ciazium in Iſtria agere, & Bononienſem alterum defunctum. Magliabechius & Redius plurima vos ſalute impertiunt.

Viro Conſultiſſimo Spectatiſſimoque

D. FRIDR. BENED. CARPZOVIO.

IAC. TOLLIVS S.

DEcreueram has ad celeb. D. Fellerum noſtrum exarare, verum quia nihil intereſſe putarem, vtrius nomen pagina præferret; & quia mihi de viri amiciſſimi candore, non in malam hoc ab ipſo partem acceptum iri ſpondebam, mutaui conſilium, tuumque, vir ampliſſi-

pliſſime, nomen prætuli, quo melius hæ præferrentur. Quarto præteriti menſis die, ſiue vt latinius loquar IV. Non. Octobr. litteras ad te dedi cum Fellero noſtro communicandas. Sane vt verum fatear, quod mearum litterarum exempla plerumque nulla ſeruem, non adeo accurate ſcio, quid ſcripſerim, niſi de Hungarico itinere aliqua & de Cæſaris clementiſſima dimiſſione itinere Italico, Bibl. S. Marci Venetiis perluſtratione, atque vt puto, nonnulla de hac Medicea vel addidi vel promiſi. Vidi vero hic non hanc vnam, ſed ante aliquot dies *Abbatiæ Florentinæ bibliothecam* excutiens tam antiquos græcos aliquot codices offendi, vt Medicæos ſuperarent magis quam æquarent. Erant inter cæteros nonnulla Gregorii Nazianzeni & Dionyſii Areopagitæ litteris quadratis: antiquisſimus codex epiſtolarum Pauli, Herodotus & Thucydides 800. minimum annorum aliique plures. His ego incitatus omnium eius bibl. codicum indicem confeci, editurus ſuo tempore ac loco. Interim nonnulla hic e MSS. deſcripſi, inſcriptiones aliquot gr. & lat. collegi, & quod primarium duco, liberalitate Ser. Pr. Magn. Ducis adiutus in deſcribendo iam totus ſum opere ſeu codice & corpore veteris chirurgiæ græcæ, in quo multa *inedita Archigenis, Heliodori, Apollonii Cizienſis, Sorani, Rufi, Epheſii* & aliorum. Edam eum volente deo partim cum mea, partim cum Vidi Vide, qui ex his nonnulla excerpſit, verſione & notis. Fortean & *Diſcoridem* (exiſtimo autem eſſe ψευδεπίγραφον)

φον) περὶ ἁπλῶν φαρμάκων deſcribam in eundem finem: & ſi nec dum editum eſt, quod indagare hactenus non licuit, *Lexi on Harpocraticum*, & alterum inſtrumentorum medicorum. Hærebo hic igitur menſes duos, antequam romam abeam. De Gregorii Nazianzeni 1200 verſibus ἀνεκδότοις me indicium feciſſe arbitror. Non ego reip. litterariæ diligentia mea deero vel cura: modo ingenio illos æquare queam. Rem vero mihi gratisſimam Cel. D. Fellerus fecerit, ſi & ipſe elegiam latinam, & Herrichius noſter græcam ad magnum ducem ſcripſerit, quæ huius commiſſi mihi laboris laudes contineant, quasque ipſe tradam. Mentio etiam honorifica Apollonii Baslecti qui Ser. Pr. a ſecretis Cameræ eſt, cuiusque commendatio mihi plurimum profluit, fieri poterit. Noſti vir ampliſſ. ac ſpectatiſſ. huiusmodi laudibus principes ad maiora reip. litt. commoda procuranda excitari. Sed eſt aliquid, animo agito, quod ſi perfecero, nec Herrichio

cerit, nec vtrique noſtrum fuerit dedecori. norte vel mihi dari velim, ſi non illa grauior cauſſa elegias iſtas expreſſerit. Mitto vero gratulatorium ſermonem his diebus raptim conſcribillatum potius quam compoſitum, ad Archid. Ioſephum R. Hung. Hær. qui nullo ſuo merito amicis hic meis placuit, vt editionem imperarint magis, quam impetrarint. Reſponſum Anton. Magliabechio commendari poterit, qui bona fide tradet. Hic vos omnes plurimi facit, aut vt verius loquar, amat. Eſt enim omnium litte-

litteratorum amantiſſimus. Eſt mihi hic cum Redio & Noruesio viris eruditisſimis familiaritas. Vtor & opera Saluini lit. Græc. profeſſoris in deſcribendis græc. codicibus. Deus ſane mihi adeſt, ita omnia proſpere cadunt, quod vos omnes ſolide gauiſuros ſcio. Quod ſi autem his in locis aliquid cuipiam veſtrum præſtare officium queam, vehementer vos rogo, vt ne operæ parcatis meæ. Nullum enim laborem lubentius ſuſcipio, quam qui amicorum commodis inſeruit. Vale mi Carpzoui & vti te atque cl. Fellerum, Herrichium, Ammannum, Græuium, amicosq; cæteros plurimum amo, ita & me redamare dignemini, in vtroque etiam peto. Salutem illis plurimam meis verbis dici velim. Iterum tertioque vale. Dab. Florentiæ Eid. Nou. CIↃIↃC LXXXVII.

Celeberr. & Eruditiſſ. Viro

D. IOACHIMO FELLERO Prof. Poeſeos & Bibl. Lipſ. Præfecto & Cuſtodi primario.

IACOB. TOLLIVS. S. P. D.

AB humanitate omni eſſem alienisſimus, Fellere vir præſtantisſime, ſi tui eſſem immemor. Quare ne longius ſilentium meum malam in partem accipias rogo, verum potius, vti facis, benigne interpretare. Diſtuli enim gratiarum hanc pertenacem licet, ex ſincerisſimo animo profectam actionem in illud tempus, quod aliquid officii ſuppeditaret ad-

iumentum. Hodie igitur, cum iam pluries tentaſſem, ſed ab occaſione commoda deſtituerer, cum Perilluſtri & Excell. viro D. Daniele Neſſelio ICto & S. C. M. a conſiliis ac bibliotheca aulica de præclaris tuis ingenii dotibus & deſiderio contrahendæ cum ipſo amicitiæ, inſtituendique commercii litterarii fuſius egi. Quæ quidem tua voluntas, Vir celeberrime, eidem viro exc. fuit longe gratisſima: vti ipſe eſt, item ac vos Lipſienſes ad omnem humanitatem factus. Huic certe debeo, quod iam quartum Biblioth. Cæſaream & Budenſem perluſtrarim: vnde quoscunque deſidero codicis gr. & latinos vtendos fruendos accipio & domi vtor. Quid ego, poſtquam a vobis diſceſſi, toto itinere viderim, perluſtrarim, cognouerim, tam multa tam pulchra tam præclara ſunt, Fellere celeberrime, vt vix ipſe mei compos ſim, & imbecillitatem quandam ſentiã ingenii capere omnia nequeuntis, quum ſingula in memoriam reuocare conor. Dresda ſola me adhuc tantum non in ſtuporem coniicit. Iam vero Boiohemia ſcatet miraculis naturæ: & habet ars, qui cum contendat acerrime. Pinacotheca illic cæſaris eſt nobiliſſima, inſignis item in Colleg. Ieſuit. bibliotheca. Nec humanitas hic a me cuiusquam deſiderata eſt. P. Balbinus inter alios comiter valde me excepit, & Ammannum virum Excell. plurimum ſaluere ſuis verbis iuſſit, deditque mihi abiturienti hiſtoriam ſuam curioſam Pich. dono. P. Wolf litteras etiam commendacias dedit, ne quid deſide-

de-

derare poſſim comitatis & officii. Hic ver. ſummæ dignitatis proceres mirifica me complectuntur beniuolentia. Ipſe Auguſtiſſimus Imperator ab Archiepiſcopo Pragenſi cuncta edoctus, qui cum perdiu de Chemia egeram, ſæpius de me egit cum medico ſuo D. BECKERO permiſitque vt gazophylacium & numos antiquos inſpicerem. Proxima ſeptimana extrema Budam cogito, inde cum volente deo aurifodinas hungariæ luſtraturus. Promiſſæ iam ſunt ab camera aulica litteræ commendaticiæ ad montanum, vt vocant, comitem, ne quid me ſubtrahatur deſitue omnia cognoſcendi cupiditati. Hæc ſunt, quæ non tam ſignificari merebantur, vir Clariſſ. qnam adiungi debito gratiarum agundarum officio, quas ſi prolixius & vt tua erga me ſingularis exigit humanitas, accuratius agere iam velim, tempus me deficiat pluribus forte ſcribundis litteris occupatiſſimum. Habeo tamen habeboque ſemper prolixiſſime referamque aliquando cum bonis diis, vt antiqui illi loquebantur, aliquanto opportunius. Vale vir mihi plurimum colende, & ni graue eſt, viris eximiis, Ammanno Græuio Herrichio Leſſero, Wolfio, Sommio, Werckhoſteckio & item amaunenſi illi noſtro, qui mihi in græcis deſcribundis gratiſſimam operam manumque commodauit, Sal. pl. dicito. Dab. Viennæ CIƆ IƆCLXXXVII. V. Kal. Maias.

(o)

Continentur hoc faſciculo.

I. Recenſio operum hiſtoricorum Thuaneorum, a Io. Petro Titio conſcripta.

II. Eubuli Theosdati Sarckmaſii Iudicia de nouiſſimis prudentiæ ciuilis ſcriptoribus.

III. Gentis Burrhorum Notitia.

IV. Monimentum Fr. Ioſ. Burrho ſacrum, a Io. Friſchmanno ἀνονύμως erectum.

V. Germania milite deſtituta & litteratis ceu mode laborans.

VI. Philalethis Polytopienſis Forcianæ quæſtiones, in quibus varia Italorum ingenia explicantur.

VII. Erichi Beringeri diſcurſus de veri hiſtorici officio.

VIII. Epiſtolae III. Iacobi Tollii ex manuſcriptis editæ.

NOVA LIBRORUM RARIORVM CONLECTIO,

QVI

VEL INTEGRI INSERVNTVR,

VEL

ADCVRATE RECENSENTVR.

FASCICVLVS TERTIVS.

HALIS MAGDEBVRG.

IN OFFICINA RENGERIANA.

A. O. R. CIↄIↄCCX.

AD LECTOREM.

Cum a loco, ubi noſtri faſciculi excuduntur, longius abſim, multi errores irrepſerunt, quos ne auctori adſcribas, rogamus. Itaque eos nunc emendamus.

In Faſciculo I.

p. 5. l. 8. *ſtudeant* leg. *ſtudeat*.
p. 9 l. 7. dele: *ad*
p. 10. l. 21. *publica* leg. *publice*.
p. 11. l. vlt. *egregie* leg. *egregia*.
p. 12. in notis, 1404. leg. 1704.
p. 13. l. 11. *Protrato* leg. *proſtrato*.
p. 23. in Not. *accipiendum* leg. *occipiendum*.
p. 26. in not. *prolegominis*: leg. *prolegomenis*.
p. 28. l. 17. *ille*: leg. *illa*:
p. 29. in not. lin. 11. *vrbis*. leg. *verbis*.
p. 31. l. 4. *do* leg. *de*.
p. 34. in not. lin. 1. *Io.* leg. *Iacob*.
p. 37. l. 13. Burc-Gotthelf Struvito leg. *Guil. Erneſt. Tentzelio*:
p. 67. l. 27. *quomodo*: leg. *quoquomodo*.
p. 74. l. 24. poſt. *fluvium connectere*: adde: *poſſent*.
p. 88. l. vlt. *traiſſe*: leg. traxiſſe.
p. 89. in not. l. penult. *Part. VII.* leg *VI.*
p. 95. l. penult. *cominſſurus* leg. *commiſſurus*.
p. 96. l. 4. in not. *ocupaturus* leg. *occupaturus*.
p. 127. in not. *veriſſimi*: leg. *veriſſima*.
p. 127. l. 1. *ſatis* leg. *fatis*.
p. 128. l. 1. *pietatem*. leg. *pietate*.
- - lin. 17. poſt *adlatraſſe*: adde: *in epiſtola*.
p. 152. l. 23. *praſenitia* leg. *praſentia*.
- - l. 18. *pedicatione* leg. *predicatione*.
p. 178. in not. l. 8. *δεὰ* leg. *διὰ*.
- - l. penult. *recenſetur* leg. *recenſentur*.

Faſciculo II.

P. 192. in not. l. ſec. *Hericum* leg. *Henricum*
195. in not. l. 18. *ordine dicat* leg. *ordine deducat*.
p. 231. l. 22. *aſpicem* leg. *apicem*.
- - l. 11. *commendatur* leg. *commentatur*.
p. 245. lin. 62. *immenſa* leg. *in menſa*.

p. 245. l. -- *an tum* leg. *tantū.*
p. 246. l. 10. *non idoneis* leg. *non inidoneis.*
- - l. 26. *veritate* leg. *a veritate.*
- - l. 7. *tum* leg. *cum.*
p. 376. l. 12. *mode* leg. *mole.*
p. 368. in not. lin. 2. *exorituras:* leg. *exornatas.*
p. 328. l. 16. *intar* leg. *inter.*

Faſciculo III.

p. 377. in notis l. 4. poſt: *Ieſuitæ Gallo* adde: *attribuunt.*
p. 535. l. 7. *diſceptarunt:* leg. *diſceptata ſunt.*
p. 516. l. 27. poſt *hoc elogius* adde; *tacetur expreſſe.*

Monendum quoque duxi, me Faſciculo II. *Speneri ius Heraldicum* pro inedito habuiſſe, propterea quod nullum librum hoc titulo exornatum prodiiſſe a Spenero ſcirem, ſed nunc erratum deprehendo, & pro *ius* legendum eſſe *opus* facile mihi perſvadeo. Quod ne mihi imputes, nam bina exemplaria diverſo tempore ſcripta, quibus vſus ſum, hanc vocem ſervant.

Continentur hoc faſciculo:

I. *Io. Baptiſtæ Galli* Notationes in Thuani Hiſtoriam.

II. Acta & ſcripta *Theologorum Würtembergenſium* & *Hieremiæ* Patriarchæ CP. de religionis negotio.

III. *Catalogus librorum Manuſcriptorum græcorum* Conſtantinopoli apud Chriſtianos adſervatorum.

IV. *Eub. Theosd. Sarckmaſii* Continuatio judiciorum de civilis prudentiæ ſcriptoribus.

V. *Io. Henric. Meibomii* Epiſtola de κυνοφορίᾳ ſeu canis portatione ignominioſa.

VI. *Iacob. Thomaſii* diſſert. de Doctoribus Scholaſticis latinis.

VII. *Excerpta litterarum* ad Io. Meurſium ſcriptarum, ex Codice MSS. Bibliothecæ Lipſienſis Paullinæ deprompta.

IN IAC. AVG. THVANI Hiſtoriarum Libros Notationes,

Auctore

IO. BAPTISTA GALLO I. C. *

Ingolſtadii typis Ederianis per Eliſabetham Angermayrinam 1614. 4. plag. 10.

Duodecim capitibus opus hoc auctor abſolvit, & in unoquoque reum ſceleris agit Thuanum. Primo itaque capite demonſtrare conatur, *vaniſſimam eſſe Thuani*

* Controverſantur viri docti de huius opuſculi vero auctore, nonnulli ex ſtyli laſcivia *Iacobum Gretſerum* agnoſcunt, plurimi vero idque rectius *Ioanni de Machault* ſive *Macaldo* Ieſuitæ gallo. Quod ſi catalogo Heinſiano p. 323. n. 468. credimus, animadvertere licet, hoc ipſum ſcriptum etiam Ingolſtadii eodem anno ſub nomine *Iacobi Cellarii* prodiiſſe. Quod ad ipſum librum attinet, omnis ira, omnis ſiniſterior adfectus in Thuani viri innocentiſſimi hiſtoriam effunditur, nec aliud facile

ni hiſtoriam, idque ideo, quod in opere ſuo omnes impotentis animi adfectus prodat, & modo in pontifices romanos, modo in reges chriſtianiſſimos invehatur non alia de cauſa, quam quod hi in hæreticos animadverterint. Thuanum, ait, in Gviſianam domum ſtylum cumprimis ſtringere, & vix foliolum eſſe, vbi inſanum eius in hæreticos amorem non liceat arguere, Melanchthonem, Oſiandrum, Scaligerum, Bucerum, velut delicias ſuas diſſvaviari, contra agere cenſorem

facile invidiæ argumentum adfertur, quam qvod hæreticos (Proteſtantes) vbique conlaudaverit, catholicos contra conviciis adfecerit, & eorum male facta publico expoſuerit, virtutes eorum & eximia facta reticendo, aut oblique commendando. Hæ vero ſchedæ infames veluti pernicioſæ & mendaciis pleniſſimæ ex decreto Pariſienſis Curiæ manu carnificis exuſtæ ſunt. Quod ſatis argumento ſit, quantopere ipſis etiam gallis hoc opus diſplicuerit, eiusque rei cauſas in promptu eſſe exiſtimo. Namque auctor in hac ſcheda nimium Pontificis auctoritati tribuit, & ipſos quidem reges chriſtianiſſimos huius Imperio ſubiectos contra Thuanum asſerit, quod gens gallica liberior paullulum ferre non potuit. Accedit quod Regum chriſtianiſſimorum,

ſorem catholicorum, eorumque dicta & facta etiam præclare geſta elevare. Optimus Thuanus in hiſtoria ſua perſcripſerat, hæc omnia ex *actis ipſis & iis, quæ iam tum quidem recentibus adhuc odiis ſcripta ſunt, verum ad optimorum poſtea Virorum fidem a ſe ex penſa citra livorem & amorem petita eſſe*, id quod auctor mire exagitat, & nihil eorum quicquam præſtitiſſe adfirmat: non eſſe hanc ſcriptam hiſtoriam citra livorem aut amorem, cum factionis hæreticæ partiarium agat, Calviniſtarum aliorumque doctri-

 nam

rum, Pontificum item & papicolarum ſcelera, a Thuano ſparſim commemorata, in vnum quidem volumen colligat & lectori in compendio repræſentet, ſed minus ſolide refutet: & mea quidem ſententia minus recte ordini ſuo conſuluit homo inprudentiſſimus, quod omnia papicolarum ſcelera, fraudes, dolos ex Thuano tam fideliter excerpſerit, forte vt labore anxie inquirendi hæc in Thuano ſuperſedere in poſterum liceat. Nec parum hoc diſtat a Ieſuitarum inſtituto, cum libidinoſos priſci ſæculi auctores caſtrant, reſectis iis, quæ caſtum animum offendere poſſunt, & ad finem operis adiectis, vt vno quaſi intuitu perlegere liceat, quæ in auctore ſparſim & cum multo labore conquirenda

nam, pietatem, innocentiam, conſtantiam pleno ore collaudet, omnia, per vim aut fraudem ab Henrico II. Franciſco II. Carolo IX. geſta contendat, Gviſios turbarum omnium cauſam decernat: Neque ex actis genuinis depromptam hiſtoriam, cum ex iis deprompſerit, quæ calentibus adhuc odiis ſcripta ſint, vt ipſe Thuanus fateatur: nec ad optimorum Virorum fidem expenſa, cum catholicos vbique perſtringat: *Henricus IV.*, pergit auctor, *plurimorum hominum querimoniis monitum ac interpellatum de hujus hiſtoriæ vanitate, ſevere edixiſſe Thuano, eam vt recognoſceret, & innumeris mendis purgaret, quod ab eo tentatum eſſe dicunt poſteriore editione, quanquam Lutherani & Calviniſtæ priorem vt pleniorem*

quirenda erant. Interim lectorem de omnibus ſecurum iubeo: nihil gratiæ Thuano decedet, ſtat fides operis inconcuſſa; nihil quicquam refutavit eorum, quæ Thuanus ſcripſit, niſi forte lectori ſatis fore exiſtimavit auctor Pſeudonymus, vbi in confutando Thuano his vtitur verbis: *hæc calumnia eſt, hæc ex Proteſtantium libellis non Catholicorum aliter ſentientium exſcripſiſti, hæc aliter ſe habent, ſed nunc exponere nihil attinet.*

rem & magis ad guſtum ſuum h. e. convi-ciis in catholicos omnes longe impudentio-ribus refertisſimam iterum prœlo commi-ſerunt. Tum auctor aliquos nominat libros ex quibus forte Thuanus hiſtori-am compilaverit, nempe *Paſſavantium*, Thuano eo gratiorem, quod & Bezam ciet auctorem, & artificioſe ridiculus ſit, & Licetum abbatem lancinet elegantis-ſime, & *Tigrim*, cuius ipſe Thuanus lib. XV. mentionem faciat. Præterea gra-viter fert auctor, quod Thuanus de Leon-tio Senatore ſcripſit, eum in *Guiſiano-rum gratiam ſeverius quendam Rothoma genſem inſtitorem plecti iuſſiſſe.* Neque hoc placet auctori, quæ de Ponſenacio & Albaſpinæo in hæreticos agentibus commemorantur a Thuano : ex quibus pateat, Thuanum hæreſi patrocinari. Cum Thuanus Henricum VIII. comme-morat, ac dicit, illum, ſi ſequiores & pru-dentiores pontifices nactus fuiſſet, ſpon-te ipſorum poteſtati ſe ſubiecturum fu-iſſe : illud vero ferre noſter non poteſt, & debacchatur in Henricum his verbis: *Eum, qui ſacras virgines & innumeros*

 homi-

homines religioſæ continentiæ voto adſtrictos, ne ſolus turpiter vivere diceretur, ſolutos ad innuptas nuptias convolare iuſſit, eum, qui ſacrum patrimonium omne vſurparet, paucisque annis in profundiſſimum ſuarnm voluptatum gurgitem profuderat, qui denique Thomæ Canthuarienſis archiepiſcopi ſacrum mauſoleum expilarat, & quod longe omnium ſceleratiſſimum iudico, ſacros cineres ſuffcderat, & lite quaſi vivo intentata, mulctam fœdiſſimam irrogarat : Eandem vanitatem olere, quæ Thuanns de Hermanno archiepiſcopo Colonienſi referat, virum fuiſſe miti ingenio, qui ſuorum periculo potius, quam rei familiaris ac dignitatis diſpendio territus, vltro archiepiſcopatu ceſſerit. Varia etiam mendaciorum genera Thuani hiſtoriis inſperſa eſſe, quorſum refert, Nantolium Lenocuriis ereptum malis artibus Ioannis Cardinalis Lotharingi : Marcheſias per vim Longavallio poſſeſſore deiecto, ceſſiſſe Carolo Cardinali Ioannis nepoti, quæ certiſſimis tabulis conſtet iuſto pretio coempta.

CAP.

CAP. II. *Thuanum velut ſcriptorem hæreticorum admiratorem repræſentat.* Nempe ægris auctor adſpicit oculis elogia, quæ Melanchthoni, Camerario, Sleidano, Gerbelio, Cuſpiniano, Ionæ aliisque ex merito ſunt attributa a Thuano. Vnde furibundus in innocentes illos debacchatur, & elogia graviſſimis contumeliis commutat. Audiamus, quid de *Ph. Melanchthone* ſentiat: ita ille: *Melanchthon Lutheri anteſignanus, atheiſmorum ingenioſus artifex, qui vt aliquando lateret, Hippophilum Melangæum* * *dixit.* Nihilo pulcrius de Schleidano iudicat: *Schleidanus Calviniſta, mendaciorum loquaciſſimus hiſtoriam ſcripſit Thuanicæ quam ſimillimam, eam olim Carolus V. Imperator* ** *mendis & mendaciis refertam eſſe confirmavit. Quin etiam cum Cominæi hiſtoriam donaret latinitate, ea*

* Creditur ſub hoc nomine *Compendium theologiæ* prodiiſſe, ſed librum ego nunquam vidi.

** Non memini me hæc in aliis ſcriptoribus legere, quod Pſeudonymus impudenter finxit: quamvis non ignotum ſit, Carolum V. perlecta Schleidani hiſtoria dixiſſe; *aut Sleidanus fuit meus Cancellarius, aut Cancellarii fuerunt mei proditores.*

plagiarius impudens ſubtraxit omnia, quæ catholicam pietatem ſapiebant. Beatus Rhenanus auctori noſtro audit *improbus interpolator veterum Patrum, quos falſiſſimis adnotationibus fœde corruperit. Nam qui Renani ſcripta legerit, quem cum Eraſmo potius componat, inveniet neminem. Adeo vterque veteris pietatis oſor eſt, amator novitatis: vtrique ſacra omnia & religioſa diſplicent: incertum, vter improbius veterum patrum auctoritatem elevet.* de *Scaligero* ſic: *at Scaligerum quod Thuanus landat, non ægre fero: fuit enim in illo homine non vulgaris litterarum humaniorum cognitio. Verum cum ei divini ingenii hominem & rara morum probitate vocat, quis veri amans ferat? ignota nimirum eſt cuiquam Ioſ. Scaligeri arrogantia? qui præ ſe neminem quidquam ſciviſſe cenſet, de quo Ariſtophaneum illud iure dici poteſt,* ἀκόλαστον ἔχε γλῶτταν, αἰσχίστην νόσον. De Iſaaco Caſaubono hæc recitat: *hunc poteſt ſuo iure Thuanus à bonarum artium ſcientia commendare: at quis ferat eum dicentem, Caſaubonum a chriſtianiſſimo Rege Geneva evocatum Academiæ*

demiæ Pariſienſi reſtauranda? apage mihi reſtauratorem hunc, quam academia nunquam ſivit apud ſe docere, ne cum bonis litteris hæreſeos virus, vt ſit, in iuvenum animos ſenſim demitteret, experta olim, quantum detrimenti iuventus catholica cepiſſet in Rami ſcholis: Plura non recenſeo cum hæc ſatis virulentum auctoris animum teſtentur.

CAP. III. *Thuanicas quasdam loquendi formulas* continet, ex quibus illius religionem ac mentem coniectare liceat: Illud maxime notat auctor, quod Calvinianorum more Apoſtolos, martyres *ſanctorum* nomine non adpellitet: quod hæreticorum miniſtros *Paſtores* eccleſiarum vocet, qui fures potius dicendi eſſent, quibus non ſit commiſſa gregis cura ab ſummo paſtore & Epiſcopo animarum: Quod *eccleſias fana* dicat; quod *catholicos* ſæpe numero *Pontificios* nominet, quod *Cœnæ* nomen pro auguſtiſſimo ſacramento adhibeat: quod hæreticos *ſtudiis theologicis adprime imbutos* dicat, & ob *religionem* ſupplicio adfectos, quos tamen conſtet ob *hæreſin* damnatos fuiſſe,

iſſe, nec perverſum de DEO ſenſum *religionem* dici poſſe: minus etiam latine de Proteſtantibus adfirmari poſſe, *eos ſumma conſtantia mortem oppetiiſſe.*

CAP. IV. *Collecta a Thuano apophtegmata repræſentat*, nempe collegiſſe Thuanum, ait, impie vel ridicule dicta, aut conficta à malevolis, hinc non abs re virum quendam dicere ſolitum, hiſtoriam Thuani quaſi ſupplementum quoddam Rabeleſii ſibi videri. Male habet auctorem, quando Thuanus Lib. XI. refert, Hadrianum IV. dicere conſveviſſe: *non videre ſe, quomodo qui faſtigium Pontificatus maximi tenerent, ſaluti ſuæ conſulere poſſent: & id etiam aliquando a Marcello Cervino, miſeram pontificum romanorum conditionem deplorante repetitum eſſe:* id vero non tam dictum ab Hadriano, quam confictum potius a Thuano vel alio hæretico contendit. Nec arridet auctori, quod Thuanus lib. X. his verbis adducit: *Cum Corneus quidam Santacii fraude in hoſtium manus deveniſſet, fertur Iulius III. dictorio ſe & Corneo digno, facta ad Santacii nomen, quod*

italia

italia lingua obſcurum ac nullus virtutis ſanctum ſonat, alluſione triſtem nuncium more ſuo excepiſſe: mirari ſe nimirum, qui Corneus, qui minime veros ſanctos ac ne DEVM ipſum quidem crederet, ſe temere Santacio credidiſſet, & fidem eius promiſſis tam inconſiderate adhibuiſſet. Verum hæc Iulium aut veroſimilius Thuanum de Iulio commentum eſſe. Nihilo religioſius videtur auctori, quod itentidem Thuanus refert Lib. III. dictum a Iohanne Mendoza Sorbonenſibus theologis, cum hi Petro Caſtellano controverſiam moviſſent, quod de ignibus expiatoriis dubitare viſus eſſet. Neque ferre poteſt auctor, quæ Thuanus lib. XII. de Cardinali Caraffa memorat. *Is cum Lutetiam*, inquit *Thuanus*, *tanquam pontificis legatus ingrederetur, & ſignum crucis, vt fit, ederet, verborum quæ proferri mos eſt loco, vt erat ſecuro de numine animo, & ſummus religionis deriſor, occurſante paſſim populo, & in genua ad ipſius conſpectum procumbente, ſæpius ſecreta murmuratione hæc verba ingeminabat: Quandoquidem iſte populus vult decipi,*

deci-

decipiatur. Quæ forte niſi ſummus religionis deriſor ſtylo non conſignaſſet. Hic in mentem venit auctori, hæc non ab ipſo Thuano, ſed a Lutherano vel Calviniſta adiecta fore, ſed ſtylus in Thuani hiſtoria æquabilis, aliaque paſſim obvia dicteria contrariam tuerentur ſententiam. Quæ in lib. X. Thuani ſequuntur, auctor improbat: Ita vero Thuanus: *Actum fuerat Romæ de Claudio Eſpencæo, in cardinalium collegio cooptando, ſed ab æmalis apud Pontificem delatum eſt, quod ille quædam perperam inter concionandum de aurea, quam vulgo adpellant, Legenda locutus, cum ferream potius vocandam eſſe contenderet, quare poſtea publice recantare coactus fuiſſet.* Sed hanc cauſam palinodiæ non ſolam fuiſſe dicit auctor ſed complures alias. *Multa*, pergit perſonatus auctor, *peccarat alia homo quidem a litteris humanioribus ſatis inſtructus, ſed in theologicis pene rudis, quiq; deſtitutus iis adiumentis, quem ſcholaſtica, quam vocant, theologia ſolet adferre ad difficiliores ſcripturæ & S. Patrum nodos explicandos, impegit non ſemel, & ſane*

ſane magno bonorum omnium mœrore graviter. Denique culpat elogium Annæ Burgo vindicatum, quam Thuanus Lib. XVI. quaſi unum de priſcis martyribus commendet, *cum Epiſcopi Pariſienſis iuſſu ſacerdotali charactere tanquam indignus ritu recepto privaretur, teſtatum ſe lituram hanc libenti ac læto animo pati, quod ita ſigno a beſtia, cuius in apocalypſi fit mentio, & quam pontificem romanum interpretabatur, deleto, nihil ſibi porro cum Antichriſto commune futurum eſſet.* Quæ cum a Thuano tam ſtudioſe ſint adnotata, non obſcure intelligi poſſe ait, quantopere his rebus delectetur.

CAP. V. *Thuanum in ſectarios propenſiorem* innuit. Cauſæ potiſſimum ſunt, quod hæreticos ex gallia partim eiectos partim punitos doleat Thuanus, regis factum in hæreticos exercitum ſuggillet, iſtos contra homunculos martyribus accenſeat, laudando eorum conſtantiam: quod ſumptum de Lutheranis plerisque ſupplicium carpat & laceret, inquiſitionis hiſpanicæ decreto ſuſceptum, cui Philippus II. Rex partim Pinciæ partim Hiſpali

Hiſpali voluerit intereſſe: quod cum Thuanus Lib. XII. paucis exponat, quæ Maria Angliæ regnante a ſenatu decreta fuerant, in cadavera Buceri & Fagii hæreticorum, prætereaque uxoris Petri Martyris item apoſtatæ, mox non exſpectata ſerie temporum, ubi imperatam a catholicis iudicibus ſub Maria exhumationem iſtorum cadaverum retulit, convolet ad tempora Eliſabethæ hæreticæ, & de reſtitutis eius iuſſu honoribus Bucero, Fagio & Vermilii ſcorto, magnifico verborum adparatu agat, vt pene cum hæreticis triumphare ſubſaltans illius dictio videatur. Thuanus Andelotum a prudentia & æquitate commendat, cum ante hoc elogium dixerit: *abiiſſe Pictonas vt pecunias vndique, maxime ex ſacro patrimonio corrogaret, & res Proteſtantium iis in locis labefactatas reſtauraret.* Quod quidem auctor concoquere non poteſt, quoniam nec æquitas ſit, nec prudentia, ædes ſacras expilare & ſacris rebus abuti. Thuanus præterea *Odetum Colignium* Cardinalem collaudaverat, quod itidem auctori non placet: cum iſte homo purpuram

puram graviſſimis flagitiis ac perfidia hæretica fœdaverit. Ita quoque rem ſe habere putat auctor cum Petro Placio, qui Thuano iudice vir ſit *gravitate, doctrina & integritate clarus*, ſed qui A. 1572. cum cæteris hæreticis Lutetiæ cæſus ſit, & cum perduellibus dei regisque chriſtianiſſimi conſilia communicaverit. Deinde Thuanum hæreſeos patronum arguit, in recenſito de reis Amboſianæ coniurationis ſupplicio, vbi veritatem vbique obtegat, & diſſimulatione vtatur. Ita enim Thuanus: *Præcipitata multorum iudicia ac ſupplicia, cum alii noctu ad pinnas arcis ſuſpenderentur, alii quorum ſpectaculo permoveri homines poſſe metus erat, in profundum mergerentur. Interdiu vero permulti ad ſupplicium more inſolito rapiebantur ſine elogio ac criminis titulo, & ſine vocali carnificis præconio, deniq; nominibus damnatorum ſuppreſſis, ita vt flumen cadaveribus ſupernataret, oppidi, vici ſangvine exundarent, plateæ hominum patibulis ſuffixorum ſilva horreſcerent.* Plura auctor perſonatus exempla congeſſit, quæ transſcribere minus ex re fuerit.

CAP.

CAP. VI. *Thuanum probis omnibus & catholicæ religionis aſſertoribus hoſtem perinfenſum ſiſtit.* In genere hic notat auctor, quod nullam prætermittat occaſionem lacerandi Guiſios. Nihil aliud Thuanum libro XV. ſqq. agere ait, quam vt eos *odium commune populi gallicani* eſſe & fuiſſe contendat: ab eis tyrannidem occupatam, nihil contra reges ſive Amboſiæ ſive Meldis tentatum, omnes illorum, qui tum in armis fuere, conatus eo tantum ſpectaſſe, vt ne libertas gallicana ab regulis hiſce novis violaretur: quidquid ſanguinis fuſum ſit religionis cauſa ſeu Lutetiæ ſeu in aliis regni Vrbibus, id totum Lotharingorum principum maximeque Gviſiorum conſiliis ac machinationibus eſſe fuſum: damnatorum bona non tam fiſco adiudicata quam eorum condonata cupiditati, omnia denique ab eis per vim ac fraudes geſta eſſe. Quæ ne fruſtra dixiſſe auctor videatur, exemplis ex Thuani hiſtoria petitis confirmari poſſe putat. Huc allegat, quando Thuanus lib. V. ait: *Ioannes Lotharingus Cardinalis, ſolo libidinum miniſterio & ſtolida liberalitate*

Fran-

Franciſco carus erat. Et lib. V. & XVI. de Carolo Lotharingo: *nullum non ab eo ſuſceptum ſcelus, nullum ſine eo tota Gallia commiſſum.* lib. V. & XXXIII. *Carolus Cardinalis Lotharingus, vt regis animum occuparet, turpibus ſe obſequiis Valentinæ inſinuauit. Is Tridenti cum eſſet audita Franciſci Gviſii fratris morte, litteras ad matrem dedit conſolationis plenas ad oſtentationem diſſimulato dolore, quæ ab emiſſariis eius publicatæ ſunt. Idem levitate inſita & omnem modum ſupergreſſa ambitione non ſolum Galliæ ſed etiam ſuis fatalis fuit. Adhæc ſumme tota vita inæqualis, & in proſperis inſolens, & in adverſis infractus. Aliquando fuerat in Auguſtanam Confeſſionem propenſior: obiit in ſummo omnium odio.* De Georgio Armeniaco Cardinali, qui pro eccleſia contra hæreticos laboraverit, Thuanum Lib. XVIII. ſic loqui: *homo gloriæ ad vanitatem cupidus.* Neque arrident, quæ Thuanus Lib. V. de Petro Lizeto. tradit. *primarii præſidis in Senatu Pariſienſi locum diu magna cum laude tenuerat, Is Sanctovictoriano Cœnobio donatus reliquum ætatis in*

illo ſuburbio exegit, extrema clauſula minime priori vitæ & famæ reſpondente; dum litterarum ſacrarum homo rudis theologicis libris in illo ocio ſcriptis ſe deridendum propinat. Quibus contrario ſcripto artificioſe ridiculo ſub Benedicti Paſſavantii nomine, a Theodoro Beza, vti creditur, reſponſum eſt. Paria colligit ex Thuanæo opere de Io. Tilio aliisque, & in fine huius capitis ſic cenſet: *Quod Thuanus bene de hæreticis meritus, in eorum gratiam longiſſimum hiſtoriæ corpus produxit, ei ab iisdem ſtatuam ſive equeſtrem ſive aſinariam poni: vt in eius baſi vetus Ennii epitaphium tantiſper immutatum transſcribi: adſpicite o ciues Livî novi imagi' formam. Hic veſtrum panxit maxima facta patrum.*

CAP. VII. *Suſceptum a Thuano bellum in Ieſuitas internecinum indicat.* Male habent auctorem verba, quæ in Thuano ad A. 1565. de Ieſuitici ordinis inſtituto leguntur: *in ſpeciem omni ambitionis & divitiarum ſuſpicione a novo ordine remota, tantum crevit ſocietas, vt principibus ipſis formidoloſa eſſe cœperit.* Non vero

eſſe

eſſe in ſpeciem tantum remotam ambitionis & divitiarum ſuſpicionem auctor reſpondet, cum reapſe voto eiuret omnem dignitatum ambitum, & ex tanto numero præſtantiſſimorum patrum illius ordinis duo tantum in Collegium Cardinalium ſummi pontificis iuſſu ſint cooptati: etſi conſtet de eodem ordine patriarchas, archiepiſcopos & epiſcopos creatos eſſe, ſed qui in Æthiopiam, Indiam, & Iaponios vltimos ad apoſtolicum munus, certisſima pericula, gravisſimos labores mitterentur. Nec *formidoloſam* Principibus eſſe hanc ſocietatem, cum certatim a Catholicis evocetur in Academias. Thuanus lib. XXXXV. *Suorum*, inquit *clade irritatus Soria, repertos in naui Hiſpanica Ignatium Azebedam & Didacum Andradam occidit.* Sed nos auctor meliora ac veriora edocere conatur. Hinc ſic invehitur in Thuanum: *Imponis tuo more, Thuane, & veritatem ſolita diſſimilatione intervertis: religioſi illi patres ſexaginta de ſuis fratribus in Braſiliam ad barbaros chriſtiana fide imbuendos deducebant. Reſcivit nefarius*

prædo ac ſectarius Soria, neque tam avaritia quam crudelitate duce innocentes illas tot victimas iam DEO devotas, & ſuſcepta tam periculoſa navigatione martyrii candidatas crudeliſſime mactauit ſub hoc præconio: Exſcindantur ii funditus, qui papiſticam religionem in Braſiliam devehunt. Quid tu aliam cædis illatæ cauſam homo verſipellis allegas? Quæ ſubſequuntur ab auctore contra Thuanum adnotata, tanti non ſunt, vt diutius iis recenſendis immoremur.

CAP. VIII. *Contumelioſe reges chriſtianiſſimos adpellari a Thuano tradit.* Primum exemplo Ludovici XII. de quo ſic Thuanus lib. I. *Ludovicus XII. Julio mortuo aſſiduis multorum hominum atque vxoris inprimis imperioſæ feminæ querelis victus, Piſano Concilio renunciavit, & vt Leoni X. gratificaretur, Lateranenſi ſubſcripſit.* Contra laudabile admodum fuiſſe putat auctor, quod rex, ut ſedi apoſtolicæ morem gereret, de cauſa ſua remiſerit plurimum, eccleſiæ vniverſæ mentem concilio generali teſtatam adprobarit, ſubmoverit a ſe ſchismaticos prauorum conſilio-

ſiliorum auctores. Exagitat etiam Thuanum, quod eundem chriſtianiſſimum Principem Lutheranæ impietatis aſſertorem exhibuit, commemorando cuſum numum aureum, quo effigies Ludovici XII. ex vna parte expreſſa conſpicienda eſſet hoc elogio: *Perdam Babylonis nomen.* Carpit itidem, quando de eodem Thuanus pergit ſic loqui: *Ludovico adverſa omnia eueniſſe, quod Alexandrum VI. Pontificem coluiſſet.* De Henrico II. minus bene Thuanum ſentire, cuius Orgia ſtyli acerbitate exagitet: male fert, quæ de Petro Bembo adoleſcente verſus feſcenninos effundente leguntur: *Domini, cui ſerviebat, mores id tuliſſe*; quo nomine Leonem X. perſtringat: idque etiam Thuanum magis Lib. V. his verbis innuere: *dum adhuc in conclavi eſſent cardinales, interceptæ ſunt quorundam, qui cardinalibus aderant ad catamitos ſuos ſcribentium litteræ, quibus abſentiæ deſiderium adeo flagitioſis verbis teſtabantur, vt inde coniecturam multi fecerint, obſcœnum aliquem Pontificem ex illo conclaui proditurum, ex quo tam pudendæ litteræ*

emanaſſent. His omiſſis obſervat auctor, Thuanum Henrico II. nusquam gravius ſuccenſere, quam in cauſa Annæ Burgi, quem ille infamem hæreſi vltimo ſupplicio affici mandaverit: & animadvertiſſe ſe, quamdiu in viuis Henricus fuerit ſemper lege actum eſſe in hæreticos, neque aliud gratia aut minis a rege conſtantisſimo impetrari potuiſſe: quæ forte res gravius Thuanum habuerit. Idem ſiniſtre de Catharina Medicæa Thuanum ſcribere adnotat, & pleraque ex ſatyrico libello: *Beatæ Catharinæ vita:* tranſcripta adfirmat. Huc pertinere ait illud in Thuano ad A. 1574. *Coſmus Rugerius Florentinus quo auctore Mola icunculam æream magicam in caput regis Caroli IX. fabricarat, reginæ Catharinæ fauore, quæ illius & huiusmodi hominum opera perfamiliariter vtebatur, periculo exemptus eſt.* Nihilo melius de Franciſco II. agere Thuanum, de quo dicat, ſparſum rumorem, *eum elephantiaſi laboraſſe:* quod impudens verbum his deinde verbis incruſtare conaretur: *Repertos, qui in ſecretis mandatis haberent, vt pueros infra ſex annos*

annos per regiones Ligeri circumpoſitas matrum gremio avulſos tanquam victimas ad certam necem raperent, vt ſcilicet calenti eorum ſanguine Rex in hauſtu ac balneo ad vitioſum ſanguineæ maſſæ habitum corrigendum vteretur. Sic enim præſcribere medicos. De Carolo IX. quæ commemorat Thuanus, nec auctori ad palatum videntur, furorem illius ac Sanbartholomæa die geſta Lutetiæ exponendo, *multi*, inquit Thuanus, *rabiem illam regi & galliæ in poſterum magno conſtituram augurabantur.*

CAP. IX. *Convicia in Romanos Pontifices ſparſa continet.* Quam peſſime de catholica religione ſentiat Thuanus, inde argumento eſſe putat, quod omnes Pontifices contumelioſius adpellet. Quoties de Alexandro VI. ſermo ipſi eſſet, toties filium illi fuiſſe Cæſarem Borgiam, filiam Lucretiam commemorare, & dedecus obtegendum in lucem ſic exponere. Leoni X. hæc tribui, quod peccatum in ſacris muneribus diſpenſandis ad miſſum longe graviore cumulaverit: & miniſtris eius hoc adſignari, quod per luſtra

& popinas quotidie ſine pudore in aleæ luſum vſusque turpiſſimos poteſtatem extrahendi animas functorum ex igne expiatorio promittentes, pecuniam a credulis emunctam profuderint. Nihilo honeſtius de Paulo III. iudicari, qui ex Thuani ſententia, ſobrietate, vultus gravitate doctrina ac poſtremo corpuſculi affectata imbecillitate profundam ambitionem diu celauerit, quam mox adepta dignitate manifeſtam omnibus fecerit. Iulium III. vt hominem ſceleratiſſimum a Thuano repræſentari, de quo ſcribat, hunc obiiſſe intemperantia vitæ magis quam ſenio effœtum: totum ſe voluptatibus mancipaſſe. Nec ſecus agi cum Marcello Ceruino; nam Thuano referente, cum parens eius Reichardus aſtrologiæ iudiciariæ ſcientia clarus, ei ex ſtellarum coniunctione ſummam in eccleſia dignitatem prædixiſſet, licet a Caſſandra Bencia matre ad nuptias invitaretur, pertinaciter recuſaſſe, nolle ſe clariorem longe fortunam, quam ſibi aſtra ſoluto ac cœlibi portenderent, matrimonii vinculis commutare. Quæ ex famo-

famoſis hæreticorum libellis deprompta exiſtimat. In Paulo IV. hæc carpi, quod magna ac ſumptuoſa admodum pompa coronam a Ioanne Bellaio epiſcopo Oſtienſi ſumpſerit, & ita ſeueritatem illam, ex qua emendationem in eccleſiaſtica diſciplina quidam ſperaſſent, cito in ſuperbiam vertiſſe. De Pio IV. hæc legi: mox mutaſſe, (ſc. ab inauguratione) quique hactenus humanus, patiens, munificus, gratus, mitis ac pecuniæ minime cupidus habitus ſit, alios mores induiſſe repente viſum eſſe: de Pio V. cum nihil offenderit; quod carpendum, tamen hæc adferri in medium, hunc vbique gratitudinis laudem adfectaſſe: hunc itidem vt fidei inquiſitorem ſeveriſſime exercuiſſe iurisdictionem, & per alios cum magna nec toleranda aliorum vexatione exerceri curaviſſe. In hoc etiam Thuani in theologicis ignorantiam elucere putat, quod in præfatione ſtatuat, neminem ad credendum ſive ad Catholicam religionem amplectendam eſſe cogendum; ex his deinde deducere Thuanum, perinique principes catholicos fe-

 ciſſe,

ciſſe, quoties in hæreticos lege agi voluerint.

CAP. X. *Implacabile Thuani odium in ſedem Romanam exhibet.* Coniectat auctor Thuani in ſanctam ſedem maleuolentiam, quod legitur lib. I. *Summi pontificis ſuaſu Carolum V. ſententiam mutaſſe & arma in Turcam parata vertiſſe in germanos peſſimo ſed ſolemni & vſitato pontificibus romanis conſilio, qui eos e chriſtianis, qui nimiam ipſorum potentiam in dubium vocant, capitaliori odio quam ipſos chriſtiani nominis hoſtes ſemper hactenus ſunt perſecuti.* Deinde hoc argumento eſſe exiſtimat, quod Thuanus Hermanni Colonienſis Archiepiſcopi cauſam deploratiſſimam ſuſcipiat contra Pontificem Romanum in lib. III. Tum quod eorum nomina, qui de Romanæ eccleſiæ corruptis moribus perſcripſere, in tabulas ſuas quam ſtudioſiſſime Thuanus referat, inprimis Nicol. Clemangium, Io. Gerſon, Guilielmum Pariſienſem, (quem Matthæum dicere debuiſſet) aliosque. Auctor præterea aliquos Thuani verſiculos in ſedem romanam olim emiſſos adfert,

inde-

indeque odium illius in ſedem romanam comprobare adnititur.

CAP. XI. *Thuanum Pſeudotheologum depingit.* Thuanus Libr.I. retulit, Eccleſiaſticos tam Angliæ quam Hiberniæ ſacramento adegiſſe Henricum VIII. vt ſe tanquam eccleſiæ caput a Chriſto proximum agnoſcant: mutata *diſciplina nihil in doctrina mutatum.* Sed hic falli hominem rerum ſacrarum imperitiſſimum putat, cum plurima de doctrina catholica tum temporis ſint mutata: cum ἄῤῥηκτα matrimonii vincula libidinis impetu & vaniſſimis pſeudoepiſcoporum decretis ſint ſoluta, cum religioſa vota paſſim Henrico rege pro ea, quam ſibi in ſacra omnia arrogarit poteſtate, ſint violata, cum atheiſmis Briandi (quem Henricus per iocum vocauerit ſuum apud inferos Vicarium) & aliorum id genus hominum, omnis repente illa inſula miſerrime ſit deformata. Inprimis hoc ignorantiæ profundæ ſignum interpretatur auctor, quod Thuanus Lib. V. conſtanter aſſeuerat, *Reges Galliæ cenſuræ Pontificiæ non ſubiacere.* Cum in univerſum eccleſiæ gregem

gregem adeoque etiam in Regem chriſtianiſſimum Pontifici a Chriſto data ſit poteſtas; idque proferri a Thuano non tam vt regibus gratificetur, quam potius vt romano pontifici incommodet, & ſupremam illius in eccleſiam univerſam imminuat poteſtatem. Nec ferri poſſe putat auctor, cum Thuanus Lib. XV. dicit: *Pontificem romanum ius ſibi arrogare concilii indicendi*, cui vero ius illud quam maxime competeret, ac inveniri, ea demum rata fuiſſe hactenus conciliorum decreta, quæ ſummus pontifex ſuo calculo comprobaverit. Tum falſum eſſe illud Thuani verbum, quod ſcribit, *Pontifices romanos ius ſibi vendicare Academias quibus libitum fuerit locis condendi.* Sed regerit auctor, nunquam id facere Pontificem, niſi Chriſtianorum principum, apud quos eæ academiæ fundandæ ſint, rogatu, indeque in eiusmodi fundationis formulis exſtare: *Pontificali ac regali auctoritate.* Nec a veritatis argumento ſtare putat, quando in Thuano Lib. I. legimus: *Carolus IV. ſuo periculo ſed ſero ſenſit, quorſum pertineret ius illud,*

lud, quod ſibi in inaugurandis Imperatoribus Romanus Pontifex ſumpſit, vt ſcilicet liceret ei, a quo accipere debuit, leges quas vellet pro Inaugurationis pretio imponere. Quam rem a Thuano prius probandam eſſe exiſtimat, ab imperatore Pontificem leges accipere debuiſſe: & leges a Pontifice datas Imperatori pro pretio Inaugurationis datas. Hæc etiam ignorantiam hominis prodere, quod inter erronea dogmata referat, vbi docuit Oſiander, Chriſtum, etiamſi per primi parentis peccatum non fuiſſet perditum genus humanum, naſciturum tamen nihilominus fuiſſe, cum tamen viri optimi Catholici idem ſentiant, ſalva fide catholica ad exaggerendam DEI erga genus humanum bonitatem. Poſthac culpat in Thuano, qui ſcribit Lib. XIV. quod aliqui hæretici (vt auctor interpretatur) cœperint Dauidis Pſalmos gallicis verſibus expreſſos Lutetiæ canere, ſed vetitum eſſe alia lingua preces concipi quam latina, ne quivis e vulgo caperet, itaque plebs contemnere aſſueſceret. Sed eius rei alias & pluri-

plurimas & graviſſimas cauſas eſſe, quod in ſacris vernaculæ linguæ non ſit locus datus, dicit quidem auctor, ſed reticet. Denique huc refert quod Thuanus Lib. XXXV. quanquam ſub alterius perſona congeſſit contra cœlibatum, & quod de ſanctorum nominibus non venerandis in medium adducit Libro XXVIII.

CAP. XII. *Malignas aliquot Thuani fraudes detegere connititur.* Idque inde probat, quod Bohemos pro communione ſub vtraque ſpecie ita perorantes Lib. IX. inducat, vt veteres Huſſitæ vel Wicleffitæ ex inferis evocati triumphare videantur; nullum apud illum eſſe, qui Bohemorum legatis quidquam reſpondeat, nullum, qui pro eccleſiæ decretis contra hæreticorum nænias dicat. Deinde alter locus ex Thuano Lib. XVI. profertur, in quo Principum proteſtantium oratores ex Germania, quo innocentiæ Annæ Burgi Lutherani cæterorumque novatorum apud regem Henricum II. patrocinentur. ſic Thuanum, quæ animo conceperit in eccleſiam romanam & catholicam concionibus illis ſuis, quas hæreticis

reticis adſcribat, ſubdole inſerere. De Amboſiana coniuratione hæc narrare Thuanum, nihil iſthac in regem tentatum eſſe, omnia coniuratorum conſilia in ſolos Gviſios conſpiraſſe, aliud cogitaſſe nihil, quam ne Gallia Lotaringorum iugo ſerviliter premeretur, cum contra iſta manus perdita ſtatuerit, Rege Franciſco II. aut occiſo aut in ordinem redacto omnia miſcere: & Renaudium huius nefarii conſilii principem fuiſſe. Ita ſe habere rem putat cum cæteris, vbi Thuanus Lib. XI. Ioannis Leerii hiſtoriam *ſumma fide ac ſimplicitate* ſcriptam prædicat, contra Andreæ Theveti commentarios hiſtoricos deprimat, aſſerens, eum *vix litteras ſciuiſſe, abiecto cucullo ex monacho celeberrimum plane factum eſſe.* Denique obſervat auctor, id moris eſſe Thuano, pleriſque ſcriptoribus hæreticis, quos nunquam ſine præconio nominet, vnum alterumue catholicum doctorem interdum addere, vt fidem verbis ſuis aſtrueret, hæreſis ſuæ fautores pro grauibus & ſanctis viris venditare. Atque hæc ſunt illa arcana,

quæ

quæ gallus hic ſed nefarius homo contra veram Thuani hiſtoriam detexit. Plura non excerpimus niſi : riſum teneatis amici.

ACTA ET SCRIPTA Theologorum Wirtembergenſium & Patriarchæ Conſtantinopolitani D. HIEREMIÆ, Quæ vtrique ab Anno MD LXXVI. vsque ad A. M D LXXXI. de Auguſtana Confeſſione inter ſe miſerunt: græce & latine ab iisdem theologis edita.

Witteberga ap. har. Io. Cratonis 1584. Fol. alphab. 4. plag. 5.

PRæfatio operis a theologis Wirtembergenſibus confecta cauſam reddit editionis horum actorum : nempe Stanislaus Socolovius, Stephani poloniæ regis theologus Reſponſum Patriarchæ CPni ad Confeſſionem Auguſtanam, a theologis Wirtembergenſibus ſibi transmiſſam furtim comparatum ex græco in latinam linguam conuerſum

ſum ediderat, * cum præfixa ad Gregorium XIII. pontificem præfatione admodum mendaci, qua fingit, theologos illos deſerta eccleſia romana novum doctrinæ genus amplecti, ad græcos confugere, atque ab illis in communionem recipi voluiſſe. Quoniam vero inter græcos & Romanos concordia ſit ſumma & doctrinæ conſenſus, ideo non ſine cauſa cenſuram Græcorum a Lutheranis ſuppreſſam. Quare ſe hanc publice legendam proponere, vt theologos iſtos veluti transfugas, & nihil

 non

* Liber ſecundæ editionis ad manus eſt hoc titulo: *Cenſura Orientalis Eccleſiæ de præcipuis noſtri ſæculi hæreticorum dogmatibus Hieremiæ Conſtantinopolitani Patriarchæ, iudicii & mutuæ communionis cauſa ab orthodoxæ doctrinæ adverſariis non ita pridem oblatis, ab eodem Patriarcha CPno ad germanos græce conſcripta, a Stanislao autem Socolovio ex græco in latinum conuerſa, ac quibusdam annotationibus ad proprias græcorum opiniones reſpondentibus illuſtrata ad Gregorium XIII. Pontif. Max. acceſſit eiusdem auctoris Concio de Euchariſtiæ ſacramento, coram Poloniæ rege habita. Omnia poſt editionem primam diligenter recognita, cum notis marginum illuſtrata per H. M.* Francis. Feu-Ardentium, Franciſcanum. Paris. ap. Sittart. 1584. 8vo.

non contra ſedem romanam molientes proderet, deinde etiam, quam hos nouitatis ſuæ pudeat, demonſtraret. His igitur calumniis reſpondent nunc theologi Wirtembergenſis: primum hæretici nomen a ſe declinant, & pontificiis magis competere probant: deinde apoſtaſiæ crimen a ſe amoliuntur adſerentes, ſe non a DEO eiusque verbo, aut catholica Chriſti eccleſia, ſed a pontificia Romanenſi & antichriſtiana defeciſſe ſynagoga. Nec ſe novum doctrinæ genus amplexos adſerunt, cum veterem illam & veram ſervent Chriſti doctrinam, & in nomine Ieſu Chriſti ſe credant ſalvari. Tum refutant Poloni commentum, quod theologi a græcis recipi ſtudioſe petierint: & cum Socolovius a græco monacho copiam cenſuræ Patriarchicæ de Auguſtana confeſſione ſibi petierit, reſponſum quoque theologorum ad iſtam cenſuram olim exhibitum exigere neceſſum habuiſſet. Vt vero mendacia Socolovii diluant, exſcribunt potiora ex commercio litterario cum Græcis cœpto. Ita vero theologi Wirtembergici primum ad græcos ſcripſerunt, addita quoque Confeſſione: *deinde libellum quendam*

dam mitto, fidei noſtræ totius capita continentem, vt Sanctitas tua videat, quænam ſit religio noſtra, & num cum doctrina eccleſiarum Sanctitatis tuæ conſentiamus: an vero aliquid fortaſſe diſſentiat, quod ſane nollem. Et deinde in aliqua epiſtola: *credo in fundamento doctrinæ de Chriſto & ſalvata fide nos omnino conſentire: quod charitatis eſt, quæ ſecundum Apoſtolum omnia credit.* Hic vero nihil legi, quod Socolovius nugetur, ſe in communionem cum illis recipi voluiſſe, aut Auguſtanam confeſſionem Patriarchæ iudicio ſubieciſſe. Nec obſtare quod titulum *Sanctitatis* dederint Patriarchæ, id civilitatis eſſe: Sed his de cauſis Auguſtanam confeſſionem in Orientem ſe miſiſſe, quod conſtitiſſet Conſtantinopoli Lutheranos diffamatos eſſe, quaſi nullam religionem curarent, horrendos errores defenderent ac ſcelerate etiam viuerent, vt adeo hoc ſe purgarent crimine, Auguſtanam confeſſionem tanquam fidei compendium transmiſiſſe: præterea cum græcis de religione conferre ſe voluiſſe, quia ipſos ſuæ confeſſionis ac fidei nihil pudeat, nec de doctrina addubitent. Poſtea quod Socolouius

 dixe-

dixerat, ſe artes illorum theologorum hac cenſuræ editione detecturum, nocendique animum oſtenſurum, reſpondent hic theologi, & cur ſcriptum hoc patriarchæ publicare noluerint, exponunt. In cauſa vero fuit ſummum periculum, quo in Patriarcha tum verſabatur, maius etiam editione horum ſcriptorum futurum, namque etiam is de gradu dignitatis ad tempus fuerat deiectus. Porro Socolouius inter occidentalem & orientalem eccleſiam ſummam fingit concordiam & doctrinæ conſenſum. Sed theologi contrariam probant ſententiam: & quidem primum ex ipſius Patriarchæ teſtimonio, quod Socolovius in ſua cenſura ſuggerit: *Amplius autem ad eos, quos dicitis [in Confeſſione Auguſtana] abuſus, reſpondentes dicimus: primum vtriusque ſpeciei participes eſſe oportere omnes dicitis: & recte quidem. Nam nos hoc idem, tremendis his myſteriis participantes, facimus: illi, inquam, qui his digni ſumus; præter id, quod non azymo ſed infermentato pane panis ſpeciem accipimus. Secundum eſt, quod dicitis, melius eſſe nubere quam vri, iuxta illud Pauli: vnius Vxoris Virum, & reliqua, quæ Paulus in hoc*

hoc genere præcipit. Proinde & nos illis ſacerdotibus, qui in virginitate perſiſtere non poſſunt, priusquam tamen conſecrantur, & ſacerdotes fiant, vxores accipiendi poteſtatem damus. Deus enim matrimonium ſanxit. Illud item non ignoramus, turpitudinis germina multa ſuſcipi inter eos, qui ſacerdotes, vxores accipere prohibent. Hæc patriarcha. Quæ iuſtam inter romanam & græcam eccleſiam diſſenſionem ſatis probent, cum Pontificii Sacramentum euchariſtiæ mutilatum adminiſtrent, nec ſacerdotibus coniugium permittant. Accedit, quod Patriarcha CPnus quotannis Dominica Inuocavit, Romanum pontificem cum tota ſua eccleſia ſolemni ritu tanquam ſchismaticum inter alios hæreticos excommunicet. Etſi, quod ad confeſſionem auricularem attineat, omniumq; peccatorum enumerationem, belle ſatis conveniat inter græcos & latinos: eo ipſo tamen, vt adnotant hic theologi, hodierna orientalis eccleſia a ſeipſa ſuisque maioribus diſſidet, a quibus illa propter ſtupratam quandam nobiliſſimam matronam in confesſione a diacono ſit abrogata. Hinc in iure Canonico gloſſa: *Ergo neceſſaria eſt con-*

feſſio in mortalibus apud nos, apud græcos non: quia non emanavit apud illos talis traditio. Hoc patriarchæ reſponſum, quod Socolovius primum edidiſſe, modo audiuimus, variis in locis deinde typis repetitum fuit, fabulæque cum ipſis actis adauctæ. Inprimis *Wilhelmus Lindanus*, eccleſiæ Ruræmundenſis epiſcopus ſuauiter nugatus eſt, theologos Wirtembergenſes miſſo legato ad patriarcham CP. Stephano Gerlachio, pretio, precibus, adprobationem doctrinæ ſuæ ab ipſo petiiſſe: donis thalerorum plurimorum non leviculis patriarchæ domeſticos & officiales pertentaſſe: ſeptem ſynodos Oecumenicas fraudulenter profeſſos ſchismatico illi patriarchæ, atque cum ſchismatica eius germanicam voluiſſe coniungere eccleſiam. Quod hic theologi maſcule refellunt, & addunt, Stephanum Gerlachium minime ad Patriarcham miſſum eſſe, ſed ad David Ungnad Baronem, petentem, vt vir doctus linguarumque non imperitus mitteretur, qui ſibi a ſacris eſſet Conſtantinopoli, dum legatione illa fungeretur: fatentur etiam theologi, miſſum eſſe honorarium Notario propter præſtitam operam in

in comparandis græcis libris & auctoribus vetuſtis, nequaquam autem, vt corrumperetur & quod ad ſeptem ſynodos œcumenicas attinet, nihil negant ſe ad patriarcham ſcripſiſſe, quod illam fidem a ſanctis apoſtolis & prophetis & Spiritum S. habentibus patribus ac patriarchis, & ſuper diuinas litteras ædificatas ſeptem ſynodis traditam, quantum quidem intelligerent, amplectantur & conſeruent: Quibus tam verbis non ſimpliciter omnia, quæcunque in illis ſeptem ſynodis decreta ſint profeſſos eſſe, ſe amplecti, ſed quatenus cum doctrina apoſtolica & prophetica conveniant. Novus adverſarius ſuccedit *Io. Baptiſta Fikler*, archiepiſcopi Salisburgenſis Conſiliarius, qui itidem Patriarchæ rĕſponſum cum Socolouii additionibus populari lingua reddidit, addita prolixa præfatione, in qua Socolovii mendacia repetens adſeruit, Theologos Wirtembergenſes Patriarchæ CPno Auguſtanam Confeſſionem eo miſiſſe conſilio, vt eam ſi adprobaret, ipſum pro capite ſuo agnoſcerent, idque clandeſtine & ſubdole actum, ne citius cuiquam innoteſceret, quam peractum eſſet totum illud negotium: Deum vero conſilia

hæc detexiſſe, & iſtos vpuparum inſtar nidum fœdaſſe, alia inſuper addit ille Ficklerus, ſed quæ a veritatis ratione minus ſtant, ac maſcule a theologis refutantur. Hæc nos longior præfatio edocuit: ſupereſt vt ipſa acta, quæ in hoc volumine continentur, recenſeamus, notamus vero, ſingula, quæ nunc ordine ſuo hic diſponentur, græca eſſe ſcripta, & cum latina verſione expoſita.

p. 1. Primum hic leguntur *duæ Epiſtolæ*, ad Patriarcham CPnum, Iacobi Andreæ, & Martini Cruſii manu ſubſcriptæ: in priore ** transmittitur Auguſtana Confeſſio græce reddita, vt videat, quænam ſit

** Non poſſum ſatis mirari, cur Acta hæc non integra ediderint theologi Wirtembergenſes, ſiue potius Martinus Cruſius, qui hæc acta in vnum collegit ac edidit, vt ex Catalogo operum Mart. Cruſii cognoſcere licet. Nam prima epiſtola Germanorum ad græcos & inprimis ad Hieremiam Patriarcham transmiſſa, & in his Actis CPn. obuia ita incipit; *Quandoquidem, ſanctiſſime domine, ſignificatum mihi eſt, ſanctitatem tuam meas priores litteras magna cum beneuolentia accepiſſe:* ex quibus verbis certo licet colligere, alias adhuc litteras præceſſiſſe, quæ tamen hic deſiderantur. At vero meo iudicio nec quicquam prætermittendum fuiſſet

ſit hæc Lutheranorum religio, & vtrum cum Orientali conveniat: in poſteriori commemoratur, ſibi, poſtquam a pontificis romani dogmatibus & tra-

fuiſſet, idque ex re theologorum Wirtembergenſium videbatur, omnia ſimul publico exponi, vt, quo conſilio, qua ratione litterarium illud commercium occœptum eſſet cum græcis, etiam adverſarii cognoſcerent: Cum iſto ſilentio facile ſuſpicionis non optimæ cauſam præbere poſſent. Interim quicquid huius rei ſit, facile quis abſolvet iſtos theologos Wirtembergenſes, cum deinde Cruſius omnia fideliter Turcogræciæ inſeruerit, nec lectorem, credo, pœnitebit, hæc acta cum ipſa Turcogræcia conferre, ad hiſtoriam penitius cognoſcendam. Interim primas Cruſii litteras ad Patriarcham CPnum transmiſſas pace lectoris hic ex Turcogræcia repetimus: *Sancto eccleſiæ Chriſti Conſtantinopolitanæ Patriarchæ, Domino reuerendiſſimo per Chriſtum Salvatorem ſalutem. Cum deſcenſurus eſſet, comitans generoſum D. Davidem Vngnadium (Romani Auguſti Domini noſtri divinitus coronati & clementiſſimi Legatum) in regiam vrbem veſtram, Stephanus hic Gerlachius, iuvenis bonus & in theologico apud nos ſtudio diligenter verſatus: non potui me, ſancte pater, tenere, quin ei ad te breuem hanc epiſtolam darem. Cuius mittendæ cauſa non eſt curioſitas quædam de*

ditionibus defeciſſent, nouitatis ſtudium obiectum eſſe: hinc ad fidei ſuæ rationem reddendam, compendium quoddam confectum eſſe, & Cæſari Carolo

de rebus alienis, aut aliqua alia levitas, vt videri alicui poſſet: ſed duæ aliæ, & venia fortaſſe non indignæ cauſæ. Vna quod cum ante multos annos ego putaſſem: religioni noſtræ chriſtianæ non amplius in iſtis locis locum eſſe: poſtea cognoui, reliquias quasdam veluti fomentum eccleſiæ Chriſti non contemnendas iſtic ſupereſſe: & Patriarcham, virum pietate & doctrina clarum eis præſidere. Vnde magnopere gauiſus ſum; & ſoli vero DEO noſtro gratias pro tanto beneficio egi, ex animo remque in melius proficere quotidie tum ad gloriam illius, tum ad multorum animorum ſalutem optaui. Altera cauſa eſt hæc: quod cum perpetuo Græcorum ſtudioſus eſſem, maiorem vitæ meæ partem linguæ & eruditioni græcæ deditus fui, ac pro tenui parte mea in illuſtriſſimi Principis Wirtembergici, Domini mei clementisſimi Academia (quæ in oppido ipſius Tybinga eſt) græca ſtudia cum latinis ad gloriam veri DEI planto. Nam in hoc ducatu doctrina Seruatoris communis omnium Chriſti ex propheticis & apoſtolicis ſcriptis, gratia beneficioque Sancti Spiritus pure ac copioſe traditur: omnis philoſophica cogitatio Chriſto ad obedientiam captiua adduci-

Carolo V. oblatum: & quamvis differentia rituum inter ſe invicem exſiſtere poſſet, ſperare tamen ſe, quod in præcipuis ſaltem ſalutis conſequendæ capi-

ducitur: in ſolo Chriſto & cruce eius ſalutis noſtræ ratio nititur. Verum nihil opus eſt, hæc prolixe a me commemorari, quia licebit ea Sanctitati tuæ e bono Gerlachio (modo feliciter DEI ope iſtuc perueniat) ſatis cognoſcere. Cum igitur hæc ſe ita habent, hanc epiſtolam mittendam duxi, vt partim vobis græcis gratularer de gratia DEI, quod Chriſti dogmata adhuc tenere poteſtis: partim meum in veſtris rebus ſtudium declararem. Oremus itaque, vt membris Chriſti convenit, alteri pro alteris aſſidue: vt & præſentia, quæ ad gloriam DEI atque ad multiplicationem conſervandorum pertinent, feliciter progrediantur: & in altero aliquando ſæculo æternam vitam adepti trinam & humaniſſimam DEI vnitatem vna perpetuo celebremus beneficio Ieſu Chriſti vnici redemptoris & domini noſtri. Vale ſancte Pater vna cum veſtra eccleſia feliciter, & tum Gerlachio aliquid bonitatis tuæ impertiri dignare: tum meæ erga ſanctitatem tuam & gentem græcam affectioni benigne veniam da. Tybinga die ſeptimo Aprilis anno ſalutis cIↃ IↃ LXXIII

MARTINVS CRVSIVS.

Quæ ſane epiſtolæ innocentisſimæ ſunt, quibus per-

capitibus nihil innovatum eſſet: ſe illam, quæ a S. Apoſtolis & prophetis & Spiritum S. habentibus patribus ac patriarchis, & ſuper diuinas litteras ædificatis VII. ſynodis traditam fidem [quantum quidem intelligerent] amplecti & conſervare.

Tum Confeſſio Auguſtana Carolo V. olim exhibita græce & latine exhibetur. Hanc excipit verboſum Patriarchæ Ieremiæ reſponſum ad Auguſtanam Confeſſionem, ex quo græcorum doctrinam & religionem noſſe penitius licebit. Exinde cognoſcimus, in
p. 63. quantum conſentiant ac diſcrepent. Græci itaque de *baptiſmo* ediſſerunt, quod in remiſſionem peccatorum tri-
nis

perlectis vel ipſi adverſarii ruborem dabunt. Græca verba pro latinis hic inſerere conſtitueram, ſed nouimus ſæculi noſtri morem, cum pauciſſimi litteras græcas velint legere. Interim nihil novi eſt, quod Pontificii iactant, græcos cum pontificiis plane conſentire. Memini me legere in Antonii Poſſevini libello quodam adſerentis, Græcos Calendarium a Gregorio XIII. editum recepiſſe, qnod tamen a veritate eſt alieniſſimum, & miror hæc talia adferri poſſe in medium, vbi hiſtoria, & ipſa genuina acta, quæ proſtant, reclamant.

nis immerſionibus, ſit baptizandum, non vna tantum immerſione, vt latini facerent: oportere tres perſonas in vna deitate prædicari, ac tres fieri emerſiones & immerſiones pronunciato nomine patris, filii & Sp. S. ſecundum veterem Eccleſiæ ritum; ſimul enim trina illa immerſione triduanam ſepulturam reſurrectionemque innui. Eum, quoque, qui baptizatus ſit, ſacro unguento ungendum, chriſma enim hoc ſigillum & ſignum Chriſti eſſe, indeque gratiam adeptos in vnguento chriſtianos adpellari, & ad Chriſtum pertinere.

p. 64. Cum de *remiſſione peccatorum* agitur, confeſſio noſtra ſoli fidei proprie remiſſionem peccatorum dari adfirfirmat, ſed addit hic patriarcha, fidei ſed viuæ, & quæ bonis conſtet operibus.

p. 71. *De bonis operibus atque fide* hæc prodit, vt antecedens ſit fides, conſequens vero opera, eaque neceſſaria propter Dei mandatum: interim non oportere operibus nos confidere, neque more phariſaico gloriari, ſed ſi etiam omnia expleuerimus, dicendum, nos

ſer-

ſeruos inutiles eſſe: absque diuinis operibus ſalutem conſequi impoſſibi-
p.77. le eſſe. Quod ad *eccleſiam* attinet, refert Patriarcha, vnam eſſe illam ſanctam eccleſiam catholicam & apoſtolicam chriſtianorum, qui rite, & vt ſanctiſſimis traditum ſit patribus, adminiſtrent, quæ legibus ſancita ſint & canonibus ipſorum definita & à Spiritu S. adprobata. *Sacramenta* vero ritusque in hac ipſa catholica eccleſia eſſe ſeptem: baptiſma, chriſma ſancti vnguenti, communio, manus impoſitio, matrimonium, pœnitentia, & ſacrum oleum: eaque partim cuiuis conducere, vt baptiſma, vnguentum, communionem; partim iis qui Deo conſecrati ſint, impoſitionem manuum, & laicis Coniugium; illis autem, qui poſt baptiſma peccarunt, pœnitentiam &
p.86. conſecrati olei vnctionem. De *Cœna Domini* aliquando obſcurius Theologos Wirtembergenſis locutos adfirmat patriarcha: multa, ait, de illa audiuntur apud vos, quæ nobis diſplicent: hoc ſtatuere eccleſiam catholicam, mutari

tari conſecratione facta panem quidem in ipſum corpus Chriſti: vinum vero in ipſum ſanguinem eius per Sp. S. qui panis fermentatus ſit, non infermentatus. Nec datam eſſe tunc carnem Domini, quam geſtaverit, apoſtolis comedendam, neque ſanguinem bibendum, nec etiam nunc in ſacro hoc ritu deſcendere domini cum corpꝰ de cœlo, ſed & tunc & nunc in vocatione & gratia omnipotentis illius ſacrorum rituum antiſtitis Spiritus ſacrarum precationum & diuinorum oraculorum interuentu, panem quidem in ipſum domini corpus, vinum vero in ipſum Domini ſanguinem, conuerti & trans-
p.87. mutari. De *enumeratione peccatorum* in confeſſione, quam minus neceſſariam pronunciauit Auguſtana Confeſſio, hæc adfert, confitentem, quoad poſſit & recordetur, peccata particulatim exponere, itque corde contrito & humiliato: idque fieri non quæſtui ſerviendo. Quicquid vero peccatorum aut propter obliuionem omittat, aut propter verecundiam obticeat,

orare

orare ſe miſericordem DEVM, vt ei
p.89. hæc quoque remittantur. *De Satisfactionibus* pro remiſſione peccatorum hæc loquitur Patriarcha, ſi hæ imponantur tanquam medicamenta a ſpiritualibus miniſtris, remota pecunia & cauponatione, v. g. in ſuperbos, auaros helluones, incontinentes & libidinoſos, inuidos, iracundos, pigros & fractos aut aliis implicitos peccatis, conducere & prodeſſe eo modo adhibitas: Sin ad lucrum aut quæſtum irrogentur, reiicere ſe illas & improbare. Hic omnium maxime Eleemoſynam commendat Patriarcha, quæ ſola omnia poſſit: nec viuis tantum beneficentiam omniaque DEO grata beneficia præſtita prodeſſe, ſed illis etiam, qui pia confeſſione vita exceſ-
p. 95. ſerint. Cum noſtri adſerunt, *ſacramenta non tantum in hunc vſum inſtituta eſſe, vt ſymbola quædam ſint ac notæ, quæ Chriſtianos ab extraneis diſcernant, ſed multo magis vt ſint & teſtimonia beniuolentiæ gratiæque divinæ erga nos*, Græci ſic plane ſe ſentire

tire dicunt, & condemnant illos, qui abſque fide ſe remiſſionem peccatorum & vtilitatem, quæ ex ſacris his operationibus veniat, habere arbitrantur: quicquid enim ex fide non ſit, peccatum eſſe: & inprimis ad operis huius præparationem conducibiles eſſe preces, pſalmorum cantiones, ac frequentem S. litterarum lectionem: ſed cum
p.102. patriarcha addit: *facimus porro in ipſo ſacrificio mentionem ſanctorum, quando adponuntur dora, conſecrantur, ſanctificantur: meminimus enim excellenter illorum, quæ ſalutis noſtræ cauſa facta ſunt, crucis & quicquid pro nobis ſuſtinuit Chriſtus; mentionem beatiſſimæ Virginis facimus, laudes eius prædicantes: interceſſionem ſanctorum omnium petentes, miſericordiam Dei implorantes, pro viuis mortuisque ſupplicantes &c.* neſcio vtrum cum noſtris conſentiant theologis: alia etiam poſt hæc traduntur, quæ diſplicere ordini noſtro
p.104. poſſunt. Poſtea de *ordine eccleſiaſtico* agitur, ac recte docent cum noſtris, euangelium publice a nemine annun-

 ciari

ciari aut legi, nec ſacramenta admini-
ſtrari debere, niſi qui rite vocatus ſit
& ordinatus ad hanc functionem: fieri
autem creationem manuum impoſitio-
ne ex canonum præſcripto, nec licere
politico magiſtratui, nec plebi, ordi-
nare & ante ordinationem diligens at-
que exactum examen tentandum eſſe,
inprimis quod ad fidei profeſſionem
p.109. & vitæ honeſtatem attineat. Græci
etiam admittunt interceſſiones pro
mortuis, ſanctis honorem ac cultum,
ac ipſos ſanctos orare pro nobis pu-
p.112. tant. Maxime eum perfectum eſſe
contendunt, qui relictis facultatibus
mundum deſerunt propter vitam æ-
ternam: de *iudicio extremo* nobiſcum
p.113. conſentiunt: *Chriſtum in conſumma-
tione ſæculi venturum eſſe, & iudica-
turum viuos & mortuos: & piis vitam
æternam, finisque expers gaudium, da-
turum: Impiis contra pœnas æternas,
quicunque vero dicunt*, ita pergunt, *ter-
minum & finem aut bonorum aut puni-
tionis fore: aut inducunt iudaicas opi-
niones, vel fabulas potius: ſcil. ante*

mor-

mortuorum reſurrectionem pios & ſanctos in mundo regnaturos delirant: ideo averſamur eos, & vt fabulatores & malorum excogitatores condemnamus.
p.114. *De Libero arbitrio* ediſſerunt, omnia quidem arbitrio DEI ſubiacere, non ita tamen, vt libertati arbitrii noſtri officiatur. *In noſtro*, inquiunt, *ergo & in ipſius arbitrio. Oportet enim nos primo eligere bona: tunc ipſe ſuum addet: non anteuertit ille noſtras voluntates. Cur? ne officiat noſtro arbitrio. Verum quando nos elegimus, tunc ipſe*
p.117. *ſtrenuam operam nobis navat.* Contra in doctrina de *peccati cauſa* & auctore vere ac pie omnino ſentiunt cum no-
p.119. ſtris. De *bonis operibus* vbi ſermo eſt, bonum non eſſe aiunt græci, nos ferias, initiationes, cærimonias, ieiunia certa, fraternitates, monaſticam vitam, cæteraque inutilia vocare. Nam cum bona opera omnia amemus, etiam hæc non contemni debere. Vnde horum operum vtilitatem mire commendant: quanquam neminem animo in ſuis bene actis efferri & diſpicere de

p.126.bere cæteros contendunt. In *cultu ſanctorum*, quem iis deferunt, ita græ-
p.127.ci mentem explicant: *Invocatio proprie ſoli DEO competit, & primo ac maxime proprie ei convenit. Sed invocatio, quæ ad ſanctos fit, non proprie inuocatio eſt, ſed per accidens [ſic dicendo] & per gratiam. Non enim Petrus aut Paulus exaudit inuocatores ſuos, ſed illa gratia, quam habent.* Præterea omnes ſan-
p.128.ctos & mediatores & interceſſores ſibi adſcribunt, & in præſenti ac futuro ſæculo mediationem quandam fore, angelis & ſanctis & ipſa mundi Domina deprecantibus pro quibusdam: formulam precum addunt: *Per ſancta Domina DEIpara, pro nobis intercede peccatoribus: omnes cœleſtes poteſtates S. angelorum & archangelorum orate pro nobis:* item Ioannem Baptiſtam, glorioſos apoſtolos, prophetas, martyres, ſanctos paſtores, doctores oecumenicos cæterosque ſanctos omnes & fæminarum ſanctarum cœtum orant, velint intercedere pro ſe pecca-
p.129.toribus. *In vtraque Cœnæ ſpecie* dicunt

cunt, ſe idem ſentire, verum non azymo ſub pane, ſed ſub fermentato pane, ſpecie panis vti: *Coniugium* ſacerdotibus permittunt, ſed antequam ſacerdotio conſecrati ſunt: recte ſimul docent, Chriſtum pro omnibus peccatis
p.130. ſatis feciſſe. *De confeſſione ac remiſſione* ſcribunt, nullam agitationem mentis occultam ſecum retineri debere, nullum verbum absque examinatione præcedente emittendam, ſed proferenda nude arcana cordis, his tamen, qui medicinam adferre poſſint. *De cibis* etiam *&* *traditionibus* nonnihil
p.131. agunt, putantque abrogandum nihil, etiamſi aliqui his præter pietatis ſco-
p.133. pum abutantur. De *iuſticia*, quæ ex fide eſt, reſpondent græci ex Chryſoſtomo, quod per fidem ſit cognitio, & absque fide non poſſit Chriſtus cognoſci: ſed nec ſimpliciter pendendum ex Chriſto, ſed veſtigia eius ſequendum. Inprimis ſtatum monachorum multis verbis commendant, & illis τὸ γαμεῖν non licere innuunt:
p.136. etiam monachorum recte viuentium

 vitam

vitam perfectam vocari poſſe autumant.
p.138. Quod ad *traditiones patrum* attinet, non ſpernendas eſſe docent. Denique Patriarcha ad concordiam vbique theologos adhortatur. Atque hæc ſunt, quæ Patriarchæ placuit ad ſcripta theologorum Wirtembergenſium regerere. His itaque expoſitis, religionem græcorum licet cognoſcere, quæ in multis ad Pontificiam doctrinam accedere videtur, in multis quoque non parum ab ea diſcrepare.

p.144. Subſequitur *epiſtola Lucæ Oſiandri* & *Martini Cruſii* manu ſubſcripta & ad patriarcham eundem A. 1577. transmiſſa, in qua & gratias agunt pro dato reſponſo, & inſimul *reſponſum* ad Patriarchi epiſtolam remittunt. Exponitur hic libere, in quo cum patriarcha conſentiunt, neque tamen diſſimulant, quæ orthodoxæ doctrinæ adverſari videntur. Nihil excerpimus, cum ex ſuperioribus conſtare poſſe exiſtimemus, quæ a Theologis Wirtembergenſibus taxentur.

p.202. Hinc ſuccedit *alterum Patriarchæ*

Iere-

Ieremiæ ad iſtos Theologos reſponſum & A. 1579. exaratum. Principio controverſia eſt de *proceſſione Spiritus S.* de qua adfirmat, aliud eſſe proceſſionem Spiritus S. aliud misſionem, illam naturalem eſſentiam Sancti Spiritus immediate ex ſolo auctore patre eſſe, hanc vero legationem temporariam, qua & filius mittat Spiritum, & ſpiritus filium: quod vero theologi Wirtembergenſes confundant. Idem Patriarcha ſententiam græcorum de libero arbitrio, iuſtitia fidei & bonis operibus, Sacramentis, inuocatione ſanctorum, vita monaſtica declarat.

p. 261. *Hinc alterum Theologorum Wirtenbergenſium reſponſum adnectitur*, qui ſunt *Eberhardus Bidembachius*, *Iacob. Andreæ*, *Io. Magirus*, *Iacob Heerbrandus*, *Theodoricus Schnepfius*, *Luc. Oſiander*, *Stephan. Gerlachius*, *Martinus Cruſius*, Confectum eſt illud A. & 1580. ad ſingula, quæ Patriarcha obiecit, reſpondent, & S. Patrum interpretationes in codicem ſacrum, vbi a genuino verborum ſenſu receſſerunt, non

vbique admittendas præfantur.

p.347. Patriarcha *tertium reſponſum* A.1581. ſcriptum edit ad eosdem theologos. Defendit hic ea doctrinæ capita, quæ in ſecundo reſponſo attulerat, in nonnullis etiam mentem de vno alteroque argumento vberius exponit.

p.371. Theologi contra Wirtembergenſes itidem *tertium* hic *reſponſum* adornarunt, & paucis rem plane abſoluunt. Quamuis enim *mitti & procedere* non ſit vnum idemque (in proceſſione Sp. S.) tamen miſſionem a procesſione dependere. In doctrina de libero arbitrio notant, græcos conſiderare hominem in eo ſtatu, in quo erat ante lapſum, cum adhuc ille geſtauerit imaginem & ſimilitudinem DEI, indeque theologi mirantur, ſcribi a græcis, *rationem eſſe affectuum dominam.* Nonnulla ſubiungunt de ſacramentis, ſanctis, confesſione, monachatu, patrum auctoritate, ac *hæreticorum* titulum deprecantur. Annum, quo prodiit hoc reſponſum, non additum deprehendimus, & ſunt nomina theologorum eadem

eadem ſubſcripta, quæ in altero reſponſo iam recitauimus, niſi quod hic acceſſerint præter illos alii tres: *Io. Brentius*, *Guilielm. Holderer* & *Io. Schopſius*, viri rerum ſacrarum peritisſimi.

p. 381. His accedunt *nonnullæ Epiſtolæ* coronidis loco. Primæ litteræ ad Patriarcham ſcriptæ ſunt A. 1577. a Iacobo Heerbrando & Martino Cruſio: offerunt vero Patriarchæ Compendium theologicum, * quod Heerbrandus primum latine ediderat, ſed in græ-

 corum

* huic compendio, ne græce ederetur, mirum quantum obſtiterunt Caluiniani. Id diſcimus ex Martini Cruſii epiſtolis, obuiis in Neandri libello, Bedencken, wie ein Knabe zu leiten und zu unterweiſen Isleb. 1582. 8vo edito: *Do operam, vt converſio mea græca aucti Compendii theologiæ D. D. Iacobi Heerbrandi excudatur; Baſileæ quidem a Cinglianis editio impedita fuit:* & ibidem alio loco: *Compendium theologicum Heerbrandi græce a me conuerſum edere conor, amplius anno a Cinglianis impeditum.* Et deinde: *Compendium meum Heerbrandi Francofurti diu hæſit, quod ſpero breui Vitebergam allatum, & ibi prelo ſubiectum iri.* Hoc compendium Vitebergæ etiam 1582. 4. eſt editum.

corum gratiam hic græce a Mart. Cruſio conuerſum: & tres epiſtolæ Patriarchæ, quarum prior ad Iac. Andreæ, Iac. Heerbrandum, Luc. Oſiandrum & Martinum Cruſium, altera ad Iac. Heerbrandum, tertia denique ad Mart. Cruſium eſt perſcripta.

De cæteris ex merito æſtimamus Cruſii ſtudium ac indefeſſam operam, quam græcorum religioni pernoſcendæ impendit, qui litterarum græcarum notitia iſtud conſecutus eſt, vt etiam in barbaris terris nomen ipſius innotuerit. Digna mihi videntur, quæ coronidis loco hic apponantur verba * *Theodoſii Zygomalæ* apud græcos Protonotarii, cui ſic libuit iocari, *Narrat Cruſio, conſcendiſſe ſe aliquando montem Heliconem Bocotiæ, muſis olim ſacrum & Apollini, poetarum veterum græcorum carminibus celebrem, & admiratum fuiſſe, nullas ibi amplius reperiri Muſas, deſiiſſe vero mirari ſtolidum ſe, cum Cruſii litteras eruditiſſime & atticiſſime græce ſcriptas e Germania Conſtantinopolim miſſas accepiſſet, vnde cognoſcere ſibi procliue fuiſſet, quod muſæ relicto illo ſuo Helicone ſingulæ*

* obuia ſunt in modo allegato Neandri libello.

gulæ & vniuerſæ, relictis illis ſedibus ſuis prioribus & tanto tempore ſibi dilectis in Germaniam ad nos commigrarint, vbi nunc ſint viri in omni doctrinaram genere multo doctiores & longe præſtantiores, quam olim Athenis fuerint, quæ tamen κοινὸν παιδευτήριον πάντων ἀνθρώπων καὶ παντοίας παιδεύσεως ἐργαστήριον, *communis ſchola generis humani ſint olim nuncupatæ, quod diſcendi cauſa doctrinarum & litterarum eruditarum ergo ex toto terrarum orbe a viris doctrinæ, eloquentiæ ac ſapientiæ eruditæ cupidis illuc pasſim ſit imitatum. Addit porro, Cruſii litteras eruditas & elegantes & attico orationis genere conſcriptas admirationi toti Græciæ fuiſſe, chriſtianis omnibus, qui magno numero Conſtantinopoli exigunt, quibus legendas eas dederit, Domino etiam ſuo* τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, *& beatos prædicaſſe oculos, qui tantum virum videant, & aures, quæ eundem docentem & profitentem res magnas & vtiles audiant. O nos vero perditos ter & amplius, quibus foetent fere pietas, religio Chriſtiana, doctrina cœleſtis & litteræ.* De actis & ſcriptis inter græcos & Theologos Wirtembergenſes a Cruſio edi-

editis & iam a nobis recenſitis ſcribit Maximus Margunius, * Inſ. Cytherorum Epiſcopus ad Cruſium ipſum ex vrbe Veneta 14. Dec. 1587. *οὕτως, ἐξ ὧν ἔφθης πάλαι ἐξελληνίσας τῆς καθ' ὑμᾶς θρησκείας δογμάτων, ἑκατέραιν ταῖν γλώτταιν ἐξησκῆσθαί σε ἔγνων: ὥστε [τό γ' ἐμὸν εἰπεῖν] ἀπορεῖν: πότερον ἕλληνά σε τις εἴποι πεφυκέναι ἢ ἰταλὸν* [latinum] *ἢ καὶ ἄκρως ἑκάτερον.* Sed quantum hoc Cruſii ſtudium prædicabant alii, tantum eleuare quidam conati ſunt, & quæcunque adverſa fata Patriarchæ poſthæc obtigerant, ex religionis huius commercio oborta clamitabant, id quod aliis decidendum relinquimus. Cæterum in Græcorum barbarorum hiſtoriam iam ſemel ingreſſi non prius pedem referre placet, quam vbi cum lectore communicatus fuerit:

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

CATA-

* vid. Cruſii Orationem de oppido Calua Tubingæ 1595. 4. edita. p. 53.

CATALOGVS * Librorum Manuſcriptorum græcorum, qui Conſtantinopoli apud Chriſtianos olim adſeruabantur.

APud patriarcham Conſtantinopolitanum [Ieremiam] libri græci manuſcripti quinquaginta quinque reperiuntur. Inter

* Extat hic catalogus in eodem *Neandro*, qui ex variis variorum litteris iſtum conſarcinauit. Legi apud nonnullos, *Conſtantinopolitanæ vrbis librorum Catalogum*, Argentorati 1587. ap. Nicol. Wyriot 4to prodiiſſe, qui cum ad manus non ſit, nihil definire licet: forte diuerſus eſt a præſenti. Alium catalogum MSStorum ſed breuiſſimum adiungimus, quem ex diligentiſſimi *Steph. Gerlachii* Collectione legimus ap. *Dav. Chytræum in Oratione de ſtatu Eccleſiarum in Græcia, Aſia, Boëmia &c.* Francof. ap. hær. Wechel. 1583. 8vo edita: ita ille: *Supereſt, vt catalogum librorum, qui græce manuſcripti hic extant, mittam. Annales Michaelis Glycæ, Conſtantinus Manaſſes, Laonicus Chalcondyles, Hiſtorici.* Χριστοδούλου μοναχοῦ *libri tres contra*

Inter hos : *Iob* explicatus commentariis collectis ex multis a Niceto Metropolitano Hierarcliæ, & habet etiam interpretationem picturis figurisque cum coloribus lazureo & aureo toto vivide adiectam. *Prophetæ duodecim minores*, expoſiti a *Theodoreto Cyri Epiſcopo* & explicati cum lazureo & aureo per picturas. illuminiret mit ſchönen güldenen figuren in papyro bombycina auf Seiden zart ſchön Pappier, qualis etiam nunc Conſtantinopoli ſolet fieri variis coloribus, ſo zart und dünne wie ein Monblat, quæ tamen

contra iudæos. Ioſephi monachi cognomento Παρεννίου *orationes theologicæ, quas tempore Manuelis regis pleraſque in palatio regio & templo apoſtolorum dixit, de Trinitate, proceſſione Spiritus S. tantum ex patre.* Γρηγορίου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης καὶ πέτρου τοῦ φιλοσόφου διάλογοι. *Ioannis Damaſceni* κεφάλαια περὶ τῶν αἱρέσεων. Ἐκκλησιαστικὸς διάλογος ταπεινοῦ Συμεὼν, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων, καὶ περὶ τῆς μόνης πίστεως τοῦ Θεοῦ. *Epitome iuris & Canonum apoſtolicorum.* Τυπικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμων ἐνναγοῖς λαύρας. Τοῦ ὁσίου πατρὸς Σάβα ἐξηκοντήβιβλος.

tamen nihilominus qnodvis atramentum ſuſtinet. *Chryſoſtomi* Orationes panegyricæ ſeptuaginta: *Georgii Metrapolitæ Nicomediæ* Orationes panegyricæ valde pulchræ. *Pſalteria* octodecim, aureis litteris. *Pſalterium* cum expoſitione Ioannis Chryſoſtomi. Evangelia XXIIII. cum aureis litteris. *Nili* monachi X. orationes contra Machomet.

Apud reuerendum dominum Conſtantinum *Barinum Conſtantinopoli* reperiuntur lib. 45. Inter cæteros etiam *Symmachi*

βλῷ. *In Patriarchatu extat maximum Opus titulo:* συναγαγὴ ἐξηγήσεων ἀπὸ διαφόρων ἁγίων πατέρων καὶ διδασκάλων εἰς τὴν βίβλον τῶν ψαλμῶν, συλλεγεῖσα παρὰ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἡρακλείας Νικήτα. *Pandecta, continens ſumma argumenta Canonum apoſtolicorum, ſeptem ſynodorum vniuerſalium, & provincialium, epiſtolarum ſynodalium: Acta vero ſextæ & ſeptimæ ſynodi perfecta. Cui addita eſt* ἐξήγησις τῶν θείων κανόνων τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τοπικῶν, ποιηθεῖσα τῷ μοναχῷ τῷ Ζωναρᾷ. *Audio etiam in vicina inſula Chalce haberi* Ἀγαθίου καὶ Εὐναπίου *hiſtorias. Horum librorum quilibet non niſi magno pretio comparari poteſt.*

chi hebræi interpretatio in Pſalterium Dauid. Eiusdem interpretatio in omnia volumina veteris diuinæ ſcripturæ. *Nili* monachi & inclyti philoſophi dogmatica panoplia contra omnes hæreſes. *Theodori* Epiſcopi Amaſiæ dogmatica panoplia contra iudæos, Armenios & Sarracenos. *Nicolai* patriarchæ CPni Explicatio in omnia diuinæ ſcripturæ. *Phalaridis* epiſtolæ centum quadraginta octo.

Illuſtris princeps *D. Antonius Cantacuzenus* in bibliotheca ſua ſeruat auctores græcos MSS. (in turcia ſunt etiamnum græci chriſtiani homines, nati ex illuſtribus & nobilibus familiis veterum græcorum, qui tamen a turcis non magni fiunt, etiamſi inter ſuos nobiles ſint & illuſtres) Inter hos *S. Cyrilli*, Archiepiſc. Alexandr. liber, qui *Theſaurus* inſcribitur. *Gregorii* Metropolitæ Nicomediæ liber panegyricus, orationes complectens panegyricas 170. Sancti patris noſtri *Euphranii Syri* Orationes variæ de pœnitentia, temperantia, Eleemoſyna, manſvetudine &c. de antichriſto, conſummatione ſæculi, & tremendo aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti. Biblio-

Bibliotheca illuſtriſſimi Domini *Michaelis Cantacuzeni* continet libros græcos MSS. 57. inter alios ibi eſt: Hiſtoria *Conſtantini Manaſſæ* inde a creatione mundi vsque ad Imperium Nicephori Botoniatæ.

In bibliotheca illuſtriſſimi principis Domini *Iacobi Marmoretæ* Conſtantinopoli MSS. græci libri reperiuntur, tum alii multi, tum etiam iſti: *S. Athanaſii*, Archiep. Alexandr. Explicatio in Pſalterium David. Eiusd. Orationes dialecticæ contra Arrium, quibus diſputauit diſſeruitque coram amantiſſimo Chriſti amante Conſtantino Magno in ſancta prima oecumenica ſynodo, ſiue uniuerſali, quæ habita fuit Niceæ in ciuitate Bithyniæ.

In bibliotheca illuſtriſſimi Principis Domini *Ioannis Suzi* ibidem extare feruntur tum alia MSS. græca, tum etiam iſta: *S. Auguſtini* Epiſcop. Hippon. Enchiridion translatum in græcam linguam. Extant autem quidam alii libri Auguſtini in græcam linguam translati, ante alios autem libri eius eruditiſſimi de *Ciuitate Dei*.

In bibliotheca illuſtriſſimi Principis Domini *Manuelis Eugenii* extant: *Libanii* ſophi-

ſtæ, qui præceptor Iuliani apoſtatæ fuit, Epiſtolæ omnes, quas ſcripſit ſub imperio Iuliani apoſtatæ.

Apud diuerſos autem chriſtianos græcos homines Conſtantinopoli reperiuntur 170. varii græci libri MSS. *Menandri* Comœdiæ integræ XXIV. explicatæ a *Michaele Pſello*. Scripſit autem *Menander* Comœdias centum & octo ſicut & Terentius fertur ſcripſiſſe totidem pleraſque expreſſas e Menandro & reliquis græcis Comicis. *Ariſtophanis* Comœdiæ vniuerſæ, cum nobis extent ſaltim XI. *Ioannis Damaſceni* Orationes contra Iudæos. Epiſtolæ *Iſiodori Peluſiotæ* numero mille & duæ. *Sophoclis* omnia, & multi libri, auctores & ſcriptores alii, quos anguſtia chartæ huius non poteſt capere. Tametſi autem turcicus Imperator multa indulgeat ſubditis neceſſaria ad hanc vitam commode exigendam, tamen officinas typographicas nullas fert per totum turcicum Imperium, etiamſi gentes non minus barbaræ earum vſum ſuis hominibus interea permittant, vt ſunt Viennæ apud *Ioann. Sambucum*

bucum Cæſareæ Maieſtatis hiſtoricum, & in Luſitania chartæ & volumina ampla in Sinarum regione, quo ab aurea Cherſoneſo itur, excuſa hieroglyphicis litteris, ante aliquot ſæcula longe antequam res typographica noſtratibus cœpit innoteſcere, de quo etiam in Epiſtolis Iapanicis extat narratio. Turci autem & Turcarum ſubditi interea, quia chalcographias neque inſtituere, neque habere audent, manuſcriptis libris omnibus vtuntur, & illis fere libentius quam impreſſis, ſed qui in lingua græca, arabica & quæ vulgatisſima eſt, Sclauonica elegantisſimis ac pulcherrimis characteribus deſcripti ſunt, vt eam elegantiam vllis noſtris typis eodem modo expresſis imitari & aſſequi nullo modo poſſis,* quemadmodum vidimus litteras græcas e Turcia elegantiſſime ſcriptas & volumina magna ibidem græce ſcripta, & nuper Alcoranum totum arabicum, quem oſtendit nobis ex aula illuſtriſſimi Princi-

* hæc vera cauſa eſt, quod impreſſos libros parum ad Manuſcriptorum elegantiam accedentes nihili æſtiment, nec officinas typographicas curent.

pis Auguſti ducis ſaxoniæ amicus quidam * noſter linguarum variarum, hebreæ & latinæ cognitione præſtantiſſimus, quod planum & teſtatum omnibus faciet, vbi DEO volente prodierint biblia illa Polyglotta, quæ de hortatu & ſumptibus maximi Principis, nunc maximo conatu omiſſis & poſthabitis rebus & ſtudiis ſuis omnibus molitur.

EVBVLI THEOSDATI SARCKMASII ** Continuatio Iudiciorum De noviſſimis prudentiæ civilis ſcriptoribus.

STabo promiſſis, & continuabo, quod cœpi. Vertat ad invidiam, qui velit. Sânio-

* forte eſt *Elias Hutterus*, cuius ſtudio biblia ebraice, chaldaice, græce, latine, germanice & Slauonice Noribergæ A. 1599. prodierunt.

** titulum ipſe addidi operi, quod ab amica manu in MSS. nobiſcum eſt communicatum. Neſcio tamen vtrum editum fuerit. Adfirmat quidem

Saniores puto melius hæc deſtinata interpretabuntur, qui norunt, nihil æque mihi diſplicere ac inuidiam iſtam ingeniorum peſtem. Nil ad aliorum refero ignominiam, nil recito ad contumeliam, unica mihi meta veritas, & quæ hanc conſequitur, utilitas publica eſt. Quod inſtitutum, ut repetita vice in meliorem partem accipiat Parnaſſus, votorum meorum ſumma eſt.

IOANNES LOCCENIVS.

Neque quid de hoc ſentiam, occultare in animo eſt. Hiſtoriæ veteris unus omnium maxime eſt gnarus. Cauſas rerum civilium non ex vano arcesſit, & mutabiles imperiorum vices graviter expendit. De *ordinanda Republica* quæ ſcripſit, haud pa-

 rum

dem *Deckherrus de ſcriptis adeſpotis p.259. Schurtzfleiſchium* nomine *Galliſti Karelsbergii* vſum, atque continuatione hac Iudiciorum XLVI. auctores cenſura perſtrinxiſſe. Qui tamen numerus in hoc opuſculo, quod damus, longe minor eſt. Sed de eo non diſputabimus, ſiue ſint edita illa, ſiue inedita: hoc certum eſt, quicquid hic legis, Schurtzfleiſchii eſſe, & cultior ſtylus auctorem facile prodit.

rum ipſi conciliarunt dignitatis. *Salluſtii Epiſtolas* eiusdem argumenti *commentario* minime inſcito illuſtrauit. Nec fruſtra laudauerim eius *Rempublicam apum*, in qua plurimum induſtriæ mihi poſuiſſe videtur. De *annotationibus* aliis, quas ad bonos Auctores edidit, piget referre, quod præſenti parum conducant inſtituto. De vicibus, ſeu, vt ipſe vocat, *periodis Imperiorum* laudes proferre non attinet, cum vix habeant, vnde vituperentur. Ceteroquin a Forſtneri grauitate & Bœcleri copia dicendi longiſſime abeſt, pauca enim memorat, aliis non memorata. *Hiſtoria Suecica* majorem oſtendit conatum quam ſucceſſum. Plures ſequitur, quam attingit. Schleidanum, Thuanum, Grammondum egregios monumentorum conditores adeo non vincit, vt ne quidem æquare ſuſtineat. Nihilo in Suecorum pertexenda hiſtoria felicior erit *Schefferus*, peritus antiquitatis & curioſæ literaturæ ſcriptor, ſed ſtylo & rerum ciuilium judicio impar tantæ rei. Interim vtrique precor, vt Svecis morum ſimilitudine conciliatis placeant, & amicitiis peregrinæ gentis conſtanter innitantur. Fallor

an

an meminiſſe memini Loccenium, ni ſenecta prohiberet, redire malle ad Germanos, quam morari inter Svecos. Quod perſpicacisſima & literatorum cupidiſſima gens vix ſinet. Hæc ſcribenti nuncius perfertur, inanem fuiſſe ſpem, quam de *Puffendorfio* conceperat, quod mare traiecturus victimam ſe reliquerit mari. Haud facile ingens hoc, & nunquam ſatis elugendum damnum Suecia reſarciet.

IOANNES A FELDE.

Huic neque ſegne neque ſterile a natura ingenium contigit, initia & cauſas rerum ciuilium adeo confidenter explicat, vt Grotii pene in hac parte æmulum dicam. Cumque falſa in Grotio inueniſſet, iis ſæpe remouendis maius ſtudium quam fortunam attulit. Sumit quædam doctis nunquam conceſſa, & multo auidius arripit, quàm conſultius defendit. Traditum Mathematicis demonſtrandi morem & ſubinde ſequitur incaute & amplectitur audacter. Haud raro etiam plus dat ſubtilitati, quam rationi. *Elementa* alioquin ipſius haud vulgare ingenium præferunt. Meditando

acris, probando curioſus, judicando ſæpe promtior quam potentior eſt. Quædam diſpicent non ob inſcitiam, ſed ſiue ob impenſius ſtudium veritatis, ſeu ob flagrantiorem cupidinem ſubtilitatis. *Analyſin* edidit, ut ad interiora Politices Ariſtotelicæ faceret aditum. Neque hæc opinio eum fefellit. Nam & luculentior eſt ille liber & lectu digniſſimus, ſi paraphraſis addatur Heinſiana, ingens perſpicuitatis adiumentum. Cætera ſeipſa vulgo eximunt & repugnante inuidia poſteritati transmittenda. Nam alia propterea, quæ in vulgo rumore ſunt, non recipit memoranda ſcripturæ hic modus. Ad vltimum nolim diffiteri, eum prudentiæ ſtudiis id conſecutum, vt adminiſtrandis Principum negotiis adhibeatur, quibus tam præclare functum memini, vt illuſtrisſima Aſcaniorum familia dignum habeat, cui arduas conſilii traderet partes.

ADAMVS PISEZKI a KRANICHSFELD.

Quanquam nil noui reperit, nec quicquam abſtruſi explorauit, labore tamen non inutili defunctum, haud eſt cur dubitem affir-

affirmare. Ingenium nec profundis artibus excultum, nec mediocrium rerum imperitum fuit. *Compendium de Statu*, quem vocat, *ſingulari* editum, & laborem doctis approbauit, & gloriam parauit ſibi ; aureum id vocant pro more eorum, qui plus titulo, quam libris ipſis exhibent. Quod condonari non poteſt, laudari non debet, ne mali exempli imitatio prodatur. Reliqua nec immodice commendata velim, nec parum. De cetero ſtylum non laudo, cum non habeat, unde laudetur, in aliis ſi conſilium non impleuit, voluit tamen.

MAGNVS HESENTHALERVS.

Is ſeu vt famæ ſeu vtilitati diſcentium ſeruiret, athletæ an pugilis magis politici documentum dedit. Sed nec eloquentia illi par & roboré ſcribendi longe inferior eſt. Conabatur tamen hos reſarcire defectus. Nam ab aſcititiis cauet, & longe petita raro adhibet, magis extollendus, ſi minus vulgaria ſibi argumenta ſumſiſſet. Quodſi in poſterum faciet, maius Tubingæ addet decus.

ERNESTVS GOKELIVS.

Militiæ potius togæ, quam paleſtræ civili natum dixerim. Aperitia enim legum & arte forenſi magis commendandum cenſeo, quam a prudentiæ arcanis. Ut quæque ſe legenti obtulerunt, ita in literas redegit ſine orationis cultu, ſine orationum delectu. Libro *de Regibus Europæis* vulgato nec decus ſuum amiſit, nec valde auxit. Perſpicuitate magis eminet, quam dignitate ſcribendi. Vix doctiſſimis concederet, ſi perinde ingenioſus eſſet, ac laborioſus fuit. Recta certe diligentius collegit, quam digesſit, aut digeſta expoliuit.

IOANNES BRANDES.

In libro, quem *de vera & ſimulata ICtorum Philoſophia* luci ſubmiſit, ICti officium melius fortaſſe exponit quam præſtat. Haud iuerim inficias, perquam doctum eſſe, ſi modo ſatis eſſet diſertus. Nam ſubinde ſententia quam verbis melior apparet. In Rabulas & Leguleios ſubinde inuehitur, vt ſolitum Iuris periti munus redigat in conſpectum, Philoſophum ſic depingit, vt nemo poſſit luculentius. Naturalis, Gentium, Iuris

Iuris & publici neceſſitatem grauiter inculcat futuro Iurisprudenti. Librum, quo ea tradidit, Illuſtriſſimo Alemanniæ Catoni *Boineburgio*, Heroi in ſeculi admirationem nato inſcripſit. Vnum miror, quod linguas frequenter peregrinas miſceat latinæ. Fortaſſe vt vtrasque ſe leuiter tantum didiciſſe oſtenderet. De aliis non moneo, quia non eſt opus monere.

IOANNES PAVLVS FELWINGER.

Si vt gloriæ diſputandi, ita ſcientiæ ciuilis laude floreret, dubitarem, an huic aliquem præferrem. Nunc cum parum maſculæ Philoſophiæ apud eum inuenerim, vix eſt, vt Politici numerum impleuiſſe cenſeam. Ex ſapientia umbratili neque modum tenuit, & quisquiliis ſcholæ nimis eſt delectatus. Sæpe otioſe, aliquando utiliter docet, & diſtinguit quæſtionibus exoletis. Politicæ dignitatem non ſemel reddit exoſam, leges, teſtimonia, ſapientum dicta maiori diligentia quam elegantia allegat. Forte arbitratur, magnitudinem Politici ex ſcribendi multitudine eſſe æſtimandam. *Diſſertationes*, quas *de ſpeciebus Rerum publicarum*,

rum, *de factionibus*, *de peregrinatione* & ſimilibus argumentis emiſit, ſaltem ad præparandos tironum animos valent. De *Conſiliariis*, *de Senatoribus & Legibus*, quæ edidit in vulgus, vix ultra vulgi ſunt captum. Sed parcam eius famæ, neque negabo doctum eſſe diſputatorem, non politicum eſſe, neque ipſi Neſtori credam, ſcilicet nec laudaturo nec vituperaturo, cum ſi mallet, materia deeſſet.

I. W. TEXTOR.

Nolo, qui meus animus eſt, clarisſimo nomini ſuo inurere labem. Nec mihi deſtinatum eſt, reddere in præſens, quæ premi Parnaſſus voluit. De rebus ciuilibus docte iudicaſſe compertum habeo; arcana dominationis nec leuiter penſitauit, nec inepte diſcuſſit. Rerum recentium cauſas ſæpe perſequitur cum cura. Veterum tamen ſubinde ignarum aut incurioſum prodit. Stylum eo difficilius tolero, quo magis incomta, ut ſic dicam, veſte obductus. Sæpe inuidiam alit, iam liberius iudicans, iam inelegantius ſcribens.

IOANN

IOANN IVSTVS WINCKELMANNVS.

Artis memorandi egregius & imaginum eo pertinentium ſedulus repertor eſt. *Cæſareologia* nemini, niſi literarum ſtudiis initiato conducit. *Chronologiam* a Schuppio ad nauſeam usque promiſſam publicæ tandem reddidit luci. *Arboretum* [retinebo enim voces eius] vix ac ńe vix ſatis faciet doctis. *Amphitheatrum* plus ſpondet quam aſſequitur. *Notitiam*, quam vocat, *Hiſtorico-Politicam* felicius oſtentavit quam exhibuit. *Hiſtoriam Haſſiacam* magnificam ſane, & principali fortuna dignum opus iam olim condere voluiſſe accepi: ſed vereor, ne conatu major ſit quam ſucceſſu. Nam tanto inſtituto non niſi abſtruſam & numeris omnibus abſolutam Hiſtoriam, abſolutam rerum ciuilium ac Hiſtoricarum pariter cognitionem puto ſuffecturam. Haſſia eum Friſiæ intulit, Friſia ſubinde Hasſiæ reddit mutuo utendum. Ceteroquin propoſito firmus, animo impiger, ingenio celebris eſt, dignus qui domi laudem, foris famam conſequatur.

CHRI-

CHRISTIANVS a TEVTEBVRG.

Monzambanum caſtigavit ambiguo laudis eventu. Alii haud inglorioſo officio perfunctum cenſent. Multi eum oſtentui fore Parnaſſo credunt. Hi quid quidem ſentiant, audire licet, aſſentiri non ſemper licet. Sane experimentis mihi cognitum eſt, doctum eſſe, & multa lectione exercitum. Haud inanem prudentiæ animum pluribus argumentis oſtendit, & libere ſua explicare non credidit nefas. Namque nec in Examine Monzambanino negligens, neque Auctori unquam blanditus fuit. Adeo neglectui inuidia, adeo in deliciis veri erat amor? Ceterum aduertenti ſuccurrebat, dictiones pro more Scholæ uſurpatas non dehoneſtamentum nec dedecus attuliſſe. Rationibus certe vtitur ad eum modum, qui proletariis ratiocinandi artificibus ex Schola eſt probatus, Iuris etiam publici ſacra delibauit potius, quam in ſuccum & ſanguinem vertit. Exiguum eſt, quod ex fontibus deriuat. Subtiliter corrigit, parum civiliter ſæpe loquitur. Mallem de integro diſquiſitionem *de forma Imperii* ſcriberet, & concinnius elaboraret.

IO.

IO. RELFENDSO.

Subit memoria promiſſorum, dum oculis obuerſatur hic ſcriptor. Qui, ſi recte calculum pono, Iurisperitior quam Iurisprudentior eſt. Allegat, quæ præteriri ſatis fuerat. Sed & lege Philoſophia omnia nimis metitur. Dictiones non multum, ſæpe elegantiæ rationes, leporis parum, grauitatis minus, dignitatis minimum, acrimoniæ nil habent. In Icto Politicum præfert, in Politico Ictum. Tum vero nil profert noui, nil ſuppeditat rari, ſed omnia trita ſunt & vulgata. Reddere aut referre Monzambanium voluit; ſed irrito, ut puto, ſucceſſu. Monzambanio defendendo famam dum quærit, amittit. Ariſtoteli formas Rerumpublicarum percenſenti inuito legem ponit. Statum imperii dum explicat, ſæpe implicat magis. Imperium ex regulis prudentiæ ciuilis æſtimatum monſtroſum eſſe corpus ait monſtroſus Monzambani aſſertor. Aulam Auſtriacam & ſanctiores eius adminiſtratores indignis vitiis conſectatur. Fundatam longo tempore domum Saxonicam & tot Regum Principumque ſtirpem ac Cæſaris Electorisque necesſi-

ceſsitudine ſubnixam iure laudat, & vt vnica Saxonica ſpes Io. Georgius III. regio matrimonio immenſum adoleſcat, merito mecum precatur. Cuius ſerenisſima coniux, ut non ita pridem fœcunditatis experimentum feliciter edidit, ita ut in poſterum felicisſimi uteri ſit, fœcundis operam dabimus votis. Sed vix ſibi conſtat noſter, cum eodem libro Electori nimia vectigalia non tacite modo exprobrat, ſed æmulationem in parte nundinarum vicini Principis exaggerat. Indigna hæc noſtra de Principibus concepta opinio eſt. Quorum decus eſt, ſtare legibus, ſancte colere pacta rata, habere imperatoria priuilegia, fide denique & amicitia res ſuas imperiique concordiam firmare. Carolum & Henricum a Friſen non prudentisſimos modo, ſed etiam prudentiæ miracula nominare debuiſſet.

WILHELM FERD. ab EFFERN.

Periclitatus eſt vires niſu maiori, quam effectu. *Manuale* quod inſcripſit, neſcio magis priuato ornamento, an publico ſplendori voluerit dicatum. Vtrobique ſuæ tenuitatis dedit documentum, in poſterum,

ne

ne altius ſurgat, generi ſuo hac ſcriptura caliginem quaſi induxit.

IOANN. SCHMIDELIVS.

Boxhornii de Regio Romanorum Imperio Diſſertationes docte illuſtrauit, e breuibus initiis ad maiora, ſi per fortunam liceat, progreſſurus. Vaſtus enim prudentiæ campus eſt, quem vno anno haud facile emetieris. Plura ſpero conabitur, ſi auſpicatore omine Schola excletur * Erfurtana. Adiuuabit ſtudium Elector Moguntinus, cuius indulgentiam mereri ſumma illi felicitatis pars erit. Ceteroquin næuos ſuos olim purgabit. Maſculum dicendi robur & prudentiæ aliquid haud abs re ne in eo deſiderauerim. Sed non vacat omnia reprehendere, quæ deprehendi errata.

IAC. BERNARD. MVLZIVS.

Huic deſtinatum fuit cum Chaſſano Hypolyto Monzambano Stuberio pro ſalute Imperii non armis quidem, at rationibus dimicare. Dubito, an id, quod voluit, ſemper fuerit aſſecutus. Iam trita repetit, iam affert, quæ non exſaturant animum. Monzamba-

* hæc ego non intelligo.

zambanum tot viribus refutatum, hic demum refutat, vindicias Maieſtatis Imperii plus millies vindicatas, vindicauit, & nihil plane egit, niſi actum.

NICOL. MISLERIVS.

De *Statu Imperii* non minus ſolide ſcripſit, quam erudite iudicauit. Pauca in eo ſunt, quæ faſtidio, plura, quæ promto aſſenſu excipiam. Vel ſola *Archologia* exquiſitam rerum Imperii ſcientiam teſtatur. Proinde licet in quibusdam ab eo diſcedam, in his nomini meritisque eius nihil detractum volo, laudaturus ſicubi laudis materiam fuerit adeptus.

*** ***

Ita Scriptorum ſeu laudes ſeu vitia interpretanti verſabantur ante oculos Gottliebens ab *Hagen* Comitiologia, *Braunii* pro Auſtriacis ſuſcepta defenſio: Eitel Friderici ab *Herden* firmamentum Status Imperii, Iuſti *Reisbergi* Nomotheſia. Quibus ut ſuam tribuo laudem, ita non temere pronuntio, nimis ſæpe manifeſta ſtudii partium veſtigia

gia in iis extare. Pleraque etiam Latine, quæ Teutonice ſcripſiſſent prædicti Auctores. Nec immerito in profundiori rerum ciuilium intellectu quid deſiderauerim. Cur vero *Io. Georg. Sturmii Nomotheſiam* omnibus commendatam velim, in tramite Iuris publici exponam.

AVCTOR MEDIORVM PACIS IN IMPERIO CONSERVANDÆ.

Inſtrumenta retinendæ pacis in medium profert, in Auſtriacos iniqua, tum dignitati Imperii aduerſa. Sanctionem Weſtphalicam pro Gallis magis quam Germanis interpretatur. Peregrinum regnum purgat, ut domeſticos Principes accuſet. Imperio iacturam virium, Imperatori orbitatem exprobrat. Ditiones Burgundicas ab Imperio ita ſeparatas atque auulſas eſſe contendit, ut plus meditatus fuerit in eius fraudem, quam utilitatem & publicum decus. Poſtquam hæc diſceptauit, magnum molis conſilium agitat, utrum pax, quæ eo tempore inter Gallum & Hiſpanum coaluerat, recte poſſit ſperare, negantium tuetur partes, ipſo ſalutari pacis euentu refutamus.

Quod dum agit, vel alimenta miniſtrare bello, vel materiam alere dominationi voluit. De ceteris nec inepte iudicat, nec inutiliter cenſet. Sed ſtylus raro æqualis, oratio plurimum aſpera eſt.

AVCTOR MORIENTIS POLONIÆ.

Stylus Polono dignus, cognitio ſtatus Poloniæ minime vulgaris, iudicium haud ineptum, amor erga Poloniam ſincerus, ſtudium ejus conſeruandæ nec fictum nec fucatum apparet. Indicem errorum Imperii eiusdem malorum quaſi imaginem quandam exhibet, ſimul etiam remedia ſuggerit adhibenda. Libertatem electionis & religionis velut fundamenta Reipublicæ Polon. ſubſtituit. His obſeruatis eam ſtare, his neglectis liberari verius ſed terſius docet. Iam de Polonia ſuſpirante *Warthmanni* nil attinet dicere. Nam ut nimias laudes reſpuit, ita modicas pro merito recipit.

AVCTOR CONSILII PRO REDINTEGRANDO POLONORVM REGNO.

Gallici nominis infenſiſſimus hoſtis eſt, cuiuis

cuiuis mauult inſigne Polonicum deſtinare, quam Principi Condæo aut alii affinitate connexo, partibus tantum ſtudet, ut vix ſine ſtomacho legatur. Principem Neoburgicum Iagellonidum progeniem præ ceteris tanto faſtigio dignum affirmat. Sed fortaſſe pauper Iagello exit foras, cum Crœſus auro onuſtus ex Gallia veniet. Neoburgico proximos ſtatuit Philippum Sulzbacenſem, Palatinum & Georg. Chriſtianum Haſſiæ Principem, Ducis Lotharingiæ proci haud alioquin ſegnis cauſam nimio quo in Gallos eſt odio accenſus. Scilicet Candidatos Regni ipſe ſibi fingit, faciendi certe arbiter non erit. De cetero ſæpe inſulſe loquitur, nec magis ſcite iudicat. Abdicationis regiæ inſtitutum vecordiam interpretor parum (erumpit) nam indignatio a vecordia aliena.

* * * * * * * * *

Mitto Scriptores domeſticos, ad ceteros me potiſſimum conuerto. Quod eo minus ingratum erit, quo latius ex longinquo, quod libeat, licet iudicare. Ordiar a Gallis & deſinam in Belgis.

S. AVBERII.

Legum & fori peritior, quam prudentior eſt. Studii antiquitatis ignarum, melioris literaturæ expertem, rerumque ciuilium plane imperitum, & in hiſtoriis hoſpitem plus ſemel offendi. Vitium vitio accedit, quod ſtudioſus partium ſit, & nil ſcribit, niſi in gratiam ſui Regis. Pugnat cum laruis, cum rationibus deberet. Struit Monarchiam tam mirabilem & omnibus bonis exoſam, ut haud immerito ſubeat mirari, cur tantis erroribus quidam indulgeant ex Gallis. Si inter Germanos inuenimus talem Germani oſtraciſmo mulctaremus hominem. Nam ineptis ille chartis tantum ſibi detraxit laudis, quantum oſtendit inſipientiæ & effœminatum ſine ratione ſeu omni iudicio deſtitutum fuiſſe crediderim, quod ineptiſſimo ſcribæ fallor an formulario, aut Cauſidico, neque Auguſtum Cæſaris nomen, neque ſacræ Imperii infulæ, neque faſces omnium conſenſione gentium honorati ullam iniecerint religionem, aut pudorem ſaltem expreſſerint. Qua ſeu ſcribendi proteruia ſeu inuehendi procacitate adeo irritatum Apollinem accepi, ut dignum habue-

habuerit, qui remittatur ad ſubſellia Donati, tali iudicio ſiſtendus, quale vel pueros dat in ruborem. Nam nil affert niſi exoletum, nil proponit, niſi ineptum, nil allegat niſi præpoſterum ac vetuſtate contritum. *Chaſſanum Scipionem du Paix* ea fide ſequitur, quo ipſe iudicio eſt. David Blondelli & nouitii cuiusdam Galli in Diſſertatione Gallice edita ineptias ex Bœclero noſtro cognoſcere promtum fuit. Semper, quod pace caſtarum aurium dixerim, mouet Camarinam, & iam olim ſcriptas Baldi Bartholique ineptias petit, quatenus rerum ciuilium ratio habetur. Sagaciſſimus in diſciplinam ſimplicis cuiusdam ſe tradidiſſet, & libri Conringiani de finibus Imperii animaduerſionumque Bœclerianarum interpretem habuiſſet, non puto, tantopere deliraſſet, neque tantam nomini aſperſiſſet labem. Nam ut maxime nolim diffiteri, inſignem Auberiorum familiam a longo inde tempore pluribus laudibus claruiſſe. Noſter tamen plus fuci habet quam famæ, aut ſi famam habet, non eſt ex ſolido, aut ſaltem non meretur, dumque id apud animum expendo, ſubinde doleo conſilii, quod Gro-

tius Beniamino Auberio, niſi fallor, neceſſario, ad Belgas fœderatos per id tempus legato impertierat, plane oblitum fuiſſe. Verba, quæ Grotius concepit, hunc in modum, Epiſtola, quam ad Auberium ſcripſit, reddet: Nihil eſt, quod æque tibi commendem, atque ſtudium Iuris, non illius (ſolum addo) priuati, ex quo Leguleii & rabulæ victitant, ſed gentium & publici. Id adeo male Apollinem habuit, ut Orbilium curaret advocandum. Sed ſtrictiori iudicio non ſemel interceſſi, conatum interpellaturus, unde æternam accipiat ignominiam iſte Gallus. Tandem adveniebat Mercurius etiam interpoſita auctoritate mitius pronunciaret, Parnaſſus admonuit: Satis illum luiſſe pœnæ, qui omnibus deridiculo ſit, & Regis Chriſtianiſſimi iram ſibi conflauerit, quippe cuius iniuſſu tam ineptam prodiderit ſcripturam. Id, vt alii cenſent, ita confidenter aſſeruit Iac. Bern. Schulzius recentiſſimus Auberii oppugnator. Mercurii tandem ſententia vicit, Auberio deiectis præ pudore in terram oculis & conſilio abeunte, & errores, ut poterat, maxime deprecante. Nempe aliud eſt, eſſe Patronum

cau-

cauſarum & experiri iure aliud, aliud rerum ciuilium Doctorem profiteri.

AVCTOR REGINÆ CHRISTIANISSIMÆ IVRIVM IN BRABANTIAM.

De hoc meminiſſe velim, ſub quo Rege ſcripſerit Auctor ſane elegans, & peritiſſimus ciuilium negotiorum. Sed dum conſulit auctoritati ſui Regis, abit a vero, auget iniuriam a Hiſpanis ſeu adulatione ſeu pecunia inductus. Artes fallendi quaſi virtutes laudat, pactis conuentis tantum largitur, quantum prodeſt Regi. Speciosum matrimonii nomen ingeminat, vt vitet odium, tegat fraudes, adornet prætenſiones. Cum hæc æſtimaret, ficto nomine quidam *Beuclerius* aggreſſus eſt caſtigare Scriptorem omnis veritatis oblitum prima initia & abditas cauſas eruit Gallici dominatus. Deinde rationes perſequitur & momenta, quibus vſus iſte ſcriptor in præiudicium Hiſpanici iuris. Qui vſus qua egregius quanquam Ductori cesſit in laudem, tamen inviſus Gallis fuit, indignante Greuelio, & poſtulante manifeſtæ iniquitatis; ſed gra-

 tiam

tiam huic reddent Hiſpani, agnoſcent Auſtrii fidem atque exemplum pietatis erga ſuam domum. Poſteri intelligent diſcrimen veri & falſi.

LES ESAIAS DE MICHAEL SEIGNEVR DE MONTAIGNE.

Opus Socratis illius Gallici, quo quidem nec Gallia, nec reliqua Europæ regna dignius videre unquam opus. Cui, quam meretur laudem, ne laudatisſimus perſolvere poteſt. Opus quod hominem tam ſibi reddit ipſi, ut ſine eo ſenſum communem cœcutire perſuaſum mihi habeam omnino. Qui quo quosque carere video, tacite eum in literis languere & frigere præſumo.

IOAN-

IOANNIS HENRICI MEIBOMII *

DE

ΚΥΝΟΦΟΡΙΑ

SEV

CANIS PORTATIONE IGNOMINIOSA EPISTOLA.

V. C. L.

IOANNI MARQVARDO, ICto, EQVITI D. MARCI, SENATORI LVBECENSI, *S. P. D.*

RVminor adhuc mecum ſermones, Vir Excellentiſſime, affinis & amice plurimum honorande, quos eruditiſſime de more ſuo nudius quartus in conuiuio nuptiali *Andreæ Alberti Brombſii*, patritii Lübecenſis nobiſcum ſerebat Conſul Reip. noſtræ ampliſſimus *Antonius Colerus*, ICtus clariſſimus. Erant illi ut ſcis, partim ex antiquitate, partim

* Hanc elegantem Helmſtadii 1661. 4to excuſam & ab Henrico Meibomio filio demum poſt mortem auctoris editam, integram hic inſerimus.

tim ex præſenti rerum ſtatu deſumti: quos dum inuicem reciprocamus, memini a Te mentionem factam eius pœnæ, qua delinquentes olim quidam ſub Imperatoribus Germanicis *canem portare* fuerint coacti. De ea enim re Te legiſſe apud Theod. Reinkingium Archiepiſcopi Bremenſis Cancellarium, virum magnæ eruditionis, amicum etiam noſtrum ac fautorem. Ego, ignarus quid Reinkingius ſcripſiſſet, quæ in rem præſentem facere putabam, ac quorum ex hiſtoriarum lectione recordari poteram, in medium proferre, & quid κυνοφορία illa ſeu *canum portatio*, ſibi voluerit explicare. Nunc ex Aduerſariis meis rem totam paulo plenius tibi ediſſeram, quod & facturum me tum recepi, ac tibi non ingratum fore certus ſum. Primum igitur κυνοφορίας exemplum Witechindus monachus Corbeienſis, princeps Saxonicarum rerum ſcriptor poſteritati conſignavit. Refert enim lib. II. Annal. imperante Ottone primo ſiue Magno, qui anno Saluatoris DCCCCXXVI. ad Imperii gubernacula aſcendit, *Eberardum Franconiæ Ducem*, Conradi I. Imper. fratrem, collecta manu *Bruningi*, cuiusdam e Saxonum primo-

primoribus, ciuitatem *Elmeri* occupaſſe, incendiſſe, habitatoresque omnes, nullo habito ætatis aut ſexus diſcrimine, trucidaſſe: eaq; re grauiter commotum Imperatorem, *Eberardum condemnaſſe in pœnam C. talentorum, omnesque militum principes, quos in ſuo facinore habuerit adiutores, dedecore canum adfeciſſe, ut ad vrbem regiam Magdeburg eos portarent.* Witechindum ad verbum fere exſcripſit *Albertus Crantzius*, Saxoniæ lib. III. cap. XV. Nam & C. talentorum mulctam Eberhardo ab Imperatore indictam ait, & auxiliarios dedecore notatos, vt in vrbem Magdeburgum *canes deducerent.* Vbi in eo tamen peccat Crantzius, quod moris canes portandi ignarus, non portatos eos, ſed *deductos* ſcribat, contra VVidechindi mentem. Vnde & notatur hoc nomine ab Henrico Meibomio, Parente meo, Notis ad VVidechindum, ubi κυνοφορίας huius is etiam meminit, ſed ὡς ἐν τύπῳ & auctoribus quibuſdam tantum nominatis. Chriſtophorus verò Lehnmannus, incertum quo auctore, Eberhardum, non C talentis damnatum, ſed à κυνοφορίᾳ liberato mulctam multorum equorum

indictam nvtat lib. v. Chron. Spirens cap IV. Ex neutro tamen ſive Widechindo, ſive Crantzio, certo colligas, quod & quale fuerit *canum* illud *dedecus*, quique illi canes, quos delictorum convicti portaverint, aut quem in modum id facere fuerint coacti. Operæ pretium forte non credidit VVidechindus, rem ſuo ævo omnibus notam, pluribus exponere: Crantzio vero, vt puto, non alii fuere auctores ad manus, ex quibus vel ipſe plenius rem caperet, vel nos edoceret, aut VVidichindo faculam alluceret. Id vero aute quam nos tentemus alia primum κυνοφορίας aliquot exempla hic ſubiiciemus. Alterum autem horum habet Sethus Calviſius in opere Chronol. ad annum MCIX, cuius verbis, quum auctorem non nominet, id adſcribemus. Borivoi, inquit, Dux Bohemiæ, à Suanteplocho Ducatu exutas exſulabat. Suanteplocho autem defuncto, quum ſuccederet Ladislaus, Borivoi Ducatum recuperaturus Pragam invaſit. Ladislaus Henrici V. Imp. auxilium implorat, qui ſtatim mittit exercitum, qui Borivoi Ducem alioſque rebelles capit, iiſque partim oculos eruit, partim

tim in vincula coniicit. Præfectus vrbis, quod noluiſſet Ladislaum dominum admittere, cogitur ſcabioſum canem portare, a quo ſtercore multipliciter inquinatus eſt, deinde barba ipſi abſcinditur & relegatur. Exemplum tertium habet Otto Friſingenſis Epiſcopus. Is lib. II. de rebus geſtis Eriderici Barbaroſſæ, ſub quo vixit, cap. XXIIX. (vbi de bello agit, quod abſente Imperatore in terra Italia, *Arnoldus Moguntinenſium Archiepiſcopus* & *Hermannus Comes Palatinus ad Rhenum* concitarant, atque omnia ferro flammisque vaſtarant) refert Imperatorem reverſum in Comitiis VVormacienſibus anno cIↃ cLVI. Archiepiſcopo quidem *ob ſenium morumque gravitatem & pontificalis ordinis reverentiam* parſiſſe, in Palatinum vero graviter animadvertiſſe, & addit: *Vetus conſuetudo pro lege apud Francos & Suevos inolevit, ut ſi quis nobilis, miniſterialis, aut colonus, coram iudice pro huiusmodi exceſſibus,* (turbatione pacis, incendiis, rapinis) *reus inventus fuerit, antequam mortis ſententia puniatur, ad confuſionis ſuæ ignominiam, nobilis canem, miniſterialis ſellam, ruſticus aratri rotam,*

de Comitatu in proximum Comitatum geſtare cogatur. Hunc morem Imperator ſervans, Palatinum Comitem Hermannum, pacis publicæ turbatorem, quamvis magnum Imperii principen, cum decem Comitibus complicibus ſuis, canes per Teutonicum milliare portare coëgit. Hoc tam diſtricto iudicio per totam transalpini Imperii latitudinem promulgato, omnes terror invaſit, vt univerſi magis quieſcere, quam bellorum turbini inſervire vellent. Hæc Friſingenſis: cuius verba *Guntherus*, antiquus Germaniæ Poëta, lib. v. Ligurini, quo eiusdem Barbaroſſæ res geſtas deſcribit, verſibus expreſſit non inelegantibus, ſi ævum ſpectes, quo vixit. Et primo quidem in libri argumento ſic ſcribit de Imperatore ipſo:

- - - Et merita conſumit clade nocentes:
Cumque Palatino Comites bis quinque potentes
Ferre canes ſcapulis, fœdisſima pondera, cogit.

Mox

Mox explicatius in libro ipſo:

Quippe vetus mos eſt, ut ſi quis Rege remoto,
Sanguine vel flamma, vel ſeditionis apertæ
Turbine, ſeu crebris regnum vexare rapinis
Audeat: ante, grauem quam fuſo ſanguine pœnam
Excipiat, ſi liber erit, de more vetuſto
Impoſitum ſcapulis ad contigui Comitatus
Cogatur per rara canem confinia ferre,
Sin alius, ſellam. cuius diſpendia pœnæ
Ille Palatinæ cuſtos celeberrimus aulæ,
Non potuit vitare Comes, cunctisq; videndus
Portauit ſcapulis paſſus plus mille latrantem.
Hanc quoque tunc alii, ſimili pro crimine, pœnam
Suſtinuere decem Comites, tot idemque coacti
Fœda tulere canes generoſo pondera collo.
Cuius inauditæ pœnæ timor altus in omnes
Irruit: vt nullus procerum præſumeret ultra
Armata certare manu, ſed pace ſequeſtra
Iudicis arbitrio ſua iura repoſceret æqui.

Meminit rei ſic geſtæ etiam *Dodechinus* Adpendice ad Mariani Scoti Chronicon, ſub annum cIↃ CLV. & ex decem iam dictis Comitibus, qui canes una cum Palatino portarunt, aliquot nominatim recenſet. *Rex*, inquit, *Natiuitatem Domini Wormaciæ celebravit, vbi Hermannus Palatinus Comes, & Emicho Comes de Linengen, Gotfridus de Spanheim, Henricus de Katzenelenboge, Conradus Comes de Kirberg, Henricus Comes de Didiſſen & alii, ex parte Hermanni, canes portaverunt, & ſic Dominus Arnoldus Epiſcopus ab excommunicatione eos abſoluit. Ex parte vero Epiſcopi, canes portare quidem cœperunt Ludouicus Comes de Lohim, & Guilielmus Comes de Glißberg, & alii; ſed ob reuerentiam Archiepiſcopi ceſſare ab Imperatore iuſſi ſunt.* Tangit demum eandem hiſtoriam *Georgius Sabinus* in Cæſaribus, lib. 1. Eius verſus de Friderico Barbaroſſa, qui huc pertinent, adſcribo:

Mos erat antiquis; qui publica commoda pacis
Cæſare turbaſſet bella gerente foris:
Totius Imperii reus inſpectante Senatu
Vt canis impoſitum corpore ferret onus.

Ergo

Ergo quod, Italicus dum concita geſſit in oris
Bella, Palatinus mouerat arma domi;
Hunc licet inuitum detrectantemque coëgit
Inclyta per Nemetum mœnia ferre canem.

Recentiſſimum & ultimum κυνοφορίας exemplum (quod quidem extare putem, quodque circa annum cIↃ CCII. accidiſſe, coniicio) *Arnoldus Abbas Lubecenſis* habet Chron. Slauor. lib. VII. cap. II. Ait is *Gerhardum* (Dynaſtam Querfurtanam) *quod Henricum* Decanum Magdeburgicum, hominem pium, & Eccleſiæ ſuæ decus, in via regia cum complicibus ſuis hoſtiliter inuaſiſſet, & reſupinatum oculis priuaſſet: a Philippo Imp. *iuſſum cIↃ marcas argenti iniuriato perſoluere, de feudo ſuo C. marcas argenti Eccleſiæ maiori reſignare, cumque multis nobilibus hominium ei præſtare, & cum IↃ. militibus militarem ei pœnam exſoluere: id eſt, ut ſinguli milites de loco perpetrati ſceleris, usque ad fores maioris Eccleſiæ caniculam deferrent.* Ex recenſitis vero horum auctorum verbis ac teſtimoniis multa colligi poſſunt. Primo enim manifeſtum ex iis eſt, κυνοφορίαν fuiſſe *pœnam antiquam* apud *Fran-*

cos Sueuos, *Saxones* & *Bohemos* uſitatam. Sed cur eius, inquies, ſi res ita habet, nulla mentio, nullum veſtigium in iſtarum gentium legibus, quarum non paucæ jam nunc hodie exſtant? Dixerim, legem ſcriptam de ea non extitiſſe, more tantum & conſuetudine fuiſſe introductam. Vnde Otto Friſingenſis ait fuiſſe *conſuetudinem veterem pro lege*; Guntherus *morem vetuſtum*: vt qui iam inoleuerit & viguerit ante Ottonis M. tempora: quem poſtmodum vel deſitum, vel neglectum, Fridericus I. ſeu Barbaroſſa, in vſum reuocauerit, vt ex Friſingenſi colligas, qui *priſcum* hunc *morem* rurſus *ſeruaſſe* Fridericum notat. Portatos porro canes in *ſcapulis* aut *collo* & Friſingenſis & Guntherus docent, eosque interdum ad maiorem deſpectum ſcabioſos, vt eſt in Caluiſii exemplo: & quidem per aliquot *mille paſſus*, aut *milliare Germanicum* unum aut alterum, aut ex uno *comitatu*, hoc eſt, *diſtrictu*, in alium vicinum; (aus Wormſer Graveſchafft in die Speiriſche, vt interpretatur Chriſtoph. Lehnmannus Chron. Spirenſis lib. IV. cap. II.) aut ex loco perpetrati alicuius facinoris, *ad proximam Eccle-*

Eccleſiam, vt eſt apud Arnoldum Lubecenſem; vel ad *vrbem regiam*, in qua nempe Imperator pro tempore reſidebat, vt inſinuat Widechindus. Deinde & hoc liquet, *κυνοφορίαν pœnam* fuiſſe *ignominioſam*. Widichindus enim & cum ipſo Crantzius non aliam ob cauſam eam *dedecus* vocant: Friſingenſis expreſſe *ignominiam*: Guntherus in verſibus adductis *ſummi probrum pudoris*: in argumento vero libri canes ipſos, qui portabantur, *fœda* & *fœdiſſima* adpellat *pondera*. Maxime autem pœna illa adfici ſolitos eos, qui abſente Imperatore *pacem turbaſſent publicam*, bella concitaſſent ciuilia, ac flammis rapinisque omnia concuſſiſſent, ex prioribus duobus exemplis liquet. Nec aliunde eſt, quod Arnoldus Lubecenſis *pœnam* eam vocat *militarem*, quod militibus ſolum, atque inter eos nobilibus & primoribus irrogaretur, ut diſerte notant Friſingenſis & Guntherus. quorum ille *nobilium*, hic *liberorum* indicat fuiſſe pœnam: alios vel *ſellam*, vel *aratri rotam* in ſimili cauſa portare coactos. Interdum tamen in minoribus etiam delictis huic pœnæ fuiſſe locum, exemplum Gerhardi Querfurtani

ex Arnoldo iam dicto oſtendit, qui ob Decanum oculis in via regia priuatum eam ſuſtinuit. Et vero, non tam pœna illa inferioris, quam *ſupremi maxime ordinis nobiles* caſtigatos, ex iam dictis ſatis manifeſtum eſt. Nam Hermannum Palatinum, *magnum Principem Imperii* vocat Friſingenſis: Guntherus *celeberrimum aulæ* Imperatoriæ *cuſtodem.* Immo nec *Eccleſiaſtici Principes* eiusdem pœnæ plane exſortes fuere. Friſingenſis enim, quemadmodum & Guntherus, Arnoldo Archiepiſcopo non tantum *ob pontificalis ordinis reuerentiam*, ſed ſimul *ob ſenium & morum grauitatem*, a Barbaroſſa parcitum aiunt. Dodechinus vero notat non minus ex parte Archiepiſcopi, quam ex parte Palatini, *Comites quosdam canes portare cœpiſſe, ſed ob reuerentiam Archiepiſcopi ceſſare ab Imperatore iuſſos.* Denique & hoc ex iam dictis colligas aliquando ſola κυνοφορίας pœna caſtigatos fuiſſe delinquentes: aliquando vero poſt κυνοφορίαν ulteriori etiam aliqua pœna adfici conſueuiſſe, pro delicti, vt puto, ratione. Prius ex Friſingenſi Gunthero Dodechinoque liquet, apud quos nec Palatinus nec quisquam cæterorum

terorum præter *κυνοφορίαν* alia pœna fuit punitus, poſterius Witechindi Caluiſii & Arnoldi Lubecenſis exempla docent: in quibus aliis poſt canum portationem in maiorem contumeliam barba reſecta & relegatio decreta, aliis mulcta inſuper pecuniaria iniuncta, alii ultimo ſupplicio & graui pœna fuſi ſanguinis, vt Guntherus loquitur, fuerint affecti. Quæras tamen ſi pœnæ iſtud genus antiquum fuit, cur Guntherus id vocauerit *inauditum?* Reſpondit *Conradus Rittershuſius* ICtus eleganter doctus, in Notis ad Guntherum; *pœnam inauditam* Gunthero non eſſe *nouam, inuſitatam, non fando cognitam aut auditam:* ſed *diuulgatam, ab omnibus auditione perceptam, cognitam:* ab *inaudio*, quod eſt, *cognoſco*, auditu percipio. Atque id ſenſus verborum etiam requirit. Verum quærat hic porro aliquis, an pœnæ hoc genus domi natum fuerit iam recenſitis nationibus, an aliunde aut ab aliis ad eas deriuatum & in vſum receptum. Curioſior quiſpiam morem a Græcis primum ad Scythas, inde ad Bohemos, ac tandem ad Germanos deveniſſe, ſuſpicari queat. Apud Græcos enim iam

olim expiationis quoddam genus in vſu erat, quo ii, qui aliquid commiſerant, vt luſtratione aut expiatione opus haberent, *cane* ſolebant *expiari* quem circum caput ſolebant circumagere, luſtrationemque iſtam περισκυλακισμὸν appellabant, quod per σκύλακ⊕ ſeu *canis* circum actionem fieret. De ea re Plutarchus in Romulo: *Græci* inquit, *in ſacris luſtrationibus catulos efferunt, ac paſſim exigunt eos, quam ceremoniam* περισκυλακισμὸν *vocant.* Et plenius in problem. Rom. ubi ait: τῷ δὲ κυνὶ πάντες, ὡς ἔπ⊕, εἰπεῖν ἕλληνες ἐχρῶντο, καὶ χρῶνται καὶ μέχρι νῦν ἔνιοι σφαγίῳ πρὸς τοὺς καθαρμοὺς περισκυλακισμὸν τὸ τοιοῦτο γέν⊕ τοῦ καθαρμοῦ καλοῦντες. *Cane enim omnes, vt ita loquar, Græci uſi fuere, & etiamnum utantur eo aliqui, vt nota ad luſtrationes, & cirum circa abſtergent eos, qui luſtratione indigent: genus hoc expiationis* περισκυλακισμὸν *vocantes.* Meminit ritus etiam Theophraſtus in Charact. Eth. cap. περὶ δεισιδαιμονίας, loquens de homine ſuperſtitioſo, qui ubi quid ſiniſtri viderit aut ſomniauerit, ἱερέας καλέσας, σκίλλῃ ἢ σκύλακι κελεύῃ αὐτὸν περικαθάραι, *picatricibus vocatis iubeat ſe ſcilla aut cane expurgari.* Verum

vix

vix eſt ut a Græcorum expiatione hac deſcendat aut originem ſumpſerit κυνοφορία noſtra. Illa enim proprie non pœna erat, nec a magiſtratu delinquentibus irrogabatur: ſed a ſacerdotibus decernebatur iis, qui vel ſe commiſiſſe aliquid putabant aut alioquin luſtrationi ſe ſubiiciebant, vbi quid ominoſi ipſis accidiſſet. Κυνοφορία autem pœna fuit criminibus expiandis a Principe indicta. Quæram vero iterum, quæ ratio ſit, aut eſſe queat κυνοφορίας iam dictæ, aut κυνοβασταξίας, viris nobilibus a maioribus noſtris irrogatæ? Andreas Fauinus aux traictees des premiers officiers de la Couronne de la France, livre II. chap. XI. duplicem affert rei cauſam, apud Io. Iac. Speidelium in Notab. Iurid. Hiſtor. lit. H. num. LVI. Alteram putat eſſe, *vt portatione canis oſtenderetur, Reum eſſe ex nobili proſapia, cui ob generis dignitatem permiſſa fuerint venandi iura, inferioris conditionis hominibus non conceſſa.* Alterum vero, *vt, ſicuti canis eſt quaſi emblema ac ſymbolum fidelitatis erga herum: ita Nobilis, feloniæ convictus, palam oſtentaretur populo tanquam homo nequam & perjurus erga Principem ſuum & bene-*

nefactorem, qui propterea non minus puniendus ſit, quam eſt canis, qui fidei exemplum præbens, propterea meretur amari, quod, dum hero conſulatur, ipſe mortem pugnando pro eo ſubire non exhorreſcat. Hæc ille, verum prior cauſa nihil ad rem facit. Neque enim ideo reus portare canem iubebatur, vt nobilitatis eius aut proſapiæ ac iuris venandi eſſet inſigne, ſed pœna & contumelia. Cauſa altera propius veritatem eſſe videtur, atque eadem fere eſt cum illa Chriſtophori Pflugii, qua *Reum admoneri putauit neglecti officii, quod fuiſſet excubare in aula*, aut etiam Imperio Principis, *Principemque cuſtodire & defendere*: quam cauſam ſuo etiam calculo probat Rittershuſius in Notis, & Phil. Camerarius Horar. ſubſciſ. Cent. II. cap. XCV. Hæc igitur illa fuit apud maiores noſtros canum ignominioſa portatio: qua ignominioſius tamen fuiſſe autumo, quod Veneti *Franciſcum Dandalum*, *Canem* ex eo appellatum, ſub menſam Clementis Pontificis, quotiens is vel pranderet vel cœnaret, ſe inſtar canis proſternare, & vinculis collum induci paſſi ſunt, vt ab interdicto liberarentur, quod refert Volaterranus

Geo-

Geograph. lib. IV. & obiicit ipſis Imp. Maximilianus in Reſponſione ad belli denunciationem ſibi factam, apud Mel. Goldaſtum in Reichßhandlungen pag. LXXI. Qui tamen hodie Pontifici fulminanti non tam forte ſe ſubmitterent, & aliter ſe nunc animatos Paulo V. non ita pridem oſtenderunt. Ex priſco porro hoc canes portandi more Iuſtus Lipſius Centur. III. ad Belgas epiſt. XLIV. natam putat conuicii illam apud Gallos vocem *cannille*, Itali canaglia dicunt, & explicant *gentaglia vile & abietta*, ac ſi *facem populi* dicas & *terræ filios*. Et addit Lipſius in Annalibus alibi redditam vocem illam *canile lignagium*, quod interpretatur *canilem proſapiam*. Italis enim *legnagio* eſt *ſtirps*, *proſapia*. Lubecenſes noſtri eodem reſpicientes, plebem infimam vulgo per conuicium vocant die Teven Kinder, *canicularum liberos*. Nec minus etiam familiare hodie eſt ſimile conuitium, Turcis, Vngaris, Polonis, nationibusque aliis non paucis. Quemadmodum & vulgo *canis militare dictum eſt in hoſtem*, ut pridem notauit vetus Interpres Terentii, ad illud in Eunucho act. IV. Sc. VII. *ain' vero canis*! Verum enim

vero,

vero, hoc quidem certum eſt, veteres per conuitium *canes* olim appellaſſe homines vel ſordidos & pudoris vacuos; vel ſæuos, crudeles ac ſanguinarios, & veluti humanitate exſutos. Ita ab impudentia Homericus Achilles Iliad. α. Agamemnonem vocat κυνὸς ὄμματ' ἔχοντα. Helena ſcelerum ſuorum ſibi conſcia ſemetipſam in Odyſſea κυνῶπην nominat. Eandem ob cauſam Diogenes appellatus eſt canis vt ſectatores eius *Cynici*: Item *Avidienus* apud Horatium Serm. lib. II. Sat. II.

Cui canis ex vero ductum cognomen adhæſit.

Nec aliunde eſt prouerbium, κυνὸς κύντερος, *cane impudicior*, ſiue ſi fas ita eſt loqui, *cane caninior*. Ob ſæuitiam ſortita *canis* nomen eſt *Hecuba*, quod

Omnia mala ingerebat, quenquam adſpexerat:

ut Plautus de ipſa ait, Menæch. act. v. ſc. 1. Item ille adud Lucilium,

Nequam & magnus homo, laniorum immani' canes vt.

Prudentius in Vincentio canes adpellauit *Tyranni ſatellites*, ſeu *carnifices* & *lictores*, qui-

quibus vtebatur in martyribus excruciandis, quando dixit:

Sæuam tuorum perſpicis
Languere virtutem canum.

Conuitia tamen iſta nullo modo a κυνοφορία, ſeu canum illa portatione originem traxiſſe cenſeo: ſed portationem potius ipſam pœnæ loco iis ipſis indictam, qui canum inſtar fuiſſet ſæui, truculenti, ſanguinarii, ac ſanguine & rapinis abſente Domino omnia miſcentes. Pœna vero nobilium fuit: *miniſterialis*, vt Otho Friſingenſis ait, *Sellam; ruſticus*, ſeu *colonus aratri rotam* portare cogebatur. Per *Nobiles* olim fere intelligebantur Comites, & proximi ab his Dynaſtæ, Guntherus *liberos* vocat, die Freyen, aut Freye Herrn. *Miniſteriales* erant, qui hodie ſe vocant *nobiles*, die Ritterſchafft; Diſcrimina paſſim, maxime in literis antiquis, videre eſt; quæ huc congerere non eſt animus. Miniſterialium igitur pœna fuit *ſellæ portatio*. Sed quæ *ſella* illa, & cur ab his portata? Chriſtophorus quidem Colerus apud Rittershuſium pro *ſella* legi mauult *fellem*, hoc eſt catum: ac ſi miniſteriales feloniæ conuicti, tanquam inferioris nobilitatis

litatis homines, in ſignum maioris ignominiæ felem portare coacti fuerint, nobilibus & ſuperioris ordinis reis canem portantibus. Sed reiicit hanc emendationem Ritterſhuſius, quod non tantum apud Guntherum, ſed & apud Friſingenſem *Sella* ſcribatur, nec vtrobique locum fuiſſe corruptum veriſimile ſit. Igitur *Sellam* ipſe retinet, & ſymbolum eam putat eſſe ignaviæ & vilitatis. *Sellularios* enim & *ſedentarios*, homines eſſe ignauos & viles. Indicari igitur vult pœna illa, delinquentes non ad miniſteriales amplius, ſed viles homines pertinere. Hanc interpretationem recipit & laudat Camerarius. Sed quid, ſi *ſellam* accipiamus pro *ephippio*, cui in equo inſidetur, vt accepit idem Guntherus lib. IV. verſ. LIIX. & dicamus pœna hac miniſteriales ideo affectos, quod ea velut degradarentur, ac pedibus ire cogerentur, ſellamque portare, cui ante inſidebant: quo modo ruſtici & coloni *aratri rotam* ferre cogebantur, vt admonerentur, ſe glebæ addictos agrum colere aratroque terram proſcindere debere, non tumultus, ſeditiones aut incendia excitare. Verum quo dilabor? puto ſufficere hæc poſſe ſatisque ex iis intelligi,

ligi, quid κυνοφορία apud maiores noſtros fuerit, & quibus puniendis inſtituta, quod ſaltim explicare promiſeram. Tu vale Senator ampliſſime, affinis ſuauiſſime & tui amantem redamare, quod facis, perge. Lubecæ VII. Kal. Martias. Anno cIↄ Iↄ XLIII.

IACOBI THOMASII DISSERTATIO* DE DOCTORIBVS SCHOLASTICIS LATINIS.

Procemium.

INtegram de Doctoribus Scholaſticis Latinis perſequi hiſtoriam cum neque virium noſtrarum tenuitas, neque anguſtia temporis aut chartæ permittant, ſummas tantum lineas eius hic ducemus. Dabit proinde B. L. veniam, ſi tam prolixam materiam vel grande volumen ſibi expoſcentem tantillo chartæ ſpatio incluſam videat, nosque nimis feſtinando vix præcipua capita attigerimus. Si vero quis plurima hac de re noſſe

* prodiit 1676. 4to eaque hic integra repetitur.

noſſe aueat, is conſulere poteſt ſcriptos de hoc argumento Commentarios celeberrimorum virorum; Et ex his maxime Adami Tribbechouii librum ſingularem de Doctoribus Scholaſticis, Hornii librum ſextum de Sapientia Veterum, Alſtedii Theſauri Chronologici caput XLIV. Conferri huc non abs re poterunt illi, qui de Scriptoribus Eccleſiaſticis ſcripſerunt (1) adiungique Antiquitates Academicæ Celeb. Conringii, liber item Ioannis Launoy de Varia Ariſtotelis fortuna in Academia Pariſienſi, & res evadet clarior.

(1) Quales iſti ſint, docuit in Schediaſmate ſuo de comparanda notitia Scriptorum Eccleſiaſticorum B. Ioan. Andreas Boſius, P. P. dum viveret, Ienenſis.

§. I. Inſcripſimus Diſputationem de *Scholaſticis Doctoribus Latinis*. Diximus SCHOLASTICOS, qui cum cogitari poſſint, vt omittamus ſignificationem eorum, qui extra Scholam ſunt (*a*) vel in Schola Gentili vel Chriſtiana, & hac iterum vel vetere vel recentioris memoriæ, hos recentioris memoriæ eosque Chriſtianos huic tractationi ſubiiciemus.

(*a*) Nouimus enim ex Caſauboni Hiſt. Auguſt. Script.

Script. quod quamuis Scholaſtici proprie & primitus dicantur ii, qui in Schola ſunt, *omnes* tamen, *qui in literis viuunt*, hoc nomen vſurpent p. 416. (Tribbech. p. 7.) Et Scholares etiam milites dictos, qui dies noctesque in aulis Principum conſumebant, demonſtrat ex Vegetio lib. II. c. 2. Tribbechouius p. 8. Conf. Celeb. Conring. lib. cit. p. 205. (edit. anno 1674.) ex codicibus Theodoſiano & Iuſtiniano *Aduocatis* hoc nomen tribuens. Rationem ob quam *Scholaſtici*, non *Academici* hi noſtri dicti ſunt, exin hariolari poteris, quod Conring. l. c. p. 260. inquit: *Cæterum a Syneſii præter propter ætate, certe a temporibus Iuſtiniani Imperatoris in vniuerſo terrarum orbe per mille amplius annos* (adeoque a ſec. ſexto vsque ad 16. fere) *nulla Schola, nullus Scholæ locus Academiæ nomen accepit.* Conf. p. 201. 202.

§. II. DOCTORES; quo ipſo facile intelligitur diſtingui Scholaſticos noſtros a Diſcipulis, qui & Scholares hinc inde dicuntur. (*a*)

(*a*) Quo obſeruato tum Launoyum, tum alios, qui vix alio ſenſu Scholarium vocabulo vtuntur, intelliges. Erant enim Scholares olim qui hodie Studioſi dicuntur. Conring. lib. cit. p. 203.

§. III. LATINOS. Non enim Græcos hic conſiderabimus, qualis, vt rem exemplo declaremus, Damaſcenus fuiſſe ſcribitur. (*a*)

(*a*) Hic enim, vti præter alios Robertus Bellarminus de Script. Eccl. p. 182. teſtatur, primus Theologiam recto ordine comprehendit, editis quatuor libris de orthodoxa fide.

§. IV. Cum vero duplicem eorum differentiam animaduertamus, *Theologos*, quanquam illis hoc nominis potius tributum ſit, (*a*) generatim ſic concipi poſſunt, quod ſint *Doctores Chriſtiani ac Latini, qui poſt decurrentia Patrum ſecula, verſo iam ad occaſum Latinæ linguæ ſplendore ob crebras Barbarorum irruptiones, vel Theologiæ vel Philoſophiæ profeſſionem, Ariſtotelicis principiis maxime immixtam,*(*b*) *in ſe deriuarunt, vsque dum reformatio tandem a B. Luthero & Philippo Melanchthone fieret.*

(*a*) Sic enim Conringius p. 203. *Longe poſt* [ſcil. poſt Agathiæ & Euagrii tempora] *accepta vox Scholaſticorum Pariſiis pro Theologis ſubtilioribus.*

(*b*) Miſcuiſſe enim illos ſecularem philoſophiam cum Theologia ſexcentis confirmari poſſet exemplis. Sed unum nobis ſufficiat adduxiſſe ex Apolog. Auguſt. Confeſſ. p. 58. (edit. Lipſ.

Lipſ. an. 1669.) Ubi Scholaſtici dicuntur ex hoc principio Ethico: quod propter paſſiones neque boni neque mali ſimus, nec laudemur, nec vituperemur, demonſtratum iuiſſe, concupiſcentiam nullum eſſe peccatum.

§. V. Explicato ſic, quinam huic argumento ſubſternantur, inquirendum eſt, quonam ſeculo quibusque Autoribus enata ſit hæc Scholaſticorum familia. Cum vero duorum generum eos eſſe dixerimus, (*a*) vtriusque origo erit enucleanda.

(*a*) Vid. §. præced.

§. VI. *Philoſophos* vero quin priores ſtatuamus non dubitamus, cum *Ioannes Rucelinus* (*a*) Britannus (*b*) referatur primus fuiſſe Nominalis aut Nominalis doctrinæ in Logica Ariſtotelis inuentor & propugnator, (*c*) quem certum habemus ante natam Theologiam Scholaſticam floruiſſe.

(*a*) Ita paſſim vocari videas. Sunt & qui *Roſcelinum* ſcribant. Henrico tamen Gandavenſi c. 5. de Script. Eccl. f. 163. (Part. I. Bibl. Eccl. Miræi,) audit *Ruzcelmus*. Ac rectius opinamur. Nam hæc terminatio frequentior eſt in Nominibus propriis illorum temporum, qualia ſuns Anshelmus, Wilhelmus, Aldhelmus. Simili errore, qui *Edmerus* fuit, *Edinerum* vocari paſſim videas. Conf. Miræ. d. l. f. 129. lin. 3 a fine.

(*b*) Sic

(*b*) Sic cognominat eum Auentinus lib. VI. Ann. Boior. f. 496. & alii.

(*c*) Sic enim Otto Friſingenſis lib. I. de Geſtis Friderici Barbaroſſæ c. 47. *Habuit* [Abelardus] *primo Præceptorem Rozelinum quendam, qui primus noſtris temporibus in Logica ſententiam vocum inſtituit.* Vbi per *ſententiam vocum*, quæ & Aventino loco paulo ante citato, *dictionum* dicitur, doctrina Nominalium intelligitur. Notum quoque eſt Auentini epigramma in Rucelini doctrinam lib. VI. Ann. f. 498.

Quas Ruceline doces, non vult Dialectica voces.

§. VII. Rucelini autem huius ætas, qua ipſe maxime floruerit, rectius ad finem referetur undecimi poſt Chriſtum natum ſeculi, quam anno 1137. vel 1140. aſſignabitur. (*a*)

(*a*) Annum 1137. hic memorant Magdeburgenſes Cent. XII. c. 10. f. 1631. & Cruſius Parte III. Annal. Sueu. lib. VII. c. 13. f. 451. Magdeburgenſium hæc ſunt verba: *Rucelinus, natione Bryto, Magiſter Petri Abelardi claruit circiter annum 1137. Is primus ſententiam vocum ſiue dictionum* (ita legendum ex Aventino, pro dictorum) *inſtituit, nouamque philoſophandi viam inuenit.* Cruſii vero iſta: *Auentinus lib. 6. Annal. Boiorum circa annum*

num Chriſti 1137. a Rucelino Britanno hæc Realium & Nominalium genera nata ſcribit. Satisne recte ad Auentinum hic prouocetur paulo poſt videbimus. Aliis placuit annus 1140. Cauſſinus lib. IV. de Eloq. c. 34. p. 171. *Eosdem fere Rabbinorum errores multis iam ſeculis intermortuos & ab omnibus irriſos reuocauit Rucelinus, natione Brito, Præceptor Magiſtri Petri Abælardi novatoris: Primus enim ſectam nominalium inſtituit contra Reales, & nominum cognitione rerum quoque contineri magno conatu defendit ſub annum Domini 1140.* Alſtedius lib. IV. Encyclop. c. 8. f. 105. (Tom. I.) *Primus autem Rucelinus Brito Nominalium ſectam inſtituit anno Domini 1140. & docuit nominum cognitione rerum quoque cognitionem comprehendi.* Verum hi omnes non ſatis accurate exploratam habuerunt ætatem Rucelini, qui ſemiſeculo circiter antiquior fuit, ſecus non potuiſſet in eum ſcribere Anshelmus Cantuarienſis eiusque doctrinam Dialecticæ hæreſeos poſtulare, quem obiiſſe diem ſuum conſtat ſub initium ſeculi duodecimi.

Vt rem totam exquiſitius intelligas, ſic habe. Apud Anſelmum cap. 2. de Incarnatione Verbi (Tom. III. operum f. 35.) hæc leguntur: *Illi vtique noſtri temporis Dialectici (imo Dialecticæ hæretici) qui quidem non niſi flatum vocis putant eſſe vniuerſales*

ſubſtantias, - - prorſus a ſpiritualium quæſtionum diſputatione ſunt exſufflandi. Hæc in Nominales dicta eſſe recte obſeruarunt Conimbricenſes Q. 1. in præf. Porphyr. art. 2. p. 81. & Horneius lib. I. Inſt. Log. Q. 7. p. 34. Scripſit autem eum libellum Anſelmus viuo adhuc Vrbano II. (h. e. ante initium ſeculi duodecimi, obiit enim Vrbanus an. 1098.) quippe cui eundem dedicauit, & quidem an. 1094. (ſi Baronium ſequimur Tom. XI. Annal. f. 676.) ad eum miſit, vt neceſſe ſit hoc ipſo tempore dogma Nominalium iam fuiſſe a Rucelino diſſeminatum. Imo is ipſe Anſelmi liber in Rucelinum (quanquam nomen profiteatur palam) editus eſt. Quod iam a Baronio d. l. f. 677. ex epiſtola ad Rucelinum Iuonis Carnotenſis præſumptum clariſſime doceri poteſt ex Henrico Gandauenſi, qui c. 5. de Script. Eccleſ. expreſſe teſtatur, epiſtolam Anſelmi ad Vrbanum Papam de Incarnatione Domini contra errorem Ruzcelmi ſcriptam fuiſſe. Nec dubitare poterit amplius, ſi quis ipſius Anſelmi epiſtolam XLI. conferet cum initio libri de Incarnatione Verbi. Quid ergo eſt, quod Rucelino annum 1137. vel 1140. appingi videmus? Suſpicamur iſtis, qui annum 1140. afferunt, anſam præbuiſſe Magdeburgenſes, qui Cent. XII. c. 5. f. 848. cum Petrum Abelardum dicto anno 1140. in Galliis fuiſſe narraſſent, paulo

poſt

poſt ad Rucelinum Præceptorem eius dilabuntur & de eo Auentini verba (*Hiſce temporibus fuiſſe reperio Rucelinum*) proferunt. Hæc oſcitanter legentibus facile potuit ſubnaſci error, quaſi de temporibus Abelardo aſſignatis ſermo eſſet, quod tamen nec Auentinus prodidit, nec Magdeburgenſes voluerunt. Annum autem qui dant Rucelino 1137. eos haud dubie Auentinus non intellectus fefellit. Is vbi narraſſet Lotharium II. Imperatorem memorato anno obiiſſe, poſt pauca addit, hiſce quoque temporibus fuiſſe Rucelinum. Id illi de tempore, quo obiiſſet Lotharius interpretandum putauere, cum verius ſit, voluiſſe Auentinum, ætatem Rucelini incidiſſe in imperium Lotharii. Vnde neque determinate *annum*, ſed *tempora* memorat, lato & ad totum imperii Lothariani ſpatium extenſibili vocabulo. Memoratur autem Lotharius anno 1125. regnare cœpiſſe.

Nec anni puncta de Rucelino explorata habuit Auentinus, id tantum ſibi perſuadens, ſub Lothario eum vixiſſe (quanquam ne ſic quidem acu rem tetigit) itaque commodiſſimum viſum, ſi eius mentionem quaſi digreſſionis in modum interiiceret eo loco, quo poſt commemoratam Lotharii mortem ad Conradi III. tempora progrediendum erat. Sane pro digreſſione eum hæc haberi voluiſſe ipſe innuit f. 498. his verbis: *Atque quam-*

vis hæc nihil ad hiſtoriam attineant, tamen in hæc diuertiſſe non fuerit alienum.

§. VIII. A Philoſophia Scholaſticorum progrediamur ad eorundem *Theologiam.* Huic initium dediſſe haud abſurde pronunciabimus *Petrum Abelardum*, (*a*) Rucelini diſcipulum (*b*) eundemque Gallum. (*c*)

(*a*) Equidem *Philoſophiæ* quoque nomine celebris ſuo tempore fuit Abelardus. Nec pauca in hanc rem proſtant indicia. *Dialecticum* fuiſſe cognominatum teſtatur Hornius VI. Hiſt. Philoſ. c. 2. p. 297. quod uon male fulcias ex Trithem. de Script. Eccl. p. 74. & appendice ad Henricum Gandauenſem f. 174. Otto Friſingenſis de eo l. de geſtis Frid. l. c. 47. *Magiſtrum induens Parrhiſius venit, plurimum in inuentionum ſubtilitate non ſolum ad philoſophiam neceſſariarum, ſed & pro commouendis ad iocos animis utilium valens.* Paulo poſt addit, eum *ſententiam vocum ſeu nominum in naturali tenuiſſe facultate*, quod interpretari licet, Nominalium doctrinæ in philoſophicis fuiſſe addictum.

Ioan. Saresberienſis paſſim eum vocabulo *Peripatetici Palatini* in Metalogico ſuo deſignat. Quanquam enim p. 14. 84. 129. 147. 156. nomen Abelardi ſub hoc elogio tamen additum inuenies lib. II. c. 17. p. 99. (verba ipſa in hanc rem dabimus infra ad §.

18. n. 28.

18. n. 28. prope fin.) Vocat autem *Peripateticum* quidem, quod in philoſophia principem Peripateticorum Ariſtotelem ſequeretur (*Philoſophum Peripateticum* etiam Platina nominat p. 198. de vit. Pontif. ſub Lucio II.) *Palatinum* vero, vt opinamur, quod in monte Genouefæ, vbi docebat, inſigne fuerit Palatium. Sane hic docuiſſe demonſtrant hæc Saresberienſis verba II. Metal. 20. p. 84. *Cum primum adoleſcens ad modum migraſſem in Gallias, contuli me ad* Peripateticum Palatinum, *qui tunc in monte Sanctæ Genouefæ clarus doctor & admirabilis omnibus præſidebat.* Fallitur proinde Ioannes Fileſacus exiſtimans *Peripateticum Palatinum* vſurpari a Saresberienſi tanquam commune omnibus Philoſophis, modo ſinceri eſſent, elogium, neque obſeruans eſſe id certo alicui propriam periphraſin. *Quoniam* (inquit lib. III. ſelect. p. 33.) *in multorum reprehenſionem* Philoſophi *olim venerunt, ne quis promiſcue damnatos omnes fuiſſe credat, veteres ſinceros & veros philoſophos a fucatis & falſis ſecernere conſueuerunt. Hinc nonnullos a Cicerone quaſi* Conſulares *appellatos refert B. Auguſtinus, quoniam eorum magni penderet auctoritatem. S. Ambroſius de* Platonicis *adeo* magnifice *ſenſit*, vt Platonis Patriciam proſapiam *appellet.* Peripateticos Palatinos *dixit Ioannes Saresberienſis* De-

 cepit

cepit doctiſſimum virum locus e lib. I. Metalog. c. 5. (quem & in margine citat) perperam intellectus, vbi hæc leguntur: *Sed & alii viri amatores literarum (vtpote Magiſter Theodoricus artium ſtudioſiſſimus inueſtigator, item Wilhelmus de Conchis Grammaticus poſt Bernhardum Carnotenſem opulentiſſimus, &* Peripateticus Palatinus, *qui Logicæ opinionem præripuit omnibus coætaneis ſuis, adeo vt ſolus Ariſtotelis vſus crederetur colloquio) ſe omnes oppoſuerunt errori.* Putavit ad Wilhelmum de Conchis pertinere, vt *opulentiſſimi Grammatici*, ſic & *Peripatetici Palatini* titulum, & hunc quidem tanquam elogium ipſi cum quolibet aliquo præclaro Philoſopho commune. Sed collatio tot locorum, quibus Peripatetici Palatini inſerta mentio eſt, dubitare nos non ſinit, quin ſolum hoc elogio exornatum Saresberienſis voluerit Abelardum, populari fortaſſe conſenſu vulgariter ſic appellatum. Hæc cum ita ſint, fatendum quidem, non incelebre nomen inter Philoſophos fuiſſe Abelardi, prioribus videlicet temporibus: ſed idem poſtea ſibi ad Theologos quoque putauit adſcendendum, quemque inter Philoſophos Scholaſticos principatum obtinuiſſet Præceptor ſuus Rucelinus, eundem ſibi quærendum penes Theologos. *Theologicæ Scholæ Rectorem* aperte ipſum facit Henricus Gandav

c. 16.

c. 16. de Script. Eccl. f. m. 164. *Nouum de veteri Magiſtro Theologum* Bernhardus epiſt. ad Innocentium II. (Launoy l. cit. p. 28.) Accedit quod ſententiam vocum ſeu nominum non caute Theologiæ admiſcuiſſe, Otto Friſing. lib. I. de geſtis Frid. c. 47. ipſum teſtatur. En ergo mixturam Theologiæ & Philoſophiæ, quæ omnino peperit nobis Theologiam Scholaſticam. Huc referendum etiam iſtud Trithemii in Catalogo p. 74. *Ab hoc*, dicentis, *tempore* (Abelardi) *Philoſophia ſecularis ſacram Theologiam ſua curioſitate inutili fœdare cœpit.* Vid. omnino Schediaſma Hiſt. Excell. Dn. Præſidis p. 63. ex quo & iſtud memorandum venit, quod ab Abelardo mixtio hæc Theologiæ primo formam artis acceperit. Id quod ex Bernhardo, Henrico Gandauenſi & Trithemio ſtabilitum invenies Schediaſ. cit. p. 62.

(*b*) Vid. §. 6. lit. c. Conf. Cauſſinus de Eloq. p. 171. Merl. ad Bernhardum f. 37. qui innuit hoc Lutetiæ factum.

(*c*) Natus enim eſt in Diœceſi Nannetenſi ad Ligerim atque adeo oriundus fuit e Britannia Galliæ. (Vid. Merl. ad Bernh. f. 36. Magdeburg. Cent. XII. f. 1707. Otto Friſing. l. de geſtis Frider. 47.) Diſtinguenda hæc Britannia ab ea, quam Angliam vocamus. Quod obiter monere placuit, ne quis Abelardum pro Gallo nobis Anglum obtrudat. Carionem hoc feciſſe

ciſſe (quanquam locum huius deprehendere nondum licuit) teſtis eſt Gabriel Prateolus lib. XIV. Elench. Hæreſ. (apud Gualterum lib. II. Chron. Chron. Eccleſ. p. 681.) his verbis: *Petrus Abelardus in Gallia ortum habuit, licet Carion lib. III. Chronicorum ſuorum illum Anglum fuiſſe aſſerat.*

§. IX. Simul ita patet, in quod ſeculum hæc mixtio Philoſophiæ cum Theologia incidat, nimirum in duodecimum (*a*) ſiquidem Abelardi Præceptorem Rucelinum reiecimus ad finem ſeculi præcedentis.

(*a*) Petro Abelardo paſſim adſcribi videas annum 1140. Ita faciunt Trithem. de Script. Eccl. p. 74. Eder. de hæreticis p. 75. 284. Non male. Conſtat enim hoc ipſo anno fuiſſe damnatum hæreſeos in concilio Senonenſi ſub Innocentio II. Papa, idque præter alios Baronius Tom. XII. Annal. f. 297. & ſeqq. docebit. Reddendus ergo hic annus Richtero in Chronicis p. 152. vbi, culpa fortaſſe typographi, pro 1140. legitur 1146. Enimuero an. 1146. iam in viuis eſſe deſierat Abelardus, mortuus quippe an. 1141. vti teſtatur Merlo annot. ad Bernhard. f. 40. Qui ſimul anachroniſmum notat Seuerini Binii & Genebrardi, quorum ille duo concilia Sueſſionenſe & Senonenſe contra Abelardum eodem anno celebrata tradit, hic non niſi vnius anni intervallum

vallum agnoſcit, cum tamen inter vtrumque viginti annos intercesſiſſe (nam Sueſſionenſe incidit in annum 1120.) temporum feries convincat. Notare ſimul licebit errorem Prateoli, qui lib. XIV. elench. hæreſ. p. 681. vixiſſe ait Abelardum Cæleſtini II. Pontificis temporibus circa annum 1143.

§. X. Hæc cum ita ſint, eorum tamen ſententia, qui a Lombardo Theologiam Scholaſticam auſpicantur, non ita diſplicet nobis, vt conciliari cum ea noſtram poſſe deſperemus. (*a*)

(*a*) Vt Rucelinum Abelardus, ſic Abelardum Lombardus habuit præceptorem. Scripſit autem Lombardus quoque, quod nemo ignorat, libros ſententiarum, præceptorem ſuum imitatus, quin & non pauca ex Theologicis eius tractatibus eſt mutuatus, vt ex Fileſaco diſcimus. Felicior tamen Magiſtro ſuo fuit Lombardus, vtpote qui ſuo ſyſtemate ſic inclaruerit, vt hoc nomine ſolus regnaret in Scholis, multosque Commentatores nanciſceretur: quod affirmari de Abelardo non poteſt. Ac neſcimus, an huius ſententiarum liber ad noſtra vsque tempora vitalis fuerit. Dicent hoc, quibus Abelardi opera ſub initium ſeculi huius demum edita Pariſiis perluſtrare datum eſt. Hoc certum, quoties audimus vocari *Magiſtrum ſententiarum*, non alium

alium intelligi, quam Lombardum. Cauſa vero, cur celebritatem hanc præriperet Magiſtro diſcipulus, hæc fuiſſe videtur, quod nomine hæreticarum opinionum, quas dubio procul & libro ſuo inſperſerat, male paſſim audiret Abelardus. Quanquam autem viciſſim non pauca fuerunt, in quibus *nec Magiſter ſententiarum tenebatur*, (nota hæc phraſis) conſtat tamen non perinde Lombardo a ſuis inuſtum fuiſſe ſtigma hæreſeos. Secundum hæc ergo primus Theologiæ Scholaſticæ parens fuerit Abelardus, ſi qualecunque ſyſtema reſpicimus, primus Lombardus, ſi tale cogitamus ſyſtema, quod publicum applauſum excitauerit.

§. XI. Aliter pronunciandum de iis, qui vltimam Theologiæ Scholaſticæ originem a Lanfranco deducunt (*a*) Neque enim Lanfranco, qui Abelardum integro ſeculo anteceſſit, vllum ſententiarum librum aut Theologicum ſyſtema tribuunt Bibliothecæ.

(*a*) Lamberti Danæi hanc ſententiam fuiſſe obſeruauit Excell. Dn. Præſes Schediaſm. Hiſt. p.62. Danæo adiungendus eſt Alſtedius, qui tamen telis iisdem, quibus Danæus, confodi poteſt. Suſpecta hæc ſententia, ac digna, quæ deſereretur, viſa etiam Hornio fuit, qui obſeruans non poſſe ſatis tuto conſiſtere eam, lib. VI. hiſt.

VI. hiſt. Philoſ. c. 2. p. 297. ſic inquit: *Vetus* (i. e. prima Scholaſticorum ætas) *ſiue a Lanfranco ſiue POTIVS* (vides ergo ſe corrigentem ipſum ac Lombardo potius initia tribuentem) *Petro Lombardo ad Albertum M. decurrit.*

§. XII. Hæc proinde origo fuit Theologiæ & Philoſophiæ Scholaſticæ, quæ tamen exſpiraſſe (*a*) æuo ſuperiore beneficio B. Lutheri (*b*) & Philippi Melanchthonis (*c*) cenſenda.

(*a*) Tametſi enim curioſas Scholaſticæ diſciplinæ quæſtiones non plane deſinunt tractare Jeſuitæ, idpropter merito *Scholaſtici iuniores* dicti a nonnullis (Vid. Tribbechouius integro capite VIII. hoc pertractans) at expiraſſe tamen in noſtris eas academiis præcipue miniſterio B. Lutheri ac Melanchthonis defendimus.

(*b*) Lutherum quod attinet, de eo ita P. Langius Monachus Chron. Citizenſis p. 805. (Tribbechou. p. 154.) cum Scholaſticorum errores tetigiſſet: *Martinus Lutherus, Theologus conſummatus, profundus & incomparabilis ſacram Theologiam ad fontanam dignitatem, primæuam puritatem nec non Euangelicam ſinceram ſimplamque ſuam illam innocentiam & integritatem omni prorſus philoſophia ſeculari exploſa reducere conatur*, imo, quod nos addimus, per diuinam gratiam reduxit

duxit. Sic & Alphonſus a Caſtro lib. I. adv. hæreſ. c. 4. B. Luthero adſcribere videtur reformationem Scholaſticorum: *Nugas vendiderunt Doctores Papatus a trecentis usque ad reformationem Lutheri annis, a qua cœptum transferri ad meliora ſtudia.* (Tribb. p. 70. 71.)

(*c*) De Melanchthone res eſt expedita, ſi quis nouerit, quid laboris vir ille in Philoſophiam contulerit; hoc vero nouimus omnes proſtantibus in publicum operibus eius.

§. XIII. Jam ſi a Rucelino ad Lutherum usque tempora computamus, patebit, in orbe Latino Scholaſticam doctrinam quatuor ſibi ſecula cum uno fere quadrante poſcere. (*a*)

(*a*) Cum enim Rucelini ætas in annum ad minimum 1094. incidat (non enim iuniorem eſſe docuimus §. VII. nota ſubiuncta) & Lutherus an. 1517. reformationem orſus fuerit, intercedere inter primordium & finem circiter 425. annorum ſpatium facilis numeratio: nec enim duobus anni plures deerunt.

§. XIV. Quod annorum ſpatium Alſtedius (*a*) non inepte, niſi quod a Lanfranco incipit, (*b*) in tres ætates diuidit.

(*a*) Equidem Alſtedio hanc Theologiæ Scholaſticæ in tres ætates partitionem iam Danæus præiuerat Proleg. in lib. I. Lombardi ** 1. ſeqq.

quam

quam & in breuiora contrahit Binderus cap. 1. de Scholaſt. Theol. p. 22. 23. Sed quia diligentiam Danæi hac parte vicit Alſtedius, quod ſingulis ſingularum ætatum Scholaſticis certum anni, quo quisque floruerit, numerum adſcripſit, ad Alſtedium hic maxime oculos reflectere placuit. Fatendum tamen non per omnia hic cum Danæo conſentire Alſtedium.

(*b*) Vid. quæ dicta ad §. XI. lit. *a*.

§. XV. Deſinit autem iuxta Alſtedium ætas prima in Alberto M. (*a*) a quo exordiens alterum finit in Durando, (*b*) a Durando tertiam pertendit vsque ad Dominicum a Soto. (*c*)

(*a*) Quod ab Alberto M. altera ætas inchoatur vel eo ſe nomine nobis approbat, quia non modo a Lombardo ad Albertum integri ſeculi metiri licet interſtitium, verum etiam ab Alberti maxime tempore variæ ſcholaſtice philoſophantium ſectæ fuerunt ortæ. Neque contemnendum, quod Danæus obſeruauit, Albertum Magnum fuiſſe, qui Philoſophiam profanam, Ariſtotelicam puta, iam quidem in limen SS. Theologiæ a ſuperioribus introductam in adyta ipſa ſacrarii Chriſti intromiſerit, illique in ipſo illo templo principem ſedem collocaverit.

(*b*) *Durandus* hic ſolet cognominari a S *Portiano*, vt ab aliis eiusdem nominis, cum quibus alias confundi ſolet, Speculatore cumprimis, diſtinguatur. Iam inter Albertum M. qui anno 1250. & hunc Durandum, qui anno 1320. floruit, non niſi 70. anni intercedunt, vt adeo ſeculari ſpatio ſatis multum ſic deſit. Quæras ergo, cur nouam ætatem inchoet Durandus? Nondum vidimus, qui cauſam exponeret. Nam Danæus mediam quidem ætatem finit in Durando, vltimam vero a neſcimus quo Hereno de Boio inchoat, qui Cyrilli Carmelitani (hunc Danæus inter primæ ætatis ſcriptores memorat) diſcipulus fuerit. Dici fortaſſe poterit, ideo factum hoc ab Alſtedio, quia Durandus, quem Dominicani fuiſſe ordinis conſtat, nouo exemplo acerrimus fuerit impugnator Thomæ Aquinatis, cuius alioquin doctrinam ordo ille ſanctiſſime ſolet venerari. Cæterum Danæus ſecundæ tertiæque ætatis diſcrimen in eo ponit, quod quæ modeſtia in ſuperiori & media Scholaſtica adhuc manſerat, ne temere de quibusdam ritibus & quæſtionibus adhuc dubiis affirmaretur, eam tertia ætas ſuſtulerit, in qua de rebus etiam abditiſſimis magiſtraliter affirmari cœptum ſit.

(*c*) *Thomas de Veio Caietanus*, *Iacobus Almainus*, *Sylveſter Prierias*, *Franciſcus Victoria*, *Dominicus* a Soto ab Alſtedio ita coniunguntur,

guntur, vt vniuerſis ad marginem appingat annum 1500. Ac vixerunt quidem hi omnes ſuperiore ſeculo, diſtingui tamen debere vtcunque videntur. *Almainus* anno 1518. iam obierat, teſte Labb. Tom. I. de Script. Eccl. p. 418. Eodem anno conſtat cum *Caietano* Auguſtæ collocutum fuiſſe Lutherum, qui paulo ante Antagoniſtam expertus fuerat *Prieriatem: Franciſco Victoriæ* idem annus 1546, qui Luthero, *Dominico* autem *a Soto*, qui Franciſci Auditor fuit, idem 1560, qui Philippo Melanchthoni fatalis fuit: id quod e Labb. Tom. I, de Script. Eccleſ. p. 325. & 265. colliges. Hi ergo vtcunque reformationis Lutheranæ tempora attigerunt. De *Gabriele Biel* (quem Alſtedius anno 1490. Tubingæ docuiſſe annotauit) haud temere idem dixeris. Quid ergo cauſæ eſt, cur in eo Georgius Hornius VI. Hiſt. Philoſ. 5. p. 300. & 301. tertiam Scholaſticorum ætatem claudit? Vix alia opinamur, quam quia memoriæ vnice confiſus (quod eius vitium & pl. Reverendus Dn. L. Menkenius, Præceptor meus ætatem devenerandus, ad Lectorem Orbis Politici quoque notavit) lectos olim a ſe libros denuo conſulere gravatus eſt.

§. XVI. In varias hi Scholaſtici Philoſophi easque famoſas ſectas poſt Albertum demum videntur eſſe diuiſi. (*a*)

 (*a*) Nota

(*a*) Nota enim ſunt nomina *Albertiſtarnm*, *Thomiſtarum*, *Scotiſtarum*, *Occamiſtarum*, *Bacconiſtarum*, *Ægidianorum*, *Alexandreorum*. De quibus Cornelius Muſſus in Comment. ad Rom. 6· poſtquam in eos valde invectus erat: *Iurauerant*, inquit, *vniuerſi diuini verbi duces in Magiſtrorum verba. Hinc ſexcentæ ſectæ, Thomiſtæ, Scotiſtæ, Occamiſtæ, Bacconiſtæ, Albertiſtæ, Ægidiani, Alexandrei.* (Tribb. p. 164.)

§. 17. Quanquam enim iam Rucelini ævo in Nominales & Reales eſſent diuiſi, exſpirauit tamen, ſi non in Rucelino, in huius tamen diſcipulo Abelardo ſecta Nominalium. Quam poſtea iterum incruſtavit Occamus. (*a*)

(*a*) Sub Rucelino ortam eſſe ſectam Nominalium §. VI. diximus; dicendum nunc eſt de eius fortuna. Ipſe Rucelinus ſucceſſu haud proſpero eſt vſus, quia nihil eſſe, quam flatum vocis vniuerſalia docuit: abhorrente igitur nimiam abſurditatem ſeculo contemptus eſt, ſecumque propemodum intermori hoc dogma vidit. Eſtque in eum hoc epigamma Leoninum conditum, quod recenſet Aventinus lib. VI. f. 498.

Quas

QuasRuceline doces, non vult Dialecti-
ca voces,
Iamque dolens de ſe non vult in vocibus
eſſe.
Res amat, in rebus cunctis vult eſſe die-
bus.
Voce retractetur, res ſit, quod voce do-
cetur.
Plorat Ariſtoteles rugas ducendo ſeniles.
Res ſibi ſubtractas per voces intitulatas.
Porphyriusque gemit, quia res ſibi lector
ademit.
Qui res ſubrodet, Ruceline, Boetius odit.
Non argumentis nulloque ſophiſmate ſen-
tis.
Res exiſtentes in vocibus eſſe manentes.

Ruentem Præceptoris cauſam diſcipulus ſuſtinuit Petrus Abelardus, proque *flatu vocis* ſubſtituens *conceptus ſignificatos*, tanquam novo tibicine ſubiecto, non infeliciter fulcire viſus eſt. Magnus hic & ſubtili ingenio quamuis eſſet, non perfecit, vt Nominalium ſecta ſupra Reales caput extolleret ſiue præualeſcente Realium Numero, ſiue quod odium hæreticæ prauitatis, cui ſe obnoxium fecerat, in hanc etiam cauſam Philoſophicam incumberet. Poſt Abelartum dicere non habemus, an quiſquam per ea tempora Nominalium cauſam defenderit. Nominare quidem poſſumus Abelardi diſcipulos, Gui-

donem de Caſtello, Arnoldum de Brixia, Berengarium Pictauienſem, Ganfredum Antiſidorenſem, Iohannem Saresberienſem, ipſumque Lombardum; at nemo eſt horum, quem compertum habeamus, Scholam Nominalium continuaſſe. Seculo vero decimo tertio velut denſo agmine Franciſcani non minus quam Dominicani, h. e. Scotiſtæ pariter ac Thomiſtæ, non ſuperſtitibus Nominalibus, pro Realitate pugnarunt, vſque dum ſequenti ſeculo *Occamus* omnia Præceptoris Scoti placita impugnans, nouis machinis & inuſitata ingenii ſubtilitate exſtirpatam Nominalium doctrinam reduceret, tanto ſucceſſu, vt a ſuis *Venerabilis Inceptor* dici mereretnr. Eandem doctrinam poſt hunc diſcipuli eius pulſi Pariſiis, in Germania, Buridanus in Viennenſi, Marſilius ab Ingen in Heidelbergenſi academia plantarunt; quin & Erfordiæ, Ingolſtadii, Tubingæ, fortaſſe & Baſileæ quondam Nominales aut primas tenuerunt partes aut non plane nullas. Autor enim Trithemius eſt, Iohannem de Lapide doctrinam eorum, qui Reales appellantur, primum ad Baſileenſem academiam tranſtuliſſe, vnde colligas ante hunc Iohannem Nominales ibi dominatos. Sed de Erfurtenſi, Ingolſtadienſi, Tubingenſi academia res eſt clarior. Nam Erfurdiæ B. Lutherum,

Tu-

Tubingæ Philippum Melanchthonem Nominalium præceptis imbutos olim fuiſſe conſtat.

§. XVIII. Porro illæ Nominalium cum Realibus concertationes vniuerſæ quidem Philoſophiæ partes infinitis prope diſſidiis impleuerunt: In doctrina tamen de vniverſalibus, quam ad Logicam ſeu Dialecticam retulerunt, vltimus tot controuerſiarum fons quærendus eſt. (*a*)

(*a*) Liceat rem totam & paulo altius ordiri & non parce deducere. Vetuſtiſſimis olim temporibus veluti campus, in quo cum Realibus congrediebantur Nominales non alius præter Dialecticam ſeu Logicam fuit: Vnde & Anſelmo hæreticos Dialecticæ appellatos fuiſſe Nominales notum eſt. Et quamuis eorum placita in alias quoque Philoſophiæ partes ſubinde inciderent (quoniam neceſſe eſt, ſi quid in vniuerſali diſciplina, cuius generis & Logica eſt, peccatum ſit, id in cæteras aut ſpargi conſulto aut ſua vi ſerpere) in Logica tamen arcem cauſæ ſuæ ſitam habuerunt. Erat equidem contentio illa, (ſi accurate loquendum ſit) potius Metaphyſica, quam Logica, quippe quæ de exiſtentia vniuerſalium agitabatur, quam expedire Metaphyſici munus eſt, expeditam a Metaphyſico Logicus mutuatur demum, & ad eius figuram prædicabilia ſua, quæque hinc alia ſequuntur por-

ro, adaptat. Veruntamen, quo primum ſeculo Nominalis ſecta prodiit, vel nondum e tenebris in orbe Latino Metaphyſica emerſerat, vel magna ſui parte intra Dialecticæ artis, maiores nido pinnas extendentis, quaſi amplexus deliteſcebat; vnde factum eſt, vt hæc contentio Dialecticorum eſſe credita fuerit, perſuaſione etiam ad noſtram ætatem ſic perdurante, vt de vniuerſalium natura a pluribus & prolixius ad Iſagogen Porphyrii, quam ad Ariſtotelis Metaphyſica diſputetur, Hanc ipſam tamen in alienos euagandi limites licentiam iam ſuo æuo in uetuſtiſſimis Nominalibus, quibus ſuppar fuit, caſtigauit Ioan. Saresberienſis in Metalogico ſuo p. 131. his verbis: *Litera ſuauiter excutienda eſt, & non more captiuorum acerbe torquenda, donec reſtituat, quod non accepit. Porro auſterus nimis & durus Magiſter eſt, tollens, quod poſitum non eſt, & metens, quod non eſt ſeminatum: Qui Porphyrium cogit ſoluere, quod omnes Philoſophi acceperunt.* Sic igitur in Logica belli quaſi ſedem hæc de vniuerſalibus contentio olim habuit. Neque tamen primi omnium fuerunt Nominales, qui de Vniuerſalibus digladiarentur. Diu ante ipſos Græcorum Philoſophorum Scholæ ſuper hoc ipſo argumento ſciſſæ fuerunt in partes. Heraclitus Epheſius, Cratylus, aliique ante Platonem omnino negabant eſ-

ſe

ſe quid in rebus vniuerſale, quandoquidem omnia fluere, omnia fieri, nihil eſſe, hoc eſt, firmum nihil atque immutabile ne in momentum quidem perſeuerare iudicabant. Qua quidem in re ad naturalia tantum corpora reſpicere viſi ſunt; ſed cum hoc pacto vna cum vniuerſalibus ipſam quoque rerum naturalium ſcientiam de medio tollerent (quam non de ſingulis rebus, ſed vniuerſis, non de fluxis, ſed permanentibus ac conſtantibus haberi iam diu a ſapientibus fuerat præiudicatum) neque tamen negari poſſet, ſummam eſſe natiuorum corporum inconſtantiam, iam orientium, iam intercidentium rurſus, ideas *Plato*, produxit in ſcenam, hoc eſt, eorum, quæ ſenſu percipimus, exemplaria quædam æterna, neque vlli mutationi obnoxias formas, in quas intuens DEUS hæc quæ diximus, produceret: a quibus quia ipſæ eſſent ſuapte natura ſeparatæ, inde fieri, vt a variis rerum caſibus nihil viciſſitudinis acciperent aut contraherent labis, ſed in eodem ſtatu quieſcerent perpetuo: has nimirum eſſe vniuerſales naturas, quarum contemplatione, qnicquid eſt humanæ ſcientiæ, definiretur. Eas poſtea diſcipulus eius *Ariſtoteles* labefecit, & ideas ſeu ſpecies illas Platonicas inania tantum eſſe τερίσματα, auribus potius oblectandis, quam exſaturandæ menti idonea, pronunciauit; neque enim

ſaluar.

ſaluari ſcientiam non poſſe, niſi animus, neſcio quas a ſingularibus rebus cunctis ſeparatas ſpecies venaretur, ſed res ipſas viſibiles intuendo tantum nos latentis ibi naturæ vniuerſalis excerpere poſſe, qnantum ad conſtituendam homine dignam ſcientiam ſufficiat. Inſecutis temporibus *Stoici* quoque de Ideis ſeu vniuerſalibus philoſophati ſunt: verum ea non vt Plato rebus ipſis antiquiora fecerunt, neque tamen cum Ariſtotele rebus crediderunt immerſa, ſed eas nihil aliud eſſe docuerunt, quam rerum in animo noſtro notiones atque reſplendentes & impreſſas intelligentiæ imagines. Eorum ergo e priſcis Philoſophis, qui vniuerſalia eſſe aliquid faterentur, trifariam ſecta fuit opinio. Aut enim cum *Platone* dicebant ea naturas eſſe ſingularium rerum ortum antegreſſas, aut aſſentiebantur *Ariſtoteli* in ipſis ea ſingularibus quærenti, ant cum *Stoicis* tum demum exiſtere opinabantur, cum deſignata cogitatione quaſi fœtus quidam in animo procrearentur. Atque hoc illud eſt, quod in Scholis triplex eſſe fertur Vniuerſalium genus, *ante* multa, *in* multis, *poſt* multa: primum quippe Platonis propria, ſi cum Seneca loqui velimus, ſuppellex; alterum familiare Ariſtoteli; tertium decantatum a Stoicis: quanquam non ita penitus vniuerſalia ſingularibus impegit Philoſo-

loſophus Sagirites, quin exiſtimaret earum formas ſeu ſimulacra intellectus beneficio abſtrahi etiam inde & ita ſeorſim effingi poſſe. Hæc itaque antequam Nominalium ſecta in orbe Latino foret orta, de vniuerſalibus inter vetuſtos Græci orbis Philoſophos diſceptarunt. Parum autem abeſt, quin *Stoicorum* opinionem reſuſcitaſſe *Nominales* dicendum ſit. Sane enim cum iis vniuerſalia nihil eſſe præter conceptus exiſtimabant. Quin & hoc accepimus, ea Stoicos *ὄτινα* appellaſſe & *ὄτινα ἄνθρωπον* non hunc aut illum hominem, ſed hominem in genere, vnde & Sophiſmatum genus quoddam *ὄτις* appellatum eſt, in quo videlicet *ἐκ τοῦ τινὸς πρὸς τὸν ὄτινα* h. e. a ſingulari ad vniuerſale perperam progrederetur argumentatio. Quanquam B. noſter Danhauerus in Idea Boni Diſp. &c. p. 138. a bello fere Troiano hoc Sophiſmatum genus deriuari velit, cum ominante Biſciola tom. VII. ſubſec. lect. c. 8. l. 5. quaſi ab Vlyſſe ortum eſſet, qui lib. 9. Odyſſ. ſe Vtin Polyphemo nominauit. Iam *ὄτινα* ſi latine vertas, *nulla* ſonant. Vel hinc igitur exiſtimabis, quam prope afuerint a Stoicis Nominales. Stoicis vniuerſalia erant *ὄτινα*, h. e. nulla : Nominales eadem negabant eſſe res ; quid hoc aliud quam non entibus ea accenſere ? Itaque & Auentinus VI. Annal. f. 497. Nominales Stoicorum

rum ſectatores haud obſcure perhibet. Obſeruauit tamen Ioan. Craſſotius diligens, ſi quis alius, opinionum in hoc argumento expoſitor atque collator, duabus præcipue rationibus a Stoicis Nominales diſtingui debere. Nam Stoici aperte ſuas a Peripateticis diſſenſiones profeſſi ſunt ſemper; Nominales autem opinioni ſuæ nomen Ariſtotelis prætenderunt, ſententias eius non plane nullas eidem accommodantes. Præterea ſub vniuerſalibus Stoici conceptus tantum mentis, non etiam ore prolatas voces ſeu Nomina, quod Nominales feciſſe conſtat, comprehendiſſe videntur. Sed hæc tamen vtriusque factionis interualla non tanta ſunt fortaſſe, vt non quaſi in eisdem caſtris militare ambæ dici queant. Certe qui cum Nominalibus pugnam ſuſceperunt, vt Peripateticæ Philoſophiæ hæreditate eos excluderent, Stoicorum eos hac in re placitum, non Ariſtotelis defendere ſententiam exprobrarunt. Viciſſim a Nominalibus Reales, vt qui Platonica de ideis ſeu formis exiſtentibus portenta propugnarent, exagitati, contrariaque accuſatione ab Ariſtotelici nominis vſurpatione prohibiti ſunt. Verum has criminationes non ab omnibus promiſcue reciprocatas eſſe, ſed ab iis tantum, qui vetuſtas Philoſophorum ſectas, vel earum interpretationes veris

inter

inter ſe nec componendis diſſidiis certare non ignorarent, facile perſuaſeris. Cæterum vt Cicero ſummæ vir in philoſophando libertatis Stoicos a Peripateticis & Academicis omnia transtuliſſe, nominibus tantum aliis easdem res ſecutos, cenſet: ita, quod mireris, iuratæ Peripato nationis viguit aliquando tale ſeculum, quod crederet a Platone Ariſtotelem non re, ſed verbis diſſidere.

Quam vtriusque Philoſophi concordiam Boëthius quoque in omnem philoſophiæ partem non promiſit ſolum, verum etiam (ſi quibusdam credimus) agreſſus eſt aliquando: tametſi aut operis magnitudo aut immatura mors obſtitit, quo minus ad exitum illud perduceret. Quo autem tempore in duas has ſectas Nominalium ac Realium ſciſſus eſt Peripatus, notiora propemodum erant in Scholis Boëthii ſcripta, quam ipſius Ariſtotelis. Quo factum dixerimus, vt non pauci per ea tempora, ſiue nominum ſiue rerum ſententiam tuerentur, Platoni pariter atque Ariſtoteli approbare eam ſe poſſe confiderent quorum neutros adverſæ parti platonice philoſophandi ſtudium pro crimine impegiſſe quis ambigat? Ac Nominalibus quidem rationes Platonicas perplacuiſſe vel inde quis ſuſpicetur, quia inter obiectas Abelardo, poſt Rucelinum Nominalis exercitus Ductori primario, hæreſes etiam hæc fuit, quod Spiri-

tum

tum S. doceret animam mundi eſſe, tantoque excellentius animal eſſe mundum, quanto is animam haberet meliorem. Quin autem hæc ex affectu tenerrimo in Platonem fuerint profecta, non ſinunt nos dubitare verba S. Bernhardi, qui hunc eius errorem caſtigans *multum eum ſudaſſe*, ſcribit, *quomodo Platonem faceret Chriſtianum.* Quod ſi quis contendat maximam partem hæreſeos Abelardinæ, cuius quidem ille habitus reus & duobus in conciliis Sveſſionenſi & Senonenſi damnatus fuit, e Platonicis fontibus effluxiſſe, ab eo non vehementer diſceſſerimus. Eius enim dogmata modo Sabellium, modo Arium, Neſtorium, Pelagium ſapuiſſe perhibentur, quibus omnibus hæreticis Patriarcha quin fuerit Plato, illi ſoli dubitant, quibus eccleſiæ Chriſtianæ ignota eſt hiſtoria.

Ergo ſi Platoni Theologiam ſuam attemperauit Abelardus, eidem quoque congruenter prius philoſophatum eſſe vero eſt perquam ſimile: vt ob hæc in epitaphio ſuo non tantum Ariſtoteli, ſed & Platoni comparari meruerit, his verſibus a Petro Cluniacenſi ornatus (apud Magdeb. Cent. XII. f. 1708.)

Gallorum Socrates, Plato maximus Heſperiarum
Noſter Ariſtoteles - - -
Abelardus erat - - -

Neque

Neque deerunt argumenta veroſimilia, quibus perſuadetur, ſi quis hoc agat, ſatis vicinam Platonis dogmatibus fuiſſe Nominalium ſententiam. Docuit Plato vniuerſales naturas non eſſe ſingularibus inolitas, ſed ab iis oppido ſeiunctas. Quid hic eſt, quod Nominales ferre non poſſint? Vniuerſalia Plato docuit in diuina mente effulgere, angelorum & hominum intellectui inſeri profeſſus eſt. Ne hic quidem audias quicquam quod ſuum facere nolint Nominales. Non id quidem aſſeueramus, deliberatum eis fuiſſe, vt ab Academicis aduerſus Peripateticos ſtarent, ſed cum hos duos Scholarum Principes pacem inter ſe colere in animum induxiſſent, dogma illud ſuum Nominale opinati ſunt non Platonicis minus, quam Ariſtotelicis placitis congruere. Idem recentiore memoria Philippo quoque Melanchthoni hac in cauſa perſuaſum fuit. Is enim Ideam a Platone nihil aliud vocari, quam quod Ariſtoteles ſpeciem appellat, diſerte pronunciat. Nominalium autem opinione imbutum fuiſſe vel ex iudicio Camerarii nobis innotuit. Hæc ergo documenta eius amicitiæ, quam Nominalium quibusdam cum Platone interceſſiſſe diximus, fidem nobis faciunt. Viciſſim inter Reales quoque fuiſſe, qui Platonem haberent in deliciis, eumque Ariſtoteli conciliare niterentur, clariſſime poteſt

poteſt e Ioan. Saresberienſi doceri. Enimvero teſtatur ille, non modo Bernhardum Carnotenſem, qui ſe nominalium doctrinæ inter primos oppoſuit, quemque alibi perfectiſſimum inter Platonicos ſeculi ſui nuncupat; verum & ſectatores eius operoſe egiſſe, vt componerent inter Ariſtotelem & Platonem. Iam nec inidoneis rationibus compertum habemus, ſupparem illius ætatis Ottonem Friſingenſem a partibus Realium ſtetiſſe adverſus Nominales. Eum vero Radeuicus ciuis eius & continuator operis de geſt. Frid. I. Ideas aſſeruiſſe, diſerte ſcribit in eius epitaphio, quod ſatis manifeſte ad Platonicum de vniuerſalibus dogma alludit. Nequaquam tamen exiſtimandum eſt, omnes Realis Naturæ aſſertores ideas Platonis ea ætate approbaſſe. Itum eſt enim, ſub eadem licet familia, in diuerſas ſententias. Quod Saresberienſis in hunc modum enarrat: *Eorum, qui rebus inhærent* (his enim verbis Reales circumloquitur) *multæ ſunt diuerſæ opiniones. Siquidem hic ideo quod omne quod eſt, rem vniuerſalem aut vnum numero eſſe, aut omnino non eſſe, concludit. Sed quia impoſſibile, ſubſtantialia non eſſe exiſtentibus his, quorum ſunt ſubſtantialia, denuo colligunt, vniuerſalia ſingularibus, quod ad eſſentiam, vnienda. Partiuntur itaque ſtatus duce Gautero de Mauritania & Platonem*

nem in eo, quod Plato eſt, dicunt Indiuiduvm, in eo, quod homo, ſpeciem, in eo, quod animal, genus ſubalternum, in eo, quod ſubſtantia, generalisſimum. Hæc ergo prima fuit Realium opinio. Secunda fuit modo citati Bernhardi: *Ille* (ſic enim pergit Saresberienſis) *ideas ponit Platonem æmulatus & imitans Bernhardum Carnotenſem, & nihil præter eas genus dicit eſſe vel ſpeciem.* Tertia ſequitur præeunte Saresberienſi: *Alius vt Ariſtotelem exprimat cum Gilberto Epiſcopo Pictauenſi* (alii Porretanum vocant) *vniuerſalitatem formis natiuis attribuit, & in earum conformitate laborat. Eſt autem forma natiua originalis exemplum, & quæ non in mente DEI conſiſtit, ſed rebus creatis inhæret ſingularis in ſingulis, ſed in omnibus vniuerſalis.* Quarta vero opinio ſic exponitur: *Eſt & alius, qui cum Gausleno* (Ioslenum alii vocant, nonnulli Gozelinum vel Ioſcelinum) *Sueſſionenſi Epiſcopo vniuerſalitatem rebus in vnum collectis attribuit, & ſingulis eandem demit.* Quinta hæc eſt: *Eſt aliquis, qui confugiat ad ſubſidium nouæ linguæ, quia Latinæ peritiam non ſatis habet: Nunc enim cum genus audit vel ſpecies, res quidem dicit intelligendas vniuerſales, nunc rerum maneries interpretatur. Hoc autem nomen in quo Autorum inuenerit vel hanc diſtinctionem, incertum habeo,* in-

 quit

quit Sareſberienſis. Qui de ſexta denique opinione ſic loquitur: *Nec deeſt, qui rerum ſtatus attendat, & eos genera eſſe dicat & ſpecies.* Non id nunc agemus, vt oſtendamus hanc totam ſex opinionum varietatem in quatuor capita breuius conſtringi poſſe, idque nec ipſo Saresberienſi inuito. Satis habemus, quod demonſtrauerimus, fuiſſe in agminibus Realium, qui ideis Platonicis aperte patrocinarentur. Poſtea cum vniuerſa Realium natio Thomiſtarum præcipue ac Scotiſtarum nominibus cenſeretur, tametſi Ioannes Maior Hadingtonenſis a Realibus Platonem tum eo differre, quod poſuerit ideam ſeparatam a ſingularibus, tum aliis de cauſis aperte confeſſus eſt, Philippus tamen noſter Scotum, quod ineptias idearum, neſcio vbi volitantium, ſequeretur, obiurgauit, addens ei prorſus accidiſſe, quod fatuo cribri foramina obſtruenti. Sed ad Nominales reuertamur, quos & ipſos olim in diverſas cohortes ſciſſos fuiſſe, quarum vni Rucelinus, alteri diſcipulus huius Petrus Abelardus, tertiæ neſcimus quis, Duces ſe præbuerint, toties a nobis laudatus Ioann. Saresberienſis his verbis nos docuit: (1) *Alius conſiſtit in vocibus (licet hæc opinio cum Rucelino ſuo fere omnino iam euanuerit) (2) alius ſermones intuetur, & ad illos detorquet, quicquid alicubi de vniuerſalibus meminit ſcriptum. In hac*

autem

autem opinione deprehenſus eſt Peripateticus Palatinus Abelardus noſter, qui multos reliquit & adhuc aliquos habet profesſionis huius ſectatores : (3) alius verſatur in intellectibus & eos duntaxat genera dicit eſſe & ſpecies. Sumunt enim occaſionem a Cicerone & Boëthio, qui Ariſtotelem laudant autorem, quod hæc credi ac dici debeant notiones. Vides ita Nominalis familiæ tres quaſi factiones recenſeri. Sed fortaſſe commodius fuerit omnem opinandi Nominalium diuerſitatem in *duo* tantum genera deſcribi, *vnum*, quod vniuerſales ſubſtantias non niſi flatum vocis (vt loquitur Anſelmus) hoc eſt, nomina eſſe contendit, *alterum*, quod ea mentis potius, quam linguæ ſermone abſolvi, adeoque meros animi conceptus eſſe autumat. Atque hinc interpretandi videntur, qui *Nominales* a *Conceptualibus* diſtinguunt, prius ſcilicet nomen κατ' ἐξοχὴν ſuperiori illi generi imponentes, poſteriore alterum hoc deſignantes. His autem diſcriminibus inter ſe ſciſſos Nominales prima ſolummodo ſectæ ſuæ ætate dixerimus. Nam alteram, quam ab Occamo inchoamus, compoſita illa lite, vtrumque licet ordine inæquali propugnaſſe exiſtimamus, & conceptus ſcilicet eſſe vniuerſalia, & voces ſiue nomina. A nominibus tamen indita illis ſub originem ſectæ appellatio *Nominalium* conſtanter ad-

hæſit. Cui non multum abſimilia ſunt *Verbalium*, *Terminiſtarum*, *Connotatiſtarum* (nam & ſic vſurpatos reperies) impoſita illis nomina. Ab huius quidem dogmatis reſtauratore *Occamiſtas* etiam dictos nouimus. Nec infrequenter *Moderni* olim dicti ſunt, quod altera, videlicet Realium opinio antiquior haberetur. Cuius vocis ſonum minus Latinum qui effugere voluerunt, *recentiores Peripateticos*, *noui Lycei Doctores*, *nouos Philoſophos* eos ſalutarunt. Nec alio ſenſu Auentino *tirones* nuncupantur, nimirum quia & Reales huic *veterani* ſunt. Non tranſierimus hic, quod a Ferrarienſibus diſcimus, frequentisſime Nominales uſurpaſſe hoc principium: *Non eſſe absque neceſſitate multiplicanda entia.* Hinc enim ipſi Realibus, vt prodigis rerum multiplicatoribus inuidiam fecerunt; ſuam vero philoſophiam frugalitatis nomine extulerunt: Reales viciſſim, qui Principium illud, *miram entium auaritiam* (ipſorum verbis rem eloquimur) *quam tamen natura non amet*, in Scholas importaſſe, ſimulque multas interemiſſe veritates dictitarent, Nominalibus auaritiam probri loco, (quod & Aventinus facit, huic familiæ, vt apparet, iniquior,) obiecerunt. Ita non argumentis modo, ſed & conuiciis vtrinque pugnatum eſt. Imo ad cruenta prælia inter ſtudioſos Pariſienſes, qui aduerſarum factio-

num

num magiſtros ſequerentur, deventum eſt. Sed hæc in obſcura materia prolixius forte, quam hi cancelli concedunt, propoſita ſunt, proponenda nihilominus eſſe, cum non paſſim obuia ſint, duximus.

§. XIX. Quod ad Reales attinet, ſecunda illi Scholaſticorum ætate diuiſi præcipue fuerunt in Scotiſtas & Thomiſtas. (*a*)

(*a*) Poſt Abelardum Reales ſoli imperabant, nec niſi poſt Albertum M. diuidebantur in ſuos quaſi ſurculos, in Thomiſtas, qui Dominicani ordinis, & Scotiſtas, qui Franciſcani erant. Nam & his ordinibus ipſi ſectarum Princices Thomas & Scotus ſecernebantur. Omnes hi Reales erant, Thomiſtis tamen *Realium* nomen *κατ᾽ ἐξοχὴν* adhæſit, Scotiſtis *Formalium.*

§. XX. Poſt Occamum non plane nullos ex ordine Auguſtinianorum licebit Nominales numerare. (*a*)

(*a*) Occam enim, quamuis ipſe non eſſet Auguſtinianus (ex Franciſcanorum enim erat ordine, Scoti diſcipulus) habuit tamen aliquot ex Auguſtinianis aſſeclas, vt Gregorium Ariminenſem & alios.

§. XXI. Sic diuiſi erant Philoſophi. At Theologi quanquam & ipſi paſſim variis ſcindebantur litigiis (*a*) non tamen viden-

tur perinde in ſectas generales ac novas fuiſſe diuiſi.

(*a*) De quibus legi poteſt liber Matthiæ Flacii de diſſenſionibus Pontificiorum, editus Baſileæ A. 1565. Interim alios ab aliis invenimus eſſe diſcretos a titulis librorum vel a modo eos tractandi.

§. XXII. Niſi alios ab aliis invicem velis eſſe diſcretos a titulis librorum vel a modo eos tractandi. (*a*)

(*a*) Hinc habes Summuliſtas, Sententionarios, Quodlibetarios.

§. XXIII. Scholaſticis in genere proprium fere fuit neceſſariis atque vtilibus doctrinis miſcere ineptas quæſtiones atque invtiles curioſitates, quas humani ingenii acies penetrare non poterat. (*a*)

(*a*) Inter infinita exempla (quorum e Theologis Scholaſticorum meſſem haud exiguam licebit conſpicere apud Binderum c. 2. de Scholaſt. Theol. p. 24. ſqq.) notiſſimum libet proferre de nugis in ardua de Sacramento cœnæ doctrina prolatis. Quæritur namque apud eos: *Si mus aut aliud quodcunque brutum hoſtiam conſecratam arrodat & comedat, quid de corpore Chriſti fiat?* Ibi primum diſtinguit Brulifer 4. ſent. diſt. 13. q. 5. inter aluum, vterum & ventrem, tum inter traiicere & proiicere

iicere in ventrem, vltimo denique inter murem, quatenus pro humo ſeu terra ſumitur, ex qua eſt, & quatenus ſignificat animal ex humore terræ prognatum, tum diſtinguit inter edere & vorare. Accuratæ, ſi Diis placeet, diſtinctiones, ad hoc negotium ſi applicentur. Quam varie & ſatis ad curioſitatem, imo ad impietatem hæc quæſtio ſit pertractata, de eo videri poterit Tribbech. lib. cit. p. 71. ſqq.

§. XXIV. Sua tamen laude prorſus privandi non ſunt, præcipue, quod, dum inter ſe diſſentiunt, a verborum tamen acerbitate plerumque abſtinent. (*a*)

(*a*) Laudant hoc in Scholaſticis Hugo Grotius in proleg. de I. B. & P. 3. & Calixtus Appar. Theol. p. 138. Conf. vero omnino Tribbech. Cap. VII. de Cenſuris doctrinæ Scholaſt. p. 160. 162. plura encomia adferentem.

Habes heic B. L. in tabula hiſtoriæ de Scholaſticis Doctoribns, ſi non ſummam, ſaltem excerpta quædam. Progredi equidem ad plura par erat, aſt in his veluti anguſtiis hac vice ſubſiſtere coëgit nos, dum feſtinandum fuit, otii penuria. Subſiſtemus ergo Deo omnis ſapientiæ purioris limpidiſſimo fonti, a quo & promanaſſe quicquid in Scholaſticis laudem juſtam mereri potuit, credendum eſt, dicentes gratias, cui vni & ſoli ſit gloria in nunquam finienda ſecula!

EXCERPTA * LITTERARVM AD IO. MEVRSIVM *a Viris clariſſimis Scriptarum.*

ANDR. RIVETVS.

Bibliotheca Erpeniana Academiæ Oxonienſi illata. Golius Alepum proficiſcitur.

Bibliotheca Erpeniana linguarum orientalium, quam exiſtimabamus academicæ bibliothecæ acceſſuram, prout decretum

* Extat codex harum epiſtolarum MSS. in *bibliotheca Lipſienſi Paullina*, ex quibus noſtra excerpta adornauimus. Elegans eſt codex a *Samuele Puffendorfio* Bibliothecæ donatus A. 1689. & hic eſt ille, de quo clar. *Struuius* in *Introductione ad rem litterariam* edit. ſecund. p. 185. his verbis agit: *Elegantisſimus eſt codex epiſtolarum, a Puffendorfio bibliothecæ donatus, qui aliquot centum epiſtolas autographas ab Heinſio, Barthio, Lipſio, Scaligero, Schotto, Caſaubono, Frebero aliisque eruditisſimis Viris ad Meurſium ſcriptas continet, dignæ vt edantur, cum multam lucem rei litterariæ posſint præbere.* Quæ quidem veriſſima ſunt, ſed

tum fuerat, nimia iniecta mora & durioribus conditionibus viduæ propoſitis, ceſſit

ſed in hoc codice nullæ continentur litteræ a *Barthio* & *Lipſio* perſcriptæ, namque *Struuius Tentzelium* ſecutus hac in parte errauit: Extat quidem *Lipſii* carmen in *auream*, quam habuit, *pennam*, & *Barthii* Carmen ad Meurſium exaratum, ſed præter iſta nihil legitur. Quod ad ipſas epiſtolas attinet, non integras damus & ad verbum deſcriptas, verum excerpta ſolum, hoc eſt ea, quæ meliora ſunt & legi merentur. Laudo eorum inſtitutum, qui ex epiſtolis excerpta dant, reſectis iis, quæ nullius ſunt vſus; etſi non ignorem, quosdam eo eſſe ingenio, vt omnia edi, nec particulam reſecari velint. At quorſum hæc? ſi ſtyli ratio habenda eſt, præſtat omnino integras edere epiſtolas quam obtruncatas excudere; quales ſunt *Caſelii*, *Buchneri*, *Græuii* aliorumque: ſin rerum ratio habenda, mallem edi potiora & quæ ad rem litterariam faciunt. Quod nonnulli vellent factum in Epiſtolis Daumii nuper editis, quæ a rerum vtilitate, quas tractant, nequaquam vero a culto ſcribendi genere ſunt commendandæ. Dictio Daumii humilis eſt, ſalebroſa, & plurimis medii æui vocibus inquinata, vt non neceſſum ſit, tam operoſe omnia conquiri ac evolgari. In nuperis *Epiſtolis Daumianis* a Viro Clariſſ. *Io. Andr. Gleichio* editis quantum eſt, quo carere poſſumus! occurrunt

Academiæ Oxonienſi, empta a Duce Bukingano. Noſter *Golius* Alepum cum bona D. D. Curatorum venia profectus eſt, vt vivam ibi orientalem bibliothecam nobis comparet, rediturus poſt ſesquiannum, ſi DEVS vota eius & noſtra ſecundare dignetur. Lugd. B. IV. Cod. Febr. Styl. Gregor. cIↄ Iↄc XXVI. MAR-

currunt multa ex culina & curis domeſticis petita quæ ſcire noſtra parum intereſt. Cuius quæſo vſus, quando p. 219. legimus: *Saccharum & haleces accepimus, memores gratias reponimus:* quid iſta verba p. 246. proficiunt? *Der ſehr groſſe Wind hat mir heut die Flüſſe ſehr rege gemacht, daher der Kopf wüſte iſt, vnd nichts guts ſcreibt.* Eiusmodi complura ſunt in hac collectione. Nos itaque ne in eandem cenſionem incideremus, ſeligere placuit ex integro corpore, quæ fuerunt meliora. Sæpe tres aut quatuor epiſtolas prætermiſi, quod nihil ſingulare afferrent, nec darent argumentum, quod ad poſteros transmitti poſſet. Qui ipſum codicem inſpexerint, facile nobiſcum facient, inter decem & plures epiſtolas vix vnam eſſe, quæ a rerum dignitate commendari poſſit. Itaque nihil fraudis inde metuendum. Vnum addo, iuniorem *Reinhardum* Dresdæ hoc integrum litterarium commercium ex codice deſcripſiſſe, eo animo, vt typis emitteret, ſed non ægre feret, nos curas iſtas præuertiſſe.

MARQVARD. FREHERVS.

Laudatur Meurſii Gloſſarium græco barbarum: eiusd. Cobs Tantinus ſub prœlo ſudare dicitur.

Vidi libens Gloſſarium tuum *græco barbarum*, opus ingentis laboris nec minoris vtilitatis, & quod poſt ſe trahet alterum illud *latino barbarum*, cuius videndi deſiderio mirifice flagro. Sunt enim & nobis iam dudum in eo genere collecta & obſeruata non pauca, quæ tuo inſtituto conferre non abnuerem, ſi gratum foret, vt excuſæ paginæ ſubinde ad me peruenirent, quibus illa pro corollario accederent. Sed forte nihil aliis ſpecilegii aut racemationis tua relinquit induſtria. *Cobs Tantinum* ſub prœlo eſſe confirmauit Elzevirius, ad quem nuncium exilivi. Vidiſti quæ de eodem ſcriptore auguſto prædicet Caſaubonus præfat. ad Polyb. cui etiam exemplar regium in manu fuit, quod vtinam tuæ editioni adiumentum præbere potuiſſet. Cæterum noſtrum exemplar Palatinum (e quo ante decennium & amplius exſcripſerat & Leunclauius vt & *Laonicum Chacondylem*, quæ deinceps eo defuncto magno meo dolore perie-

perierunt) eſt iſtud ipſum, quod *Egnatius* habuit, idque in Cæſaribus in *Conſtantino* illo *Porfirogenita* pro ingenti theſauro extollit, quod in editione tua attingere poteris. Francof. XXV. Mai.

OTTO HEVRNIVS.

Heurnii Controuerſia cum Bontio de Profeſſione academica.

Tantum negocii *Bontius* mihi creat in profeſſionis adeptione, vt nihil ſupra: omni arte & marte me ex profesſione eiicere nitotur. Quæſo ſi quid apud vos inaudias, mihi quod obeſſe poſſit, id præoccupes. Hic certe ita his diebus me torſit, vt vix vitalis mihi vita eſſet. Acta iam profeſſionis habeo, ſed vt loquuntur, prouiſionalia habuiſſem abſoluta, (vt ipſe Dominus Penſionarius mihi dixit,) niſi ſumma aduerſarii fuisſet importunitas. Dominus tamen Penſionatius mihi dixit, hanc proviſionem extra periculum eſſe, nam ad effrenem adverſarii linguam frenandam tantum eam cantelam adiectam. Alia alta me propediem habiturum dixit, vbi eruditionis ſpecimen dedero. Iam *Bontius* hoc petit, vt

etiam

etiam ſpecimen edat; vide quanta ſit hominis audacia & inuidia, qui ex dato iam munere, cuius acta habeo, eiicere me conatur. Leyde 1605.

HERIBERT. ROSWEYDVS.

Edere vult pratum ſpirituale Moſchi Euirati ſeu Sophronii: Meurſium excitat ad Palladium edendum.

Vbi vitis SS. græcis vſus fueris ad gloſſarii tui ſupplementum, alias ſubmittam. Recens ex Veneto exemplari deſcriptum græce accepi *Pratum Spirituale Moſchi Euirati ſeu Sophronii.* Id mihi vitis Patrum recenſendis vſui futurum. Statui enim *Moſchum* vitis Patrum adiungere, ſed latine tantum, vti hactenus prodiit. Græco latina editio aliquando adornabitur, vbi plura græca nactus fuero. Interea *Palladium* veſtrum expectamus, vt græca ſubinde lucem latinis inferant. Scio Venetiis græcum Palladii exemplar, quod iam curaſſem exſcribi, niſi ſpes eſſet, nos cito laboribus veſtris fruituros. Ita manu pretium id compendi faciam. Quare accura quæſo tuum Palladium & publico dona, ne Venetiis co-

ga-

gar evocare, quod Leyda ſubminiſtrare poteſt. Antuerpiæ XII. Cal. Dec. cIɔ Iɔc XIII.

MELCHIOR GOLDAST.

Varii loci in Terulliano emendantur.

Interibi hoc tibi de noſtris ἀσπαςικὸν adfero libris. In *Tertulliano*, cuius te editionem adornare dicunt, hæc ſunt, quæ tui iudicii facio. *De reſurrectione carnis* legitur edit. Laurentianæ p. 36. *Vaſculum vero ipſum non eſſe ſententiæ obnoxium, quia nec calicem damnari, ſi quis eum veneno temperarit &c.* lege: *temerarit. p. 60. Etenim quam abſurdum, quam vero ethnicum, vtrumque autem quam DEO indignum, aliam ſubſtantiam operari, aliam mercede diſpungi.* leg. *diſiungi.* Sic enim: *ita & carnes, quæ in ipſis nationibus vna ſubſtantia eſt, non materia ſed mercede disiunxit.* Aduerſus Marcion. lib. I. p. 128. corruptiſſimum locum corrigo & diſtinguo: *Dies nunquam patens, ſol nunquam lucens, vnus aer nebula, totus annus hybernus, omne quod flauerit, aquilo eſt.* Confirmandæ coniecturæ eſt, quod ſequitur: *Nubilo obſcurior, hyeme frigideor, gelu fragilior, &c. p. 141. Plane ſi natura*

natura bonus, exhibiturus, & non acceſſione: ſupple: *natura exhibiturus & non acceſſione.* Lib. IV. principio. *Secundum veſtigia priſtini operis, quod amiſſim reformare perſeueramus.* leg. *amiſſim* p. 202. *& incipit iam Chriſtus Marcionis creatori docere* leg. *nocere.* deſtruendo ſcilicet eius bonitatem De Corona militis p. 334. *qui de habitu interrogatus nomini negotium fecerit.* leg. *nemini.* Ad Martyres p. 368. *teſtudinem deſiccando* leg. *faciendo*, aut *ædificando.* Parum enim moleſtiæ in exſiccandis lignis, multum operæ erat militaris in teſtudine faciendo. Teſte Liu. l. V. & Cæſar. lib. II. Heic in ſchedis meis aduerſariis interiectus locus Arnobii tui, quem appingo lib. I. in princ. *Inſpiciamus igitur opinionis iſtius mentem.* ita Barrenſis: lego: *fontem.* Sequitur in Tertulliano de hab. Mul. in princip. c. 1. *Tu es quæ eum ſuaſiſti, quem diabolus aggredi non valuit.* leg. *Tu es, quæ eum ſic invaſiſti &c.* De cultu fæmin. p. 412. c. 7. *& in illo ambitu capitis reſurgatis.* Quid ſit ambitus capitis, nullus intelligo; lege: *habitu capitis.* Sic: *Præterit enim*, inquit, *habitus huiusmodi* p. 410. c. 6. *Tum ſolis ani-*

animando ſimul & ſiccando capillo exoptabilis ardor. lege: *exitiabilis ardor.* p. 413. *Tum ſi quas vel diuitiarum ſuarum vel natalium, vel retro dignitatum ratio compellit* leg. *vel retrodignitatum* i. e. dignitatum priſtinarum & pro Chriſto proditarum. Paulo poſt c. IX. *Satis igitur vſæ eſtis diuitiis atque deliciis, ſatis dotum veſtrarum fructum cecidiſtis* fac. *recepiſtis.* De Fuga in perſecutione: *quo oſtenditur, vtramque apud DEVM eſſe & concuſſionem fidei & protectionem, cum vtrumque ab eo petitur, concuſſio a diabolo, protectio a filio.* Puto addendam negationem; *non concuſſio.* Nam & hoc ipſo loco Concuſſionem fidei eſſe apud DEVM dicit, & pagina ſuperiori, perſecutionem euenire per diabolum non a diabolo, & quæ paulo poſt ſequuntur. De anima c. 3. *Ita inde materiæ Viſionibus ſubminiſtrantur.* Manuſcriptum Sancti Galli, *quæſtionibus* dicit, Gothofredus ad L. XXV. p. 15. D. de hered. petit. poteſt tamen illud retineri. De idolol. in princ. *Nam etſi ſuam ſpeciem tenet vnum quodque delictum, & ſi ſuo quoque nomine indicio deſtituatur, idololatriæ tamen crimine expungitur.* *Lectius* noſter legit:

etſi

etſi ſuo quodque nomini indicium deſtinatur, Ego: etſi ſuum cuique nomen indicio deſtituatur,&c. Genevæ VII. Cal. Sextil. MDC.

IO. POLYANDER.

Vt graias redoles, Meurſi, Latiasq; Camœnas,
Sic celebres calamo reddis & ore tuo.
Parua loquor. Themidis leges & Martis vtroq;
Bella refers, Batauæ & iura ſacrata togæ.
Dignus quem caneret, ſi poſſit Phœbus, at ipſe
Cum pater hoc nequeat, filia fama dabit.

CONRAD. RITTERSHVSIVS.

Parat editionem fabularum Phœdri.

Intellexiſti nuper me parare nouam Fab. Phœdri editionem, quare abs te peto, vt ſi quas in illum libellum iam collectas forte habes obſeruationes aut emendationes, mihi ne inuideas meis adiungendas. Si nihil dum annotaſti, rogo vel mea cauſa relegas libellum lectu iucundum, & quod in mentem venerit, per otium annotes. In eum vſum ad te mitto genuinum exemplar, quorum alterum habet excerpta *P. Pithœi* V. C. annotata ad oram libri manu Domini *Bongarſii*, qui vltro ad me ante nouem annos

 miſit.

miſit. addo etiam editionem Rigaltii. Illud quoque maxime abs te peto & contendo, ſtudeas ſupplere verſu perſuaui fabulas LXXXII. LXXXIII. & LXXI. quæ eſt narratio de Demetiro & Me..... Digna profecto res erit tuo ingenio ac ſtudio, mihique vt & aliis gratiſſima.

IDEM

Laudat Meurſii notas & Coniecturas in Phœdrum: Ritterhuſius orationem ſcribit de exiguis rebus non contemnendis, & percenſendam offert Meurſio.

Equidem ita fore augurabar, vt Phœdrum non ſine fructu & tuo & publico relegeres, Meurſi doctisſime, addo & amicisſime, quando inter nos ſtudiorum ſimilium amor amicitiam conciliauit. Quare nec me conſilii mei, quo te ad hanc relectionem inuitavi, pœnitere poteſt, nec debet te obſequii, quo mihi morem geſſiſti. Ne multa: probo vehementer emendationes * & coniecturas tuas,

* vereor, vt ex animi ſententia loquatur. In auctoribus latinis emendandis infelix erat Meurſius, & coniecturis ac ingenio ſæpe confiſus a veritate diſceſſit.

tuas, inter quas nonnullæ eminent, tametſi pleræque omnes ſint felicisſimæ, nec minus probo etiam tuas adverſus quasdam Phœdri ſententias diſputationes: non enim caret probabilibus rationibus. Gratias itaque tibi ago, qui non ſolum relegendum me hortatore ſuſceperis ſuauem illum fabulatorem, ſed & obſeruata in eo mihi inſcripſeris. Erit hæc illuſtris προσθήκη novæ, quam paro, editionis, eamque non parum exornabit: ac præterquam quod multa lectorem docebit, etiam noſtræ amicitiæ monimentum erit minime contemnendum. Verſor iam in conſcribenda oratione mea de *exiguis rebus* non contemnendis, quam die craſtini cum DEO abſoluam, & priusquam in publico recitem, te capiam privatum arbitrum. Scis enim ex Plinio & aliis morem veterum, quo inter amicos ſuas vel orationes ac μελέτας vel muſas recitabant & doctorum iudicia pertentabant, ac ſecundum ea ſæpe multa corrigebant in melius. Nos vtilisſimum morem iam pridem ſicut & alia maiorum præclara inſtituta in deſuetudinem venire paſſi ſumus, atque obliterauimus. Sibi enim quisque fere

ſapit domi & ſibi placet ſe contentus iudice. Non ſic ego, qui cuperem, ſi otium eſſet, iudices hunc morem frequentare & quæ primus ſcribendi feruor in ſe laudarat, delere ad alienum arbitrium, ac melioribus commutare. XIX. Iun. 1607.

IDEM.

Rittershuſius tradit ſua recenſenda Meurſio.

Vix tandem tantillum vacui temporis nanciſci potui, vt orationem meam in panegyri proximo die lunæ recitandam ex lituris deſcribere potuerim. Hanc tibi, vir doctiſſime, recenſendam mitto ob cauſas nuper & coram & per codicillos expoſitam. Reſecabis libere, quæ ſuperflua videbuntur, idque tanto liberius, quanto magis in arctum cogere copias iubebit me ipſa temporis anguſtia, nam vltra horam ſine auditorum tædio perduci oratio non facile poterit. Accipe vna & D. Remi Themiſtium, eoque tuo arbitratu ſicut & aliis meis omnibus vtere fruere.

GEORG.

GEORG. REMVS.

Meurſii laus: Rittershuſii Ius Iuſtinianeum editur.

Magnas me tibi agere gratias, magna dictat ratio. Munus exquiſitæ eruditionis, quod ἀμφοτέρησιν amplexus fui, longe gratiſſimum accidit. Egone vero cenſeam? Taciti heus! æmulum te agnoſco ſolertem æque ac felicem. Palpum non obtrudo. De morte Rittershuſii inaudiſti, opinor, cuius memoriæ vtinam metra des. Editur *Ius Inſtinianeum* XVII. capitibus methodo exactisſima digeſtum a Rittershuſio: ei operi addentur amicorum Epicedia. De Caſaubono proh! quid ais? abiit? immortalitate dignus emoritur Noriberg. X. Cal. Mart. cIↃ IↃc XV.

IDEM.

Freheri & Velſeri mortes denotantur.

Poſtquam 3. May ad beatas conceſſit ſedes Marq. Freherus, cauſæ optimus Patronus teſtamentariæ tutelæ Electoris ſui: en ceu ſuccenturiatus ſequitur Idib. Iunii *Marcus* noſter *Velſerus*, Annalium Auguſt. & Boicorum ſcriptor. Vrbs hinc Vindelico-

rum Auguſta duo amiſit lumina, Reſp. autem litteraria totidem columina. Iuſta ſolvamus vtrique fas eſt. Rittershuſio te quoque exequias ire velim. Heredes tuos expectant verſus. Velſerus ἄτεκτος obiit: Freherus natos duos, tres ſequioris ſexus proles, Rittershuſius tres filios, duas natas reliquere.

G. REMVS.

Höſchelius laudatur.

Notus & charus mihi eſt Höſchelius ab annis XXXV. plus minus, cum quidem A. M D LXXV. Condiſcipuli ſub Hieron. Wolfio eſſemus: ille primum, ego imum obtinuiſſem locum: admodum autem adoleſcens tum eram, ille ætate me antecedebat, atque exemplo induſtriæ prælucebat: adeo vt D. Wolfius hunc Höſchelium cum ob eruditionem tum ob mores compoſitos & καλλιγραφίαν in deliciis haberet. Norib. 6. Eid. Sext. cIɔ Iɔc VII.

IAC. BONGARSIVS.*

de laribus vialibus inſcriptio.

Libellum tuum elegantem & doctum accepi

* Edita eſt Epiſtola hæc, ſed nonnihil diuerſa inter Epiſtolas Bongarſii & Lingelshemii.

cepi cum epiſtola, quæ nondum lecta periit mihi negligentia pueri. Sed & pro libello & maxime pro illa tua in me conſtanti beneuolentia tantum tibi debeo, quantum ſoluere me non poſſe profiteor. In libello tuo vt primum aperui, primum incidi in caput 2. Auctarii & ad legendum quamuis alias occupatum inuitauit Epigraphe de *Laribus Vialibus*. Inſcriptio hæc eſt Albæ Iuliæ in ædibus principis, quæ olim fuerunt Epiſcopi.

Fortunæ
reduci, Lari
viali, Romæ
æternæ
Q. Axius Aelia
nus. ue. pros.
Aug.
ex ioui

Eam vidi & deſcripſi & notaui ad res Hungaricas loco Varronis, qui eſt in V. de L. L. *Compitalia, dies attributus laribus vt alibi.* nemo non videt legendum: *Vialibus*, quod olim adſcriptum oræ libri mei, cui debeam neſcio, a me non eſſe ſcio. Vale. Francof. XXVII. Sept. 1601.

IO. KIRCHMANNVS.

De profectione Danorum in terram ſanctam liber MST.

Hintzium noſtrum ſe tibi iuſto tempore ſtetiſſe, equidem lætor, vtque labores eius, quos in filio tuo informando ſuſcepturus eſt, DEVS fortunet, ex animo precor. Cur de ſcriptore Anonymo libelli *de profectione Danorum in terram ſanctam* nuper quæſiverim, hanc habui cauſam. Cum ante aliquot annos mihi a ſenatu vrbis huius demandaretur cuſtodia Bibliothecæ tum primum inſtitutæ reperi inter libros, qui in curia adſeruabantur, Manuſcriptum Ioſephum latinum, in cuius calce additi erant duo Tractatus I. *de regibus Norwagienſium.* II. *de profectione Danorum in terram ſanctam:* quos cum illuſtris Cancellarius Chriſtianus Frys ante paucos annos, cum hic pacificationi inter Cæſarem & regem intereſſet, apud me vidiſſet perlegiſſetque, non indignos eos editione iudicauit, meque ad illos luce donandos hortatus eſt, quod etiam me facturum promiſi. Sed partim mors typographi, partim ſucceſſoris incuria, partim quotidianæ occupationes me ab hoc propo-

ſito

ſito auocarunt. Peruelim igitur ſcire, vtrum huius argumenti tractatus apud vos adhuc manuſcripti extent. Qui de Norvvagiæ regibus agit, conſtat cap. XXXIII. orſus ab Haraldo pulcre comato, deſinit in Sivvardo. Alter agit de profectione Danorum in terram ſanctam, quam ſuis literis promouit Gregorius VI. Pont. M. Kanuto Woldemari F. regnum obtinente. Is conſtat cap. XXVII. quorum penultimum facit mentionem imaginis Sanctæ DEI genetricis apud Conſtantinopolitanos. Ac vtrum tale quid apud vos manuſcriptum extet, rogo me docere ne graveris. Illuſtris Cancellarius negabat ſibi hac de re conſtare. Vale. Lubec. 29. Oct. 1633.

THEOD. CANTERVS.

Meurſium dehortatur Canterus ab humanioribus litteris ad Iuris ſtudium. Rigaltii laus in Meurſium.

Literas tuas amoris & beniuolentiæ in me pleniſſimas a parente tuo traditas grato animo accepi. & maxime, quod ex iis intellexerim de ſtatu rerum tuarum, & quod honeſto loco illic ſis apud D. Barneheldium atque vt in ea vocatione functioneque, ad

tempus perſiſtas, rebus tuis minime obfuturum exiſtimo, & interea dum illic es, recte meo iudicio feceris, ſi poſtpoſitis aliquantum humanioribus litteris te ſtudio iuris in totum addixeris, nec ab eo ſtudio animum prius deflexeris quam tædia omnia difficultatesque omnes deuoraueris, quod ſi feceris crede mihi, magno in poſterum ornamento tibi erunt ſtudia litterarum, quæ alias per ſe parum ſunt, ſed ſi adiungantur cum aliqua facultate, maxime hominem illuſtrem reddunt. Quod tibi certe factu difficile non fuerit, vtpote qui DEI opt. max. beneficio bono & felici ingenio, promptaque memoria præditus ſis. Quare vt cœpiſti iam perge, inque eo ſtudio obdura: & quemadmodum ex ſtudio litterarum hactenus vbique terrarum magnum tibi nomen acquiſiueris, ſic ex hac facultate, ſi perſeueraueris, maius inſuper (niſi meum me fallat augurium, nomen tibi acquires. Magna cum voluptate nuper legi Nic. Rigaltii doctiſſimi galli de te iudicium, qui in notis ſuis ad Phædri fabulas inter alia ſic inquit: Etenim Seruianæ in Eclogam II. inquiſitioni pertinacius mihi fauere videt

videtur Io. Meurſius doctiſſimus adoleſcens, quem ſæpe miror. & certe ſupra ſuos annos literarum dote diteſcit. βλάστημα καλλίπρωρον ἀνδρόπαις ἀνήρ. Hæc volebam neſcius ne eſſes. Vltraiect. XIX. Aug. 1600.

THEOD. CANTERVS.

Emendationes Meurſii in Arnobium percenſentur.

Licet literis tuis hactenus non reſponderim, accepi tamen & in voluptate perlegi emendationes tuas ad Arnobium. Sed occupationibus præpeditus iis reſpondere integrum non fuit, nunc paulum plus otii nactus ſcribendi officium vlterius intermittere nolui. Satis certe feliciter & ingenioſe meo quidem iudicio nonnulla emendaſti, ſed vt ſcis, periculoſum admodum eſt coniecturis indulgere: nonnulla tamen loca extra omnem controuerſiam recte emendaſti. Singula autem loca examinare, nunc otium non eſt. perplacet mihi ſtudium & diligentia tua in perluſtrandis & pervolutandis cum iudicio bonis auctoribus. Et libere dixero, ſi eo quo cœpiſti pede perrexeris, & DEVS opt. tibi vitam & otium con-

conceſſerit, magnum quiddam de te mihi polliceri auſim, & certis iudiciis colligo, non fore vanum augurium noſtrum. Vltrai. 8. Nov. 1596.

THEOD. CANTERVS.

De Meurſii coniecturis in Arnobium.

Summa cum voluptate legi coniecturas tuas ad Arnobium, & perplacet acumen. attamen hoc omnino perſuaſum habeas velim, lubricum admodum eſſe & minime tutum in huiusmodi ſcriptoribus coniecturis indulgere, niſi accedat Manuſcripti codicis auctoritas, aut ſaltem vitioſa veteris codicis ſcriptura, quæ nos quaſi manu ducat ad veram ſcripturam. Attamen ex his pauculis re ipſa facile experieris, quam periculoſum & fallax ſit, in hoc genere ſcriptorum coniecturis vti, nec temere eo deueniendum. Vltrai. XVI. Mart. 1596. Leydam.

THEOD. CANTERVS.

Meurſii Gloſſarium collaudatur.

Gloſſarii tui partem accepi & maximas

vt

vt debeo, pro iſto beneficio gratias habeo. Erit certe meo iudicio opus illud poſteritati gratiſſimum, conſtitit enim tibi non minimo labore, & miror, qui potueris tam multos euoluiſſe auctores, quos in teſtimonium adducis & præſertim ineditos & quorum ne fando quidem nomina inaudiueram. Merito certe de poſteritate bene mereberis. Ego certe quod ad me attinet, priuatim tibi maximas & immortales habeo gratias, multa plurimaque, quæ ante nobis obſcura erant, te auctore & illuſtratore iam dilucide intelligimus. Vltrai. XV. Aug.

THEOD. CANTERVS.

Apollonius Tyrius Manuſcriptus.

Librum totum tuum euolvere per anguſtiam temporis nondum potui, quæ tamen hinc inde libando guſtavi, mirifice placent, vt omnia tua. Illud vero mihi diſplicuit, quod Epiſtolam ad Scriuerium tuis ſcriptis inſerueris, nollem factum. Illud magis miror, quod eius rei mentionem nullam apud me, cum hic eſſes, feceris. Maluiſſem meo iudicio totum hos diſſimulare, quam ita in apertam inimicitiam

pro-

proſilire. nam iam vt videtur omnes ſpes concordiæ & reconciliationis penitus ſublata eſt. Scire velim, unde habeas Apollonii Tyrii hiſtoriam ab ſymphoſio verſam eſſe. nam & ipſe eandem hiſtoriam Manuſcriptam habeo, ſed multis locis ab impreſſa hiſtoria diuerſam & diſcrepantem. Vltrai. XIIX. ſept.

THEOD. CANTERVS.

De Th. Canteri fratre.

Quod ad diem & obitus fratris mei piæ memoriæ attinet, ille natus eſt A. 42. menſ. Iul. die XXIII. denatus eſt A. 1575. Maio die XIIX. ita vt nondum annum 33. expleuerit. Vltrai. XI. Mart.

THEOD. CANTERVS.

Meurſius laudatur.

Quo diutius tua ſcripta lego, miror ingenium & induſtriam, & qui fieri poſſit, vt in ea ætate, qua es, tam multos autores editos & ineditos cum cura euoluere potueris.

PETR.

PETR. CVNÆVS.

Leges atticæ Scaligeri in Manuſcripto.

Solonem tuum accepi ſed ſine litteris, pro quo munere cum gratias tibi agere conſtituiſſem, neminem reperi, qui iter ad te faceret. Enim vero pro luculentiſſimo illo munere vt gratias tibi ago maximas, ita plurimum tibi debet ICtorum ordo, eorum præcipue, qui leges romanas illuſtrare cupiunt ex Athenienſium antiquiſſimo iure. Nihil iam a multo tempore edidiſſe te memini, quod magis adiuuet cauſam iurisprudentiæ noſtræ. Vtinam leges Atticas iam pridem a Scaligero collectas evulgarent tandem illi, qui *epiſtolas præter auctoris mentem ac fortaſſis etiam contra amicitiæ* æquisſimas leges publicarunt. Vale. Lugd. Bat. Cal. May 1634.

IS. CASAVBON.

De Thuani opere & animo.

Tuam de ampliſſimo Thuano epiſtolam heic accepi. Feciſti rem & vtilem ipſi & ſine dubio gratam. Sæpe ille mihi narravit, quanti ſibi laboribus conſtarent ea quæ ſcripſit : neque tamen dubitare ſe, quin

res

res peregrinas exponens ſæpe offendiſſet. Ac ſum ipſe conſcius animi candidi, quo ſemper excepti ſunt ab ipſo, qui certiora ipſum vellent docere. Itaque nullus dubito tuas eiusmodi animadverſiones fore ipſi longe gratiſſimas. Sed hiſtoriam tuam quando videbimus? Ego ingenti flagro cupiditate ea legendi, quæ ais ſcripſiſſe de Albano Duce. * Vtinam quos non puduit tam tetra & horrenda ſcelera admittere, pudeat ſaltim in tuis ſcriptis recognoſcere. Poſſemus in poſterum meliora de illis ſperare, ſi ſemel eo Romanenſes poſſent adduci, vt ſuæ immanitatis illos ſerio puderet & pœniteret. Sed non ita Romæ viuitur, vt ſperare hoc liceat. Nos in opere ſuſcepto pergimus & primæ partis editionem dies ac noctes vrgemus. Quid præſtiterimus vere doctorum & vere piorum erit iudicium. Lond. prid. Nov. cIↄ Iↄc XIII.

BALTH. BONIFACIVS.

Meurſii Areopagus laudatur.

Cecropia tua quamuis, nullo ætatis machinamento, nulla temporis obſidione expugnabilis, non videbatur ſibi ſatis munita, niſi

* Legimus de iſto in Meurſii Hiſtoria Belgica.

niſi Areopagi freta ſuppetiis. Quem profecto librum Sereniſſ. Venetorum Respubl. ſuſpicit, Italia tota admiratur. Hunc tu Reipubl. Sapientiſſimæ bono conſilio proſpero euentu donaſti: Italiæ toti permiſſu tuo propediem donabit vir in vtraque lingua doctiſſimus *Io. Franciſcus Corneanius*, matruelis meus, pulcherrime inter tuos areopagitas ac Decemviros noſtros collationem facturus. Laudamus vehementer ingenium tuum, præſertim ab inuentione, qua cum primis excellis. At nos timidi imitatores vel potius ignaui exſcriptores litterariam ſcenam collaticiis & ad dominos redituris apparatibus adornamus. Gratulor tibi ſummos honores, quibus te respubl. optime de ſe meritum affecit: nobile quoque gratulor ἀντίδωρον, quo te Senatus remunerauit, egregium ſane cum virtutis tuæ tum publicæ liberalitatis monimentum. Amo te plurimum de libro, quo curtæ admodum ſupellectilis bibliothecam pro tua ſingulari humanitate locupletaſti. Ac vt ne videar aut ἀσύμβολος aut ἀχάριστος, cum de meo nequeam, tibi ſoluam ab alio. Mitto igitur *Commentarium Feudale*,

quod patruus meus *Io. Bonifacius* aſſeſſor Principis nuper ab ſe confectum Senatui transſcripſit. Taruiſio. Cal. Nov. 1624.

IO. CASP. GEVARTIVS.

Geuartii Electorum libri ſub prœlo: de libello famoſo in Regem Galliæ. Meurſii liber de gloria gallice redditus.

Habeo hic modo ſub prœlo *III. Electorum libros*, in quibus miſcellaneæ ad varios ſcriptores obſeruationes. Excuditur & *Manilius* cum notulis meis, quibus omnibus, poſtquam erunt adfecta, te participabimus. Heſterno die hic bini Itali, & gallus vnus rotarum ſupplicio affecti ſunt, quod libellum famoſum in regem edidiſſent in gratiam matris reginæ. Erat in eo libello perpetua comparatio regis cum Nerone, & inter cætera erat, regem eſſe crudeliorem Nerone, quippe qui matrem ſuam ſemel interfeciſſet, cum Rex id ſingulis diebus faceret, & huiusmodi alia ſcurrilia. Prodiit nuper libellus tuus *de gloria*, quam *Dn. Lalanius* Conſiliarius regius in idiotiſmum gallicum traduxit, & gallicæ iuuentutis Princi-

pi

pi ad virtutis ſtudium velut facem prælucere voluit. Lutet. Paris. 23. Iul. 1628.

FR. LINDENBRVCHIVS.

Lindenbruchius parat opus de ritibus Eccleſiaſticis.

Ego de ritibus eccleſiaſticis, qui a paganis originem ſumpſiſſe videntur, quædam collegi & euolgare in animo habeo, ſed ægre in hiſce locis typographiam inueniam. In illis memini obſeruata a me quædam de modo ſepulturæ, quæ nunc apud Romanos frequentabatur: & nuper admodum commodum hunc locum notaui Hilarii Arelatenſis in vita Honorii: *Prælata ante feretrum ipſius aromata & incenſum vidimus.* De legibus Germaniæ noſtræ propediem, vt ſpero, ſpecimen videbis. Pariſ. 1603.

IO. A WOVWEREN.

Varios fortunæ caſus conqueritur. De Canteri Arnobio edendo.

Iam duo ſunt, quæ a te exigam, quod ſi frigidiuſcule aut non ſatis ex voto me te tractaſſe ſentias, non naturæ meæ ſed tempori imputes: iuro enim tibi ante abitum

curas me mihi eripuiſſe, deinde ſinas matureſcere virtutes tuas ſcopum tibi non tantum famam ſed etiam vſum fingendo. Vides quam curioſus ſit tuus affectus, caue tamen ea ames, quæ vulgo placent. Scio me multos inimicos (quod magnis viris ſemper glorioſum fuit,) mihi peperiſſe apud vos prompta illa & nimis aperta mea facilitate, quorum latratus, ſerio loquar, etiam tui aures meas verberant. Tu ſi ſapis caninam illam loquentiam defenſione tua reprimas, quippe qui me longe alium noris. Quam febrientia mea ſtudia facile diuinas hominis deſultorii & magis vagi quam Scythæ. *Canterum* quæſo ſalutes, iubeasque meo nomine inhibere Arnobii editionem, niſi omnium ſibi riſum arceſſere amet. *Franc. Pithœus* breui Arnobium, Minucium Firmic. editurus eſt, vt de iis merito proclamari poſſit, quod de Auguſti magnis ludis, tales nec vidiſſe, nec viſurum quemquam. Lutet. IX. Kal. Mai. cIɔ Iɔ XCVII.

IOS. SCALIGER.

Lipſius meditatur in Senecam Commentarium

tarium magis, ipſius verbis vtar, vtilem quam ambitioſum. Kal. Mart. 1600.

ERYC. PVTEANVS.

Nugas agit in arguta dicendi ratione.

Humanitate tua iam opus, Clariſſ. Vir, ne inhumanus ipſe videar. Silentium meum velut flagitium eſt: maiori dignum pœna, quia & poſt munera durauit. Si hoc ſatis, confitentem habes reum. Scribere debui, imo potui, ſed procraſtinatio delictum fecit. Libris interim tuis & laboribus nouis vereque eruditis animum paui. Ita me DEVS ex interuallo me tibi adeſſe viſus ſum, ore certe animo promere, quicquid committi epiſtolæ ſolet. Affectum ſi meritis ſcripſi, cum non ſcripſi. Ingenium tuum admiratus fui, & hoc amplius erat quam ſcribere. Piſiſtrati lectione non adhuc ſaturare me potui. Profecto amplius ille tibi debet, quam ab Athenienſibus Harmodio & Ariſtogitoni tributum eſt, qui Hipparchum occiderunt. Eius Ερμᾶς admirari ſoleo. Sed nec eas induſtria tua omiſit. Perge illuſtrare Græciam, quia iam tua; facies incomparabili hac induſtria, vt omni-

um mox futura ſit, a qua omnes fere exulant. Perge inquam & vale imo viue vt poſſis pergere. Louan. 1623.

IDEM.

Doctiſſimum ad me munus mittis, quod profecto cœpi legere, vt accepi. Vix e limine pedem tabellarius extulerat, & lemmata capitum ſingulorum percurri. Sic vero maiori deſiderio correptus quantum legere exorſus ſum, tantum cultiſſimi ingenii tui induſtriam admirari. Hoc vero eſt bene de Athenis imo de ſeculis omnibus mereri. Quam multa obſeruas, quam varia indagas, quam involuta explicas! diuini non humani oculi tui ſunt: omnia intuentur, amplius dicam: omnia illuſtrant. Perge intueri, illuſtrare perge tuo beneficio deinceps, diem ſine nocte habebimus. Sed felices Athenæ, felices Archontes, qui eſſe iam non deſinent, feciſti vt regere adhuc videantur, qui ne viuunt quidem, & quorum maxima pars hactenus ignorata eſt. Qui latent etiam per nubem, tamen conſpicui ſunt, in quam ingenii tui radios immiſiſti. De Athenis vero ipſis imo de Acro-

poli

poli quam ſuaue fuit intelligere! in arce viuo, Acropolin teneo, quicquid dixeris, proprie ad me pertinere arbitrabor. vale, me amare perge, quem augere diuitiis tuis pergis. Ego redhoſtire cupio, ſed vinci liberalitate tua ingenuum erit proffiteri. Louan. 1622.

IDEM.

Antea doctrinam tuam æſtimaui & admiratus ſum, nunc beniuolentiam & humanitatem. Etenim amare tibi ſatis non erat, niſi & ſcriberes: quo officio cum ſuperatus ſim (præueniſti enim) operam dabo, vt nouiſſe videar, quem non compellaui. Sic quidem cum æterno nomini tuo perſoluam laudem, ipſe aſſumam, tuo affectu quam meo ingenio clarior evaſurus. Tot iam ſcriptis illuſtraſti litterarum tenebras, vt tot iam monimentis ad æternitatem vacaſti genus humanum, vt non vincere dicam, qui indoctus eſt, non ſapere, qui feliciſſimam ingenii eruditionisque tuæ induſtriam non intelligit. Mitto Belgas. in Italia celebris es, & inter lumina ævi haberis. Iam quoque creſcunt iſti radii &

vel ab *Orcheſtra* emicant: Sed ſi ſic pergis, nox in omni antiquitate eſſe deſinet, teque ſolem ſuum ſeculi conſenſus appellabit. De me quid attinet dicere? Satis erit, ſi in maiori numero ſtella ſim, ſi non obſcurus lateam. Obſcurus tamen, quia famæ tuæ radios nunc ſubeo, & affectu iungor. Non recuſo, obfuſcari malo, quam non amari, ſic tamen tuo beneficio clarus ero.

IANVS RVTGERSIVS.

De ſiniſtra Meurſii fortuna.

Litteras cum incredibili meo dolore legi, qui eo maior fuit, quod non præviſus eſſet. Ac ad eas citius reſcripſiſſem, ſi vel tantillum temporis mihi fuiſſet a moleſtisſimis occupationibus in tot aulis Principum, quæ me pene mihi eripuerunt. Tum autem ſi quod in tuo periculo conſilium ſuccurriſſet. Nolebam in amici fortuna ſolita negligentia agere, veni rem totam accurate perpendere, perpenſa tempus expectare, quo otioſus animi mei ſententiam explicare poſſem. Principio quod hiſtoriæ ſcribendæ ſpes tibi adempta ſit, equidem vehementer miror. Quis tibi ſuccedet? Grotii

tii calamitas & ea ſtudia & libertatem ei eripuit. Heinſius iam in opimo Sereniſſ. Regis mei ſtipendio duobus eodem titulo ſervire non poteſt. Scrizius noſter æque ac tu ſuſpectus es. Quo confugient, nam quod negligentia prætenditur, mihi tota vita, nedum tantillo tempore ſatis hiſtoriarum quis ſcribere videtur, ſi recte ſcribat, quantum tu ſcripſiſti. Equidem nihil æque me miratum fateri debeo ac eum caſum. Ego ſi quid in ea re metuiſſem tibi, ab Heinſio metuiſſem, cuius florentiſſimum ingenium ſimilem prouinciam merebatur, niſi & tu ambiiſſes, & ille ſatis munerum ſine illo fuiſſet. Sed eo metu per regem ſublato, ſecurus eram, cum hic caſus plane ex transverſo me oppreſſit. Augebat admirationem meam de reprehenſa ſcriptione, cum errata tua tibi & demonſtranda, & a te corrigenda ferant. Malorum enim libellorum ſupplicium ſpongia eſt, non domini damnum. Sed hiſtoriæ tuæ odium non te premere videtur, verum perſonæ tuæ, earumque partium, in quibus magni viri ſed infelicis auſpicia ſecutus aliquando fuiſti. etſi tu extra ſcenam conſtitutus eras, vt ani-

mo tantum illi faxis, re ipſa non potueris.) Nam quid aliud eſt, quod Illuſtriſſimi ordines etiam honorem dedicationum tuarum refugerunt? vt non ſolum hiſtoriam tuam ingratam eſſe videas. Memini cum ante annos aliquot *Samuel Neranus* editum a ſe elegantem alioquin carminum libellum patrio ſenatui dedicaſſet, eadem contumelia remiſſum, non ob aliam cauſam, quam quod earum partium ſuſpectus eſſet, quæ nunc ſuccubuerunt. Adeo illud perpetui mei in Getico exſilio comitis verum eſt.

In genus auctoris miſeri fortuna redundat
Et patimur nati quam tulit ipſe fugam.

Sed hæc duo licet grauiſſima ſint, tertium tamen vtrumque ſuperat, quo etiam de Profeſſione te periclitari ſcribis. Equidem fatebor id quod res eſt, id, vbi legi, totus expallui. Quid enim aliud in tali caſu amici facerem, quem ego fidiſſimum ac optime de me meritum ſemper expertus ſum? at quo crimine damnatus? quod barbarorum aliquot adoleſcentulorum palatum ad antiquas

quas eruditionis delicias, quibus te præeunte paſci poterant, obſurduerit. Ita ex illorum ſeu ignorantia ſeu negligentia pendebit doctoris ſtipendium. Meminimus nobis adoleſcentibus V. C. *Paul. Merulam* ſæpiſſime tribus auditoribus ſæpe me ſolo contentum fuiſſe. Neque hoc illi fraudi fuit. Nam de *Tuningio* etiam res in fabulam abierat. Ne quid de aliis dicam, qui iam fuerunt, quoniam candor noſter viuorum nomina diſſimulare iubet. Cur igitur tibi vni obeſt, quod illis non nocuit? nimirum quod ante dicebam, vera odium tui cauſa eſt, quod e partium ſtudio, quibus olim addictus fuiſti, conceptum eſt. Reliqua prætextus tantum, qui quærendus fuit. Quomodo enim humaniorum litterarum profeſſor remoueretur, niſi foris cauſa quæſita eſſet, quæ domi non erat. Neque enim vllus librorum tuorum in ſynodo, puto, damnatus eſt. Et hæc quidem de ipſo morbo, nunc de remedio videamus. Primum quod de bibliotheca tu ipſe ſuggeris in Academia Vpſalienſi adminiſtranda, id mihi imprimis probaretur, ſi ea res parata foret, Nunc cum diligentiſſime id inſtitutum hactenus

ctenus vrſerim, nihil tamen promovere potui, etſi in ea ſententia conſtantiſſime S. R. Maieſtas perſiſtat. Sed vt in aulis fieri ſolet, tardisſime talia procedunt, præſertim cum ingens pecuniæ ſumma ei rei perficiendæ debeatur, cum ea cum inſtauratione Academiæ nouisque Profeſſoribus advocandis coniuncta ſit. Id autem an paucos intra annos fieri poſſit vt mihi conditio horum temporum nota eſt, vehementer dubito. Et tamen prolixe ea de re ad Illuſt. Cancellarium ſcripſi, animumque eius tentaui, vt eo te Rex vocare velit. Stipendium luculentum futurum eſſet, tu modo dum reſponſum ad id acceperis, omni cura enitere, ne removearis. Et ego ſuper tua cauſa ad auunculum meum & *Honerdum* ſcripſi. Cauſam ſoli tibi habe. Metuo vt tui remoti opera rex vti auſurus ſit, ne eorum cauſam approbare videatur, qui ab Ordinibus damnati ſunt. quorum fauore quantopere eius Maieſtas opus habeat, tu ipſe noſti. Deinde honorificentius longe tibi futurum eſt a tuo loco auelli a tali Principe, quam ſi vacuus ab eo occuparis. Hæc mi Meurſi, non eo ſcribo, quod hæc præ-

da

da iam capta ſit (& tu tanquam nunquam futurum puta, ne cum ſpe ſuſpenſus fueris, eluſus te ipſum torqueas) ſed ita ſcribo vt amicus, qui vnice laborat, vt ægrotanti fortunæ tuæ remedium aliunde reperire poſſit. Optarem vt præclaro aliquo volumine & præfatione prolixa atque eleganti te Illuſtriſſ. Cancellario inſinuares. Et ſi quid paratum eſt, age, ne differto. Non enim illi audiendi ſunt, qui libellorum tuorum multitudinem accuſant. Tu plura indies ac plura procude. Et quod præmium tui temporis malignitas & ingratitudo tibi negauit, id a tot nominibus obſtricta tibi atque deuincta poſteritate exſpectato. Quamuis nec de tuis quidem temporibus tibi deſperandum eſt. Venabor ſi quem Pragæ tibi leporem excitare poſſim, vt duabus anchoris innitaris, ſi minus alterum ſucceſſerit. Atque vtinam nunc aliquot rege illo dignum monumentum paratum haberes, quod dum ergo illic etiamnum ſum, illi Principi offerri poſſit, apud quem etſi abſens & ignotus in ſumma expectatione ſum, commendante Ioanne Caſimiro Pr.Pal.Ser. noſtri Regis adfine, quo principe neque melior quis-

quam

quam viuit. Habes quæ hoc quidem tempore in tua mihi cauſa ſuccurrant. Ad quæ reſponſum tuum expectabo. Etſi non tantum tibi periculum fore confido, quantum metus ex ſuperiori contumelia etiamnum recens ſibi fortaſſe fingit. Cæterum me in omnibus & fidelisſimum & diligentisſimum in hac cauſa offendes. Vtinam *Porphyrii* omnia parata eſſent pro Bohemiæ Rege. Et potes adhuc. Sed ne omitte. Itali cuiusdam verſionem letinam περὶ ἀποχῆς, quæ apud magnum Voſſium reperies, tum *Rittershuſii* in vitam Pythagoræ notas vt & *Petr. Oliuarii Valentini* in introductionem. Lipſ. 31. Mart. 1620.

NICOL. RIGALTIVS.

De ſuo Gloſſario, & Iuliani epiſtola edita.

Gloſſariorum editionem ſe accurare ſcripſerat Vulcanius, an edita iam illa ſint, fac me obſecro certiorem. Ego interim abſolui meum illud *græco barbarum*, * quod olim promiſeram. Mitto tibi ſimul & *funus paraſiticum* paulo emendatius auctiusque. *Iuliani* quoque *Epiſtolam* in lucem dedi,

* Prodiit Lutetiæ 1611 4.

dedi, dum mihi tantillum ocii de negotiis forenſibus ſuffurari licuit. De iſtis vero quid cenſes? iudicium enim tuum plurimi facio. Gallia noſtra ingenium tuum exoſculatur & libros tuos auide legit. Gloriæ tuæ adſertores & fautores habebis hic, ſpondeo, permultos. Lutet. Kal. April. cIↄ Iↄ CI.

IO. PHILIPP. PAREVS.

De noua Plauti editione aliisque.

Erumpit tandem interior animi mei adfectio erga publica tua merita, quæ varia iam pridem in remp. litterariam conſtituiſti, atque indies eam egregiis tuis lucubrationibus iuuare non deſinis. Quo nomine me tibi quoque obnoxium eſſe fateor, quippe qui iam a multis annis multiplicem e monimentis tuis percepi fructum. Id quod amica hac ſcriptione ad te conteſtatum facere volui, plane confiſus, haud tibi ingratam futuram hanc meam ſalutationem. Habent enim hoc, vt noſti, litteræ noſtræ, vt in ſui communicationem facile coaleſcant. Equidem inter eos me eſſe lubens profiteor, qui quicquid habent viriū, in

in auxilium & decus litterarum conferre ſtudent. Prodierunt a me ingenioli mei ἐνδείγματα aliquot, quibus hunce meum animum iam viris doctis apprime innotuiſſe mihi perſuadeo. Inter alia annis abhinc octo in cenſuram vocabam *optimi Comicorum Fabulas*, quas mea induſtria paulo meliores reddere conatus ſum: quid vero præſtiterim, aliis merito iudicandum relinquo. Certe quidem & animo ſemper pœnituit, tam propere præcipitaſſe illud meum ſtudium. Taceo enim, quod ab operis typographicis tunc miſere exceptus meus labor, dum praue omnia expreſſa, non pauca omiſſa aut interpolata. Etiam dies, vt fit, multa me docuit aliter. Senſi inſuper iniquum obelum τοῦ δεῖνα. Quæ omnia me neceſſario pepulerunt, vt de noua editione cogitandum fuerit, vt hac ratione auctori, quem expoliendum ſuſceperam, rectius conſulerem, meæque famæ contra inuidorum morſus minime deeſſem. Serio igitur iſtam rem aggreſſus ſum, illuſis omnibus beneuolentibus. Ab Sereniſſ. noſtro Principe Electore nouem MSS. Codices impetraui, e quibus palmarium obtinet vetuſtisſimus

ſtiſſimus iuxta atque optimus ille, quo olim quoque vſus Camerarius. Ex hoc libro & cæteris optimæ quoque notæ MSS. proximis nundinis, ſi Deus vitam & valetudinem porro conceſſerit, caſtigatiſſimas dabo poetæ noſtri fabulas: ſequeſtratis omnibus aliorum divinationibus aut coniecturis. Ita polliceri audeo, poſtquam iam priores ſeptem ad librorum iſtorum cynoſuram emendaui. Reprehendi namque paſſim a multis properam lectionem membranarum exſcriptam, meque antea, qui alienis oculis videre cogebar, turpiter quoque inductum. Quin heri demum dum in Epidico verſor, ſ. I. V. I. mirabar, quis magno μακαρίτῃ Scaligero inſuſurraſſet libello de *re numaria* pronuper edito, in optimo Camerariano codice inibi legi:--*geſtant copulas ſecum ſuas:* vnde ipſe fecerat, *ſeſumias*. Sed affirmo tibi, mi Meurſi, expreſſe membranas ſic habere: -- *geſtant copulas ſiavi.* Talia ψευδογραφήματα ex omnibus Codic. Palatinis nobis prodidit is, qui a columbis an colubris nomen accepit in vaſto illo Centonum volumine infinita prorſus, vti & altera editione mea cuivis liquido pateſcet. Promiſerat non ita pridem iuvenis quidam in Analectis ſuis novam editionem, eamque e curis magni Scaligeri, quæ tot iam annos in magna fuerunt expectatione. Profecto cum illam ὑπόσχεσιν

legerem, cor meum rem ludicram fecit. Totus enim exilii & in hæc verba prorupi: ἔξεχ' ὦ ὕαιε! Interim meam cogitationem abiicere non potui, tot præſidiis ad hanc rem oppido quam neceſſariis inſtructus: absque quibus ſi ſit, neminem in bonorum auctorum emendatione feliciter verſaturum vtique te ὁμόψηφον habebo. Quæſo igitur, Cl. Vir hanc mihi gratiam facias, & quid de Swartiana pollicitatione credendum, mihi ſignifices. Ego ut dixi propterea a meo propoſito dimoveri non potero. Semel hæc alea mihi iacta, ſecus namque abſtinere maluiſſem, cum alia multa in meis ληκύθοις ſuperſint, quæ lucem affectant. E quibus facile laudem merebitur *Panoplia* univerſalis Locorum communium, quam inſtitui. Sed heic nunc fatiſco, uſque dum comicis meditationibus ſatisfecero. Habeo & paratos duos indices abſolutiſſimos in opera *Statii* & *Naſonis*, quos iam typographis tradidi. *Symmachum* nuper percurrebam & *Salluſtium*, quorum hunc tibi dono ut de μελέταις noſtris iudices. Addidi alia quædam opuſcula dicis cauſſa a me edita, profutura tamen, niſi me omnis ratio fallit, iuventuti. d. 5. Sept. 1617.

GE-

GEVERHARD. ELMENHORSTIVS.

De Andreæ Hieroſolymitani orationibus MSS. Palatinis.

Significavit mihi P. Schottus, ſub manu te habere aliquot homilias *Andreæ Hieroſolymitani.* Quod ſi verum, transmittam tibi duas elegantiſſimas & doctiſſimas Orationes in Natalem beatæ Virginis, quas ex MSS. Palatinis olim deſcripſi. Hamburg. M IϽCXIIX. d. XXIII. Junii.

IDEM.

Nos actis *concilii Chalcedonenſis* iam vltimam manum impoſuimus, quæ ſpero proximis nundinis prodibunt ſplendide, vt & *Wouweri* opuſcula poſthuma, quorum frontem tibi, Grutero, Heinſio & Scriverio inſcripſi. Excuduntur etiam Lubecæ iuſſu meo *auctores de viris illuſtribus eccleſiaſticis*, quos brevi mittam. Si forte penes te *Braulion* aut alius eiusdem farinæ, rogo transmittas, ut cæteris iungatur. Conferam me poſtea ad *Zonaram* & *Theodorum Studitam*, modo per imbecillitatem valetudinis licebit. Iam enim propter crebros labores emaciatus ſum, & totus langueo. Si pertexis *Gloſſarium latino barbarum*, ſuppeditabo complura vocabula barbara, quæ obſervavi apud *Bleſenſem*, quem his diebus cum MSS. contuli. Eximium Heinſium patrem leporum & poetarum deum propter negotia amatoria compellare non audeo. Hamb. IIII. Kal. April. CIϽIϽCXVII.

IDEM.

Conſtans hic ſermo percrebuit *Bamfeldium* & Grotium proditionis ſummi ſtatus reos in carcerem detruſos, quod hactenus credere non potui. Non enim arbitror homines optimos, eruditiſſimos patriæque amantiſſimos lucri cupidine adeo ineſcatos, vt ſcelus in auditum & execrandum omni ævo committere voluerint. cIↃIↃCXIIX.

IDEM.

De Proclo aliisque.

Amo te propter ſummam tuam humanitatem & prolixum in me animum, qui te impulit, vt elegantiſſimas in *Proclum* emendationes nobis transmitteres. Si plures penes te notæ tam bonæ, communica. Sane *Procli* codice uſus ſum corruptiſſimo, deſcripſique non ſolum a græculo inepto ſed & malo. Nulla linea fere extat, in qua non enormia errata commiſit. Itaque in toto hoc genere mihi divinandum fuit, unde factum, vt paſſim obhæſerim, nec in aliquot locis ſenſum commodum extricare potuerim. Religio vero fuit, noſtras coniecturas pro MSSti lectione lectori obtrudere. Tu autem Vir ſumme ut es in græcis exercitatiſſimus, facile multa advertiſti & emendaſti feliciter, in quibus noſtra parvitas in caſſum deſudaverat. Vnde & occaſionem mihi dediſti vel in ſecunda editione latine ea vertendi, quæ iam pro deſperatis de-

depoſueram. Vtinam ſimiliter ſtudia noſtra iuvare velles in collatione *Conciliorum Zonaræ* & *homiliis Theodori Studitæ*, quarum editionem poſt provolgatum *Concilium Chalcedonenſe* aggrediar. Habeo & *Panthaleonem* de *laudibus Michaelis archangeli* & multa aliorum græcorum Patrum opuſcula ſub manibus, quæ ubi lucem viderint, ſtatim inter primos ad te ibunt. *Proclus Platonicus* iam in fine laborat, cuius exemplar, ubi potero, ad te mittam. Inſtigavi omnibus modis typographum, ut *Nicolai Methonenſis refutationem* prelo iungat, ſcilicet animam corpori. Hamburg. V. Id. Ian. M IↃCXVII.

IDEM.

Acta Chalcedonenſia iam per integrum annum otioſa iacent apud Wechelianos. Zonaras totus abſolutus eſt, quem cum *Balſamone* græco ſtudioſe contuli, & iam typographo noſtro commiſi, licet ſciam, alios eius editionem maturare. Crede mihi non niſi caſtratum Zonaram fibulati iſti patres nobis dabunt. 1617.

IDEM.

De opere Catechetico Theodori Studitæ.

Holſtenio noſtro duas eruditiſſimas orationes *Andreæ Hieroſolymitani* transportandas dedi a te veſte latina contegendas. Vidit etiam apud me *opus Catecheticum Theodori Studitæ*, quod olim vertit *Livineius*, ſed

plane barbare. Si mihi aliquot exemplaria pro impenſa, quam in deſcribendo inſumpſi, dare tibi animus, codicem ipſum lubens transmittam editioni iam paratum. Poteris ex eo gloſſarium tuum centenis vocabulis locupletiorem reddere, multorumque tibi animos iſto ſancto labore demereri. Vt enim es Helleniſmi peritiſſimus, in corrigendo opere facile immutare poteris, quæ *Livineius* non intellexit aut perperam immutavit. Exemplar meum eſt antiquiſſimum, ſcriptumque manu eleganti, ex quo omnes lacunas, quæ in Vaticano ſunt, tibi ſupplere in proclivi. Hamb. XIX. Kal. Maji. 1619.

IDEM.

De opere Epiſtolarum Zonaræ in MSS.

Significavit nobis collega tuus ut & vir maximus *Heinſius*, extare penes nobiliſſimum *Theod. Douzam* integrum *opus Epiſtolarum Io. Zonaræ*, cuius ἐξήγησιν in omnia concilia ex MSStis Palatinis brevi provolgare nobis animus eſt. Rogamus igitur obnixe, vt a prædicto Douza theſaurum iſtum nobis impetres, quo operoſo operi noſtro addi queat. III. Non. Auguſti 1617.

IDEM.

De Meurſii fortuna iniquiori.

Nemo mihi ſcripſit de inhumano & barbarico facto, quo tibi homines naſuti auditorum paucitatem obiicere non ſunt veriti, quaſi

quaſi tum bene cum genere humano ageretur, ut bona pluribus placerent, aut tibi in proclivi eſſet, ſtolidiſſimis adoleſcentibus collegium totum farcire. Equidem vitio fatui & inſulſi huius ſæculi doctrina humanior omni ex parte laborat. Quos mihi dabis adoleſcentes ita moratos, ut græca diſcere velint. Non arbitror tres homines in tota noſtra civitate exiſtere, qui curam eius rei agant, ut illorum filii principis linguarum imbuantur liquore. Quoties video ſcholæ noſtræ Rectorem (video autem ſæpiſſime) conqueritur mecum ſuas fortunas, quod indies minuatur numerus diſcipulorum ſuorum, nec amplius reperiantur, qui græcis litteris animum inbuere ſtudeant. Ipſe mihi retulit: ſe Baſileæ *Thomam Eraſtum* inſignum philologum ſæpius audiviſſe, Ariſtotelis Ethica explicantem, cum duos ſaltim auditores haberet, inter quos & famulus unum locum occupabat. Et meo tempore Leidæ *Vulcanius* magna penuria diſcipulorum laborabat, neque tamen eius eruditio inde quid detrimenti accepit, vel domini curatores rem, quam præſtare non poſſet, ipſi imputarunt. Quare iniquiores in te ſint, cauſſa non eſt, niſi forte vnicum illud te premit, quod olim magni nunc nuper vero infelicis viri familiaritate vſus es nimis familiariter, quam incivilitatem tamen non arbitror in tam civiles homines cadere. Quod

ſi omnino merita tua in Remp. litterariam & eorum iuventutem contempſerint, cenſeo, infracto & generoſo animo aſſultus eorum feras & iniuriam Spartana nobilitate concoquas. Erunt, qui virtutem ſæculi ſui malignitate oppreſſam & injuſte ſedibus motam iuſto loco reponent, ſæpe enim maiori fortunæ locum fecit iniuria. Multa ceciderunt, vt altius ſurgerent & in majus.

VI. Kalend. Octobr. 1619.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 102172159